

สังฆกรรมศาสตร์
ปริบทกรรม

ฉบับที่ ๒ ปีที่ ๗

เดือน กันยายน - พฤศจิกายน ๒๕๑๒

ราคา ๑๐ บาท

สถิตยศาสตร์ของอาชีพที่ ได้รับในอัตราพิเศษ จาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	อาจารย์	แสงอรุณ	วิคกสิกร
คณะวิทยาศาสตร์	อาจารย์	ระวี	ภาวิไล
คณะเศรษฐศาสตร์	อาจารย์	ไพฑูริย์	สินลาวัณย์
คณะรัฐศาสตร์	อาจารย์	พิชชา	สายหู

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์	อาจารย์	เสน่ห์	จามริก
คณะเศรษฐศาสตร์	อาจารย์	พิภพ	จันทาว
คณะแพทยศาสตร์	อาจารย์	เม่งน้อย	ใจอ่อนน้อย
คณะสังคมสงเคราะห์	อาจารย์	เกษม	ศิริสัมพันธ์
คณะศิลปศาสตร์	อาจารย์	น้ออน	สนทวงศ์
	อาจารย์	เคือนใจ	ศิวปราชยะ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

คณะรัฐประศาสนศาสตร์	อาจารย์	อมร	วิภาสศักดิ์
	อาจารย์	ไพจิตร	เชื้อทวิกุล

คณะสถิติประยุกต์ อาจารย์ ศรีปริญญา งามโกมุต

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

แผนกวิชาภาษาไทย อาจารย์ เมฆกชิตหาญบวเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาคาร

อาจารย์	สมศักดิ์	เกียวกงแก้ว
อาจารย์	วันเพ็ญ	สุรฤกษ์
อาจารย์	สมจิต	น้อยธรรม
อาจารย์	บุญเอก	พ่องธาดา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อาจารย์	ทวี	จตุกุล
อาจารย์	สายสุวิ	จตุกุล
อาจารย์	นิพนธ์	คันธเสวี

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะวารสารศาสตร์	อาจารย์	สมจิตต์	สุพรรณพิสัย
คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์	อาจารย์	วิคเคอร์	เกษมศักดิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะจิตรกรรม	อาจารย์	มาโนช	กษณะนันท์
คณะอักษรศาสตร์ (เทียบเท่า)	อาจารย์	วิภา	เสนานาญ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะศึกษาศาสตร์	อาจารย์	ดวงมณ	ปวีปถณะ
วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ	อาจารย์	ธอรรณ	เชียบเจริญ
วิทยาลัยวิชาการศึกษา	อาจารย์	วิวัฒน์	เคมร์พันธ์
วิทยาลัยครูสวนสุนันทา	อาจารย์	ประทีป	วาทิกทินกร
วิทยาลัยครูจันทระเกษม	อาจารย์	เปี่ยมหวิ	นาคพัฒน์
วิทยาลัยครูอุดรธานี	อาจารย์	ฤทธิมน	ปวีร์ รัต
วิทยาลัยครูยโสธร	อาจารย์	สุวรรณต์	ม.เหล็ก
วิทยาลัยครูสงขลา	อาจารย์	วิจิตร	จันทราฤกษ์
วิทยาลัยครูศรีสะเกษ	อาจารย์	สุลา	อมสงวน

วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ฯ

วิทยาลัยเทคนิค กรุงเทพ ฯ	อาจารย์	จรัส	วรรณรัตน์
วิทยาลัยเทคนิค หนองบัว	อาจารย์	หริศ	สุตะบุตร
วิทยาลัยเทคนิค เชียงใหม่	อาจารย์	กรรณิการ	สุวรรณนพ
วิทยาลัยเกษตรกรรมแม่โจ้ เชียงใหม่	อาจารย์	อภิชัย	รัตนวราหะ
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร	อาจารย์	วิษณุ	ทับเที่ยง
บางแสน	อาจารย์	ประชา	พานิช
บางแสน	อาจารย์	กระแสร์	มาตยาภรณ์
มหาสารคาม	อาจารย์	สถาพร	พันธ์มณี
พิษณุโลก	อาจารย์	ประจักษ์	สายแสง
	อาจารย์	อาวี	หทัยม

วิทยาลัยเทคนิคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิทยาลัยเทคนิคตะวันออกเฉียงเหนือ	อาจารย์	ประกายศรี	ไชสูงเนิน
โรงเรียนนเรศวร ๗.ปร.	อาจารย์	สะอาด	อินทราสาลี
โรงเรียนศรีวิชัยมหาสารคาม	อาจารย์	ถาวร	ชนะภัก
ร.ร. สุวีทยาการ สุรินทร์	อาจารย์	สงี่ยม	พวงคำ
โรงเรียนพัฒนาวิทยาคาร คังครังจันทร	อาจารย์	บรรเจิด	อินทจันทรวงษ์
โรงเรียนนันทวิหารบุรีรัมย์	อาจารย์	พงศา	ศรีจิวดา

Our Correspondent

LONDON

Sanoh Tanbunyuen, B.B.C. Bush House, Aldwych, London W.C. 2
Rungsun Thanapornpun Mrs. Clark
224 Cherry Hinton Rd., Cambridge.

Our Agents

AUSTRALIA (๑๒)

Srisakti Vallibhotama, Currie Hall, Mounts Bay Rd., Crawley, W.A.

FRANCE (1๒๗๗)

Dhongchai Yosapol, Maison Internationale, 21 Blvd. Jourdan, Paris 14

INDIA

Bandit Kridakorn, The Royal Thai Embassy, New Delhi, India

LOAS (1500 KIP)

Leo S. Sudham, Suchinda. 64, Sihom Rd, Vientiane.

NEW ZEALAND (๑๒)

Chai-Siri Samudavanit, 9 Fitzherbert Ter., Wellington.

PHILIPPINES

Prasert Chivavibul, Thai Student's Department 1786 Taff Ane. Pasay City.

U.K. (๑1.๕๕)

The Treasurer Wat Thai, 99 Christ Church Road, East Sheen, S.W. 14

U.S.A. (๑๒)

Charnvit Kaset-Siri, 102 West Ave. Ithaca, N.Y. 14850

Charles Keyes. Dept. of Anthropology, Washington University, Seattle.

Likhit Dhiravegin, Fletcher School, Tufts University, Medford 55, Mass.

Xaleoy Bunnag, 638 Independence Av. S.E. Washington D.C. 20003.

Boonchoo Kulvarayudha, 308 E 18 th St. N.Y.C. (Apt 4 A).

Pienvit Tantibhaedyangkula, 1347 Eastern Park Way, Brooklyn N.Y.

Koson Srisang, Divinity School, University of Chicago, Chicago Ill. 60302

Herbert Philipps Dept. of Anthropology, University of Calif. Berkeley.

Warin Wonghanchao, 117 Cornell Quarters, Ithaca, N.Y. 14850

C. Maksrivoravan, 717 N. Harvard Blvd. Hollywood, Calif. 90029

Charnchai Wichayanuparp, 2091 E 10th Street Apt #16, Long Beach, Calif. 90804

Aran Patanothai, Agronomy Dept. College of Agriculture Iowa State University, Ames Iowa 50010

Apichai Pantasen, Box 122 Station BW. Mash. Tenn. 37025

สมาชิกในต่างประเทศชำระค่าบำรุงได้กับตัวแทนของเรามาตามนามดังกล่าว โดยใช้เงินตราในประเทศนั้น ๆ ฉบับนักศึกษาที่ไม่ส่งให้ สมาชิกนอกประเทศขอได้ในอัตราเล่มละ ๑๕ บาท ฉบับธรรมดาขายปลีก เล่มละ ๒๐ บาท

พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ในวาระพระชนมายุครบ ๘๔ ปีบริบูรณ์

๑ นักปราชญ์ฉลาดเสี้ยม	ประจํารัฐ นัก
คือพระองค์ท่านในวัด	จัตตยภัก
รัฐประกาศนโรชาการสมรรถ	สนองบาท ราชแ
ตั้งแท่นรําทาลห้า	ตราบเท่าปัจจุบัน
๑ วรรณคดีประวํทคตศรํท	นาฏกรรม
ทรงนิพนธ์เป็นประจํา	ทอนวัน
ทั้งภาคไทยไพรัชลํา	หรับเทศ
นับว่าทรงช่วยเน้น	เกี่ยวถึงกาวชาลยาม
๑ ขามเมื่อพระปกเกล้า	บริหาร รัฐเยย
ทํานวํการธรรมการ	ถึถวัน
คําสนกลทกขาลถน	ทํานจํต
ประณมอุดมคํกษาล้วน	อยู่ใถ้บัญญัติ
๑ พระบัญญัติสามการพร้อม	สจวิธา ธรรมเยย
คือยทําคอชชชายกจ	กอบเกอ
คํกษาลพลตคํกษท	ลมสมรรถ
เหตุเพราะพระองค์เื่อ	ไปเื่อมเกนกํล่ง
๑ ระยะเวลาหลังทรงช่วยก	ลยามลมา - คมเยย
ยการดับเงงวาท	ใจนอช
เกี่ยวถึงคุณเผยแผ่ปภา	กฎทวํ โลกแฮ
ไทยใหม่ก็คอชคลอช	คํารุคณไทย
๑ งามพระกษอชยาคชก	คุณธรรม อชเยย
ทรงประกอบกุศลกรรม	เกยงแก
พระภษหลังกระเบนประจํา	องคอช เสมอแฮ
ผู้ใดใครเกยบแม่	ก่งนมิหรือ
๑ ขอเกอโอกถนอช	วันทนา ทนนา
สํตทานกษทพรรช	จบแล้ว
ขอเจริญพระชนม	ชยง อชเกอณ
สถิตอยู่คํกรุงแกว	ปกเกล้าเราพอง ๗๗๗

มรรคยอมไปสู่ผล

สังคมนาถศาสตร์ ปริทัศน์

ฉบับ ๒ ปีที่ ๗ เดือนกันยายน - พฤศจิกายน ๒๕๑๒

เจ้าของ : พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ประพินธ์ สำนักงาน : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคมนาถศาสตร์แห่งประเทศไทย
แทนสมาคมสังคมนาถศาสตร์แห่งประเทศไทย ถนนพญาไท ปากจุฬา ฯ ซอย ๒ พระนคร โทร. ๕๖๖๒๒
สารบัญชกร สมาคมสังคมนาถศาสตร์ ฯ : นายสมศักดิ์ ชูโค พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ศิวิลพร นายจรัส วันทนทวี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๒
บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา : นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี ๑๔ ซอยรัชฎาภิเษก งามเวียงนัถกะสัน พระนคร โทร. ๑๐๑๕๒

สังคมนาถ ม.ล. ปิ่น มาลากุล	๓	
อันอาจนำไปสู่ปรัชญาการศึกษาของเราเอง	๑๐	เอกวิทย์ ณ ถลาง
การศึกษา กับ สังคม	๒๒	พิทยา สายหู
อักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์	๓๔	ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
เพลงแปลญวน	๔๓	เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
แนวคิดในการปรับปรุงมหาวิทยาลัย	๔๔	สีป๋ป่นนถ์ เกตุทัต
พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาอย่างไร	๖๐	พรหมทาสชาย อากาศโร
อาชีพศึกษาและการฝึกอาชีพในประเทศไทย	๗๐	วิรัช กมทมาศ
บทบาทของวิทยาลัยวิชาการศึกษาส่วนภูมิภาค	๗๘	ฮารี สันทอวี
ฯ ศรี ฯ	๘๒	สุจิตต์ วงษ์เทศ
ข้อวิจารณ์วารสารทางการศึกษาของไทยในปัจจุบัน	๘๖	ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์
กนและหนังสือ : อัดชิวประวัติของ เบอทรัก รัสเซด	๘๘	พันศักดิ์ วิญญูรัตน์
ปฏิกริยา	๑๐๐	นธิ เอียวศรีวงศ์
จดหมายถึงบรรณาธิการ	๑๒๘	
วิจารณ์หนังสือ	๑๓๒	
บรรณาธิการ	๑๖๑	
ผู้เขียน	๑๖๔	

ปก : ภาพจิตรกรรม โดย สมนึก เข็มทองคำ

อภิปรายถึงบรรณาธิการจาก

ว. ชยางกูร ชุนวิจิตรสุขการ ขจร สุขพานิช ขาวชัย
วิญาณุภาพ ประกายศรี ไขสูงเนิน กิติกร มีทรัพย์
พระภิกษุเข็นล้อ โปฑูริย์ สิ้นลารัตน์ ผู้แทนประจำฝรั่งเศส

ผู้วิจารณ์หนังสือ

มานี ลางคุดเสน นธิ เอียวศรีวงศ์ คันเน็น การตัน เคช
บุญนาค สุน อมรวิวัฒน์ วรพุทธิ รัชานาน กมล สมวิเชียร
แถมสุข นุ่มนถ์ โปฑูริย์ หงสะบุตร P.J.S. young

สังคมศาสตร์ ปริทัศน์

THE SOCIAL SCIENCE REVIEW, QUARTERLY

No. 2 VOL. 7 SEPTEMBER - NOVEMBER 1969

EDITED BY SOMSAK XUTO, SUCHART SAWADSR
SOCIAL SCIENCE ASSOCIATION OF THAILAND
PHYA THAI ROAD, CHULA SOI 2; BANGKOK 5
THAILAND TEL. 57622

THE SOCIAL SCIENCE REVIEW
IS PRINTED BY SIVAPHORN LIMITED PARTNERSHIP
74 SOI RAJJATAPHAN, MAKKASAN,
BANGKOK, THAILAND TEL. 70752

An Interview with M.L. Pin Malakulra	3	
Our Philosophy of Education	10	<i>Aekawitya Na Talang</i>
Education and Society	22	<i>Pataya Saihoo</i>
Arts, Liberal Arts, Humanities	34	<i>M.L. Boonlua Tepyasurwan</i>
Pal Yuan's Song - A poem	43	<i>Nauvaratana Pongphaiboon</i>
A View on University Development	44	<i>Sippanondha Ketudat</i>
What Should be the Role of the Monks in Education	60	<i>P.M. Chai Apākalo</i>
Vocational and Technical-training in Thailand	70	<i>Viraj Kmudmas</i>
A Role of the Provincial College of Education	78	<i>Ale Sanahachavie</i>
Sri - A poem	82	<i>Sujit Vongtadna</i>
A View on Thai Journal of Education	86	<i>Paitoon Sinlaratana</i>
Autobiography of Bertrand Russell	94	<i>Pansak Vinyaratn</i>
NOTES AND COMMENTS	100	<i>Nidhi Aeusrivongse</i>
LETTERS TO THE EDITOR	128	
BOOK REVIEWS	132	
EDITOR	161	

COVER: PAINTING BY SOMNUKE PERMTONGKOM

ข้อคิดเห็นใด ๆ ในหนังสือนี้ ย่อมเป็นผู้เขียน มิใช่เป็นทัศนะของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ส่วนลิขสิทธิ์ของบทความ
เป็นของสังคมศาสตร์ปริทัศน์ การตีพิมพ์ซ้ำ ต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบก่อน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ออกปีละ ๔ ฉบับ ในเดือน
มิถุนายน กันยายน ธันวาคม และ มีนาคม จำหน่ายปลีกตามร้านทั่วไป เล่มละ ๑๐ บาท สมาชิก ค่าบำรุงปีละ ๕๐ บาท โดยมี
สิทธิได้รับฉบับพิเศษ ฉบับนักศึกษา ฉบับบัณฑิต ส่งขนาดเท่าใบบัตร นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ (ส่งจ่ายไปรษณีย์รอมเมือง)
สมาชิกประเภทนักเรียนนักศึกษาเสีย ๓๕ บาท แต่ต้องมีอาจารย์รับรองกำกับมา และส่งตรงให้ที่สำนักพิมพ์เท่านั้น

สัมภาษณ์ อ.ส.ปิ่น มาลากุล

- บ.ก. ในฐานะที่ท่านอธิการบดี เคยเป็นผู้รับผิดชอบในวงการศึกษาของชาติมาเป็นเวลานานพอสมควร ก่อนอื่นผมอยากเรียนถามถึงอุดมคติเกี่ยวกับการศึกษา
- ป.ม. คำถามนี้กว้างขวางมาก การศึกษานั้นเราก็อายุแล้ว ว่าเกี่ยวพันถึงมนุษย์จำนวนมาก และเกี่ยวพันกับกิจการอื่น ๆ อีกหลายอย่าง อุดมคติก็คือ อยากจะให้ได้ดี ทุกคนควรจะทำให้ดี ทั้งทางบ้านรัฐบาล ทางด้านครูบาอาจารย์ ผู้ปกครอง เวลานี้พลเมืองมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ก็มีความยากลำบากอยู่ แต่ด้วยความพยายามของทุกคนควรจะทำให้ดีพอสมควรทีเดียว
- บ.ก. ท่านคิดว่าตอนที่ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ท่านสามารถทำตามอุดมคติได้มากน้อยแค่ไหน
- ป.ม. ก็ทำได้ตามสมควร แต่ว่าอุดมคติถ้าเอาสูงจริง ๆ แล้ว ก็ไม่มีใครทำได้ เพราะเงินจำกัด และสภาพความเป็นอยู่ก็ไม่เอื้อต่อการพัฒนาให้ดีเลิศตามอุดมคติ แต่ถ้าจะเอาพอประมาณ ก็ทำได้มากที่สุดทีเดียว ไม่ใช่ผมทำคนเดียวนะ คนไทยหลายคนช่วยกันทำ งานการศึกษาตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่อันถึงมหาวิทยาลัยขยายไปมากมาย ครูบาอาจารย์ก็เพิ่มขึ้น นักเรียนก็เพิ่มขึ้นมากมาย
- บ.ก. ท่านคิดว่าประสบความสำเร็จในงานที่ท่านทำหรือเปล่า
- ป.ม. ผมคิดว่าก็สำเร็จตามสมควร
- บ.ก. เรื่องอะไรบ้างที่คิดว่าเป็นความสำเร็จของท่าน
- ป.ม. ไม่ทราบว่าจะเริ่มต้นตอนไหน เพราะผมทำงานเกี่ยวกับการศึกษามากี่หลายสิบปี

บ.ก. ในระยะปีหลัง ๆ ที่ท่านอยู่ที่กระทรวง ๖
นะครับ

ป.ม. หลัง ๆ นี้ก็เกี่ยวกับงานหลายอย่างเหมือน
กัน เป็นต้นว่าทางด้านอาชีพ งานอาชีพ
ที่ใคร ๆ รู้สึกว่ามีความสำคัญ ก็ได้วาง
รากฐานให้อยู่ในระดับที่สมควร ดีขึ้น
กว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก แต่ก่อนนั้นโรง
เรียนอาชีพ คล้าย ๆ กับว่าคนเข้าที่อื่น
ไม่ได้แล้วก็ไปเข้าโรงเรียนอาชีพ แต่ใน
ระยะหลังนี้ ความคิดของคนเปลี่ยนไป
โดยหันมาเข้าโรงเรียนอาชีพเต็มไปหมด
และผู้สำเร็จจากโรงเรียนอาชีวศึกษาไป
ก็หางานทำได้มากขึ้น ระยะหลังนี้ จึง
เป็นที่น่าพอใจ

บ.ก. ตอนที่ มีเรื่องปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์
มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับโจมตีว่าท่านทำ
งานผิดพลาดหลายอย่างเกี่ยวกับการศึกษา
เป็นต้นว่า กรณีข้อสอบรวบ้าง กรณีเกี่ยว
กับการโอนโรงเรียนไปขึ้นกับกระทรวง
มหาดไทยบ้าง เรื่องนี้ท่านมีความคิด
เห็นอย่างไร

ป.ม. สองเรื่องที่คุณว่า เรื่องข้อสอบ เรื่องกระ
ทรวงมหาดไทย จะว่าเป็นความผิดของ
ผมก็เชิงดู ไม่ชัดชัด แต่ที่ผมไม่ได้เกี่ยว
ข้องเลยนะ เรื่องข้อสอบนั้นมีเจ้าหน้าที่
รักษา ผมเองไปเปิดดูก็ไม่ได้ ไปไขกุญแจ

ก็ไม่ได้ ไม่ได้ทั้งนั้น ข้อสอบนั้นผมก็ไม่
ได้ดูก่อนล่วงหน้า เราไว้ใจกรรมการเด็ด
ขาด และข้อสอบที่รวบนี้ ก็ไม่ใช่ครั้งแรก
ครั้งโบราณก็เคยรวบมา ในฐานะที่ผมเป็น
ผู้ใหญ่ที่นั่นจะให้ผมรับผิดชอบ ผมก็รับ
ผิดชอบ ผมไม่ได้หลีกเลี่ยง ส่วนเรื่อง
กระทรวงมหาดไทย ไม่ทราบว่าผมร้อง
ตอนไหน ผมเห็นเป็นนโยบายของคณะ
รัฐมนตรีที่จะขยายการศึกษา กระจาย
อำนาจกัน ก็เลยทำตามนั้น

บ.ก. ท่านคิดว่าอิทธิพลทางการเมืองเข้ามา
เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของท่านมาก
ไหมครับ ในสมัยที่เป็นรัฐมนตรี มีข้อ
บับคั้นหรืออิทธิพลทางหนึ่งทางใดบ้าง

ป.ม. ผมว่าถ้ามี ก็น้อยเหลือเกิน เกือบจะไม่
สังเกตเห็น

บ.ก. การศึกษาที่เป็นเรื่องคอขาดบาดตาย ใน
ชั้นมหาวิทยาลัย แม้ในชั้นระดับประถม
ถึงมัธยม ท่านคิดว่าการเมืองควรมี
ส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องหรือไม่

ป.ม. แล้วแต่เราจะตีปัญหาอย่างไร ถ้าการเมือง
หมายความว่า ทางสภา ทางคณะรัฐมนตรี
ผมว่าเกี่ยวข้องดี เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
ไม่ใช่ประโยชน์เพื่อตน เพื่อวางแผนให้
เกิดประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง ไม่ใช่
เพื่อบุคคล ถ้าบุคคลแล้วไม่ดีแน่ ผมว่า

ไม่มีเรื่องบุคคลในระยะเวลาที่ผ่านมา ที่คนพูดว่า มหาวิทยาลัยทำไมไปเอารัฐมนตรีมาเป็นอธิการบดี เขาว่าเป็นเรื่องการเมือง แต่ผมไม่ได้คิดเช่นนั้น ผมอยากจะเรียนว่า มหาวิทยาลัยต้องการอย่างนั้น

บ.ก. มหาวิทยาลัยเป็นคนขอใช้ไหม

ป.ม. ผมเคยเห็นมหาวิทยาลัยไปขอ เขาต้องการผู้ใหญ่อำนาจมาเป็นหัวหน้างาน เขาต้องการอย่างนั้นจริง แล้วเราจะไปโทษนักการเมืองทำไม ผมว่าไม่ควรไปโทษ ถ้าผู้มาดำรงตำแหน่งเช่นนั้น ไม่ได้ทำเพื่อการเมืองหรือเพื่อพรรคของตน ผมไม่เห็นใครทำเช่นนั้นเลย

บ.ก. เกี่ยวกับนโยบายของรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการคนใหม่ ที่บอกว่าจะหาทางผลิตครูให้มีปริมาณมากที่สุด เพื่อที่จะนำเอาไปแก้ปัญหาเฉพาะหน้า คือปัญหาที่เด็กไม่มีครูสอนพอ นโยบายนี้ ตามความเห็นของท่านจะเป็นผลดีหรือผลเสีย เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เพราะการใช้ปริมาณ บางทีผลิตครูออกมาอาจจะเป็นผลเสียทางคุณภาพแก่เด็กก็ได้

ป.ม. จำนวนครูที่เราต้องการมานานแล้ว ไม่เคยว่ามีครูเหลือเพื่อเลย ตั้งแต่มีประวัติการศึกษาของเมืองไทย จนบัดนี้ก็เป็นอย่างนั้นเราต้องการครูเพิ่มขึ้น การผลิตครูให้มีปริมาณมากขึ้น ต้องระวังหน่อย

อย่าให้คุณภาพตกต่ำ ถ้าเราเอาใจใส่ ใช้เงินใช้ทอง ใช้ครูที่ดี อบรมครู สอนครู ให้ดี ก็ไม่มีอันตรายใด ๆ ครูควรมีจำนวนมากขึ้น

บ.ก. มีคนกล่าวว่า ระบบการศึกษาของเราในปัจจุบันนี้ มุ่งสอนให้คนเห็นแก่ตัว เรื่องนี้ท่านมีข้อวิจารณ์อย่างไร เช่นเป็นต้นว่า คนเรียนครูก็ไม่ใช่ครู แต่ไปทำงานบริษัท ทำงานฝรั่ง

ป.ม. ผมไม่เห็นความลำบากในข้อนี้ คือว่าเวลาผลิตคนออกมานั้น ไม่มีข้อผูกพันว่าเขาจะต้องทำงานอาชีพใด เราพยายามส่งเสริมงานอาชีพหลาย ๆ ประเภท ส่งเสริมให้เป็นครู เป็นวิศวกรต่าง ๆ เสร็จแล้วเขาจะทำงานตรงตามที่เรียนมา หรือไม่นั้นไม่ใช่เรื่องของการศึกษา เราเพียงผลิตเท่านั้น ไม่ใช่หางานให้ทำด้วย ผมคิดว่าในการที่คนไม่รับราชการ ไปทำงานอย่างอื่นก็ได้ประโยชน์เหมือนกัน แต่ราชการอาจจะุ่นวายหาคนทำงานไม่ได้ ชั่วครั้งชั่วคราว และก็แก้กันไปจนได้ คนที่กลับมารับราชการก็มีมาก แล้วแต่ว่าอาชีพไหน สำหรับครูที่ผลิตออกไป ส่วนใหญ่ก็รับราชการ

บ.ก. แบบแผนในการศึกษาด้านต่าง ๆ ก็ดี เราเอาแบบมาจากฝรั่งมาก ในข้อนี้ถ้าจะพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก

ตะวันตก เช่น การเดินขบวนหรือการที่นักศึกษาพากันไม่พอใจคนรุ่นเก่า ท่านคิดว่าระบบการศึกษาของเราที่เป็นอยู่เวลานี้ จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาทำนองนี้กับนักเรียนนักศึกษาของเราได้ไหม เพราะนักศึกษามหาวิทยาลัยของเราเวลานี้ ก็เกิดความรู้สึกว่าความหวังที่เขาจะได้รับจากการศึกษามีน้อยเต็มที่

ป.ม. ผมไม่รู้สึกวิตกมากมายอะไรในเรื่องนี้ ที่ว่าเอาอย่างตะวันตกนั้นนะ ก็ไม่ได้เอาอย่างมากมายอะไรนัก เราก็รู้กันอยู่ทุกคนแล้วว่า ของตะวันตกไม่เหมาะกะบ้านเมืองของเราไปทั้งหมด ก็รู้ ๆ กันอยู่ แต่สำหรับเรื่องที่คุณว่า -ทางการไม่ให้ความพอใจแก่นิสิตนักศึกษานั้นก็อาจมีบ้าง แต่ผมว่าเล็กน้อย ไม่มากมายอะไร เพราะตามนิสัยคนไทยเรา พยายามเอื้อเฟื้อกันมาก เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ผมว่ามีมากทีเดียว เรามีหลักทางพุทธศาสนายู่ด้วย คงจะไม่มีอะไรรุนแรงมากมายนัก

บ.ก. แต่ปัญหาที่จะเกิดขึ้น เช่นปัญหาคนไม่มีงานทำ จะมีมากขึ้น คนจะแย่งกันอยู่แย่งกันกินมากขึ้น ลักษณะของเสรีภาพทางวิชาการก็ถูกระบบการเข้ามาบีบหนามมากพอควร ทำให้เกิดปัญหาที่ผมหมายถึงขึ้น ท่านไม่วิตกในข้อนี้หรือ

ป.ม. ผมคิดว่าคงไม่มีอะไรรุนแรง เสรีภาพอะไรต่าง ๆ นั้น ก็ไม่ขัดข้อง ใครจะทำอะไรก็ได้ แต่อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ขอบเขตทางวัฒนธรรม

บ.ก. วัฒนธรรมที่ท่านว่านี้ หมายถึงอะไร

ป.ม. วัฒนธรรมทั่วไป หมายถึงประเพณี เช่น เคารพต่อผู้ใหญ่ นี่ก็เป็นวัฒนธรรมที่ดี

บ.ก. ผมวิตกว่าคนรุ่นใหม่ต่อไป จะพากันเห็นว่าคุณค่าของคนรุ่นก่อนคนออกไป อาจเป็นไปในทำนองที่เชื่อถือไม่ได้ เพราะผู้ใหญ่อาจจะทำไม่ดีให้เขาเห็น เขาเลยเกิดรู้สึกล้มเหลวภายในใจ และอาจจะเกิดปฏิกิริยาขึ้นมา ท่านไม่วิตกในเรื่องคนรุ่นต่อไปอาจจะไม่พอใจบ้างหรือ

ป.ม. ก็แล้วแต่เขา ถ้าเขาไม่พอใจก็ให้เขาไม่พอใจ เขาจะได้ระบายความในใจของเขาเสีย ที่คุณว่าผู้ใหญ่ไม่ดี ก็ควรจะทำตัวให้ดีเสีย ถ้าไม่ดีก็สมควรแล้วที่เขาจะไม่นับถือ

บ.ก. ในฐานะที่ท่านเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติ

ป.ม. ผมเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะเกี่ยวแก่ความเป็นความตายของบ้านเมือง ของชาติ แต่คนก็ไม่ค่อยรู้สึกกัน

บ.ก. ศิลปวัฒนธรรมนี้หมายถึงอะไร

ป.ม. ก็อย่างที่ว่า หมายถึงประเพณี ของดีของ

งามที่เราสร้างสรรขึ้น เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางจิตใจระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ระหว่างลูกกับพ่อแม่ อะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็เป็นวัฒนธรรมของไทยทั้งนั้น เกี่ยวกับ การก่อสร้าง เกี่ยวกับสถานที่ ที่ผมว่า สำคัญ ก็เพราะว่า สิ่งเหล่านี้ทำให้ไทย เป็นไทย ถ้าขาดสิ่งเหล่านี้แล้ว เราไม่ รู้ว่าเป็นชาติใด

บ.ก. ในแง่นี้ ท่านมีความหวังกับคนรุ่นใหม่ อย่าวาง

ป.ม. ผมก็มุ่งหวังจะให้คนรุ่นใหม่ได้รู้คุณค่าใน สิ่งที่ทำให้เราเป็นไทย เช่นดนตรี เรา ก็ควรชี้แจงว่า อะไร ตอนไหน คืออย่างไร มีหลักอย่างไร และทำให้เกิดความไพเราะ อย่าวาง ซึ่งก็ไม่แพ้ของชาติใด ๆ ในโลก อย่าวางนี้เป็นต้น ถ้าคนรุ่นใหม่ได้เข้าใจ แจ่มแจ้งโดยให้โอกาสที่เขาจะเข้าใจ เชื่อ ว่าความเป็นปึกแผ่น เป็นไทย จะมีมากขึ้น

บ.ก. ท่านมีข้อวิตกกังวลเกี่ยวกับการศึกษาใน ปัจจุบันนี้อย่างไรบ้าง ผมหมายถึงความ เห็นของท่านที่อยากทำหรือไม่อยากทำ

ป.ม. นี่ก็กว้างอีกนั่นแหละ ที่อยากจะทำก็มี มากมายเหลือเกิน เช่นให้ประชาชนใน ห้องเรียนรู้สึกว่าการ ศึกษาเป็นของเขาเอง อยากให้เขารู้สึกว่าการ ศึกษาเป็นของเขา

เอง มีความห่วงใย ข้อบกพร่องต่างๆ ที่ เกิดขึ้น ก็ให้เขาเดือครอด้วย จะได้ช่วย กันทำ แทนที่จะโยนให้รัฐบาลทำทุกสิ่ง ทุกอย่าง

บ.ก. เกี่ยวกับกระทรวงศึกษาธิการ เคียวนี้ ท่านมีข้อวิจารณ์หรืออยากจะพูดอะไรเพิ่ม เติมบ้าง

ป.ม. ก็ไม่มีอะไร

บ.ก. ท่านมีข้อคิดอะไรที่จะบอก เกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาและศิลปวัฒนธรรม หรือเรื่อง อื่น ๆ

ป.ม. ก็อยากจะบอกว่า ขอให้ทุกคนช่วยกัน การ ศึกษาที่ดี ศิลปวัฒนธรรมที่ดี เกี่ยวข้อง กับเราหมดทุกคน ไม่ใช่ใครจะปลื้มตัว อยู่นอกวงได้ และถือว่าไม่ใช่เรื่องของฉัน ถ้าเป็นผู้ใหญ่ ก็ดูแลการศึกษาของลูก หลาน และถ้าคนอยู่ในท้องถิ่นใดก็ควร ดูแล พยายามส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นนั้นให้เจริญก้าวหน้า รู้สึกเป็นห่วง เป็นใยด้วยกัน ไม่ใช่ว่าไม่เกี่ยวข้อง ถ้า คนรู้สึกว่าเป็นของตัวเอง ผมคิดว่าจะดี เป็นอันมาก เรื่องศิลปวัฒนธรรม โปรด ดูของไทยไว้บ้าง เมืองไทยนี้มีของดี มากมาย แต่ว่าคนบางคนทอดทิ้งเสีย ถ้าไป รับของจากต่างประเทศที่ดี ๆ งาม ๆ ก็ไม่ เป็นไร แต่นี่เกรงว่าจะไปรับของที่ไม่ ดี มา

บ.ก. เดียวรู้สึกว่ามีอิทธิพลจากภายนอก ทาง
ด้านอารยธรรมตะวันตก ไหลเข้ามา
มาก ท่านคิดว่าเราจะสู้ไหวไหม ใช้ศิลป
วัฒนธรรมของเรา ใช้ประเพณีที่ท่านบอก
ว่าเป็นความเป็นไทยเข้าต่อสู้ท่านคิดว่าเรา
จะทำสำเร็จ หรือจะถูกกลืนไปที่ละน้อย

ป.ม. ผมคิดว่าคงไม่ยากนัก แต่เสียเวลาหลายปี
เสียเวลามาก และเราต้องช่วยกันทำ ช่วย
กันทุกฝ่าย เช่น เรื่องวิทยุโทรทัศน์ เวลา
นี้มีความลำบาก เพราะเมื่อเราได้อะไร
ใหม่ๆ มา หรือมีการเปลี่ยนแปลงอะไร

ใหม่ ก็เกิดยุ่งยากกันพักหนึ่ง เป็นของ
ธรรมดา เมื่อพ้นระยะหนึ่งก็กลับดีได้
การไปหยิบยืมของต่างประเทศมา ก็อาจ
มีผลเสียหายทางวัฒนธรรมอยู่บ้าง แต่ถึง
ระยะที่เราพึ่งตัวเองได้ ความเสียหายก็
จะลดน้อยลง

บ.ก. ผมก็รบกวนเวลาท่านมาพอสมควรแล้ว
ท่านมีอะไรจะพูดเพิ่มเติมอีกไหม

ป.ม. ไม่มีอะไร นอกจากจะขอขอบคุณที่
สังคมศาสตร์ปริทัศน์ หวังดีต่อสังคม
และพยายามรักษาคุณภาพ

หนังสือฉบับต่อไปของสำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ประวัติศาสตร์อีสาน

โดย

เต็ม วิภาคย์พจนกิจ

หนังสือเล่มนี้เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง ทั้งในส่วนที่เป็นประวัติศาสตร์
ตำนานการเกิดของหัวเมืองภาคอีสาน ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ แหล่งข่อยทางพงศาวดาร ฯลฯ
เมื่อ ๑๐ ปีก่อนมีบางส่วนของเขตพิมพ์ในชื่อ สองฝั่งโขง บัดนี้สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ฯ
ได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ โดยจัดแบ่งเนื้อหาสาระตามลำดับความสำคัญของเรื่อง แบ่งเป็น ๒ เล่ม
เล่มแรกกำหนดออกในเดือนธันวาคม ราคาจำหน่าย ๓๐ บาท ผู้สนใจโปรดสั่งจองได้ที่
บรรณาธิการ

นักเขียนเรื่องสั้นทั้งหลาย

ข้าพเจ้าเชื่อว่า มนุษย์ไม่เพียงแต่อดทนอย่างเฉยๆเท่านั้น เขาจะต้องปวดร้าวด้วย เขาเป็นอมตะไม่ใช่ เพราะเขาอยู่โดดเดี่ยว แต่เพราะเขามีวิญญาณ มีจิตใจที่รอนแรมเมตตาการุณ รู้สึกเสียสละ และมีความอดกลั้น หน้าที่ของกวีและนักเขียน คือการเขียนถึงสิ่งเหล่านี้ นับเป็นสิทธิ์ของเขาที่จะช่วยเพื่อนมนุษย์ให้รู้จักอดทน โดยยกระดับหัวใจของเขา ประมัตต์เขาให้กล้าหาญ มีเกียรติ มีความหวัง หยิ่ง เมตตาการุณ เห็นอกเห็นใจ และรู้จักเสียสละต่อสิ่งซึ่งจะเป็นปดสูญในอีกศตวรรษของเขา

วิลเลียม โฟคเนอร์

สุนทรภู่กล่าวไว้ในวาระรับรางวัลโนเบลประจำปี ๑๙๕๐

การประกวดเรื่องสั้นภาษาไทย ชิงรางวัลเงินสด ๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท ของ ไทยวัฒนาพานิช กับ ลونغแมนส์ กรีน

ห้างฯ ไทยวัฒนาพานิช ร่วมกับ บริษัทลونغแมนส์ กรีน แห่งอังกฤษ จัดประกวดเรื่องสั้นเพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมของนักเรียน นักศึกษา กติกาการประกวดมีดังนี้

๑. รางวัลชนะเลิศมี ๑ รางวัล จะได้รับเงินสด ๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นบาท)
๒. รางวัลชมเชยมี ๑๐ รางวัล จะได้รับเงินสดรางวัลละ ๑,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท)
๓. คุณสมบัติของผู้เข้าประกวด
  - ก. ชาวไทยทุกคนที่มีอายุไม่เกิน ๔๐ ปีบริบูรณ์
  - ข. ไม่เป็นนักเขียนอาชีพ
  - ค. ผู้เขียนจะใช้นามแฝงก็ได้ แต่ต้องแจ้งนามจริง และที่อยู่มาให้ทราบ กับขอได้บอกอายุ เพศ อาชีพ และตำบลที่อยู่มาด้วย หากต้องการคืนฉบับกลับคืน ขอให้ส่งจดหมาย (ติดไปรษณีย์การ) จ่าหน้าซองถึงตนเองมาด้วย
๔. เนื้อหาของเรื่องที่ส่งเข้าประกวด ต้องสามารถนำไปใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมในชั้นมัธยมและอุดมศึกษาได้ กับต้องไม่เคยตีพิมพ์มาก่อน หรือเป็นเรื่องที่แปลหรือดัดแปลงมาจากภาษาต่างประเทศ หากผู้ส่งเข้าประกวดคัดหรือดัดแปลงเรื่องของผู้อื่นมา ตนต้องรับผิดชอบทางกฎหมาย
๕. ความยาวของเรื่องที่ส่งเข้าประกวด ตั้งแต่ ๓,๐๐๐ ถึง ๔,๐๐๐ คำ หรือ ๘ ถึง ๑๐ หน้ากระดาษ พิมพ์ดีดหรือเขียนตัวบรรจงหน้าเดียว ไม่เว้นบรรทัด
๖. กำหนดส่งต้นฉบับถึง “คณะกรรมการรับเรื่องประกวด ไทยวัฒนาพานิช ลونغแมนส์ กรีน” ณ ห้างฯ ไทยวัฒนาพานิช ๕๕๕ ถนนมิตรภาพ กรุงเทพฯ ๑ ภายในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๒
๗. กำหนดประกาศผลการตัดสินภายในเดือน มกราคม ๒๕๑๓ ถ้าตัดสินของคณะกรรมการเป็นแต่ผู้ขาด
๘. ลิขสิทธิ์ของเรื่องที่ได้รับรางวัลทุกเรื่อง ตกเป็นของผู้จัดประกวด
๙. เรื่องที่ชนะการประกวด จะได้รับการจัดพิมพ์เป็น ๒ ภาค คือ
ภาคภาษาอังกฤษ บริษัทลونغแมนส์ กรีน (ผู้ทรงลิขสิทธิ์ภาคแปลเป็นภาษาอังกฤษ) เป็นผู้จัดพิมพ์ เพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับอุดมศึกษา
ภาคภาษาไทย ผู้จัดประกวดขอมัคัดเลือกลงในนิตยสารต่าง ๆ และอาจตีพิมพ์เป็นเล่มภายหลัง
อนึ่ง หากไม่มเรื่องคั้งขนาด อาจไม่มีการจัดพิมพ์ และคณะกรรมการอาจไม่ตัดสินให้รางวัลที่ ๑ ก็ได้

ประกาศ ณ วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๑๒

ปรัชญา การศึกษา ที่เป็น ของเราเอง

เอกวิทย์ ณ ถลาง

๑

นับเป็นศุภนิมิตอันดี ที่ในปัจจุบันนี้มีผู้สนใจ ใช้ความคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของไทยมากขึ้นเป็นลำดับ ผู้เขียนได้เคยปรารภไว้ในโอกาสต่าง ๆ ว่าเหตุหนึ่งที่ทำให้การศึกษาของไทยสับสนยุ่งเหยิงมาจนทุกวันนี้ ก็เพราะเรายังไม่เคยมีปรัชญาการศึกษาของเราเอง เป็นรากฐานกำหนดความสมควรแห่งการกระทำ เมื่อตั้งข้อกล่าวหาเช่นเช่นนี้ ก็ย่อมเกิดการวิพากษ์โต้แย้งเป็นธรรมดา ฝ่ายที่แก้ว่าเรามีปรัชญาการศึกษาตลอดมา ก็อ้างวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาชาติและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฉบับสมัยต่าง ๆ มายืนยัน ฝ่ายที่ว่ายังไม่มีปรัชญาการศึกษา ก็ได้ว่าเพียงแต่ความมุ่งหมายว่าจะผลิตคนให้ราชการ จะทำคนให้เป็นคน จะสร้างพลเมืองดีขึ้นในชาติ จะพัฒนากำลังคนเพื่อผลในการ

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อะไรเหล่านี้ ยังมีอาจถือว่าเป็นปรัชญาได้ อย่างมากก็เป็นเพียงแต่ความมุ่งหมายที่กำหนดขึ้น เพื่อกำกับการปฏิบัติ ปรัชญาการศึกษาน่าจะมีอะไรลุ่มลึกกว่านี้ น่าจะเป็นการประกาศสัจธรรมบางประการ ขึ้นไว้เป็นแก่นของกระบวนการจัดการศึกษาทั้งหมด

ก็ในภาวะที่เราไร้ปรัชญาการศึกษาของเราเอง นักศึกษาของเราในปัจจุบันจึงไปไขว่คว้าเอาปรัชญาบางประการของชาวตะวันตกมาที่กักว่าน่าจะรับเข้ามาเป็นปรัชญาการศึกษา ของเราเองได้ ครั้นแปลงปรัชญานั้น ๆ ออกมาเป็นการกระทำก็พบว่ามีความขัดเขิน ไปกันไม่ได้สนิทนักกับค่านิยมและนิสัยอย่างไทยๆผลที่สุดปรัชญาต่างประเทศที่สั่งเข้ามานั้นก็ดูจะเลื่อนลอย ไร้ความหมาย และไม่ยังประโยชน์ให้แก่การศึกษาของไทยเท่าที่ควร ความซุกซน ความอึดอัด

ความว่าเหตุจึงมีอยู่ทั่วไปในวงการศึกษไทย ก็
ในสภาพเช่นนี้ เราจะไม่คิดแสวงหาปรัชญาที่มี
เอกลักษณ์ของเราเองบ้างอย่างไรหรือ ผู้ที่ประวัติ
การศึกษาของไทยควรจารึกไว้ ว่าเป็นผู้บุกเบิก
ให้เกิดการแสวงหาปรัชญาการศึกษา ของเราเอง
ขึ้นอย่างจริงจัง น่าจะเป็น ศาสตราจารย์
ดร. สโรช บัวศรี อย่างไรก็ดี การบุกเบิก
ผจญภัยเรื่องนี้ ย่อมต้องเสี่ยงต่อการเป็นเป้าให้ถูก
วิพากษ์วิจารณ์เป็นธรรมดา ดังปรากฏเมื่อเร็ว ๆ
นี้ในการประชุมทางวิชาการของกรมสามัญศึกษา
เรื่อง *บทเรียนจากการจัดการศึกษาในรอบร้อย
ปีที่ผ่านมา* ในวาระนั้น ดร. สโรช บัวศรี
ได้แสดงปาฐกถา เรื่อง *คตินิยมในการจัดการ
ศึกษาของไทยในอนาคต* แล้วผู้อภิปรายท่าน
หนึ่งเตือนว่า “ระวังให้ดีจะกลายเป็นยื่นคอให้
นักเลงตีลับ” ที่ถูกเตือนดังนั้นก็เพราะองค์ปาฐก
พยายามให้อรรถาธิบายเทียบเคียงพุทธวิธี กับวิธี
การทางวิทยาศาสตร์ ในการแสวงหาสังขธรรมของ
ชีวิต ตลอดจนได้เปรียบเทียบหลักเกณฑ์บาง
ประการในพระอภิธรรม เช่น ปฏิจสมุุปบาท
และชั้นห้า กับหลักเกณฑ์ทางจิตวิทยาการเรียน
รู้ในปัจจุบัน แล้วจบลงด้วยการกำหนดเครื่องหมาย
เท่ากับขึ้น ระหว่างพุทธศาสนากับปรัชญา
การศึกษาฝ่าย Pragmatism ในตอนนั้นก็ม
คนหนุ่มคนหนึ่งแย้งว่า ข้ออภิปรายของศาสตราจารย์
ดร. สโรช บัวศรี แคบไปที่ยึดอยู่แค่

พุทธศาสนาอย่างเดียว ผู้อภิปรายคนเดียวกันนั้น
จึงกล่าวเสริมว่า “บอกแล้วไม่เชื่อว่า จะถูกตีล
บก็ถูกตีลจริงๆ”

บางทีสิ่งที่ผู้เขียนตั้งใจจะเสนอเป็นข้อเขียน
ครั้งนี้ จะถูกวิพากษ์วิจารณ์อีกสักก็เป็น
ได้ ขอเรียนว่า ผู้เขียนยินดีให้ท่านผู้รู้สับตาม
สบาย ถ้าการสับนั้นไม่มีเจตนาสับทำลายกัน
แต่เป็นการโต้แย้ง ชัดเกลา ให้เกิดปัญญาขึ้น
ขึ้นไป อันเป็นนิสัยที่บัณฑิตทั้งหลายพึงกระทำ
ต่อกัน ด้วยใจคอที่หมดจดและมุ่งในสังขธรรมเป็น
สำคัญ พร้อม ๆ กันนี้ ก็ตั้งใจว่าจะลองคิดต่อใน
เรื่องปรัชญาการศึกษาของไทยที่ควรจะเป็น เท่า
ที่สติปัญญาอันน้อยจะคิดได้ ผิดถูกอย่างไรท่าน
ที่มีปัญญาและมีน้ำใจอันงาม คงจะช่วยกันแก้ไข
ปรับปรุงสานต่อให้เกิดประโยชน์ แก่ส่วนรวม
ต่อไป การทั้งนี้จะเป็นไปได้สมความปรารถนา
หรือไม่ จะชดละไว้เป็นปริศนา

๒

ในการตั้งข้อกล่าวหาไว้ตอนต้น ว่าการ
ศึกษาของไทยล้าสมัยยุ่งเหยิง โสเด เพราะไม่
เคยมีปรัชญาการศึกษา เป็นการจำเพาะของเรา
เอง ผู้เขียนมีเหตุผลอย่างไรจึงลงความเห็นเช่น
นั้น ไม่เป็นการมองในแง่ร้ายโดยขาดความ
ยุติธรรมหรือที่ลงความเห็นไว้เช่นนั้นก็
เพราะได้ศึกษาค้นคว้า ความเป็นมาแห่งการจัด

การศึกษาของไทยเรา ในช่วงหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมาพอสมควร คือนับตั้งแต่วาระที่เราเริ่มจัดตั้งโรงเรียนขึ้นตามแบบอย่างสากล แทนการเรียนกันในครอบครัว เรียนในวัด และเรียนในพระบรมมหาราชวัง ตามแบบอย่างโบราณ การจัดตั้งโรงเรียนของเรา ตั้งแต่ครั้งนั้นจนครั้งหนึ่งมุงให้ความรู้หนังสืออย่างที่ท่านเรียกว่า *อักษรสมัย* นั้น ประการหนึ่งให้รัฐรวบวิทยาตามคติตะวันตก เช่น วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ และอื่น ๆ อีกประการหนึ่ง แม้แต่การสอนศิลปะก็กระเตยต์ไปทางสอนของฝรั่ง เสียจนละเลยศิลปะของเราเอง ส่วนศีลธรรมจริยธรรมก็สอนเหมือนกัน แต่เป็นไปอย่างอัตโนมัติพอให้ใช้การได้ และให้คนเป็นคนดีตามสมควร ดู ๆ ไปแล้วเรามุงจัดการศึกษาเพื่อฝึกคนให้ใช้การได้ เราทำการศึกษากันมาอย่างนักปฏิบัติ มุงหวังผลในทางปฏิบัติเพื่อประโยชน์เฉพาะหน้า ซึ่งก็มีใช้สิ่งผิดร้ายแต่อย่างใด แต่สิ่งที่ไม่ปรากฏ คือ ความพยายามที่จะหาความหมายอะไรสักอย่าง ที่ลุ่มลึก ให้เหมาะกับพื้นเพวัฒนธรรมของเรา และที่จะภูมิใจได้ ว่าเป็นสัจธรรมที่ไม่เหมือนใครที่ไหน แม้แต่ความคิดที่มีเค้าอยู่แล้ว เช่น พระราชปรากรม ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว ว่าการศึกษาเป็นคุณธรรมอันประเสริฐนั้น ก็ไม่เคยปรากฏว่าวางการศึกษาไทยครั้งไหน ๆ รับเข้าไว้เป็นคตินิยม เป็นประทีปนำทางอย่างจริงจังเลย ในเมืองไทยนี้ไม่

ค่อยจะปรากฏว่ามีกลุ่มนักคิด นักทฤษฎี นักปรัชญา ศิลปิน หรือเพียงแต่นักวิชาการที่อุทิศสมองอุทิศชีวิตให้กับความคิดนั้น ๆ ให้เป็นล้าเป็นสัน ในลักษณะเดียวกับที่เราได้รู้ได้ยินอยู่เสมอในชมพูทวีปครั้งโบราณ ในเมืองจีน ญี่ปุ่น และในยุโรป อเมริกา ฉะนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจเลยที่จะหาหนังสือ หรือบทความที่แต่งขึ้นเกี่ยวกับปรัชญาหรือทฤษฎีได้ยากเต็มที ก็ในภาวะที่เราไม่มีนักคิด นักวิชาการนี้เอง การจัดการศึกษาของเราเท่าที่เป็นมาจึงปราศจากหลักปรัชญาของเราเอง การจัดการศึกษาได้ยึดเอาแนวทฤษฎีแบบ รูป และวิธีปฏิบัติของฝรั่งเข้ามาค่อนข้างจะจับ ๆ จด ๆ บางครั้งก็ซ้ำเสียงดูญี่ปุ่น จนถึงกับเสนาบดีท่านหนึ่งรับว่า เราซุบมือเปิบเอาของเขามา แต่ก็ไม่ปรากฏว่าเกิดอะไรขึ้นมากนัก ก็ในเมืองฝรั่งทั้งหลายนั้น ปรัชญา ความคิด ทฤษฎีการศึกษามีอยู่หลายอย่างหลายแบบ มิได้ลงกันเป็นอย่างเดียวเลย การเอาอย่างเขาจึงเป็นการจับแพะชนแกะ ประสมประสานกันเข้ามาพอให้สนองประโยชน์เฉพาะหน้าของเราเสียเป็นข้อใหญ่ ผลก็คือ การจัดการศึกษาของเราเปลี่ยนรูปไม่ได้หยุดหย่อน แผนการศึกษาชาติของเรา มีไม่น้อยกว่า ๘ ฉบับ ดูจะมากกว่าชาติไหน ๆ แต่ละฉบับอายุไม่ยืนนัก สี่ห้าปีเปลี่ยนเสนาบดี เปลี่ยนปลัดทูลฉลอง แผนนั้นก็เปลี่ยนไปอีก ถ้าเราไว้กันไว้ว่า แผนการศึกษาชาติคือกระจกสะท้อนให้เห็นปรัชญาที่อยู่เบื้องหลัง เราก็จะพบ

ว่า เราไม่มีอะไรหนักแน่นซึ่งขังล็อกขังนัก ถ้าเป็นต้นไม้อายุปุนนี่คือร่วมร้อยปี ก็ต้องจัดว่าเป็นไม้ใหญ่ แต่รากเง่าเล็กแค่นี้ยังสงสัย

อย่างไรก็ดี การจัดการศึกษาของไทยเวลานี้ มีการปรับตัวตามธรรมชาติอันน่าสนใจอยู่ อย่างหนึ่ง คือการศึกษาแบบตะวันตกที่เอาเข้ามานั้น เป็นเรื่องของการนำเนื้อหาและวิธีการเข้ามา ส่วนปรัชญาและทฤษฎีอันมีอยู่เบื้องหลังนั้น ขรอยจะเอามาลำบากจึงมิได้เข้ามาตรง ๆ เข้ามาแต่ในรูปที่ประยุกต์แล้ว ซึ่งผิดกับวิธีที่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่เมืองเราตั้งแต่ครั้งสุโขทัย โดยนำเอาแก่นของลัทธิ คำสอน รวมทั้งข้อวัตรปฏิบัติเข้ามาเต็มรูป และด้วยเวลานานไม่น้อยกว่า ๘๐๐ ปี พระพุทธศาสนาที่เข้ามาสถิตย์อยู่อย่างมั่นคง และมีส่วนสำคัญยิ่งในการหล่อหลอมความคิดนิสัยประเพณี ตลอดจนความเคยชินและจิตใต้สำนึกของคนไทยทั่วไป ก็ด้วยเหตุที่การศึกษาเข้ามาแต่เนื้อหาและวิธีการนี้เอง จึงปรากฏว่ามีช่องว่างใหญ่ให้ของเดิมของคนไทย อันได้แก่ ทัศนชีวิต อุปนิสัย ความเคยชิน แบบอย่างพฤติกรรม อันได้วิวัฒนาการสร้างสมมาช้านานหลายชั่วคนได้แสดงออกตามสบาย ตั้งแต่ชาวบ้าน สมภารเจ้าวัด ครูอาจารย์ นักเรียน ตลอดจนขุนนางน้อยใหญ่ เรื่อยขึ้นไปถึงเสนาบดี จึงพอจะสรุปความตั้งเป็นข้อสังเกตได้ในขั้นนี้ ว่าเกิดการ “ผสมรส” อันไม่ค่อยจะสนิทสนมแนบเนียนนัก ระหว่างนิสัยไทยกับวิชาฝรั่ง เหตุที่เป็น

ดังนี้ก็เพราะมีรากเง่าที่ต่างกัน เท่าที่จะพอประมวลได้สั้น ๆ ก็คิดว่า การศึกษาของฝรั่งนั้นมีรากเง่ามาจากวัฒนธรรมแม่บท คือ กรีกโรมัน ๑ คริสต์ศาสนา ๑ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ๑ และสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองหนาวอีก ๑ ส่วนนิสัยไทยนั้นเห็นจะมีได้มีที่มาจากอย่างอื่น นอกเหนือไปจากพระพุทธศาสนา ราชาธิปไตย ลักษณะภูมิศาสตร์เมืองร้อน และประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ดำรงรักษาตัว นับแต่วาระที่เริ่มเข้ามาอยู่ในสุวรรณภูมินี้ เป็นสำคัญ เพราะเหตุที่ที่มาต่างกันดังนี้ ชีวิตสมรสศิลปะ ความเป็นไปในทางการศึกษา นับแต่แผนการศึกษาชาติ การบริหาร การศึกษา หลักสูตร แบบเรียน วิธีสอน ระเบียบวินัยในโรงเรียน และสำคัญที่สุดคือตัวนักเรียน อันเป็นผลผลิตของการศึกษาจึงมีลักษณะเป็นไทยๆ ชนิดสากลปนสาเก ไม่ถึงกับใช้ไม่ได้ แต่ก็ไม่มีอะไรเด่นเป็นเอกลักษณ์ของเราเองมากนัก ลุ่มๆ ดอนๆ ได้ครั้งเสียครั้ง และยากที่จะรับว่าเป็นที่น่าพอใจ

ช่องโหว่ที่ใครจะชี้ออกมาให้ชัด ในตอนนี้ก็คือ ถ้าจะประสมประสานของเดิมของเราเข้ากับของใหม่ที่รับเข้ามา เป็นความจำเป็นอันหลีกเลี่ยงไม่ได้แล้วไซ้ การประสมประสานนั้นน่าจะเกิดขึ้นจากความเข้าใจอันอ่อนแอที่ล็อกขังถึงรากเง่าและเอกลักษณ์เดิมแท้ของเราเสียก่อนเสียที และความเข้าใจแก่นของการศึกษา ของฝรั่งที่นำเข้ามาอีกโสดหนึ่งประกอากัน ไม่ควรเอากระพี้

กับกระพี้มาประสมประสานกันอย่างขบไปที ถ้า
ทำได้เช่นนี้บางทีเราจะพบว่า เราก็คงมีของเดิม
ของเราที่ออกจะลึกซึ้งและแข็งแกร่งมั่นคง พอที่จะ
ถือเป็นสาระสำคัญของปรัชญาการศึกษาของเรา
เองได้กระมัง ผู้เขียนค่อนข้างจะมั่นใจและมองเห็น
ลู่ทาง ที่จะแสวงหาปรัชญาการศึกษาที่เป็น
ของเราเองได้ และไม่คิดว่าจะสายเกินไป

๓

ว่าถึงแหล่งที่มาแห่งปรัชญาการศึกษาของเรา
ก่อนอื่นเราจะพบว่า ชุมทรัพย์ใหญ่ชุมแรก
คือ พระพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนามีอิทธิพล
ต่อชีวิตจิตใจ และวัฒนธรรมของคนไทยมากมาย
หลายแห่งหลายมุม ดังจะได้กล่าวต่อไป ท่านนัก
ศึกษารุ่นใหม่บางท่านมีความเห็นว่าพุทธศาสนา
เป็นเพียงจริยธรรม และให้ข้อคิดต่อไปว่า
ปรัชญาการศึกษา ถ้าจะมีที่มาจากจริยธรรมอย่าง
เดียวก็จะแคบไป ต้องมาจากอะไรอื่นอีกหลาย
อย่าง ถ้าจะว่าตามสูตรฝรั่งก็คงจะต้องสืบสาวกัน
ทั้งในแง่ epistemology, metaphysics, ethics
และ aesthetics พุทธให้เข้าใจง่ายอย่างไทย ๆ
ก็คือ จะต้องพิจารณากันในแง่ทฤษฎีแห่งความรู้
การค้นหาความจริงขั้นสุดท้าย ของสรรพสิ่ง
จริยธรรม และสุนทรียศาสตร์ ประกอบกัน ผู้
เขียนก็ยังไม่ค่อยจะปลงใจนักกว่า เราจำเป็นจะ
ต้องใช้วินัยฝรั่ง เข้ามามากับความคิดเราเสมอไป

และเท่าที่เข้าใจ ปรัชญาทั้ง ๔ แขนงข้างต้นนี้ก็
มีสาระสำคัญไปคนละอย่าง ดูจะเผื่อ ๆ อยู่สัก
หน่อย ถ้าจะสร้างปรัชญาการศึกษาขึ้นมาจาก
แขนงทั้งหลายของวิชาปรัชญา เช่นเดียวกับการ
ที่จะตัดสินว่าอะไรเป็นศิลปะได้หรือไม่ จะต้อง
ระคนเอาศิลปะทุกแขนงทั้งปฏิกิริยา จิตกรรม
วรรณกรรม และอื่น ๆ บรรดามีมาร่วมตัดสิน ดู
จะไม่จำเป็น แต่เอาผิด ถึงจะต้องพิจารณากัน
โดยพิศดารถึงอย่างนั้นก็ไม่ใช่ไร สำหรับชีวิต
ของคนไทยเรานี้เกือบจะกล่าวได้ว่า พุทธศาสนา
เป็นทั้งการค้นหาความจริงสุดยอด เป็นทฤษฎี
ความรู้ เป็นจริยธรรม และเป็นต้นตอแห่งค่านิยม
ทางสุนทรียศาสตร์ จะจริงหรือไม่เพียงไร
ถ้าผู้ใดเข้าใจสาระสำคัญและความสันติลึกหนาบาง
ของพระพุทธศาสนาพอสมควร ก็ย่อมจะทดสอบ
พิสูจน์สมบัติฐานข้อนี้ดูได้ อย่างน้อยก็ให้
ประจักษ์ตามพระธรรมบทที่ว่า พุทธธรรมเป็น
สนธิภูมิจิโก อภาลิโก และ ปัจจุตตี เวทิตัพโพ
วิญญูติ (ผู้ปฏิบัติเห็นได้ด้วยตนเอง ไม่ขึ้นอยู่
กับกาลเวลา และวิญญูชกพึงรู้เฉพาะตน)

ความจริงสุดยอด ที่พุทธศาสนาให้แก่
คนไทย ดังที่ทราบกันแล้วก็คือ ไตรลักษณ์
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือ สรรพสิ่งทั้ง
หลายไม่เที่ยงแท้ เป็นทุกข์ และไม่มี
ตัวตน

ฉะนั้น แนวจริยธรรมอันกำหนดไว้
พอจะสรุปได้โดยย่อที่สุดก็คือ สัพพะ ธมฺมา

นาลี อภินเวสยา : *สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่
ควรมียึดมั่นถือมั่น*

และที่ได้กำหนดคณาจริยธรรมไว้ดังนี้
ก็ช่วยให้ค้นพบความรู้เกี่ยวกับชีวิต อันได้แก่
อริยสัจจ์ คือ ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับ
ทุกข์ และทางดับทุกข์นั่นเอง

ด้วยสารัตถดั่งกล่าวนั้น พระธรรมคำสอน
อันมีอยู่มากมายสามตระกูลว่า จึงเรียงลำดับ
ได้เป็นสามลำดับคือ ละชั่ว (สพฺพปาปสฺส
อภยวณฺณ) ประพฤติดี (กุสลสฺสุปฺปมา)
ทำจิตใจให้ผ่องใส (สจิตฺตปริโยทปนํ)

ชีวิตคนไทย วัฒนธรรมไทย ตั้งแต่อาณาจักร
สุโขทัยลงมาจนถึงนี้ ก็ได้รับอิทธิพล คือทั้ง
ครอบครัว อัฐมู และหล่อเลี้ยงด้วยสัจธรรมเหล่านี้
มานาน จนตกผลึกอยู่ในความคิดและบุคลิก
ของคนไทยทุกคน อ่อนน้อมถ่อมต้วตามวิสัย อัน
พอจะตรวจสอบมุ่งชี้เอาได้ไม่ยากนัก โดยสังเกต
ดูทัศนคติ พฤติกรรม นิสัย ภาษิต แม้กระทั่ง
คำอุทานของบุคคลทั่วไป กล่าวในเชิงสุนทรีย
ศาสตร์ สัจธรรมเหล่านี้เองที่เป็นแรงดลใจและ
เป็นเครื่องกำหนดค่านิยมทางศิลป ให้บรรพบุรุษ
ของเราหล่อพระพุทธรูป สร้างโบสถ์วิหาร เจดีย์
แต่ง *ไตรภูมิพระร่วง* แต่ง *เวสสันดรชาดก*
เขียนภาพผนัง สลักลายประตูประดับมุกด์ และ
เนรมิตรศิลปวัตถุอื่น ๆ อันนับเนื่องเป็นศาสน
บูชาอยู่ทุกหนทุกแห่งบนผืนแผ่นดินไทย แม้ทุก
วันนี้จะหลุดไทรมถุกละทิ้ง และมีอาการวิปริตไป

แต่ก็จัดว่ามีศิลปกรรมอยู่มากมาย ที่เป็นสักขี
พยานแห่งค่านิยมทางสุนทรีย อันมีที่มาจาก
พุทธศาสนา

ได้กล่าวไว้ตอนต้นบ้างแล้ว ว่านอกจาก
พุทธศาสนาแล้ว สิ่งที่เป็น “ของเดิม” ของ
ไทยนั้นมีอิทธิพลของราชาธิปไตย ลักษณะภูมิ
ศาสตร์เมืองร้อน และประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้
สู้ดำรงรักษาชาติมาแต่ตั้งต้น ใครจะขอนำทั้งสาม
สิ่งนี้มาวิเคราะห์โดยสังเขป ในฐานะเป็นแหล่ง
ที่มาของเอกลักษณ์ไทยด้วยเหมือนกัน และนำ
จะมีอิทธิพลในการกำหนดสาระสำคัญของการ
ศึกษาของเราให้มีใช้น้อยเหมือนกัน

สถาบันราชาธิปไตยของไทยนั้น ได้วิวัฒน์
เปลี่ยนแปลงจากระบบพ่อเมือง ในสมัยสุโขทัยมา
เป็นระบบสมมติเทวราช ในสมัยอยุธยาตอนต้น
อันได้อิทธิพลมาจากอาณาจักรขอมโบราณ และ
เป็นดังนั้นเรื่อยมาจนถึงกรุงเก่าสิ้นชีพ แม้เมื่อ
ฟื้นขึ้นมาเป็นกรุงรัตนโกสินทร์ ศติสมมติเทวราช
ก็ยังแข็งอยู่ อย่างไรก็ดี ธรรมแห่งพุทธศาสนาคง
มีส่วนทำให้ราชาธิปไตยของไทยในระยะหลัง ๆ
เป็นส่วนผสม ระหว่างระบบสมมติเทวราชกับ
ระบบพ่อเมือง คือองค์พระมหากษัตริย์ไม่เป็น
เจ้าชีวิตอย่างเดียว แต่ทรงมีเมตตาต่อพลนิกร
จันท์พ้อมีต่อลูก ดังจะเห็นได้ชัดในสมัย ร. ๔
ร. ๕ ร. ๖ แม้จะประสบวิกฤตการณ์ด้วยการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ สถาบันพระ
มหากษัตริย์ต้องเปลี่ยน จากสมบูรณาญาสิทธิราช

มาเป็นอย่างปัจจุบันนี้ ก็ยังนับได้ว่าการปรับ
ตัวได้ทันกับยุค โดยอาศัยคุณประโยชน์อันใหญ่
หลวงที่พระมหากษัตริย์ ทรงมีต่อชาติบ้านเมือง
และกตัญญูแก่เวทียุค ที่มีประจำใจคนไทยทุกแห่ง
หน สถาปน์พระมหากษัตริย์จึงดำรงอยู่เป็นหลัก
ชัยที่มีบารมีมั่นคงอย่างน่าพิศวง คือนอกเหนือ
จากการเป็นสัญลักษณ์แห่งชาติบ้านเมืองแล้ว ก็
ยังเป็นพี่ร่วมจิตใจคนทั้งชาติ ให้มีความภักดีเป็น
หนึ่งเดียว มีแบบอย่างวัฒนธรรมที่มีศักดิ์ศรีและ
มีความหมายต่อการสืบทอดภายนอก เพื่อความมั่ง
คั่งของชาติอย่างมาก จัดว่าเป็นข้อดีเด่นได้เปรียบ
ประเทศเพื่อนบ้านทั้งปวง ค่านิยมส่วนนี้จึงน่า
จะเป็นพลังสำคัญส่วนหนึ่ง ในการกำหนดสาระ
ของการศึกษา ภายใต้ปรัชญาแม่บทอันมีที่มาจาก
พุทธศาสนา

ลักษณะภูมิศาสตร์เมืองร้อน น่าจะมีบทบาท
แปลกไปจากพุทธศาสนาและราชาธิปไตย คือถึง
จะมีได้เป็นเครื่องกำหนดความคิด แต่ก็เป็น
เครื่องกำหนดสิ่งแวดล้อมอันถูกกล่าวหาเนื่อง ๆ
ว่าด้อยพัฒนา และยังมีส่วนกล่อมเกลานิสัยใจคอ
ของคนไทย ที่ค่อนข้างจะตามสบาย ขาดความ
กระตือรือร้น เพราะไม่รู้ว่าจะกระตือรือร้นไป
ทำไม และมุ่งผลในทางปฏิบัติมากกว่าจะฝึกใฝ่
ในนามธรรมบริสุทธิ์ คือ เป็นนักทำปนเล่นมากกว่า
เป็นนักคิด ด้วยสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ ถ้าจะมี
ปรัชญาการศึกษา ปรัชญานั้นก็หนีไม่พ้นที่จะ
ต้องให้เหมาะกับนิสัยคนที่เป็นดังนี้

สำหรับประการสุดท้าย คือประวัติศาสตร์
แห่งการต่อสู้เพื่อดำรงรักษาชาติตลอดมานั้น ก็
ต้องนับว่าเป็นปัจจัยที่กำหนดสิ่งแวดล้อม และให้
อิทธิพลแก่นิสัยคนอยู่มาก ให้เป็นคนรักชาติ
รอด คงจะเห็นว่า บทจากการเสียกรุงแก่พม่า
ใน พ.ศ. ๒๓๑๐ ทำให้เราได้สติที่จะรักษาตัว
มิให้ต้องพลีชีพพล้อภัยเลย ความมั่นใจและความ
ภูมิใจอันถูกทดสอบตลอดมา แม้ในปัจจุบัน
ถ้าสิ่งนี้ตกผลึก อยู่ในความคิดจิตใจของคนไทย
ทั้งชาติ ก็ควรที่จะนับเนื่องได้ ว่าสิ่งนี้เป็น
ประสบการณ์สำคัญประการหนึ่ง ที่จะเป็นเครื่อง
ช่วยกำหนดสาระแห่งการศึกษาของเราในปัจจุบัน
และอนาคตได้เหมือนกัน

ก็ด้วยพื้นเพของบ้านเมือง ผู้คนที่มีพุทธ
ศาสนาเป็นหลักในทางปัญญา จริยธรรม และ
ศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งมีราชาธิปไตย เป็น
สถาบันยึดเหนี่ยวทางสังคม มีสภาพภูมิศาสตร์
ที่เป็นข้อจำกัด และมีประวัติแห่งการต่อสู้เป็น
เครื่องย้อมนีสัยคนในชาติ อีกโสดหนึ่งด้วยเช่นนี้
แล้ว ผลรวมของประสบการณ์และทุนเดิมเหล่านี้
จะเป็นเครื่องให้กำเนิดปรัชญาการศึกษาที่มี
เอกลักษณ์เป็นของเราเองมิได้เทียวหรือ

๘

ปัญหาที่ใคร่เสนอให้พิจารณาต่อไปในที่นี้ ก็
คือสังขรณ์แห่งพุทธศาสนา ที่ว่าสรรพสิ่งทั้ง

หลายมีธรรมชาติไม่เที่ยงแท้ เป็นทุกซ์ ไม่มีตัวตน และแนวจริยธรรมที่สอนมิให้บุคคลลุ่มหลงยึดมั่นในสิ่งใด ที่มีธรรมชาติเป็นไตรลักษณ์นั้น จะนำมากำหนดเป็นหลักปรัชญาการศึกษาได้หรือไม่ หรืออีกนัยหนึ่งถ้าจะตั้งเป็นสมมติสังขว่า การศึกษาควรเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น เช่นนี้

ก. ความหลุดพ้นในที่นี้มีขอบเขต และมีลำดับขั้นแค่ไหน อย่างไร

ข. จะนำคตินี้ มาประยุกต์ให้เกิดความสะดวกและปฏิบัติได้ในการศึกษาเล่าเรียน ท่ามกลางสภาพแวดล้อมของชีวิตคนปัจจุบัน ได้หรือไม่

ค. คตินี้จะทนทานเงื่อนไข ความจำเป็นใหม่ๆ ช่วยขัดข้อแย้งใหม่ๆ และช่วยพัฒนาสังคมได้หรือไม่

ง. จะรับว่าคตินี้ถูกต้อง สมควร ได้หรือไม่ในท้ายที่สุด

ถ้าได้พิจารณาเหตุ-ผล กรณีแวดล้อมต่างๆ ตอบข้อโต้แย้งทั้งสี่ประการได้ ก็น่าจะถือเอาเป็นหลักปรัชญาการศึกษาได้ และภารกิจขั้นต่อไปในอันที่จะแปลงสารออกเป็นความหมาย เฉพาะในทางการศึกษา เป้าหมาย และนโยบายการศึกษากลวิธีและโครงการการศึกษา ตลอดจนแนวหลักสูตรและแบบพฤติกรรม ที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้ศึกษาเล่าเรียน ก็อยู่ในวิสัยที่จะกระทำต่อไป และในกรณีเช่นนั้น ประสพการณ์และค่านิยมอันจัดว่าเป็น “ของเดิม” ของคนไทย ดัง

ที่จะได้วิเคราะห์แหล่งที่มาไว้ตอนต้นรวมถึงความรู้ความจำเป็นใหม่ๆ ในปัจจุบัน ก็พอจะนำมาจัดสรรเลือกเฟ้นขึ้น ไว้ใช้เป็นสาระสำคัญของการให้การศึกษา ภายใต้ปรัชญาที่เป็นแม่บทนี้ได้โดยแท้

หันกลับมาพิจารณาปัญหา ก. คือ การศึกษาควรเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น มีขอบเขตและลำดับขั้นแค่ไหน อย่างไร พึงดูเถิน ๆ ชวนให้คิดว่า คตินี้ชวนหนีโลก หรือใฝ่สภาวะอันเป็นโลกุตระ เป็นเกณฑ์ แต่ในกรณีนี้ ความหลุดพ้น ควรจะมีได้เป็นได้กับบุคคลทุกระดับ บัญญาและทุกระดับวุฒิภาวะ รู้และปฏิบัติได้แค่ไหน ก็ได้รับผลแก่นั้น ไม่รู้ไม่ปฏิบัติเลยก็ไม่ได้รับผลเลย ความหลุดพ้นที่จะนำมาใช้แก่การศึกษา นี้ ย่อมไม่ควรมุ่งแต่ในทางอริยมรรค เพื่อนำไปสู่พระนิพพานในบั้นปลายโศดเดียว เพราะคนส่วนใหญ่จะไปไม่ถึง แต่ควรนำมาประยุกต์ให้เป็นความหลุดพ้นขั้นต่ำๆ ก่อน แล้วค่อยๆ สูงขึ้นเป็นลำดับ ยากขึ้นเป็นลำดับ จนถึงขั้นสูงสุดได้โดยไม่มีขีดขั้น เป็น dichotomy คือ แยกเป็นระดับโลกเดียวกับโลกุตระ เพราะดูไม่มีเหตุผลที่จะกีดกันคนส่วนใหญ่ไว้เบื้องต่ำ ผู้ใดมีสติปัญญา มีบารมีจะหลุดพ้นได้เพียงไร ก็ย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพอันชอบธรรมของผู้นั้น ความหลุดพ้นในเชิงการศึกษาอาจมีได้หลายแง่ เช่น ความหลุดพ้นทางปัญญา หรือหลุดพ้นจากความไม่รู้ โดยเริ่มต้นจากการอ่านออกเขียนได้ขึ้นไป

ถึงอ่านเขียนได้แล้วก็ให้รู้วิชาต่าง ๆ ประสบ
 การณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บุคคลเข้าใจสรรพสิ่งทั้ง
 ปวง ทั้งคติโลกและคติธรรม เพื่อจะได้สามารถ
 ดำรงชีพ ปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติของ
 สรรพสิ่งได้ดีขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งบางคนที่มี
 ใจหาญปัญญาและมีความเพียรสูง ก็อาจรู้แตก
 ฉานถึงบรมแดนของวิทยาการ และเนกโนโลยี
 สาขาต่าง ๆ แล้วบุกเบิกให้วิทยาการเหล่านั้นก้าว
 หน้ายิ่งขึ้นไปอีกก็ได้ ไม่รู้จักจบสิ้น ทั้งนี้ทั้งนั้น
 ก็ด้วยข้อใหญ่ใจความ ที่เป็นความหลุดพ้นจาก
 ความไม่รู้เป็นสำคัญ ในทำนองเดียวกันลำดับ
 ชั้นของความหลุดพ้นเช่นนี้อาจนำมาใช้วิเคราะห์
 และสังเคราะห์ความหลุดพ้นทางอื่น เช่น ความ
 หลุดพ้นจากสภาพด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจ และ
 สังคม ความหลุดพ้นจากการประทุษร้ายเบียด
 เบียนซึ่งกันและกัน อันมีที่มาจากความเห็น
 แก่ตัวเป็นใหญ่ ความหลุดพ้นจากการมีศิลปะ
 วัฒนธรรมอันต่ำทราม ตลอดจนถึงความหลุดพ้น
 ในทางจริยธรรม เพื่อให้คนคลายความทุกข์ลง
 เป็นลำดับ เป็นขั้น รวยละเอียดโดยพิศดารใน
 การวิเคราะห์จำแนกลักษณะการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่
 มุ่งความหลุดพ้นเช่นนั้น เห็นจะต้องยกไว้เป็น
 ภารกิจอันละเอียดอ่อนกว้างขวางที่จะต้องพิจารณา
 กันอีกต่างหากจากที่นี่

ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาข้อ ข. ที่ว่า คติ
 เรื่องความหลุดพ้นนี้ จะนำมาประยุกต์ให้เกิด
 ความสะดวกและปฏิบัติได้ ในการศึกษาเล่าเรียน

ท่ามกลางสภาพแวดล้อม ของชีวิตในปัจจุบันได้
 หรือไม่ ก่อนอื่นจะต้องพิจารณาให้ลุล่วงเสียก่อน
 ว่าสภาพแวดล้อมชีวิตในปัจจุบันนี้ ยังอยู่ภายใต้
 กฎแห่งไตรลักษณ์อยู่ได้หรือไม่ จริงอยู่แบบแผน
 ความเป็นอยู่ของคน ค่านิยม กฎเกณฑ์ในสังคม
 ลักษณะการทำมาหากิน ตลอดจนปัญหาข้อขัด
 แย้งต่างๆ ที่มีอยู่เมื่อครั้งพุทธกาลกับในปัจจุบันนี้
 และแม้ในอนาคต ที่มนุษย์จะสัญจรไปมาอยู่
 ระหว่างดาวพระเคราะห์ ได้ผิผดแตกแตกต่างกัน
 ออกไปทุกทีก็ตาม แต่สังขรณ์ที่บังถึงความไม่
 เพียงแท้ ความทุกข์ ความไม่มีตัวตน ก็น่า
 จะเป็นความจริง เป็นอภาลีโกอยู่แน่นอน เพราะ
 มนุษยชาติยังมีสิ่งภาษาชาววัดท่านเรียก กิเลส
 ตัณหา และยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างที่ท่านผู้
 ใหญ่ที่น่าเคารพท่านหนึ่ง ว่าไว้ว่า *เรือเอ๋ย
 เรือมนุษย์ ใหญ่ยาวสุดเพียงแค่ว่า ตันหาพา
 เจ้ามา รู้หรือเจ้าจะไปไหน นั้นแล ฉะนั้น การ
 ศึกษาเล่าเรียนที่จะทำให้มนุษย์ รู้จักอยู่กับสิ่งที่มี
 ธรรมชาติเป็นไตรลักษณ์ได้โดยทุกข์แต่น้อยที่สุด
 ก็จะเป็นเหมาะสมและใช้ได้ ปฏิบัติได้อยู่แน่นอน อีก
 แห่งหนึ่งคือในแง่ของกรรมวิธีการเรียนรู้ อันเป็น
 เทคนิคของนักการศึกษา การเรียนรู้เพื่อความ
 หลุดพ้น ก็เห็นจะมีใช้อะไรอื่นนอกเหนือไปจาก
 การพัฒนาความรู้ความคิด ทัศนคติ และ
 พฤติกรรมต่างๆ ให้เจริญขึ้นจนสามารถก้าวล่วง
 พ้นปัญหา ข้อเสียเปรียบต่างๆ ในชีวิต ทั้งทาง
 คติโลกและคติธรรมได้เป็นลำดับ ซึ่งโดย*

ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ก็ได้เป็นมาเช่นนั้น จึงไม่น่าจะมีปัญหาว่าจะปฏิบัติไม่ได้ แต่สิ่งที่ อาจจะเป็นอุปสรรคอยู่บ้าง คือความเข้าใจผิดแล้ว ประยุคต์ผิด เช่นการศึกษาเพื่อความหลุดพ้นจาก สภาพทุกข์พัฒนา อาจจะถูกแปลงสวารออกมาจน กลายเป็นการหลุดพ้นจากความอดอยากยากแค้น มาสู่ความอยู่ดีกินดีอย่างไม่มีที่สิ้นสุด คือ อยู่ดีกิน ดีขึ้นเรื่อยๆ จนบางคนถึงกับเป็นโรคตายเพราะ อยู่ดีกินดีเกินไป ในลักษณะเช่นนั้นไม่อาจกล่าว ได้ว่า ความโอบุสยทางเศรษฐกิจอันเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาทุกวันนี้ ได้เป็นไปเพื่อ ความหลุดพ้น แต่ได้เป็นไปเพื่อความยึดติดจน เป็นความกำเริบเสียมากกว่า เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ เห็นจะต้องตั้งหลักกันใหม่ ว่าการหลุดพ้นจาก ความอดอยากยากแค้นนั้น จะต้องเป็นสภาวะของ การอยู่พอดี กินพอดี อันตรงกับหลักทางสายกลาง ของพุทธศาสนาเข้าอีกจนได้ สรุปแล้ว คิดที่ว่า การศึกษาควรเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น น่าจะ ปฏิบัติได้โดยสะดวกในสภาพชีวิตปัจจุบัน ข้อ สำคัญคือต้องไม่เข้าใจผิดและเดินทางผิด

เกี่ยวกับปัญหาข้อ ค. ที่ว่า คตินี้จะทนทาน เงื่อนไข ความจำเป็นใหม่ๆ ช่วยขจัดข้อขัดแย้ง ใหม่ๆ และช่วยพัฒนาสังคมได้หรือไม่ ผู้ เขียนได้พิจารณาแล้วก็เห็นว่าได้อยู่แน่นอน แม้ จะไม่ยากนักก็ตาม ในประการแรกความหลุดพ้น ความนัยที่อภิปรายมา มิได้เป็นอุปสรรคต่อความ เจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรม และทางนามธรรม

แต่อย่างใด กลับจะให้หลักประกันเสียด้วยซ้ำว่า ให้เป็นความเจริญก้าวหน้า อันนำมาซึ่งความ สันนุกษ์ เงื่อนไขความจำเป็น ๆ ของชีวิตคน ในปัจจุบันนี้ เช่น พลเมืองเพิ่มเร็วเกินไป ทรัพยากรมีไม่พอกินพอใช้ ความคับแค้นใจ เพราะขาดความยุติธรรมในสังคมมีอยู่ทั่วไป คน ทำสงครามฆ่าฟันกันเพราะต้องการแย่งผลประ โยชน์ หรือแย่งความเป็นใหญ่กัน ฯลฯ สิ่ง เหล่านี้ถ้าการให้การศึกษาเป็นไปเพื่อความหลุด พ้น ไม่เฉพาะแต่ในทางคติโลก แต่เป็นในทาง คติธรรมด้วยคู่ขนานกันไปแล้ว ปัญหาข้อขัดแย้ง ต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะบรรเทาหลงได้ ถึงจะมีหายไป หมดสิ้นก็ตามรัฐผู้มีหน้าที่รับผิดชอบปัญหาสังคม สำคัญ ๆ เอนกประการ ถ้าประกอบขึ้นด้วยบุคคล ที่ได้รับการศึกษาอบรมมาเพื่อความหลุดพ้นอย่าง ถูกต้อง ก็คงจะพอหวังได้บ้างกระมังว่า จะปฏิบัติ หน้าที่ในการแก้ไขข้อขัดแย้ง และพัฒนา สังคมให้เจริญขึ้นได้ แม้จะฟังดูเป็นยุคพระศรี อารีย์และอาจจะต้องคอยหลายชั่วคน แต่โดย หลักการก็น่าจะเป็นไปได้ ไม่เช่นนั้นการ ศึกษาไม่ว่าในรูปใดก็เปล่าประโยชน์โดยสิ้นเชิง ปัญหาที่น่าคิดอีกประการหนึ่ง ที่ควรได้รับการ พิจารณารวมกันไปในที่นี้ก็คือ โลกในปัจจุบันนี้ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วมก จนเกินกำลังเกินสติปัญญา ที่คนธรรมดาสามัญไม่ว่าชาติไหนจะรู้เท่าทัน และปรับตัวปรับใจทัน ปัญหาอันเกิดจากเทคโนโลยี

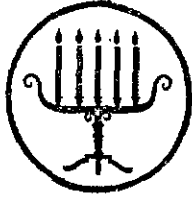
โลยีใหม่ๆ จึงมีตามมาด้วย เช่น พลังงานปรมาณูให้คุณอนันต์และโทษมหันต์ มนุษย์อาจจะใช้สิ่งนั้นเองเป็นอาวุธเช่นฆ่ากันครั้งหนึ่งเป็นเรือนแสนเรือนล้านได้ วิทยาศาสตร์การแพทย์ดีขึ้น คนเกิดมากและอยู่ได้นาน ตายน้อย แต่ทรัพยากรเพิ่มขึ้นไม่ได้อัตราส่วนที่คู่ควรกัน เมื่อขาดการควบคุมก็เกิดปัญหาความขาดแคลนบ้างจี้ ๔ ขึ้นทั่วไป จนทำให้ศีลธรรมของคนเปลี่ยนแปลงไปด้วยปัญหาเช่นนี้ เมื่อมีที่มาจากความไม่สมดุลกันระหว่างการพัฒนาวิทยาการกับการพัฒนามนุษย์คน การศึกษาชนิดใดเล่าที่จะช่วยสร้างดุลยภาพขึ้นได้ ทุกวันนี้การศึกษานิตที่เป็นไปเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาการ ได้รับการเอาใจใส่ทุนบำรุงอย่างดียิ่ง จึงเท่ากับว่ามนุษย์เป็นผู้ผลักดันให้ช่องว่างระหว่างเทคโนโลยีกับนิสัยมนุษย์ห่างกันออกไปทุกที ในสภาวะเช่นนี้ การศึกษาเพื่อความหลุดพ้น ชนิดที่มีได้สอนให้คนหนีโลกไปเป็นพระอรหันต์ แต่ให้พัฒนาได้ถูกส่วนตามครรลองที่อภิปรายมาแล้ว น่าจะมีคุณค่าในการสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้นได้อย่างยิ่งยวด ฟังดูเป็นอุดมคติเหลือล้น แต่เรื่องของปรัชญาการศึกษาที่หนีไม่พ้นที่จะต้องเป็นเช่นนั้นเอง

เมื่อได้ตอบปัญหาที่ตั้งขึ้นเองทั้งสามประเด็นในแนวทางที่แสดงว่า ปรัชญาการศึกษาที่มี

รากฐานมาจากศีลธรรม และแนวจริยธรรมของพุทธศาสนาตามนัยที่กล่าวข้างต้น มีโอกาสที่จะเป็นไปได้ในสังคมไทยในปัจจุบันแล้ว ปัญหาข้อสุดท้ายก็เห็นจะต้องตอบสั้น ๆ ว่าปรัชญาการศึกษาที่ สมควรและถูกต้อง อย่างน้อยก็ในความเห็นของผู้เขียน

สายธารเกิดขึ้น ไม่ได้ด้วยน้ำหยดเดียว ปรัชญาการศึกษาที่เหมาะสม กับผู้คนบ้านเมืองอย่างไทย ๆ จะเกิดขึ้นได้เพราะบทความเล็ก ๆ ของคนคนเดียวก็คงจะผิดไป ถ้าเรายอมรับกันว่าบ้านเมืองของเรา จำเป็นต้องมีปรัชญาการศึกษาของเราเองแล้ว ภารกิจที่จะต้องช่วยกันอย่างจริงจังในเรื่องนี้ก็ยังมีอีกมากมาย แม้ในขั้นที่ตกลงสมมติฐานขั้นต้นกันให้ได้ก่อน ก็คงจะต้องอาศัยสติปัญญาความรู้ของคนหลายคนเสียแล้ว ผู้เขียนมิใช่คนแรกที่หยิบยกเรื่องขึ้นมาพิจารณา เป็นแต่เพียงผู้หนึ่งที่สนใจเรื่องนี้ และบัดนี้ก็ได้พยายามเสนอข้อคิดเห็นของตนตามวิธีของนักการศึกษา มิใช่กับปรัชญา คือมุ่งวิเคราะห์ประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย อันอาจนำมาซึ่งการมีปรัชญาการศึกษา และสาระสำคัญของการศึกษาที่เหมาะสมกับเอกลักษณ์นั้น ๆ ได้บ้าง คิดว่าหนทางอันจะนำไปสู่ปรัชญาการศึกษาของเราเอง คงจะไม่ไกลสุดกำลัง ถ้าเราจะช่วยกันหลาย ๆ ความคิด

สำนักพิมพ์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ปาดจนาซอด ๒ ถนนพญาไท พระนคร ๕ โทร. ๔๖๖๒๒

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ที่รวมตำราทางวิชาการ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ในแขนงสังคม-
ศาสตร์ ว่าด้วย ประวัติศาสตร์ การศึกษา วัฒนธรรม การเมือง ศาสนา ปรัชญา ฯลฯ

หนังสือออกใหม่

Essay on Thai Folklore
by Phya Anuman Rajadhon ๑๒๐ บาท

ใครจะคุมขตาเขาเขือ

พุทธศาสนาหรือลัทธิคอมมิวนิสต์
จำนงค์ ทองประเสริฐ แปล ๓๐/๔๕ บาท

ประวัติศาสตร์อเมริกา ณรงค์ เกตุทัต แปล ๒๐ บาท

ปรีชาธรรมไทย ของ พุทธทาสภิกขุ ๔๕ บาท

ประวัติศาสตร์จีน ส. ศิวรักษ์ แปล ๓๕ บาท

อิสลามนอแรก ของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ๓๕ บาท

ประวัติศาสตร์อาเซียนภาคเหนือ

ม.ร.ว. จีระวัฒน์ จักรพันธ์ แปล ๒๗ บาท

ประเภทหนังสือดี

ชุดประเพณีไทย ของพระยาอนุมานราชธน ๑๕๐ บาท

บันทึกเรื่องความรู้อย่าง ๆ ๔ เล่ม ของ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ๒๕๐ บาท

ถึงหญิงใหญ่ ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาวิไลวงศ ๒๕ บาท

ชุมนุมนิพนธ์ ของ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ๓๐ บาท

การเสด็จนิพนธ์ภาพนอกอาณาเขต

ของ ทรงศรี อาจอรณ ๓๐ บาท

ภควัฒิตา แสง มนวิฑูร และ จำนงค์ ทองประเสริฐ

แปล ๒๐ บาท

หนังสือสนุก ส. ศิวรักษ์ รวบรวม ๓๐ บาท

ประเภทหนังสือแปล

โศกราตีส ส. ศิวรักษ์ แปล ๓๐ บาท

อุบายธรรมหัตถ์วันออก (๔ เล่ม)

เขียน ชีววิทย์ อำนวยการแปล ๑๐๐ บาท

ประวัติศาสตร์เยอรมัน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ แปล ๓๐ บาท

อดสเตรเลีย

วิทยา ชุพันธ์ และรัตนา บุญยรัตเวช แปล ๒๐ บาท

หมอลอกลีลา ยากรณ ชาติบุรุษ แปล ๑๕ บาท

การศึกษาเกษตรกรรม

เทพกมล เทวกุล และวิทยา เวชชาชีวะ แปล ๒๕ บาท

ประเภทวรรณกรรม

คนนอก ของ อัลดัส ฮักซลีย์

อำพรณ ไชยทรงกุล แปล ๑๕ บาท

โมฆะโลก ของ อองต์ ฟูร์นิเย

วรรณิ์ จันทราทิพย์ แปล ๒๐ บาท

เอมิล โซคคินส์ ของ แฮร์ริค เคลล์เนอร์

บันลือ ถิ่นพังกา แปล ๑๕ บาท

ประเภทภาษาอังกฤษ

Wisdom Gone Beyond Preface

by H.H. Prince Dhani ๖๐ บาท

From Ancient Thai to Modern Dialects

by J.M. Brown ๑๐๐ บาท

Patimokkha

Translated by Nanamoli Thera ๑๐๐ บาท

Notes on the Customs of Cambodia

by Chou Ta-Kuan ๔๕ บาท

Teaching Dhamma by Pictures

by Bhikkhu Buddhadasa ๑๐๐ บาท

Opening of the Wisdom Eye

by The Dalai Lama ๖๐ บาท

การศึกษา กับสังคม

พัทยา สายห
บุ

ปัจจุบัน การศึกษาของหญิงถือเป็นสิ่งธรรมดา ทั้ง ๆ ที่ไม่กี่สิบปีมานี้เอง พ่อแม่หลายคนกลัวว่าลูกสาวรู้หนังสือแล้วจะเขียนเพลงยาวโต้ตอบกับผู้ชาย ก่อนสมัยรัชกาลที่ ๕ การศึกษาสำหรับประชาชนคนสามัญที่รัฐจะถือเป็นภาระนั้นไม่มี สมัยขุนแผนยังเป็นเพียงพลายแก้วก็ไม่ได้เคยได้เข้าโรงเรียน อาศัยได้บวชจึงได้ศึกษากับหลวงตาที่วัด ช่วงเวลาภายใน ๑๐๐ ปีนี้เองที่คนไทยคิดถึงเรื่องการศึกษากันเป็นแบบตะวันตก และในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ นี้ ก็เพียงเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มา ที่ความคิดเรื่องการศึกษาได้เปลี่ยนโฉมหน้าไปอย่างมาก เมื่อเทียบกับเรื่องของการศึกษาในอดีตก่อนหน้านั้น ซึ่งเป็นแบบประเพณีมาหลายร้อยปี

คนสมัยนี้เมื่อคิดถึงการศึกษาก็นึกถึงโรงเรียน เวลาเรียกร้องว่าสถานที่เรียนไม่พอ ก็

เพราะถือว่าเป็นสิทธิของประชาชนทุกคนที่จะต้องได้เรียน และเมื่อนักเรียนเรียนจบแล้วไม่มีงานการอาชีพให้ทำก็ขัดใจ เพราะอาศัยที่คิดว่าการศึกษานั้นเป็นกรเรียนวิชาสำหรับอาชีพ ความคิดทั้ง ๓ ประการนี้ที่ว่า (๑) การศึกษา คือการเรียนในโรงเรียน (๒) การศึกษาเป็นสิทธิของทุกคนและ (๓) การศึกษาคือเตรียมตัวประกอบอาชีพนั้น เป็นความคิดสมัยใหม่ซึ่งไม่ใช่ความเข้าใจของคนสมัยโบราณ ไม่ว่าทั้งไทยหรือเทศทั่วไปทุกหนทุกแห่ง

การศึกษาคืออะไร ถ้าการศึกษาหมายถึง การเล่าเรียนหาความรู้ ถามว่าการเล่าเรียนนั้นเรียนด้วยตนเองหรือต้องเรียนจากผู้อื่น และความรู้นั้นต้องเป็นความรู้ประเภทใดจึงจะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ถึงแม้คนเราสามารถรับความรู้ได้หลายอย่าง จากธรรมชาติและสภาพแวดล้อมโดยไม่ต้องรับ เอาจากผู้อื่น คือเป็นประเภทความรู้จากประสบการณ์ เช่นถูกหนามตำ ก็รู้ว่าหนามทำให้ เจ็บปวดได้ ฯลฯ แต่โดยทั่วไปแล้ว ความรู้ ส่วนใหญ่ของมนุษย์ ได้จากการเรียนรู้จากผู้อื่น โดยอาศัยภาษาเป็นสื่อและสัญญาณ เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นต้องอยู่ในสังคม เป็นตัวตนได้ ก็เพราะสังคม และความเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับการยอมรับกฎเกณฑ์แบบอย่าง ที่สังคมกำหนดขึ้น จนกระทั่งว่ามนุษย์ไม่สามารถ จะรู้อะไรได้จากสัญชาตญาณเพียงสัตว์ เลยต้อง อาศัยการเรียนรู้ความหมายที่สังคมกำหนดขึ้นไว้ แทนทั้งสิ้น

ในแง่นี้ มนุษย์เกิดมาใหม่ในสังคม ต้อง เรียนรู้จากผู้ที่อยู่มาก่อนแล้วทั้งสิ้น เริ่มแรกที่ เดียว ก็เรียนรู้จากพ่อแม่พี่น้องและญาติมิตรใกล้ เคียง เมื่อเติบโตใหญ่ก็รับความรู้จากบุคคลอื่น กว้างขวางออกไป

แต่จะถือได้หรือเปล่า ว่าทุกคนที่ให้ความรู้ นั้นคือครูของเรา

พ่อแม่โดยปกติไม่ยอมรับบทครู หนึ่ง ๆ ที่ ได้ให้ความรู้ทุกอย่างแก่ลูก เท่าที่ตนจะสามารถ ให้ลูกรู้จักทำตัวถูกต้องตามหลักของสังคม ให้รู้จัก ระเบียบระวางหลักหนีอันตราย และแม้แต่ให้รู้จัก วิธีการประกอบอาชีพสำหรับเลี้ยงตัวลูกเองต่อไป ในภายหน้า แต่พ่อแม่ก็ไม่เรียกตัวเองว่าครู

เพื่อนฝูงญาติพี่น้อง สอนความรู้มากมาย หลายอย่างให้แก่เรา บางอย่างก็แอบสอน เพราะ รู้ว่าพ่อแม่อาจจะไม่ชอบ การละเล่นซุกซนต่าง ๆ ที่ช่วยสร้างพละนาถาย ในโรงเรียนเรียกเป็น พลศึกษา และการกีฬา แต่เพื่อนฝูงก็ไม่ยอมรับ ว่าที่ตนสอนเพื่อนเล่นนั้นเป็นการศึกษา

ถ้าคนต่าง ๆ ที่สอนความรู้ของชีวิตสังคมให้ แก่เราแต่ละคนตั้งแต่น้อยคุ่มใหญ่เหล่านี้ไม่เรียก ว่าครู คนที่เป็นครูก็ไม่ได้สอนวิชาให้ความรู้เรา ได้สาระพืดอย่างเหมือนพ่อแม่ พี่น้อง มิตรสหาย แต่ทำไมความรู้ประเภทที่ครูให้จึงทำให้เขาเป็น ครู และความรู้นั้นเป็นการศึกษา ส่วนความรู้ อื่น ๆ นั้นไม่นับว่าใช่ และคนที่สอนให้ก็ไม่ได้ เป็นครู

การศึกษา หมายถึงความรู้พิเศษประเภทใด โดยเฉพาะกระนั้นหรือ

ครอบครัวยุคกับสังคม

ทารกที่เกิดขึ้นมาในสังคมถือว่าเป็นสมาชิก ของสังคม แต่สังคมไม่มาห่วงใยทารกที่เกิดใหม่ เป็นพิเศษ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของพ่อแม่และ ครอบครัวนั้น ที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ลูกของตัว และในสังคมขนาดย่อมหรือสังคมสมัยโบราณ ก็ ไม่มีกฎหมายว่าด้วยการเลี้ยงดูบุตรและการให้ การศึกษา ถ้าพ่อแม่ผู้ปกครองจะเลี้ยงดูลูกของ ตนอย่างอดๆ อดยากๆ ก็เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล หรือเป็นกรรมของเด็ก ญาติพี่น้องอาจเวทนาแล้ว

ช่วยเป็นภาระ แต่สังคมภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้อง ย่อมอยู่เฉย ๆ ไม่มาช่วยทำหน้าที่แทนครอบครัว

ตามปกติ พ่อแม่หรือครอบครัวของเด็กย่อมห่วงใยที่จะให้ลูกมีความรู้ความสามารถที่จำเป็น สำหรับการเลี้ยงชีพ เมื่อถึงวัยที่ลูกเติบโตใหญ่ต้องรับผิดชอบชีวิตของตัวเอง แต่วิธีการเลี้ยงชีพนั้น อาจไม่แตกต่างจากที่พ่อแม่เคยปฏิบัติมา ความรู้เพื่อการนี้ ลูกอาจได้รับเอาโดยอัตโนมัติจากการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีต้องใช้ความเพียรพยายามหรือความรู้อะไรอีกเป็นพิเศษ

แต่ความรู้อันเป็นประโยชน์เช่นนั้นไม่ถือกันว่าเป็นการศึกษา พ่อแม่ถือว่าหน้าที่สำคัญคือ ให้การเลี้ยงดูจนลูกเติบโตเลี้ยงตัวเองได้ หากในการเลี้ยงดูนั้น ลูกเผชิญจะได้รับความรู้อะไรไปใช้ในการดำรงชีวิต ก็ถือว่าเป็นการทำหน้าที่ของพ่อแม่โดยสมบูรณ์ แต่ไม่เรียกว่าเป็นการศึกษา เช่นเดียวกัน ถ้าหากเด็กจะเป็นคนช่างสังเกตจากธรรมชาติ และชีวิตความเป็นอยู่รอบ ๆ ตัว เกิดความรู้ความเฉลียวฉลาดมากขึ้น เลี้ยงชีวิตได้ดีขึ้น ก็ไม่นับว่าได้มีการศึกษาเกิดขึ้น การศึกษาดูจะจำเป็นต้องเป็นความรู้ที่เรียนจากผู้อื่นที่ได้ชื่อว่าเป็นครู

สมมุติว่าไม่อยากเจริญรอยตามอาชีพของพ่อแม่ต้องการเรียนรู้วิชาชีพอย่างอื่น เช่นลูกชานาอยากเป็นช่างไม้ พ่อแม่ไม่มีความรู้ทางช่างไม้ จะสอนให้ ลูกต้องไปเรียนจากคนที่ช่างไม้ฝึกตัวเป็นลูกศิษย์ ช่างไม้ นั้นจะได้ชื่อว่าเป็นครู

หรือไม่ และการเรียนนั้นจะกลายเป็นการศึกษา หรือเปล่า

ถ้าเป็นสมัยนี้ก็คงเรียกว่าใช่ หากไปเรียนวิชาช่างไม้ในโรงเรียนเรียกว่า อาชีวศึกษา แต่ถ้าไปเรียนด้วยการหัดทำในโรงไม้ก็คงไม่ใช่ ในสมัยกรีกโบราณ ทั้งก่อนเพลโต และสมัยเพลโต การเรียนวิชาช่าง ไม่ได้ว่าเป็นการศึกษา ถ้าเรียนมวยปล้ำ ดนตรีและวรรณคดี ถึงจะนับว่าใช่ และต้องไปเรียนที่โรงเรียนที่เขาจัดสอน ถือกันสมัยนั้นว่า ลูกเสรีชนเท่านั้นที่จะมีการศึกษาได้ แต่ก็ไม่ใช่ทุกคนไป เพราะเสรีชนที่ยากจนก็ไม่มีปัญญาจะส่งลูกไปโรงเรียนซึ่งเป็นของเอกชนรับจ้างสอน และโรงเรียนรัฐบาลที่ไม่เก็บค่าเล่าเรียนก็ไม่มี ในสังคมจีนสมัยขงจื้อ ถือกันว่าขุนนางหรือชนชั้นผู้ดีเท่านั้นที่มีการศึกษาได้ และการศึกษาก็ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพด้วยร่างกาย แต่เป็นการขัดเกลาจิตใจ และสติปัญญาด้วยสิ่งประณีต เช่น ดนตรี กายกรรม คณิตศาสตร์ ปรัชญา และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ถือกันว่าเป็นจำเป็นสำหรับบุคคลระดับนั้นของสังคม ในสังคมอินเดีย ก็มีแต่พวกพราหมณ์ พวกกษัตริย์ ที่ต้องเรียนรู้ พระเวทและศิลปศาสตร์ ถ้าจะเรียกสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นวิชาชีพก็เห็นจะเป็นวิชาชีพเพื่อการปกครอง ตามศักดิ์ศรีและฐานะของตน ซึ่งทำหน้าที่ปกครองอยู่แล้วโดยปกติ

ถึงตรงนี้ คงจะพอกำหนดเป็นยุคเสียชั้นหนึ่งได้ว่า ในสมัยโบราณการศึกษาเป็นการหาความรู้สำหรับผู้ปกครองของสังคม ความรู้ต่าง ๆ ในหลักสูตรมักเป็นประเภทที่จะสร้างความประณีตแก่จิตใจและสติปัญญา เช่น คณิตศาสตร์ ศิลปะ ปรชญา ฯลฯ พวกกรีกมักเน้นพลศึกษาด้วยถือว่าเป็นเครื่องส่งเสริมสุขภาพทั้งทางกายและจิต กษัตริย์ในอินเดียต้องเรียนศิลปการต่อสู้ก็เพราะหน้าที่ในการสงครามที่ต้องปฏิบัติ ความรู้ทางอักษรถือเป็นวิชาหนึ่งที่สำคัญเพราะใช้ทั้งในการศาสนาและวรรณคดี แต่วิชาชีพประเภทวิชาช่างไม่ถือเป็นการศึกษา และวิธีทำมาหากินของชาวไร่ชาวนาสามัญชนถือเป็นกิจกรรมธรรมดาส่วนหนึ่งของชีวิต ซึ่งไม่เรียกเป็นการศึกษา

ปัญหามีอยู่ว่า ถ้าการศึกษาเน้นทางหนังสือและความรู้ที่ไม่จำเป็นต่อการหาเลี้ยงชีพขั้นมูลฐานของคนธรรมดา สังคมใดที่ไม่มีอักษรภาษาเขียน และไม่มียุคความเจริญถึงขั้นอารยธรรมที่แบ่งชั้นวรรณะเป็นชนชั้นปกครอง ชุนนาง ผู้ดี กับชนชั้นพ่อค้าวานิช ทัดถรช่างฝีมือ และเกษตรกรผู้เพาะปลูกอาหารแล้ว มีต้องถือว่าไร้การศึกษากระนั้นหรือ แล้วความรู้ที่พ่อแม่และสังคมถ่ายทอดให้แก่บุคคลจนมีความสามารถดำรงชีวิตสืบต่อไปได้เองนั้น จะเรียกว่าอะไร

ตอบว่า ถ้าจะจำกัดความหมายของการศึกษาแต่ในทางแคบ คือในทางหนังสือและศิลปศาสตร์

ของคนชั้นสูงแล้วละก็ การถ่ายทอดความรู้ที่พ่อแม่และสังคมให้แก่บุคคล จนสามารถเข้าแบบอย่างการดำรงชีวิตร่วมกับกลุ่มได้นั้น ต้องเรียกว่า การเรียนรู้ หรืออบรมให้รู้ระเบียบวิธีการของสังคมและวัฒนธรรม ตามศัพท์สำนวนในภาษาของวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาของฝรั่งว่า Socialization และ Enculturation แต่ไม่ใช่ Education

ทั้งนี้เกิดปัญหาตามมาอีก ว่าสมัยนี้ผู้ใช้คำจำกัดความทำงานองว่า การศึกษาเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการเตรียมบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ซึ่งถ้าเช่นนั้นก็ต้องถือว่าคำจำกัดความแบบโบราณใช้ไม่ได้ และ Socialization Enculturation และ Education แท้ที่จริงก็คือสิ่งเดียวกัน หรือส่วนประกอบของเรื่องเดียวกัน

การศึกษาเพื่ออะไร

นักศึกษอเมริกันประกาศไว้อย่างโจ่งแจ้งว่าการศึกษาของอเมริกามีได้มีจุดประสงค์แบบเดียวกับของอังกฤษ (แต่อังกฤษสมัยนี้ก็ยืนยันว่าความคิดเรื่องการศึกษาได้เปลี่ยนไปหลังจากแต่ก่อน) อเมริกาแยกตนจากสภาพอาณานิคมของอังกฤษมาเป็นประเทศอิสระ ถึงสภาวะเดมอภาคของบุคคลเป็นหลัก และคำนึงถึงองค์ประกอบของประชากร ว่าเป็นผู้อพยพมาจากหลายภูมิภาคต่างทั้งชาติ ภาษา และวัฒนธรรม เพราะ

ฉะนั้น จะให้ใช้นโยบายการศึกษาแบบอังกฤษ สมัยก่อน ที่มุ่งให้แก่บุตรหลานของชนชั้นขุนนาง ผู้ดี ผู้ปกครอง เป็นสำคัญนั้นไม่ได้ และจะให้ ยึดแบบอย่างคลาสสิก ตามธรรมเนียมกรีกและ ลาดิน ซึ่งยุโรปสมัยนั้นนิยมกัน ก็ไม่สะดวก ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคมใหม่อย่างอเมริกา การศึกษาจะต้องเป็นเครื่องมือหลอมหล่อสมาชิก ของสังคมใหม่ จากพื้นฐานต่าง ๆ กัน ให้ เป็นหน่วยที่มีลักษณะพอกคล้ายคลึงกัน เรียกได้ ว่าเป็นคนอเมริกันอยู่ในสังคมอเมริกันด้วยกันได้ สนิท จึงได้เน้นจุดประสงค์ของการศึกษาว่าเพื่อ เตรียมสมาชิกของสังคม และการจัดการศึกษา ชั้นประถมและมัธยมก็ได้เน้นเรื่องนี้เป็นสำคัญ ส่วนความรู้ในการประกอบอาชีพนั้นถือเป็นอัน ตัดบรองไม่คาดคั้นกันในโรงเรียน ปล่อยให้เรียนรู้ เองจากการทำงานเองโดยตรง หรือจากการ ศึกษาชั้นสูงเฉพาะวิชาต่อไป ในขั้นอุดม

จุดมุ่งหมายดังว่านี้ เห็นได้ว่าเป็นการ กำหนดให้สอดคล้องกับสภาพความจำเป็นของ สังคมซึ่งที่อื่นแต่ก่อนมาไม่มีเหมือน สังคมยุโรป ในสมัยศตวรรษที่แล้ว ๆ มา ถือตัวได้ว่า แต่ละ สังคมมีความเป็นชาติภาษาเดียวกันพอสมควร และถึงหากจะไม่ใช่ ก็มีได้หวังโยที่จะใช้การ ศึกษาเป็นเครื่องมือหลอมหล่อประเทศชาติ ด้วย ถือคติเก่าว่าการศึกษานั้นเป็นสมบัติของชนชั้นสูง ของชนชั้นปกครอง อันเป็นเครื่องหมายของชั้น วรรณะและอภิสิทธิ์ นอกจากนั้น ความคิดของ

การศึกษาแบบคลาสสิกที่เน้นกรีกและลาดินเป็น สำคัญ ทำให้เกิดพื้นฐานร่วมกันในหมู่ชนชั้น ขุนนางของทุกชาติทุกภาษาในยุโรป สามารถสื่อสารสัมพันธ์กันได้สนิทสนม จนเป็นที่กล่าวกันว่า ในยุโรปยุคกลางและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการแบบ คลาสสิกในสมัยเรอแนซซังส์นั้น ว่าผู้ดีของยุโรป มีความรักใคร่กลมเกลียวกันข้ามประเทศ ยิ่งกว่า ที่จะรู้สึกผูกพันกับคนชาติเดียวกันที่ชั้นต่ำกว่า ถึง แม้การศึกษาเป็นเพียงปลายเหตุของการแยกชั้น วรรณะแต่ก็ยิ่งถือได้ว่าในยุโรปแต่ก่อนนั้นการ ศึกษาเป็นสิทธิของชนชั้นผู้ดีมีวาสนา เป็นการ ศึกษาที่มีได้มุ่งสร้างสังคมเสมอภาค และยิ่งยึดถือ คติโบราณของกรีกและโรมเป็นสำคัญ เพื่อสร้าง ลักษณะประณีตให้ผดสามัญชน จนละเลยลักษณะ เฉพาะในสังคมวัฒนธรรมของตนเองว่าเป็นความ รู้อย่างธรรมดา

ทั้งนี้มิได้หมายความว่ายุโรปติดอยู่ในระบบ การศึกษาเช่นนี้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน การปฏิวัติ ทางการเมืองของฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ กิติ การปฏิวัติอุตสาหกรรมในอังกฤษในสมัยใกล้ เคียงกันกิติ ทำให้เกิดสภาพสังคมและชีวิตความ เป็นอยู่ใหม่ การศึกษาทางวิทยาศาสตร์และประ ยุคต์วิทยา อาจไม่ทำให้จิตใจและสติปัญญาประณีตเท่าการศึกษาแบบคลาสสิกของโบราณ แต่ เป็นความจำเป็นตามสภาพสังคมใหม่ และเป็น สิ่งที่อุตสาหกรรมพาณิชย์กรรมต้องการ การศึก ษาไม่เป็นอภิสิทธิ์ของชนชั้นปกครองได้อีกต่อไป

แต่การศึกษาในสังคมอุตสาหกรรมแบบทุนนิยม อาจมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มผลผลิตทางอุตสาหกรรม มากกว่าที่จะเพื่อสร้างคุณธรรมในตัวบุคคล หรือ เพื่อสร้างสมาชิกที่สมบูรณ์ของสังคมก็ได้

จะด้วยจุดมุ่งหมายอันใดก็ตาม สังคมต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งให้รู้แน่ จึงจะสามารถ ดำเนินการให้สอดคล้องเป็นผลสำเร็จลุล่วงไปได้ แต่สังคมคือใคร เสียงของใครจึงจะเป็นเสียงของ สังคม

เสียงชาวบ้านมักเปรียบเป็นเสียงนกเสียงกา ไม่เป็นเสียงของสังคม เสียงของประมุขหรือผู้ ปกครองจึงจะพอเรียกได้ว่าเป็นเสียงตัวแทนของ สังคมในสมัยก่อนคือกษัตริย์ สมัยปัจจุบันคือรัฐบาล สิ่งที่ผู้ปกครองกำหนดจึงพอจะถือได้ว่าเป็น สิ่งที่สังคมกำหนด แต่ผู้ปกครองเองก็มักสังเกต ความรู้สึกความต้องการของสังคมทั่วไป และถ้า ไม่จำเป็นก็ไม่พยายามฝัน และหากผู้ปกครองใจ แคบห่วงใยแต่ผลประโยชน์ของตนและกลุ่มตน ก็ จะไม่ทำอะไรให้ขัดต่อผลประโยชน์นั้น ๆ

การศึกษาในสมัยโบราณจึงเป็นเรื่องภายใน ราชสำนัก หรือในหมู่ผู้มีอันจะกิน ซึ่งถือการ ศึกษาเป็นสินค้าอุปโภคประเภทฟุ่มเฟือย ซึ่งชน ในชั้นตนเท่านั้นพอจะซื้อหาได้ หรือมีจะนั้นก็ ถือเป็นอุปกรณ์เครื่องฝึกฝนชนชั้นปกครอง แม้ แต่มหาปราชญ์อย่างเพลโต ก็เห็นว่า การศึกษา นั้นมีจุดหมายที่จะสร้างผู้ปกครองที่ดีเลิศ และ สร้างชนชั้นปกครองที่ดีของกรุงเอเธนส์ ส่วน

ระบบของจีนโบราณ ก็ถือว่า คนศึกษาเพื่อไปรับ ใช้ราชการ ชาวบ้านธรรมดาที่ไม่มุ่งหวังอาชีพ ราชการ ก็ไม่จำเป็นต้องศึกษาทางหนังสือ

แต่กระนั้นโดยทั่วไป ผู้ปกครองหรือรัฐก็มี ได้ถือเป็นภาระรับผิดชอบในด้านจัดการศึกษา ให้โดยตรงแก่ประชาชน เรื่องครูและโรงเรียน ถือเป็นเรื่องของเอกชน พ่อแม่ที่มีฐานะดีเลือก จ้างครูตามใจชอบ จะเป็นครูมาสอนที่บ้านหรือ ครูที่เปิดโรงเรียนของตนเองก็สุดแท้ ผู้ใดมีความ รู้ตั้งตนเป็นครูรับลูกศิษย์ก็เป็นโรงเรียน รัฐไม่ เปิดโรงเรียน และก็ไม่บังคับให้เด็กต้องศึกษา สภาพเช่นว่านี้ มีทั้งในอารยธรรมโบราณของ อียิปต์ จีน อินเดีย กรีก โรม และในอารย ธรรมปัจจุบัน แม้แต่ในอังกฤษและอเมริกาจนถึงศตวรรษที่แล้ว ซึ่งรัฐไม่ยุ่งเกี่ยวในการจัดการ ศึกษา ปล่อยให้เป็นเรื่องของเอกชน

เพราะฉะนั้น เสียงของสังคมในเรื่องการ ศึกษาของอดีต จึงมักเป็นเรื่องของเอกชนมากกว่าเสียงของรัฐบาล นักปราชญ์อาจจะเขียน แสดงความคิดเห็นของตนว่าการศึกษาคือควรจะเป็นอย่างไร แต่มิได้หมายความว่ารัฐจะด้รับรู้ และปฏิบัติตามความคิดเห็นนั้น ๆ ผู้ที่ปฏิบัติอาจเป็น ตัวผู้พูดเองหรือครูอาจารย์ ในสำนักที่เห็นด้วย ซึ่ง ก็ไม่จำเป็นต้องเห็นตรงกันเสมอไป ผู้เขียนเลือก เรียนเอาตามอัธยาศัยในสำนักที่ตนชอบ ตัวอย่างจากจีน อินเดีย หรือกรีกสมัยโบราณพอจะเป็นเครื่องยืนยันได้ ว่ามีสำนักอยู่มากกว่าสำนัก

ปราชญ์ที่เราคุ้นหูกันอยู่หลายท่านก็ เอกชนที่
ให้การศึกษาแก่เยาวชนมักจะเป็นพวกพระใน
ศาสนา ดุสิตศึกษาไปมากของอินเดียนก็จัดเข้าใน
พวกนั้น พระในคริสตศาสนาในยุคกลางและต่อ
มาก็เช่นกัน หากไม่ใช่พระก็ได้แก่พวกที่เรียก
กันว่าปราชญ์หรือเรียกได้ว่าครูอาชีพ คน
พวกนี้เป็นอิสระแก่ตน สามารถวางนโยบายการ
ศึกษาได้ตามที่ตนเห็นว่าถูกว่าควร ประชาชน
เป็นผู้เลือกเอง ความนิยมของพ่อแม่ผู้ปกครอง
เป็นเครื่องกำหนดความต้องการของสังคมเอง แต่
เนื่องจาก การศึกษาถือว่าเป็นเครื่องเติมบุคคล
และไม่ใช่เป็นความจำเป็นสำหรับอาชีพของคน
ทั่วไป เพราะฉะนั้น ถ้าพ่อแม่สอนวิชาชีพให้
ลูกเลี้ยงตัวเองได้แล้ว ก็ไม่ต้องห่วงใยนัก ว่าจะ
เอาการศึกษาชั้นใดชนิดใด

ความรู้สึกเช่นนี้ยังเป็นจริงอยู่ในหมู่ผู้ปก
ครองของสังคมชนบทในประเทศด้อยพัฒนา ถึง
ไม่มีการศึกษาก็พอ รู้วิธีการทำมาหากินไม่ทุกข์
ร้อน ถ้าจะถือว่าการศึกษาคือทำให้สมบูรณ์ก็มีก็
นึกถึงการศึกษาวัด เรียนความรู้อ่านเขียนบ้าง
เรียนเวทมนต์คาถาบ้าง เรียนศีลธรรมและบุญ
บาปบ้าง ก็ดีเกินคนธรรมดาแล้ว แต่ถ้าไม่ได้ก็
ไม่เป็นไร ชีวิตยังอยู่รอด

สภาพในเมืองนั้นตรงกันข้าม เมืองในประ
เทศด้อยพัฒนาคือศูนย์รวมของความเจริญอันพึง
ปรารถนาทั้งหลาย แต่เนื่องจากแบบอย่างการ

ดำรงชีวิตในเมือง ไม่ใช่การเกษตรที่ผลิตอาหาร
เลี้ยงปากท้องได้เอง แต่เป็นการทำงานราชการ
ธุรกิจ พาณิชยกรรม หรืออุตสาหกรรม ซึ่งแทบทั้ง
สิ้นต้องการความรู้หรือผู้รู้ทางหนังสือและวิชาชีพ
เฉพาะ จริงอยู่ที่ว่า พ่อค้าและนักอุตสาหกรรม
รุ่นแรก ๆ บางคนในสังคมด้อยพัฒนา อาจก่อ
ร่างสร้างตัวมาได้ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้หนังสือและไม่เคย
ได้รับการศึกษา แต่บุตรหลานรุ่นต่อมาย่อมได้
รับการศึกษาทุกคน เพราะความไม่รู้ในรุ่นพ่อ
แม่่นั้นเกิดเพราะสภาพความจำเป็นบังคับ ซึ่งจะ
ต้องแก้ไขในรุ่นลูก จึงกล่าวเป็นความทั่วไปได้
ว่าถ้าอยากจะทำางชีวิตอย่างดีในเมืองก็ต้องมีการ
ศึกษา มิฉะนั้นก็ไม่สามารถมีกิจการงานดี ๆ เป็น
อาชีพได้ ในแง่นี้ เมืองในสังคมที่พัฒนาแล้ว
ก็ผ่านขั้นวิวัฒนาการมาทำนองเดียวกัน ในยุค
ก่อนอุตสาหกรรม เมืองเป็นที่อยู่ของชนชั้นปก
ครองซึ่งต้องการการศึกษา พ่อค้าคหบดีมีกำลัง
ทรัพย์จ้างครู และพบว่าความรู้ทางหนังสือเป็น
ประโยชน์ต่อธุรกิจ และการสัมพันธ์กับชนชั้น
ขุนนาง ซึ่งเป็นหนทางเลื่อนชั้นและฐานะสังคม
ของตนได้ ช่างฝีมืออาจไม่ต้องการศึกษาเป็นของ
จำเป็นนัก จนกระทั่งเข้ายุคอุตสาหกรรม นาย
ทุนรู้หนังสือฝ่ายเดียวไม่เป็นธรรมดา กรรมกรเรียก
ร้องสิทธิในการศึกษาบ้าง เพราะอย่างน้อยราย
ได้ประชากรชาติที่เพิ่มขึ้นจากอุตสาหกรรม แท้ที่
จริงก็เป็นผลงานของกรรมกรอยู่ส่วนหนึ่ง ถึงแม้
ในสมัยต้น ๆ ของอุตสาหกรรมอังกฤษ รัฐบาลยังไม่

พาเรื่องการศึกษาของมวลชน เพราะยังถือหลัก การประกอบการอย่างเสรีของเอกชนเป็นสำคัญ แต่ต่อมาก็ต้องปรับความคิดและนโยบายเพื่อความ เป็นธรรมของสังคม จนถือเป็นหลักได้ว่าในเมือง ของสังคมอุตสาหกรรมทั้งหลายสมัยนี้ รัฐมีหน้าที่ ให้การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน โดยไม่ เลือกลงหน้า

มาถึงสมัยเช่นว่านี้ เสียงของรัฐบาลจึงเป็น เสียงของสังคมมากขึ้น ๆ ยิ่งถ้าเป็นรัฐสังคมนิยม รัฐก็คือสังคม สังคมก็คือรัฐ เมื่อรัฐทำหน้าที่ ทุกอย่างในนามของสังคมได้ ก็ทำหน้าที่ในด้าน การศึกษาได้เช่นกัน คำว่า *การศึกษาเพื่อสังคม* จึงเป็นทั้งหน้าที่และนโยบายของรัฐรับผิดชอบ อย่างเต็มที่

แต่การศึกษาเพื่อสังคม หมายถึงการศึกษา แบบใด

บ้านกับโรงเรียน

นึกถึงเด็ก ๆ ในกรุงเทพฯ สมัยนี้ บางคน อายุยังไม่ทัน ๓ ขวบตี พ่อแม่ก็อุ้ดใส่หัดอ่อนวน ให้โรงเรียนรับไว้สอน บางคนจบชั้นปริญญาตรี อายุ ๒๐ เศษ ยังไม่อยากทำงาน ขอเรียน ต่อชั้นปริญญาโทจบในประเทศแล้ว บางที่ยัง ไม่พอ ไปเรียนต่อต่างประเทศจนอายุร่วม ๓๐ หรือกว่า จึงยอมเลิก ลองคิดจำนวนชั่วโมง วัน เดือน ปี ที่อยู่ในโรงเรียน แล้วบวกจำนวน ชั่วโมงที่ให้แก่โทรทัศน์ หนังสืออ่านเล่น

ภาพยนตร์ ทัศนอาชว ฯลฯ คิดจำนวนเวลา หลับนอนแยกเสีย เหลือเวลาที่เรียกได้จริง ๆ ว่า อยู่บ้านกับพ่อแม่ไม่ทำอะไร แล้วยิ่งจะเหลือน้อย ลงไปอีก ถ้าคุณพ่อมีรายการกอล์ฟวันเสาร์ กิน เหล้ากับเพื่อนวันอาทิตย์ คุณแม่มีงานสังคม สงเคราะห์ หรือสังสรรค์วุ่นเห่ยุคกับเพื่อนฝูง ไม่นับกรรทีที่พ่อหรือแม่ต้องทำงานพิเศษ เพื่อหา ลำไผ่พิเศษมาส่งเสียลูกให้เรียนได้เต็มที่ แทบ สรุปได้ว่า หน้าที่ของพ่อแม่ในสังคมเมืองทุกวันนี้ มีแต่หาค่าเลี้ยงดูของบุตร แต่ไม่ได้ทำการเลี้ยง ดูจริง ๆ ผู้ที่เลี้ยงบ้างดูบ้างได้แก่โรงเรียนและ เพื่อน ซึ่งบางคนก็อยู่ทั้งนอกโรงเรียนและนอก บ้าน ครูก็ไม่รู้จัก พ่อแม่ก็ไม่เคยเห็น ปัญหา การสร้างสมาชิกกรุ่นเยาว์ให้แก่สังคมในแบบที่ว่ นี้นี้ต้องถือว่าเป็น *ภาระของโรงเรียนและการศึกษา* มากกว่าครอบครัวและการอบรมทางบ้านซึ่งหมาย ความว่า ผู้รับผิดชอบในวงการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ อนาคตของสังคม มากกว่าพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งเหลือหน้าที่แต่เพียงหาเงินค่าเล่าเรียน และ หาโรงเรียนให้ลูกเรียน ได้มากและนานที่สุดเท่า ที่ลูกจะมีปัญญาและตนเองจะมีกำลังทรัพย์

พ่อแม่ในเมืองปัจจุบันแทบจะเรียกได้ว่าฝาก อนาคตของลูกไว้กับการศึกษา เพราะหมด ปัญญาที่จะสอนวิชาชีพอให้ลูกได้เองเหมือนอย่าง ชาวไร่ชาวนาของชนบท ยิ่งถ้าตนเองมีอาชีพ ค่าตัวยกยังไม่ยอมให้ลูกเจริญรอยตาม พยายาม ให้การศึกษาเพื่อลูกจะได้หาอาชีพที่ดีกว่า *การ*

ศึกษาในสังคมอุตสาหกรรมพาณิชย์กรรมสมัยใหม่จึงหนีให้พ้นการเตรียมอาชีพไปไม่ได้สนิท จะให้เป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพของบุคคลอย่างในปรัชญาการศึกษาสมัยโบราณอย่างเดียวกันไม่ได้ หรือจะได้อีกเมื่อวงการธุรกิจอุตสาหกรรมให้ความร่วมมือด้วย ว่าเวลารับคนเข้าทำงานจะไม่คัดค้นความรู้และทักษะในด้านงานอาชีพ ขอแต่เพียงความรู้ทั่วไปประเภทพัฒนาบุคคลเท่านั้นก็พอ เพราะความรู้เฉพาะในด้านอาชีพนั้นสอนกันได้ในระหว่างทำงาน แต่ถ้าธุรกิจอุตสาหกรรมความคิดทางลัด เลือกรับแต่คนที่มิพ้นได้รับการฝึกฝนมาก่อน ก็จะทำให้การวางหลักสูตรในระดับประถมมัธยม ต้องพะวงด้านอาชีพสำหรับผู้ ที่ปรากฏจึงมักเรียนที่จะจบไป ไม่สามารถเพ่งเล็งในด้านพัฒนาจิตใจและร่างกายของบุคคลได้เต็มที่ ผลเป็นเรื่องราวให้นำหนักคะแนนวิชาประเภทคำนวณ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษมากกว่าวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ศิลปะศึกษา พลศึกษา ในสายสามัญ และการให้อาชีพศึกษาตั้งแต่เด็กอายุยังน้อย เพราะเป็นประโยชน์ในการหางานทำได้ดีกว่าวิชาทั่วไป สำหรับคนที่ไม่ชอบวิชาสามัญ

ความจำเป็นดังกล่าวนี้ย่อมทำให้เกิดปรัชญาการศึกษาใหม่ที่มิเหมือนปรัชญาโบราณ และอาจเปรียบเทียบกันได้ยากกว่าปรัชญาแบบใดดีกว่ากัน ข้าราชการจีนสมัยโบราณสอบแข่งขันเป็นจอหงวน ด้วยความรู้วรรณคดี "คลาสสิก"

ของจีน ข้าราชการอังกฤษจนทุกวันนี้ก็ยังอาศัยความรู้วิชา "คลาสสิก" ของยุโรปเป็นคุณสมบัติเข้ารับราชการได้ แต่ข้าราชการจีนแผ่นดินใหญ่ปัจจุบัน คงสอบแข่งขันกันด้วยข้อเขียนข้อคิดของประธานเมามากกว่าคำคมของขงจื้อ ส่วนผู้สมัครเข้าทำงานอุตสาหกรรมคงได้เปรียบเสียเปรียบกันด้วยพื้นฐานความรู้ทางเทคนิคมากกว่าความรู้วรรณคดีโบราณเป็นธรรมดา และผู้ปกครองของบางประเทศในปัจจุบันอาจถือเป็นสิ่งน่าภูมิใจ ถ้าอวดได้ว่าไม่เคยได้รับการศึกษาดังมหาวิทยาลัย เคยแต่เป็นกรรมกรเหมืองถ่านหินมาเมื่อเล็กเท่านั้น ซึ่งถ้าเป็นยุคของเปเลโต้หรือขงจื้อคงไม่มีวันได้เป็นผู้ปกครองอย่างแน่นอน

ที่จริง ธรรมเนียมการศึกษาของไทยสมัยโบราณจะเทียบเท่ากับของกรีกหรือจีนก็คงไม่ได้สนิท เพราะไม่เคยปรากฏว่ามีนักปรัชญาการศึกษาคนใดเสนอข้อคิดไว้ การศึกษาที่วัดก็มีได้มีจุดมุ่งหมายหรือปรัชญาอะไรเป็นพิเศษ นอกจากให้รู้ อ่านเขียนหนังสือพระเป็นสำคัญก่อน หลังจากนั้นก็มีวิชาสาระพัด แม้กระทั่งการทำเสน่ห์ยาแฝดล่องหนหายตัว ที่ขุนแผนเรียนไว้สมัยเป็นเณรแก้ว ก็เรียกไม่ได้ว่าเป็นแบบอย่างของการสร้างคุณธรรมสำหรับคนระดับผู้ปกครอง และไม่ถือว่าผู้ที่จะเป็นเจ้านายและขุนนางจะต้องได้รับการศึกษาอย่างเทียบพร้อมเสมอไป คนหนังสือเก่งอาจไปคิดแต่อาลักษณ์หลวง เพราะเสนาบดีไม่จำเป็นต้องมีการศึกษา (หรือถ้ามี ประวัติ

ศาสตร์ก็มักไม่ได้บอกไว้ละเอียด) การมาเอาดีในราชการด้วยการสอบแข่งขันกันอย่างไรในปัจจุบันนี้ ดูเผิน ๆ ก็คล้ายระบบจอหงวนของจีนสมัยก่อน แต่ก็เทียบกันไม่ได้ไม่สนิทนักในด้านเนื้อหาสาระของวิชาที่สอบ ที่จริงเป็นผลสืบเนื่องมาจากโรงเรียนมหาดเล็กหลวงและโรงเรียนข้าราชการพลเรือนที่ตั้งขึ้นในรัชสมัยของพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอันเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินตามแบบอย่างข้างฝรั่งตะวันตกมากกว่าเรียนธรรมเนียมของจีนโดยตรง แต่ถึงกระนั้น การเริ่มระบบการศึกษาแบบสมัยใหม่ที่ควบกับการเข้ารับราชการนับแต่ครั้งนั้น ก็มีผลสะท้อนมาถึงแนวความคิดและนโยบายการศึกษาของสมัยปัจจุบันอยู่ไม่น้อย

การศึกษากับสังคม

ผลของธรรมเนียมการศึกษาดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาเรื่องประโยชน์ของการศึกษา สำหรับ (๑) สังคมที่มุ่งพัฒนาการพาณิชย์และอุตสาหกรรมอย่างในเมืองสมัยปัจจุบัน และ (๒) สังคมที่ส่วนใหญ่อยู่นอกเมืองยังทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงชีวิตและต้องการพัฒนาผลผลิตทางเกษตร ในสังคมทั้งสองลักษณะนี้ การศึกษาที่ส่งเสริมให้คนเป็นข้าราชการนับได้ว่าไม่มีคุณค่าเท่าไรเลย

ถ้าหากรัฐไม่ควบคุมนโยบายของการศึกษาเอกชนก็คงตั้งโรงเรียนสอนวิชากันได้เอง แต่ นโยบายทั่วไปของโรงเรียนดังกล่าวคงมุ่งผลกำไร

ที่เกิดขึ้นจากความนิยมของผู้เรียนเป็นเกณฑ์ ถ้าตลาดต้องการ คนมีความรู้ภาษาต่างประเทศมาก ก็คงมีโรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศมาก ถ้าคนรู้พิมพ์ดีดหางานได้คล่อง ก็เปิดสอนวิชาพิมพ์ดีดกันใหญ่ ถ้าต้องการแพทย์และวิศวกรก็คงมีสำนักอบรมขึ้นจนได้ หากเรียกเก็บค่าเล่าเรียนได้คุ้มเสีย หาลำไย ๆ ก็น่าจะปล่อยให้ระบบเศรษฐกิจกับกลไกอุปสงค์อุปทานเคลื่อนไหวไปเอง สุดท้ายทุกอย่างก็คงลงเอยกันได้ แต่เนื่องจากไม่มีประเทศไหนที่ปล่อยให้การศึกษาเป็นระบบเศรษฐกิจเสรีได้ตลอดแม้แต่ประเทศอย่างอเมริกา ผลก็คือรัฐจะหลีกเลี่ยงภาระในการกำหนดนโยบายและแนวทางของการศึกษาไม่ได้ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะการพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมชีวิตและสังคมโดยเจตนา และการศึกษาคือการเตรียมคนไว้เผชิญชีวิตและสังคม เป็นการที่สมาชิกผู้ใหญ่ให้ความรู้ที่เหมาะสมเพื่อการดำรงชีวิตของสมาชิกรุ่นเด็กที่จะรับผิดชอบตนเองและสังคมต่อไป เพราะรัฐไปรับงานนี้มาเป็นหน้าที่ตามหลักของการปกครองสมัยใหม่ รัฐจึงต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ด้วยความรับผิดชอบอย่างยิ่งยวด

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายในและภายนอกตลอดเวลา ชนบทที่มีความสัมพันธ์กับเมืองมาก ขึ้นเพราะเศรษฐกิจชนบททวีลักษณะเป็นการค้า ต้องอาศัยเมืองเป็นตลาดรับ

ข้อผลผลิต แต่ในขณะที่เดียวกันเมืองก็อาศัยชนบท เป็นตลาดระบายสินค้าอุตสาหกรรม เมืองเองก็มีการติดต่อกับนอกประเทศมากขึ้นเพราะการค้าระหว่างประเทศ การสื่อสารคมนาคม และการแพร่ของประยุกต์วิทยาและวิทยาศาสตร์ รวมทั้งแบบอย่างวัฒนธรรมสากล การศึกษาที่จำเป็นสำหรับสภาพสังคมปัจจุบันคือการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อรับสภาพแวดล้อมใหม่ของชีวิตที่ชนบทจะมีกลิ่นอายของเมืองมากขึ้น และเมืองก็จะมีโฉมหน้าเป็นสากล ไม่เฉพาะในด้านวัตถุธรรมเท่านั้น หากจะรวมคติธรรมและจริยธรรมที่มากับวัตถุด้วย ของใหม่อาจไม่ดีกว่าของเก่าเสมอไป แต่ของเก่าบางอย่างก็ไม่เหมาะกับสภาพชีวิตใหม่ที่จะเกิดขึ้นเพราะการพัฒนา ระบบสังคมเก่าจะคงอยู่อย่างเดิม พร้อมกับพัฒนาด้วยไม่ได้ และวัฒนธรรมซึ่งหมายความถึงแบบอย่างการดำรงชีวิต ก็คงจะพัฒนาและรักษารูปแบบประเพณีไว้พร้อม ๆ กันด้วยไม่ได้เหมือนกัน ถ้าการศึกษาคือวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรม แต่วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพความจำเป็นของชีวิต การศึกษาเพื่อชีวิตที่รู้อยู่แน่ว่ากำลังเปลี่ยนแปลงนั้นควรถ่ายทอดวัฒนธรรมส่วนไหน อย่างไร จึงจะสอดคล้องเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตในอนาคตของผู้เรียน และควรสอนแบบอย่างชีวิตใหม่ไว้แค่ไหน ให้ทันการ

ถ้าการศึกษาคือวิธีการเตรียมสมาชิกของสังคมแบบที่กำลังจะเป็นไป ต้องการสมาชิกแบบไหน ผู้รับผิดชอบสังคมต้องการสร้างสังคมแบบใดและได้หาวิธีการสำหรับเตรียมสมาชิกให้สอดคล้องกับสังคมแบบที่ต้องการพบแล้วหรือยัง

ชีวิตที่ไม่อาศัยเครื่องจักรกลหุ่นแรงมาก ย่อมมีแบบอย่างทำนองหนึ่งไม่เหมือนกับชีวิตที่ขึ้นอยู่กับเครื่องจักรเครื่องกล

ถ้าสังคมใช้หาสถานที่เครื่องหุ่นแรง ไม่ส่งเสริมประชาธิปไตย ก็ไม่ต้องให้โอกาสการศึกษาเสมอหน้ากัน แต่การศึกษาเสมอหน้ากันก็ไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นหลักสูตรมาตรฐานเพื่อให้ทุกคนได้เป็นข้าราชการทัดเทียมกัน และก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะได้เข้ามหาวิทยาลัย ถ้างบประมาณรายได้ประชาชาติยังจำกัดอยู่

การศึกษาในสังคมปัจจุบันและอนาคตส่วนใหญ่จะต้องอยู่ที่โรงเรียน จะต้องเป็นสิทธิของประชาชนทั่วไป และจะต้องมีส่วนช่วยในการไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคม

แต่การศึกษาก็จะต้องเป็นภารกิจของรัฐที่หลีกเลี่ยงมิได้ โดยเฉพาะรัฐที่มีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างตั้งใจ

รัฐจึงต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ด้วยความรับผิดชอบเป็นพิเศษ

เพื่ออนาคตของสังคม และของรัฐเอง แต่ก็ควรเพื่ออนาคตของตัวบุคคลไม่แพ้กัน

งานแปลของสภาวิจัยแห่งชาติ

สภาวิจัยแห่งชาติ ได้จัดทำหนังสือประเภทสารคดี และวิชาการ ในสาขาวิชาการต่าง ๆ งานแปลเหล่านี้จำหน่ายในราคาถูก ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมสติปัญญาและความรอบรู้ของประชาชน งานที่พิมพ์ออกจำหน่ายแล้วมีดังนี้

๑. *มิสเตอร์ทอมป์กินสเรียนลิต (Mr. Tompkins Learns the Facts of Life)* เป็นสารคดีน่ารู้ที่เขียนให้อ่านได้อย่างเพลิดเพลินเกี่ยวกับชีวิต และให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่นักเรียนวิชาและกรรมพันธุ์ ๕ บาท
  ๒. *การประยุกต์วิทยาศาสตร์ในการประมงน้ำจืด (The Application of Science to Inland Fisheries)* เป็นเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการนำวิทยาศาสตร์ไปใช้ปฏิบัติในงานประมงน้ำจืด แนะนำการเพิ่มปริมาณปลา การคงฟาร์มเพาะเลี้ยง และการจับปลาที่ถูกต้อง ๕ บาท
  ๓. *คู่มือการตรวจสอบคอนกรีต (A.C.I. Manual of Concrete Inspection)* เป็นสารคดีทางหลักวิชาอันมีคุณค่าสูงแก่ผู้ประกอบอาชีพทางก่อสร้างและผู้เกี่ยวข้องกับงานคอนกรีต ๑๐ บาท
  ๔. *การเลี้ยงดูและอบรมเด็ก (Child Care and Training)* เป็นเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูและอบรมเด็ก ๘ บาท
  - * ๕. *ประโยชน์ของวิชาเคมีต่อมนุษย์* เป็นสารคดีที่ทำให้ผู้อ่านประจักษ์ถึงประโยชน์ของวิทยาศาสตร์เคมีซึ่งมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของมนุษย์ ๔ บาท
  ๖. *เศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน (Economics of Everyday Life)* สารคดีที่ทำให้เข้าใจเนื้อหาแท้ และรู้จักแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างถ่องแท้ ๕ บาท
  - * ๗. *ประธานาธิบดีอเมริกัน (The American Presidency)* และ *ประชาธิปไตยสมัยปัจจุบัน (Modern Democracy)* ทั้งสองเรื่องนี้มีประโยชน์มากสำหรับผู้ที่สนใจในกิจการเมือง ๖ บาท
  ๘. *ฟันสำหรับผู้สูงอายุ (New Teeth for Old)* เป็นสารคดีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติให้กับสุขภาพลักษณะของฟัน การใช้และบำรุงรักษาฟันธรรมชาติ และฟันเทียมโดยถูกต้อง ๔ บาท
  - * ๙. *ความเจริญทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น (The Stages of Economic Growth)* เป็นสารคดีที่น่าอ่านยิ่ง บรรยายไปด้วยความรู้ในทางเศรษฐศาสตร์ ความเจริญในการพัฒนาการเศรษฐกิจ ๘ บาท
  ๑๐. *อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (The Story of Albert Einstein)* เป็นหนังสือที่จะแนะนำให้ผู้อ่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาชวนได้รู้จักชีวิตนักวิทยาศาสตร์ชั้นเยี่ยมของโลกได้เป็นอย่างดี ๕ บาท
  ๑๑. *การประยุกต์วิทยาศาสตร์ปริมาณในการเกษตรและอาหาร (Application of Atomic Science in Agriculture and Food)* เป็นเรื่องที่น่ารู้เกี่ยวกับการนำอุปกรณ์ปรมาณูมาใช้ในการเกษตรนับเป็นหนังสือที่ให้ความรู้ในการเกษตรอย่างมาก ๕ บาท
  ๑๒. *การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient Use of Fertilizers)* เป็นหนังสือที่รวบรวมความรู้ความชำนาญจากการใช้ปุ๋ยเคมี อย่างถูกต้องทางเศรษฐกิจ และมีประสิทธิภาพจากหลาย ๆ ประเทศมาเสนอไว้ ๘ บาท
  ๑๓. *พฤติกรรมรวม (Sociology: Collective Behaviour)* และ *ชุมชนชน (Man and Society)* ทั้งสองเรื่องนี้เป็นหนังสือวิชาการด้านสังคมวิทยาที่น่าสนใจ และควรแก่การศึกษาอย่างมาก ๔ บาท
  ๑๔. *ความรู้ทางนิติศาสตร์เล่ม ๑ แปลและเรียบเรียงจาก 1. Common Sense in Law by Sir Paul Vinogradoff และ 2. Introduction to the Study of the Law of the Constitution by Albert Venn Dicey* เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ชั้นมูลฐานทางกฎหมาย หลักของกฎหมายแก่ผู้อ่านได้อย่างดี ๒ บาท
  ๑๕. *คณิตศาสตร์ที่น่าสนใจ แปลจากเรื่อง Mathematician's Delight by W.W. Sawyer* เป็นหนังสือที่ชี้ให้เห็นถึงการคิดโดยใช้หลักคณิตศาสตร์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และกำจัดความขยาจกกลัวคณิตศาสตร์ให้พ้นไป
  ๑๖. *วิธีการเดินสายและการคำนวณสายไฟฟ้าสำหรับประชาชน* แปลจากเรื่อง Electric Wiring by Arthur L. Cook เป็นหนังสือที่แนะนำวิธีการเดินสายในระบบจ่ายไฟต่าง ๆ และการคำนวณสายไฟฟ้ากับกระแสไฟ
- * งานแปลที่อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒ และ จะจำหน่ายได้ในเร็ว ๆ นี้

ผู้ใดมีความประสงค์จะซื้อ โปรดส่งเช็คไปรษณีย์หรือธนาคาร สั่งจ่ายในนามของกองโรงพิมพ์สำนักทันตนิยมนายกรัฐมนตรี สี่แยกราชวิถี (วังอิ) พระนคร หรือที่กองแปลและการต่างประเทศ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ ถนนพหลโยธิน บางเขน พระนคร สำหรับผู้ที่ซื้อครั้ง แต่ ๒๐ เล่มขึ้นไป จะได้รับส่วนลด ๒๐ %

อักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

ระยะนี้ มีการเคลื่อนไหวในมหาวิทยาลัยไป
ในทางให้ความสนใจ ต่อสิ่งที่ในภาษาอังกฤษ
เรียกว่า *the humanities* ซึ่งเป็นคำเรียกกลุ่ม
วิชาหนึ่ง ที่ขาดลักษณะที่จะเป็นวิทยาศาสตร์
และขาดลักษณะบางอย่างที่จะเป็นวิจิตรศิลป์ ได้
แก่ วิชาปรัชญา ประวัติศาสตร์ (ที่ไม่มีการ
ค้นคว้า) วิชาภาษาต่างประเทศ รวมทั้งวรรณคดี
และวิชาอื่นๆ อีกสองสามวิชา คำนี้ในภาษาไทย
เรามานับดูอดีตพบว่า *มนุษยศาสตร์* ซึ่งข้าพเจ้า
บังเอิญไม่เห็นชอบด้วย เพราะเป็นการทำให้
ความหมายของคำ *ศาสตร์* ซึ่งเราพยายามจะ
ให้คงที่ ให้ตรงกับคำว่า *science* ในภาษา
อังกฤษแกว่งไกว แท้ที่จริง คำในภาษาหนึ่งไม่
จำเป็นจะไปฝันให้มีความหมายตรงกับคำในอีก
ภาษาหนึ่งเสมอไป แต่ในวงการศึกษามัยนี้
เราต้องติดต่อกับประเทศตะวันตกและฝั่งพหุอาศัย
เขามาก ในกรณีการเรียกชื่อกลุ่มวิชา จึงน่าจะ

หาคำที่ช่วยให้การสื่อสารดำเนินไปได้ มากกว่าใช้
คำที่ทำให้เกิดความเข้าใจไขว้เขว แต่ก็ทำอะไร
ไม่ได้เสียแล้ว จำเป็นต้องเรียก *humanities* ว่า
มนุษยศาสตร์ เพราะประโยชน์แก่การสื่อความ
หมายแก่ท่านที่เคยชินกับคำนี้เสียแล้วนั่นเอง

เมื่อไม่นานมานี้ ข้าพเจ้าได้พบกับคนบดี
คนหนึ่งจากมหาวิทยาลัยในภาคป่าซีกแห่งหนึ่ง
มาศึกษาเรื่องของ *humanities* ที่ในประเทศใน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อได้สนทนากันไป
ประมาณ ๑ ชั่วโมง ก็จับได้ว่า ประเทศอื่น ๆ
กำลังสนใจเกี่ยวกับวิชามนุษยศาสตร์ ว่ามีบท
บาทอันใดบ้างสำหรับนักศึกษาที่แสวงการฝึกหัด
ทางวิชาชีพชั้นสูง เช่น วิศวกรรมศาสตร์ แพทย
ศาสตร์ และในที่สุดท่านผู้นั้นได้เล่าว่า มีความ
เคลื่อนไหวในหมู่นักการศึกษาระดับอุดมทั่วไป
เกือบทุกประเทศ ที่จะให้มีการศึกษาที่เรียกว่า
liberal education ในสถาบันการศึกษาระดับ

อุดม แม้ในที่ที่เคยสอนแต่เฉพาะวิชาเทคนิค แล้วได้กล่าวต่อไปว่า กลุ่มวิชาที่เรียกว่า *มนุษยศาสตร์* นี้ มีความสำคัญต่อนักศึกษาที่ฝึกหัดวิชาชีพ และที่ไม่มุ่งฝึกวิชาชีพในระดับอุดมทั้งสองพวก แต่สัดส่วนที่จะให้แก่การสอนวิชาในกลุ่มนี้เป็นสิ่งที่ยังหาคนแน่ใจ ว่าทำไ้ไหร่จะเหมาะจะควรไม่ได้ แล้วเลยสนทนากันต่อไปถึงข้อพิพาทหรือ วิมติ (controversy) เกี่ยวกับการศึกษาประเภท liberal และการสอนกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์

ก่อนที่จะเล่าถึงข้อพิพาทในเรื่องนี้ต่อไป ขอทำความเข้าใจในเรื่องความหมายของคำ liberal education เสียก่อน ในความเข้าใจของนักการศึกษาในประเทศตะวันตกทั่วไป การศึกษาประเภทนี้ก็คือ การศึกษาสามัญระดับอุดมศึกษา ซึ่งหมายความว่า ไม่มีการฝึกอาชีพ คำ liberal นี้มาจากความคิดของปรัชญาการศึกษาของกรีกว่า มนุษย์ควรได้รับการศึกษานิดที่จะให้เป็นคนมีความคิดนึกอย่างเสรี เป็นอิสระ เป็นไทแก่ตนเอง ความเป็นไทนี้ มีนัยการศึกษาตีความกันหลายอย่าง บ้างก็ว่าเป็นไทต่อกิเลสของตนเอง คือเมื่อได้รับการศึกษาแล้วกิเลสก็เบาบางลง หรืออย่างทีทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กิเลสประณีตขึ้น มีบางคนตีความว่า ผู้ได้รับการศึกษาประเภทนี้คือผู้ได้รับการศึกษาที่ทำให้มีความคิดนึกของตนเอง ไม่เอาอย่างใคร ไม่ถือตำรา บางคนตีความหมายว่า การศึกษาประเภทนี้คือการ

ศึกษาที่มุ่งให้มนุษย์เป็นเคน มีสมองเปิดอยู่เสมอ สามารถรับความคิดนึกแนวใหม่ รับวิธีการนึกคิดที่แปลกไปจากที่เคยชินมาได้ จะเห็นว่าความเห็นทั้งสองแนวนั้น แท้จริงไม่ขัดกัน สรุปก็คือ ต้องการให้มีมนุษย์ที่มีสติปัญญา และมีความรู้สึกละเอียดอ่อนนั่นเอง

เห็นจะไม่เป็นบาปที่จะกล่าวว่า หมู่คนที่อยู่ในฐานะบัณฑิตถกถกของการศึกษาในประเทศไทย ข้อความที่ว่ามาข้างบนนั้นไม่เคยมีอยู่ในสมองของท่านเลย แม้กระนั้นประเทศไทยก็ไม่รอดพ้นจากการพิพาทในเรื่องการศึกษาประเภทนี้ ในระยะนี้ ได้ทราบว่ามีมหาวิทยาลัยที่เคยสนใจแต่เฉพาะการศึกษาประเภทฝึกฝนวิชาชีพเท่านั้น กำลังจัดทำหลักสูตรกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ และคิดจะตั้งคณะวิชาใหม่ แต่ไม่ว่าจะเรียกชื่อคณะวิชานั้นว่าอะไร จะเรียกว่า คณะอักษรศาสตร์ หรือศิลปศาสตร์ หรือคณะมนุษยศาสตร์

ผู้เขียนบทความนี้ขอสารภาพว่า ทุกครั้งที่เห็นเอกสาร มีคำเป็นภาษาอังกฤษว่า Faculty of Humanities แล้ว ก็ให้รู้สึกอึ้ง ๆ หนาว ๆ ทุกครั้ง มีทั้งความอาย ความขบขัน และความภาคภูมิใจจะคนปนกันไป อายว่า เราอาจใช้ด้วยความไม่รู้ ขบขันว่ามหาวิทยาลัยของเราอยู่ในความไม่รู้ถึงกระนั้นเจียวหรือ แล้วก็ภาคภูมิใจว่า ประเทศไทยเรามีอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่คนอื่นไม่เคยมี เพราะในมหาวิทยาลัย

ในประเทศตะวันตก จะเรียกคณะวิชาที่ให้การ
สอนการศึกษาสามัญระดับอุดมว่า Faculty of
Arts บ้าง School of Arts and Science บ้าง
หรือ College of Science Letters, and the
Arts คำว่า Faculty of Humanities ไม่มีที่
ไหนนอกจากประเทศไทย ซึ่งก็แน่และไม่เป็นการ
ผิดร้ายอย่างไร เพราะคำที่ใช้กันในประเทศอื่นๆ
ก็หาได้ช่วยให้ใครเข้าใจกิจการของคณะวิชา ที่
ใช้ชื่อเหล่านั้นเท่าใดไม่และข้อพิพาทในเรื่องการ
ศึกษาประเภทนี้ก็ยังคงดำเนินต่อไปและเป็นไปใน
ลักษณะต่าง ๆ กัน

เพื่อจะได้กล่าวถึงกิจการศึกษาในประเทศไทย
จะขอรวบรวมกล่าวถึงข้อพิพาทในประเทศ
ตะวันตกอย่างสั้นที่สุดที่จะทำได้ ในการกล่าวถึง
เรื่องที่ซับซ้อนอย่างสั้น ๆ นี้ มีอันตราย ก็มักจะ
ทำให้เกิดความเข้าใจผิดไปอีกทางหนึ่งเลย หรือ
เกิดความสับสนใหม่ขึ้นต่อไปอีก แต่ก็จำเป็น
จะต้องลงทำดู เพราะเนื้อที่ใน *สังคมศาสตร์*
ปริทัศน์ คงจะมีไม่พอให้กล่าวได้โดยละเอียด
และถ้ากล่าวโดยละเอียด ผู้อ่านก็อาจซีเกียจอ่าน
เพราะคนไทยเราไม่ชอบฟังเรื่องที่สับสน การไม่
ชอบดังว่าอาจเกี่ยวกับการไม่เคยได้รับการศึกษา
ที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า liberal education
ก็เป็นได้

ข้อพิพาท หรือถ้าหากว่าคำนี้แรงเกินไป
จะเรียกว่า ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็คือใน
ระดับอุดมศึกษานั้น ควรมีการสอนวิชาสามัญ

ซึ่งไม่เกี่ยวโดยตรงกับวิชาชีพอีกต่อไป หรือไม่
ตัวอย่างก็คือ วิชาภาษาต่างประเทศ (ที่ไม่ต้อง
ใช้ในวิชาชีพ) วิชาวรรณคดี (ของชาติของ
ตนเอง) วิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ที่ขัด
แย้งกันนั้นก็มักเป็นในข้อที่ว่า นักศึกษาควรได้
รับการสอนในเรื่องเหล่านี้มาพอสมควรแล้วใน
ชั้นมัธยม ในระดับอุดมศึกษา ไม่มีเวลาจะให้ต่อ
ไป นี่เป็นข้อขัดแย้งแต่เฉพาะในเรื่องของเวลา
แต่มีคนจำพวกหนึ่งมีความเห็นว่า การสอนวิชา
ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องเหลวไหลเสียทีเดียว ผู้สนใจ
วิชาชีพไม่มีความจำเป็นเลยที่จะต้องรู้ เช่น
วรรณคดี คนที่เป็นแพทย์ ไม่จำเป็นต้องรู้ ไม่
เกี่ยวกับอาชีพเลย ถึงหากมีเวลาก็ควรใช้ไปใน
ทางวิชาชีพของตนเพิ่มขึ้นไปอีก* เป็นการขัด
แย้งเรื่องคุณสมบัติของตัววิชาเองทีเดียว นอกจาก
นั้น ภายในคณะที่สอนวิชาสามัญ ซึ่งในประเทศไทย
เรียกเป็น ๓ อย่างดังว่ามา (*อักษรศาสตร์*
ศิลปศาสตร์ *มนุษยศาสตร์*) นั้น ก็มีข้อขัดแย้ง
กันในเรื่องว่า นักศึกษาควรเรียนวิชาที่ไม่เคย
สอนกันมาก่อนในมหาวิทยาลัยหรือไม่ เช่น วิชา
จิตวิทยา วิชาสังคมวิทยา วิชาเศรษฐศาสตร์
จิตรกรรม ดนตรี ฯลฯ

เพื่อประหยัดเวลาและหน้ากระดาษ คงได้
กล่าวแล้ว แทนที่จะชี้แจงว่าเหตุใดจึงมีการขัด
แย้งกัน จะขอรับกล่าวถึงสถานการณ์ในประเทศไทย
เสียเลยทีเดียว

* ถ้าสนใจก็ไปหาทางเรียนเอาเองเป็นกิจส่วนตัว

ท่านที่อ่านบทความนี้คงทราบแล้วทุกคนว่า เมื่อแรกตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น คณะหนึ่งที่อยู่ในพวกแรกที่ตั้งขึ้นก็คือ คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ในสมัยนั้น ความคิดนักแบบอังกฤษ ซึ่งแบ่งวิชาต่างๆ ออกเป็นฝ่าย science ฝ่ายหนึ่ง และฝ่าย arts ฝ่ายหนึ่งคงจะมีอิทธิพลแก่ผู้จัดตั้งมหาวิทยาลัยมาก แต่คนในสมัยนั้น ไม่ค่อยชอบลอกแบบของใครออกมาตรง ๆ มักอยากใช้มันสมองของตนเองบ้าง จึงมิได้แบ่งชื่อเรียกไปตามตัวอักษร หรือคำในภาษาอังกฤษ แต่แบ่งไปตามภาษาฝรั่งเศสเป็นฝ่าย letters และฝ่าย sciences นอกจากนั้นก็ยังคำนึงถึงความต้องการของประเทศชาติ จึงจัดมหาวิทยาลัยให้มีการสอนวิชาชีพไปด้วย จึงมีคณะวิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ และแพทยศาสตร์ และในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มีแผนกฝึกหัดครูมัธยมอยู่ด้วย

ในตอนต้นศตวรรษที่ ๒๐ ในยุโรปและอเมริกา การใช้วิธีการของวิทยาศาสตร์ (Scientific method) นั้นกระทำเฉพาะวิชาที่เป็นวิทยาศาสตร์จริง ๆ ซึ่งปัจจุบันนี้เกือบจะจำกัดความไม่ได้อยู่แล้ว แต่อาจเรียกได้อย่างหยاب ๆ กระมังว่า ในวิชาที่เอาข้อมูลและกฎต่าง ๆ เข้าสูตรออกมาเป็นสูตรคณิตศาสตร์ได้ วิชาเช่น เศรษฐศาสตร์ แต่ก่อนนี้ยังไม่มีใครนับเป็น science ดูเหมือนเรียกกันว่า political economy และไม่มีการเรียกวิชาชีพที่หนักไปในทาง

ปฏิบัติว่า science อย่างที่เรียก library science กันในทุกวันนี้เลยวิชาสังคมศาสตร์ที่เป็นแก่นแท้ของกลุ่มวิชานี้ คือ วิชาสังคมวิทยา (sociology) เพิ่งจะพิกตัวขึ้น และวิชาครูถือกันว่าเป็นวิชาชีพโดยแท้ ไม่มีใครนึกไปถึงว่าจะเป็นวิชาสังคมศาสตร์ประยุกต์อย่างเข้าใจในประเทศตะวันตกในปัจจุบันเลย (ในประเทศไทย นอกจากพวกที่ได้ไปเรียนวิชา education ในต่างประเทศดูเหมือนในวันที่ยังบทความนี้อยู่ในมือของท่านนี้ ก็เกือบจะไม่มีใครเข้าใจไปถึง)

ในสมัยที่ความรู้มีไม่มากนัก การแยกอะไรออกจากอะไรเด็ดขาดมักทำได้ง่าย แต่เมื่อมีความรู้มากขึ้น ๆ การแยกพวกแยกหมู่จะยากขึ้นทุกที เพราะเมื่อค้นคว้าไป เกิดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้นเท่าใด ก็จะทำให้การทับทาบ การพันการคล้องต่อกันจะมีมากขึ้น ยิ่งในทุกวันนี้ ความนิยมใช้ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ได้แพร่เข้าไปจนกระทั่งในวิชาจิตรศิลป์ การที่จะแยกวิชาใดว่าอยู่ในฝ่าย science หรือฝ่าย arts ก็ยังยากขึ้นทุกที เรื่องตลกประจำของคนดูงานตามมหาวิทยาลัยต่างประเทศก็คือ ลองถามว่า ภูมิศาสตร์อยู่ในคณะวิชาไหน อยู่ในพวก arts หรือพวก science ก็จะได้มีการหัวเราะเฮฮาทุกครั้งไป เพราะไม่มีที่ไหนตัดสินได้ มหาวิทยาลัยอังกฤษที่เปิดใหม่ ๆ นี้ ไม่ตั้งคณะวิชาอย่างมหาวิทยาลัยแบบเก่า แต่จัดระบบงานเป็นรูปที่เรียกว่า school และจัดแผนกวิชาต่างๆ

อยู่ตาม school ต่าง ๆ ตามความจำเป็น และบอกไว้ให้เป็นที่เข้าใจด้วยว่า แผนกวิชาใดแผนกหนึ่งอาจย้ายไปอยู่ school ใหม่พรุ่งนี้วันนี้ก็ได้ เมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น แสดงถึงความไม่สนใจแยกประเภทวิชา ว่าเป็นพวก arts หรือ science เลย

เมื่อกล่าวมาถึงตอนนี้ ขออนุญาตแทรกเรื่อง ที่อาจไม่ควรกล่าวในตอนนี้เป็นหมิ่นนักการศึกษา (หรือจะเรียกอะไรก็ตามที่) ในประเทศไทยเวลานี้ ถ้ามีข้อถกเถียงกันขึ้นว่าอะไรควรทำ ควรทำอย่างไร มักชอบอ้างว่าประเทศนั้นเขาทำอย่างนั้นอย่างนี้ เราควรเอาอย่างดั่งนั้นดั่งนี้กันเสมอ ไม่ค่อยได้ยินการพิจารณาว่า ในขณะที่นั้นขณะนี้ ความจำเป็นในประเทศไทยเป็นอย่างใดเลย ถ้าอ้างความจำเป็น มักอ้างความจำเป็นที่ที่เขาใจผู้มีอำนาจ แต่ความจำเป็นของสังคมไทยนั้นไม่ค่อยได้ยิน แท้ที่จริงแล้ว การกระทำกิจใดที่เป็นกิจสาธารณะ น่าจะพิจารณาความจำเป็นของสังคมในขณะนั้นก่อนและควรพิจารณาความจำเป็นในระยะสั้น ในระยะกลาง และระยะยาวด้วย

จะได้กล่าวต่อไปถึงเรื่องการศึกษาที่เรียกว่า liberal education ในสมัยเริ่มตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไม่มีอะไรแสดงว่าได้มีผู้คิดในเรื่องนี้เลย การสอนวิชาต่างๆในคณะอักษรศาสตร์นั้นสอนโดยมุ่งถึงการนำไปใช้เป็นครูโดยตรง และปริญญาอักษรศาสตร์หรือปริญญาวิทยาศาสตร์ก็

ไม่มี มีแต่ประกาศนียบัตรมัธยม อักษรย่อใช้ ป.ม. บางคนวงเล็บ จุฬา ไว้ท้าย เพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่ได้สอบประโยคมัธยมเอา จากกระทรวงศึกษาธิการ การให้ปริญญาอักษรศาสตร์เพิ่งเกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นครั้งแรก ถ้าเราไปศึกษาหลักสูตรโรงเรียนมัธยมของกระทรวงศึกษาธิการฉบับก่อน พ.ศ. ๒๕๐๓ จะไม่พบว่าได้เขียนความมุ่งหมายไว้ว่าคืออะไร วิชาใด ๆ ก็บอกแต่ว่าให้สอนแค่ไหน และมีการสอบอย่างไร หลักสูตรของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ก็เช่นกัน ไม่มีเขียนความมุ่งหมายไว้ให้ชัดแจ้ง คงจะเป็นเพราะผู้ออกหลักสูตรเห็นว่าเป็นที่รู้จักกันแล้วว่าเรียนหนังสือกันไปทำไม เราทำนทั้งหลายจึงต้องเอาเอาจากการปฏิบัติ คนทั่วไปส่งลูกเรียนหนังสือที่โรงเรียนโดยใช้คำที่เคยได้ยินว่า *ไม่เรียนหนังสือซิ จะได้ต้องไปไหน* หรือ *ไม่อยากไปโรงเรียนเรอะ ก็ต้องขับสามล้อ* หรือมีละนั้น *ไปเรียนจุฬาซิ จบแล้วเขาให้เงินเดือน ๔๐ บาท* ในกรณีของผู้เขียน ที่ไปเข้าคณะอักษรศาสตร์นั้นก็เพราะมีเงินมีอายุคนหนึ่งบอกว่า *คนที่ไม่ใช่สติปัญญาเก็บเอาไว้ให้ตัวคนเดียวเกิดชาติหน้าจะโง่ จึงมีญาติผู้ใหญ่สนับสนุนขึ้นมาว่า อยู่บ้านเฉย ๆ ทั่วไปเรียนได้น่าจะไปเรียน*

ความคิดในทางที่จะให้การศึกษา เพื่อขัดเกลาจิตใจ หรือเพื่อขยายความสามารถของสมองของคนซึ่งเป็นหลักของนักการศึกษาตะวันตก ที่

เรียกว่า liberal education นี้ ที่มาปรากฏเห็นเป็นวัตถุประสงค์ของทางราชการแจ่มชัดเป็นครั้งแรกเห็นจะกล่าวได้ว่า เมื่อมีการตั้งคณะศิลปศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาคนั้น ผู้เขียนอยู่ในคณะกรรมการวิจัยของสภาการศึกษา กรรมการคณะนี้เท่าที่ได้ทราบไม่เคยทำการวิจัยอะไรนอกเหนือไปจากการอ่านรายงานของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งเมื่อก่อนนั้นไม่มีผู้ใดถูกมอบหมายหน้าที่ให้อ่าน เมื่ออ่านแล้วก็ต้องเรียกเจ้าหน้าที่หลายระดับไปชี้แจงเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อจะได้ทำข้อเสนอแนะต่อสภาการศึกษาต่อไป นับว่าจะได้เสนอไปยังสำนักงบประมาณให้พิจารณาต่อไปด้วย และเพื่อจะได้แสดงว่า คณะกรรมการนั้นได้ทำงานอ่านรายงานที่มอบหมายมาให้มันล่วงลุไปแล้วด้วย การตั้งคณะศิลปศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีการชี้แจงต่อกรรมการและต่อสภา ว่าผู้ตั้งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้ฝึกวิชาชีพแขนงต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยนั้น ได้มีความรู้ที่กว้างขวางเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ในสังคมทั่วไปเสียก่อนที่จะไปฝึกวิชาชีพ ตามแผนเดิมนั้นจะให้นักศึกษาทุกคนได้รับการสอนวิชาสามัญทั่วไป อาทิ ภาษาไทย ประวัติศาสตร์ ความเข้าใจศิลปและวัฒนธรรมของตะวันตกบ้างตะวันออกบ้างเป็นเวลา ๑ ปีครึ่ง แล้วจึงจะเริ่มไปในทางที่จะฝึกอาชีพ เช่นพวกที่จะเรียนกฎหมาย ก็เริ่มเรียนกฎหมายมากขึ้น ในภาคปลายของปีที่สอง นี้กล่าวอย่างหยาม ๆ

เพราะไม่ได้มุ่งหมายจะชี้แจงเรื่องของคณะศิลปศาสตร์ ในที่นี้ เป็นแต่เพียงให้แนวความคิดในเรื่อง liberal education ผู้เขียนได้ทราบว่า มีผู้มีความเห็นขัดแย้งมาก แล้วในที่สุดก็เปลี่ยนไปเรียน “ศิลปศาสตร์” เพียง ๑ ปี แล้วคณะศิลปศาสตร์ก็ตั้งแผนกวิชาภายในคณะของตนขึ้น จนกระทั่งมีปริญญาสาขาภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และอื่น ๆ อย่างที่มีอยู่ในขณะนี้ ต่อมามีการตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้จัดตั้งมีความเห็นว่า การจัดคณะวิชาในมหาวิทยาลัยนั้นควรจัดตามการแบ่งจำพวกวิชาของยูเนสโก ซึ่งแบ่งวิชาออกเป็น มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ จึงมีการตั้งคณะในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ดังที่เห็นอยู่นี้

ถ้าจะกล่าวว่า ความเข้าใจเรื่อง liberal education มีอยู่น้อยมากในประเทศไทย คงจะไม่เป็นบาปแน่ แต่ควรกล่าวเสียด้วยว่า ได้รู้จักผู้ปกครองคนหนึ่ง มีอาชีพเป็นพ่อค้า ลูกสาวของท่านคนหนึ่งอยากจะเรียนสถาปัตยกรรมศาสตร์ ท่านว่าให้เรียนอักษรศาสตร์เสียก่อน แล้วจึงไปเรียนสถาปัตยกรรมศาสตร์ ลูกสาวของท่านผู้นั้นจึงเป็นผู้ที่ได้รับปริญญาทั้งทางอักษรศาสตร์และทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ ท่านว่าคนเรียนอักษรศาสตร์เป็นคนไม่โง่และจะมีชีวิตอยู่ดีกว่าคนอื่น ซึ่งเป็นการแสดงศรัทธาใน liberal education อย่างเข้มแข็งมาก เพราะแท้ที่จริง การศึกษาในคณะอักษรศาสตร์นั้นและคือการศึกษาอย่างที่ชาว

ตะวันตกเรียกว่า liberal education แต่ผู้ที่สอนในคณะอักษรศาสตร์จะเล็งเห็นในวัตถุประสงค์อย่างที่ว่าตะวันตกเข้าใจหรือเปล่า นั่นเป็นอีกประเด็นหนึ่ง แต่ระบบวิชาของสถาบันที่ในสหรัฐอเมริกาเรียกว่า *Liberal Arts College* นั้น มีลักษณะเหมือนที่สอนในคณะอักษรศาสตร์หรือคณะศิลปศาสตร์ หรือคณะมนุษยศาสตร์นั่นเอง

ในที่ประชุมคราวหนึ่ง ผู้เขียนได้ยินอาจารย์จากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งกล่าวว่า “มนุษยศาสตร์กับอักษรศาสตร์นั้นไม่เหมือนกันนะครับ” ข้าพเจ้าลองแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “The humanities and the arts are not the same you know” ถ้าแปลเป็นภาษาอังกฤษดังนี้แล้ว คำกล่าวของท่านนั้นก็ถูกต้อง เพราะมนุษยศาสตร์เป็นกลุ่มวิชาหนึ่งเท่านั้นในปัจจุบัน ถ้าหวังจะให้ให้นักศึกษาได้รับการศึกษาประเภท liberal education ในความหมายของชาวตะวันตก จะให้เรียนแต่เฉพาะวิชามนุษยศาสตร์หาได้ไม่ เพราะจะมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างไรก็ยากจะหาประโยชน์อะไรไม่ได้เลย เพราะผู้มีความรู้ทางมนุษยศาสตร์ แต่ขาดความรู้ทางสังคมศาสตร์ และไม่เอาใจใส่กับวิทยาศาสตร์และวิจิตรศิลป์นั้น เป็นคนเปรียบได้กับคนมีตาข้างเดียว จะมองดูสิ่งใดให้เห็นชัดต้องใช้ความพยายามหันซ้ายหันขวาย่างน่าสงสาร แต่คนมิยังได้เปรียบคนที่รู้แค่มนุษยศาสตร์ เพราะเขา

ตาข้างเดียวว่าตัวเขาว่าเป็นเช่นนั้น และเขาพยายามหันซ้ายหันขวา แต่คนที่รู้แค่มนุษยศาสตร์จะไม่รู้ว่าตัวต้องหันซ้ายหันขวานอกจากนั้น ในประเทศไทย เรายังมักเข้าใจไขว่เขวในเรื่องการฝึกวิชาชีพ กับการให้การศึกษาในระดับอุดม เรามักเข้าใจว่า ผู้ได้รับการศึกษาชั้นอุดม นั่นคือผู้ได้ฝึกวิชาชีพไปในตัวเลย เช่นเราให้อักษรศาสตร์บัณฑิตไปเป็นครู ให้คนได้ปริญญาภาษาอังกฤษมาจากต่างประเทศสอนภาษาอังกฤษแก่นักเรียนไทย เราลืมๆ รวงๆ ว่า คนที่มีความรู้ขั้นนี้แต่จะทำงานวิชาชีพต้องฝึกหัดก่อน แต่ระยะการฝึกหัดอาจสั้นกว่าคนไม่มีความรู้ เช่นจะให้คนสอนภาษาอังกฤษ ถ้าไปใช้คนที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษ (ปัจจุบันนี้มีมาก) เป็นครูสอนภาษาอังกฤษ ถึงท่านจะฝึกวิธีสอนให้เขาอย่างไร เขาก็ไม่สามารถสอน แต่ถ้าท่านให้คนที่รู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดีได้ฝึกการสอนภาษาอังกฤษแก่นักเรียนไทยเสียก่อน เขาก็จะเป็นครูอังกฤษที่สามารถ แต่ถ้าเขาไม่ได้รับการฝึกเขาก็ต้องไปคล้าหาวิธีสอน นักเรียนก็เป็นตัวทดลองไปก่อน จนกว่าผู้ที่ทำหน้าที่ครูจะรู้วิธีสอน โดยทั้งครูและนักเรียนนั้นก็ “แย้” ไปด้วยกันหลายรุ่นและหลายปี

เท่าที่ได้เคยเห็นมา ในประเทศตะวันตกนั้น ผู้ที่จัดการศึกษาระดับอุดม ถ้าเขาไม่มุ่งฝึกวิชาชีพ คือ อาจมุ่งฝึกแต่วิทยาการแขนงใดแขนงหนึ่ง หรือให้การศึกษาประเภท liberal แล้วเขา

ก็รู้กันว่า ก่อนจะประกอบอาชีพใด ก็จะต้องฝึกฝนก่อน เช่นในประเทศอังกฤษเมื่อก่อนสงครามครั้งที่แล้ว มีการฝึกวิชาชีพในมหาวิทยาลัยไม่กี่วิชา แต่เขาจะมีการฝึกวิชาชีพซึ่งสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ จัดขึ้นให้แก่คนที่ออกมาจากมหาวิทยาลัย บางอาชีพประกาศนียบัตรของสมาคมวิชาชีพมีความสำคัญยิ่งกว่าปริญญาในมหาวิทยาลัยเสียอีก เช่นวิชาการตรวจบัญชีนั้นถ้าไม่ผ่านการสอบของสมาคมวิชาชีพ ปริญญาทางการบัญชีในมหาวิทยาลัยเกือบไม่มีความหมายในการประกอบอาชีพเลย วิชากฎหมายก็เช่นเดียวกัน ซึ่งในประเทศไทยเราก็มาทำตาม แต่ปริญญาจากมหาวิทยาลัยเป็นเครื่องแสดงว่า คนที่ได้รับมาเป็นผู้มี “ความรู้” ในเรื่องนั้น ๆ เฉพาะในขอบเขตเช่นนั้น ๆ ราชการพลเรือนของอังกฤษมีการสอบคัดเลือกคนเข้ารับราชการ โดยมุ่งสรรหาผู้ที่มีความรู้ทางระเบียบวินัยต่าง ๆ ระบบบริหาร และคัดเลือกเอาจากผู้ที่มีคนรับรองความประพฤติ และจากการสัมภาษณ์ว่าเป็นคนมีเชาวน์ไหวหรือเฉื่อยเฉยอย่างไร ปริญญาจากมหาวิทยาลัยเป็นเพียงเครื่องกรองชั้นแรกเท่านั้น

คนที่ได้รับการศึกษาประเภท liberal education นั้น เป็นที่เข้าใจกันว่า เป็นผู้มีสมรรถภาพในการใช้สมอง และมีความรู้สึกประณีตและลึกซึ้ง เพราะวิชาที่เรียนนั้น มุ่งไปในทางพัฒนาการความรู้และความรู้สึก ยังไม่ต้องการกังวลในเรื่องฝึกวิชาชีพ แต่ผู้ที่มีสมองดีและความรู้สึกประณีตนั้น จำเป็นต้องฝึกฝนในสิ่งที่

หัดต่อเหตุการณ์ ในสมัยก่อนสงครามโลกนั้น วิชาสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ ยังไม่เจริญอย่างในปัจจุบันนี้ วิชาที่ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของบุคคลและบริษัท (สังคม) ก็คือวิชาวรรณคดีและวิชาประวัติศาสตร์เป็นเด่นชัดที่สุด การเรียนภาษาโบราณเช่นกรีกและลาตินก็เพื่อจะได้อ่านวรรณคดี (และเชื่อกันว่าภาษาเหล่านี้ให้การฝึกสมองด้วยตัวของมันเอง) ต่อมาเกิดความนิยมภาษาต่างประเทศ ก็มีการเรียนวรรณคดีต่างประเทศยิ่งทำให้ความคิดนึกกว้างขวางออกไป (ไม่มีเวลาหรือหน้ากระดาษจะกล่าวถึงความวุ่นวายเกี่ยวกับการเรียนภาษาต่างประเทศ เช่นคนอังกฤษเรียนภาษาเยอรมัน หรือกลับกัน ซึ่งกำลังเป็นปัญหาใหญ่ว่า เรียนเพื่อเรียนแท้ๆ หรือเรียนเพื่อใช้อ่านหนังสือตำรา หรือเรียนเพื่อประกอบอาชีพ เช่นไปเป็นครู หรือเป็นล่าม ฯลฯ) มาในปัจจุบันนี้ วิชาสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ ก้าวหน้ามาก ผู้ที่ได้รับการศึกษาประเภท liberal ต้องมีความรู้สังคมวิทยาไม่มากนักน้อย มิฉะนั้นก็จะไม่รู้ความจริงของสังคมของตนหรือของโลก และในประเทศตะวันตกนั้น เขาเข้าใจกันทั่วไป ว่าแม้วรรณคดีใช้สังคมศาสตร์เป็นพื้นฐาน เพราะกวีและนักประพันธ์ย่อมจะเขียนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมและระบายความนึกคิดเกี่ยวกับสังคมของตนหรือของโลก แต่ส่วนสำคัญของหลักสูตรที่จัดให้คนหนุ่มสาวในมหาวิทยาลัยเรียนนั้น แต่ละประเทศแต่ละมหาวิทยาลัย เขาก็จัดตามความจำเป็นของเขา หรือตามนโยบาย หรือตาม

อุดมคติของแต่ละแห่ง ในประเทศไทยเรานี้ ถึงเวลาหรือยังที่จะทำความเข้าใจกันในเรื่องเหล่านี้ คือ เราตั้งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งขึ้นมา เราเรามีวัตถุประสงค์อย่างไร เราจะให้การศึกษาอย่าง liberal เพื่อให้ได้มาซึ่งคนที่รู้จักใช้สมอง และมีความรู้สึกประณีต หรือเราตั้งเพื่อฝึกอาชีพหรือต้องการทั้งสองอย่าง คณะวิชาไหนมีวัตถุประสงค์อย่างใด ถ้าเราต้องการคนใช้สมอง เราต้องการให้ ใช้เพื่ออะไร เพื่อบ้านเมืองหรือเพื่อบุคคลแต่ละบุคคล เราเปิดแผนกวิชาใดขึ้น เรามุ่งไปในทางใด เราเข้าใจความมุ่งหมายของเราเด่นชัดแล้วหรือ และถ้าในคณะที่มุ่งจะให้นักศึกษาได้รับการสอนเพื่อให้มีมันสมองที่ใช้การได้ดีและมีความรู้สึกประณีตนั้น เราต้องสอนวิชาอะไรให้เขาบ้าง* และวิธีสอนควรเป็นอย่างไร เราพยายามเป็นคณะอักษรศาสตร์บ้าง ศิลปศาสตร์บ้างมนุษยศาสตร์บ้าง เราเปิดขึ้นมาทำไม คนเราเรียนแค่มนุษยศาสตร์นั้นเพียงพอแล้วหรือสำหรับชีวิตในปัจจุบันนี้ หรือว่าคณะมนุษยศาสตร์นั้นเปิดขึ้นเพื่อประโยชน์ทั่วไป สำหรับคนที่ฝึกอาชีพจะมี ได้โอกาสเรียนวิชาที่จะทำให้มีความรู้สึกประณีตขึ้น เช่น วิชาวรรณคดี แล้วศิลปอย่างอื่นเล่า เช่นดนตรี ขับร้อง จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศาสตร์ เราจะให้รู้บ้างหรือ

* โดยเฉพาะภาษาอังกฤษที่เสียเวลาสอนเวลาเรียนมากมายนั้น เราสอนเพื่อมุ่งประโยชน์ชนิดไหนอย่างไรและถ้าวัดให้หนักก็ศึกษาเรียนภาษายุโรปสองภาษาก่อนที่จะรู้ภาษาใดภาษาหนึ่งให้ดีเสียก่อน เป็นสิ่งพึงประสงค์หรือ

ไม่ หรือจะถือว่าวิจิตรศิลป์อยู่ในจำพวกมนุษยศาสตร์ ซึ่งเราก็ก็นึกได้ ถ้าเราจะทำตามความจำเป็นในประเทศของเรา ไม่จำเป็นต้องเอาอย่างประเทศตะวันตกเสมอไป แต่ไม่บังคับว่าประเทศตะวันตกโดยไม่ศึกษาปัญหาของเขาเสียให้ชัดแจ้งพอสมควร อนึ่ง ควรกล่าวไว้ก่อนจบบทความนี้ว่า สังคมของประเทศตะวันตกกับของเรานั้นอยู่กันคนละชั้นคนละระดับ ถ้าจะศึกษาเรื่องของตะวันตกเพื่อเอามาเป็นตัวอย่างใช้ในประเทศเราแล้ว ควรศึกษาย้อนขึ้นไป ให้ถึงสมัยที่สังคมของเขาคล้ายกับของเรา เช่นปลายศตวรรษที่ ๑๘ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเราควรทำอะไรเหมือนฝรั่งทำเมื่อปลายศตวรรษที่ ๑๘ เพราะเหตุการณ์ในปัจจุบันก็ไม่เหมือนกันทีเดียว แต่ที่น่าเป็นห่วงนั้น คือเราทำอะไรกันเหมือนทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของง่าย หรือมีฉันทันทีทำอย่างเราเป็นคนเก่ง เขาใช้เวลากันร้อยปีเราใช้ ๕ ปีเท่านั้น นี้ก็ไม่ได้หมายความว่า ถ้าเขาใช้เวลากันร้อยปีเราก็กควรใช้ร้อยปี แต่เราควรมีความสังวรในเรื่องความยากความง่ายของงาน โดยประมาณกำลังของเราให้ดีกว่าที่สุดที่สามารถทำได้เรื่องการศึกษาระดับอุดม แม้ในเรื่องการศึกษาประเภท liberal อย่างเดียว ยังจะต้องทำความเข้าใจกันอีกมาก แต่เข้าใจว่าหน้ากระดาษคงจะจำกัด จึงจำต้องจำกัดข้อความและจบลงอย่างคร่าว ๆ เท่าที่ได้ทำมาแล้วเท่านั้น ถ้ามีผู้สนใจออกความคิดเห็นเสริม หรือหักท้วงกันขึ้นมาอีก ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจกันแจ่มแจ้งขึ้น

จะขอเปลญวน ที่สายหย่อนหย่อน
จะเอาน้องนอน ไกวเข้าไกวเขิน ๆ

“อย่าร้องไห้ไปเลยเจ้า เดียวใครเขาจะมาเห็น
น้ำตาเจ้าจะเป็น รอยเขือนบนปรางทอง
หนาวอะไรกับลมหนาว ดูซิดาวยังพราว่มอง
โลกนี้มีละออง ละอองอันอำพันแพรว”

และเปลือกตาเรตกกลงเบื้องต่ำ
เสนาะคำขับหวานมาไหวแว้ว
จากความฝัน ขอบฟ้า ฟ้ายดาวแพรว
จะเจอยแจ้ว จากความหลัง ไกลลิบลับ

และดอกไม้เหมือนจะพร้อมให้หอมดอก
ลมก็พัดพร้อมจะบอก บทเพลงขับ
เบิกระบำใบหญ้าระย้าระยับ
หยอกล้อกับยอดไม้ไม่หยุดขยับ

และหินผาพราวประกายเพชรพลอยเคลื่อนไหว
รอจะเลื่อนเหลี่ยมรับรั้วหวัง
ทุกสายธารสุนทรีย์รอพลั่ง
มือทรงสายเปล เฝ้าให้นอน

มือที่ลบลูกโลกแล้ว แท้งและเขือน
เนรมิตรมิให้เหมือนเมื่อวันก่อน
คือมือพรหมมิใช่พรานที่วรวานรอน
มือมารดร มิใช่มารผลาญให้กินกิน

เปลญวนเอ๋ยเอ้อระเหยกล่อมน้องนอนเปล
โอดะเห่เอละซ่า นื่องอย่าตื่น
เดี๋ยวยักษ์ใหญ่มันจะตบจนมาขืน
มันจะกินโลกเกลี้ยงเพียงชั่วคืน

เปลญวนโยนหย่อนระย้า ใจว่าแห้ว
ไม่รู้เหทาใคร ตกใจตื่น
ยักษ์คำรามร้องลั่นอยู่ครันครัน
เป็นเพลงขับปุ่พรม ถล่อมญวน

เพลงเปลญวน

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

แนวคิด ในการปรับปรุง มหาวิทยาลัย

ลีปนันทน์ เกตุทัต

มหาวิทยาลัยในประเทศที่กำลังพัฒนามีหน้าที่เพิ่มมากกว่ามหาวิทยาลัยตามอุดมคติในสมัยก่อน เพราะจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนที่ประสานกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่การผลิตบุคคลระดับสูง แต่เดิมมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมักจะมุ่งผลิตข้าราชการ ต่อมาได้ขยายขอบเขตที่จะผลิตนักวิชาชีพชั้นสูงด้วย บัดนี้โดยเจเนออย่างยิ่งในยุคหลัง ๆ มักจะเป็นนักวิชาชีพในแขนงวิชาเฉพาะ มักไม่มีพื้นความรู้และความคิดกว้างพอที่จะปฏิบัติงานอย่างอื่น หรือเป็นผู้ที่ได้รับการขัดเกลาแล้ว ในทางคุณธรรมและวิชาการทั่วไป ด้วยแรงผลักดันจากภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งจากรัฐและจากประชาชน ที่เร่งให้มหาวิทยาลัยรับนักศึกษาเพิ่ม ในแขนงวิชาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยตรง ก็ได้มีโครงการพัฒนาหลายโครงการเกิดขึ้น ที่จะทำให้มหาวิทยาลัยผลิตนักศึกษาเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่แต่ละโครงการมักมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเฉพาะเรื่องที่ไม่มีความกว้างพอ

บทความนี้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงมหาวิทยาลัยอย่างกว้าง ๆ เริ่มจากปรัชญาและคตินิยมของการศึกษาระดับอุดมศึกษา การวางรูปมหาวิทยาลัย การประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย เพื่อใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ แนวคิดในการบริหาร และได้ชี้ให้เห็นจุดเริ่มแรกที่จะต้องทำ ในการพิจารณาการปรับปรุง

แนวทางสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และบรรยากาศที่จะทำให้นักศึกษาเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งคุณธรรม คุณค่าทางจิตใจ และวัฒนธรรมนั้น เป็นปัญหาที่ลึกซึ้ง ที่ยังต้องการความคิดความเอาใจใส่อีกมาก

หน้าที่ของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย * ในสมัยปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา ย่อมมีหน้าที่เพิ่มมากกว่ามหาวิทยาลัยตามอุดมคติในอดีต

* มหาวิทยาลัยในที่นี้ หมายถึงสถาบันระดับอุดมศึกษาซึ่งเทียบเท่าที่ประสาทรปริญญาด้วย

สมัยก่อน มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันสนับสนุนทางวิชาการ ทั้งมีการถ่ายทอดความรู้ การค้นคว้าวิจัยหาความรู้ใหม่ ๆ รวมทั้งเป็นสถาบันรวบรวมความรู้ทั้งหมด แต่สมัยนี้ เนื่องจากวิทยาการและเทคโนโลยีของโลกได้เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยในยุคนี้จึงมีหน้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิมไม่เพียงเฉพาะรักษาอุดมคติเดิมเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีแผนที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้วย

การเปรียบเทียบความมุ่งหมาย ของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศและในประเทศไทย

การเปรียบเทียบเช่นนี้อาจจะพอชี้ให้เห็นเป็นแนวกว้าง ๆ ได้ว่า แต่ละสังคม แต่ละวัฒนธรรม มีความตั้งใจจะให้มหาวิทยาลัยเป็นอะไร ทั้งนี้จะต้องพึงคำนึงไว้ด้วย ว่าเท่าที่จะเปรียบเทียบต่อไปนี้เป็น การเปรียบเทียบปรัชญา และความมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ ของการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีได้เน้นถึงมหาวิทยาลัยใดมหาวิทยาลัยหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะแต่ละประเทศก็มีสถาบันอุดมศึกษาหลายแบบหลายประเภท ที่มีความมุ่งหมายและหน้าที่ต่าง ๆ กันไป

ถ้าเราไม่นับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงระบบมหาวิทยาลัยในเกือบทุกประเทศ ภายในระยะสิบปีมานี้ เห็นจะกล่าวได้อย่างเต็มที่ ว่าโฉมหน้าแห่งยุคใหม่ของคตินิยม (concept) ของ

มหาวิทยาลัย เริ่มในเยอรมันเมื่อประมาณ ๑๕๐ ปีมานี้ เมื่อวิลเฮล์ม ฟอน ฮูมโบลต์ ได้สร้างมหาวิทยาลัยเบอร์ลินขึ้นโดยพยายามวางรากฐานการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมให้กลมกลืนกันไปกับการศึกษาในวิทยาการต่างๆ (*education through science and scholarship* — — *Erziehung durch Wissenschaft*) แนวคิดนี้ได้ถูกนำมาถ่ายทอดไปยังสังคมต่าง ๆ จนได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแนวไปบ้างแม้ในเยอรมันเอง เห็นจะพอกล่าวได้ว่า การศึกษาในมหาวิทยาลัยเน้นในแง่ความเป็นปราชญ์ หรือความเก่งกาจเรียน (*scholarship*) ในวิทยาการต่าง ๆ ส่วนในประเทศอังกฤษ โดยเฉพาะในยุคก่อนสิบปีมานี้ มหาวิทยาลัยมุ่งในการผลิต^(๑) บุคคลที่ขัดเกลาแล้วเป็นผู้เจริญด้วยคุณธรรม มีคุณค่าทางจิตใจ (*cultivated person*) แต่ไม่เน้นในแง่ผู้รอบรู้ (*intellectual*) ดังนั้นจึงผลิตผู้มีวัฒนธรรม แต่ไม่ใช่ผู้เก่งกาจเรียน ไม่ใช่สำนักคิด แต่เป็นนักปฏิบัติ ไม่ใช่สำนักปรัชญาทางศาสนา แต่เป็นนักสอนศาสนา ไม่เน้นในแง่ผลิตหนังสือ แต่ผลิตคน ๆ ล่ะ ส่วนมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาอันมีหลายแบบหลายประเภท ซึ่งพอสรุปได้ว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น ประเภทหนึ่งเน้นในแง่การศึกษาทั่วไป (*liberal education*) ส่วนอีกประเภท

(๑) Sir Eric Ashby, *The Future of the Nineteenth Century Idea of a University* ตีพิมพ์ในวารสาร *Minerva*, Fall 1967.

หนึ่ง เน้นในแง่ประโยชน์ต่อสังคม (utilitarian purpose) อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยในต่างประเทศมักจะยึดเสาเอกที่เป็นหลัก คือการถ่ายทอดความรู้ การค้นคว้าวิจัยหาความรู้ใหม่ และการสะสมรวบรวมความรู้ ความคิด เสาเอกเหล่านี้ได้กลายเป็นโครงสร้างผสมผสานวิทยาการและวิชาชีพต่าง ๆ จนทำให้บรรยากาศแห่งการเรียนรู้เกิดขึ้น

ในยุคนี้ พอจะสรุปได้ว่า นับตั้งแต่สมัยฮุมโบลต์เมื่อ ๑๐๐ ปีก่อน จนกระทั่งถึงประมาณสิบถึงยี่สิบปีที่แล้วมานี้ บรรยากาศทางวิทยาการ (academic atmosphere) นั้น สร้างขึ้นมาจากความสงบ (solitude) โดยนักวิทยาการในมหาวิทยาลัยพยายามตีตัวออกห่าง ออกมาจากอารมณ์และความรู้สึกของสังคม เพื่อที่จะได้ศึกษาวิทยาการโดยอาศัยปัญญา เหตุผล อันปราศจากอารมณ์

บรรยากาศเช่นนี้มีได้คงสภาพอยู่ในปัจจุบัน ระบบสังคมได้บีบบังคับให้มหาวิทยาลัยทั่วโลกมีหน้าที่เพิ่มขึ้น ในแง่การทหารและการเมือง สมองของมหาวิทยาลัยได้ถูกใช้ไปเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ในแง่เศรษฐกิจผู้บริหารเล็งเห็นว่าทรัพยากรทั้งด้านกำลังคนและกำลังเงินของแต่ละสังคมมีจำกัด จึงต้องการให้มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ผลิตกำลังคนชั้นสูงให้แก่สังคม อย่างมีประสิทธิภาพสูง เหล่านี้คือนักศึกษาซึ่งมีอารมณ์และความรู้สึกอ่อนไหวไปตามสภาพสังคมและปัญหาประจำวัน

มองเห็นว่า นักวิทยาการและมหาวิทยาลัย (ในต่างประเทศ) เปรียบเสมือนสมาคมของฤๅษี ที่พยายามฝึกหัดเหล่านักศึกษาให้เหมือนตน ให้ตีตัวออกห่างจากสังคม ใฝ่ฝันแต่เรื่องดาวเดือน และแง่ทฤษฎีอันไร้สาระ ไม่มีประโยชน์โดยตรงต่อสังคม สมาคมฤๅษีนี้จะพยายามกีดกันผู้อื่นไม่ให้ยอมรับเข้ามาในสังคมฤๅษีด้วยจนกว่าจะมีนิสัยและบุคลิกลักษณะเป็นฤๅษี นักศึกษาเหล่านี้ได้พยายามประท้วงโน้มน้าวต่าง ๆ เพื่อให้ตนได้มีส่วนถือบังเหียนการดำเนินงานมหาวิทยาลัย โดยจะให้มหาวิทยาลัยปรับปรุงให้คล่องตามอารมณ์ของสังคม ฉะนั้น ในวงการมหาวิทยาลัยทั่วโลกจึง มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการอย่างรวดเร็วในระยะหลังนี้ ในแง่สมอง ความต้องการของสังคม ได้มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ในระบบมหาวิทยาลัยในแต่ละประเทศหรือแต่ละรัฐ เช่นในรัฐคาลิฟอร์เนีย ในรัฐนิวยอร์ก และในประเทศอังกฤษ ซึ่งเห็นได้ชัดจากรายงานของลอร์ด รอบบินส์^(๒) ในฝรั่งเศส เยอรมัน และญี่ปุ่น ก็กำลังมีการไหวตัวในระบบมหาวิทยาลัย ทั้งในแง่สนองความต้องการของสังคมและในแง่ปรับความเข้าใจกับนักศึกษา

สำหรับประเทศไทยนั้น เห็นจะพอกล่าวได้ว่า รัฐต้องการให้มหาวิทยาลัยผลิตนักวิชาชีพ

(๒) High Education Report 1961-63 (Lord Robbins Report), Her Majesty's Stationary Office Command paper 2154, London.

ชั้นสูง เพื่อรับราชการในกรมกองต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์แรกเริ่มของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ ๕๐ ปีมาแล้ว ที่มุ่งผลิตข้าราชการ และในการสร้างมหาวิทยาลัยต่อ ๆ มา นั้น ในขั้นต้นกระทรวงต่าง ๆ ก็เป็นผู้จัดดำเนินการ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในกระทรวงเกษตร มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหิดล) ในกระทรวงสาธารณสุข ฯลฯ ในแง่นี้ ลักษณะของมหาวิทยาลัยไทยจึงแตกต่างกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยตามทัศนะของฮุมโบลต์ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งผลิตนักวิชาชีพในบางสาขาวิชาบรรยากาตทางวิชาการในทัศนะของมหาวิทยาลัยต่างประเทศ จึงได้กลั้กลายเป็นบรรยากาตทางสังคมระหว่างพี่น้องในกลุ่มวิชาชีพเดียวกัน ที่จะต้องไปทำงานร่วมเป็นร่วมตายในกระทรวงเดียวกันต่อไปในอนาคต นักวิชาชีพดังกล่าวก็ได้รับการฝึกวิชาชีพของตนในห้องเรียน และห้องปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย นอกห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ นักศึกษาเหล่านี้ก็สั่งสรวยอยู่เพียงภายในกลุ่มของตน เนื่องจากสังคมของเราทอดหนุนการศึกษา จึงไม่มีผู้ใดวิพากษ์วิจารณ์ หรือตั้งปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานและหน้าที่ของมหาวิทยาลัย เพราะมหาวิทยาลัยก็ได้ผลิตนักวิชาชีพเหล่านี้ไปปฏิบัติราชการ ทุกฝ่ายจึงพอใจ เหตุการณ์ได้ดำเนินมาได้อย่างเรียบร้อยพอสมควร จนกระทั่งยุค ๑๐ ปีที่ผ่านมา ประ

เทศมีความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีความต้องการกำลังคนในแขนงวิชาต่างๆ มากขึ้น โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเศรษฐศาสตร์ และในการพัฒนาประเทศก็ประสบปัญหาที่นักวิชาชีพชั้นสูงที่เป็นผลิตผลของมหาวิทยาลัยนี้ ไม่มีความรู้ความสามารถกว้างพอที่จะปฏิบัติงานได้ แม้เพียงในวิชาการแขนงใกล้เคียงกับวิชาชีพที่ได้ฝึกฝนมา ในอีกแง่หนึ่ง ประชาชนมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานของตนได้มีโอกาสเข้ามหาวิทยาลัย บ้างก็เข้าใจว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่สอนวิชาชีพ จึงพยายามที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นตลาดสำหรับขายวิชา ควรมีวิชาต่างๆ วางเรียงขายแบบอาหารหรือสิ่งของในตลาดสมัยใหม่ (supermarket) ผู้ซื้อหรือนักศึกษา ก็มาเลือกซื้อวิชาต่างๆ เพื่อนำไปปรุงเองที่บ้าน

ที่จริง ผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยมองเห็นปัญหาดังกล่าว ฉะนั้นในระยะ ๑๐ ปีมานี้จึงได้เปลี่ยนทัศนะของมหาวิทยาลัย อย่างน้อยก็ในแง่กฎหมาย ที่จะให้มหาวิทยาลัยมีขอบเขตกว้างขึ้น ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการจัดตั้งมหาวิทยาลัยของทุกมหาวิทยาลัย ว่าทุกมหาวิทยาลัยมีความมุ่งหมายและหน้าที่เหมือนกัน กล่าวคือ “..... เป็นสถาบันการศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาระดับปริญญาตรีและวิชาชีพชั้นสูง ทำการส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง และทำนุบำรุงวัฒนธรรม.....” ในแง่บริหารก็ได้

พยายามจัดให้มหาวิทยาลัยแยกตัวออกจากกระทรวงต่าง ๆ มารวมอยู่ในสังกัดเดียวกัน เพื่อการประสานงาน ประกอบทั้งได้พยายามจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค เพื่อหวังจะให้เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญและวัฒนธรรม

แต่เมื่อพิจารณาหน้าที่ที่แท้จริง รวมทั้งผลงาน และผลผลิตของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินตามรอยอุดมคติของมหาวิทยาลัยในโลกตะวันตก กล่าวคือมิได้พยายามสนับสนุนวิชาการ และความคงแก่เรียน หรือความเป็นปราชญ์ในวิทยาการและวิชาชีพอย่างแท้จริง มหาวิทยาลัยทำหน้าที่มุ่งแต่เพียงในแง่ผลิตนักวิชาชีพชั้นสูง จนกระทั่งนักวิชาชีพเหล่านั้นมักจะเป็นผู้ที่มีความรู้และความคิดทางวัฒนธรรม คุณธรรม และวิทยาการแขนงอื่นค่อนข้างแคบ มีความรู้แต่วิชาการที่เป็นรากฐานในวิชาชีพและวิชาชีพเฉพาะในแขนงแคบๆ ของตน นอกจากนี้ แม้ในการผลิตนักวิชาชีพชั้นสูงตามแบบฉบับดังกล่าว การรับนักศึกษาเข้ามหาวิทยาลัยก็มักไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในรายละเอียด トラบโดที่บัณฑิตมีความรู้สึกว่าการอ่านหนังสือ การคิดค้น การใช้สมองและปัญญา เป็นยาขมขนาดใหญ่ รวมทั้งトラบโดที่บัณฑิตยังไม่เป็นผู้ที่เจริญด้วยคุณค่าทางจิตใจ ไม่เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งคุณธรรม トラบโดนั้นมหาวิทยาลัยยังมีได้ปฏิบัติหน้าที่ให้แก่สังคมอย่างเต็มที่

แนวคิดในการปรับปรุงมหาวิทยาลัย

ในการวางแผนเพื่อปรับปรุงมหาวิทยาลัยนั้น จะต้องเพ่งเล็งทั้งในแง่มาตรฐานทางวิชาการของวิทยาการและวิชาชีพ และในแง่การประสานงานกันอย่างใกล้ชิดระหว่างมหาวิทยาลัย เพื่อที่จะใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้จะต้องพิจารณาดำเนินการทั้งในแง่จักรกลของระบบมหาวิทยาลัย ทั้งภายในมหาวิทยาลัยและส่วนเกี่ยวข้องกับภายนอกกับรัฐ และในแง่การสร้างบรรยากาศของวิทยาการ รวมทั้งบรรยากาศที่จะทำให้นักศึกษาเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าทางจิตใจและวัฒนธรรม อันจะเป็นสมบัติล้ำค่าที่ตกทอดไปยังสังคมในอนาคต

การริเริ่มปรับปรุง

ในระยะสามสี่ปีมานี้ ได้มีการไหวตัวริเริ่มปรับปรุงมหาวิทยาลัย ทั้งในแง่การจัดระบบบริหาร การวางแผนขยายการผลิตบัณฑิตเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การปรับปรุงมาตรฐานทางวิชาการของมหาวิทยาลัย และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าต่าง ๆ อาทิเช่น การขาดแคลนอาจารย์ในมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค การขาดแคลนอาจารย์วิศวกรรมศาสตร์ ฯลฯ การริเริ่มเหล่านี้ ส่วนใหญ่มักจะเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะเป็นเรื่อง ๆ ไป นอกจากนี้ก็จะมี การขยายงาน มีการปรับปรุงประจำปี แต่

การขยายงานเหล่านี้ก็เป็นไปภายในลักษณะโครงสร้างและกรอบเดิม มีอยู่ ๒ โครงการ ที่แต่ละโครงการมีวัตถุประสงค์ชัดเจน มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานอย่างละเอียด มีแผนภายในโครงการที่สอดคล้องและประสานกัน ซึ่งถ้าสำเร็จอาจเป็นชนวนที่จะนำไปให้มีการปรับปรุงมหาวิทยาลัยต่อไปในอนาคต ทั้งสองโครงการนี้อาจเป็นตัวอย่างที่ดีในการที่จะริเริ่มปรับปรุงมหาวิทยาลัยในแง่อื่นๆ โครงการทั้งสองนี้คือ โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย ของสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ และโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย^(๓) มีวัตถุประสงค์เร่งรัดปรับปรุงมาตรฐานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากลโดยทุกวิถีทาง โดยเริ่มจากการประสานงานการจัดสอนระดับปริญญาโทและเอกในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ในสาขาวิชาที่จำเป็น เพื่อผลิตและปรับปรุงมาตรฐานของอาจารย์มหาวิทยาลัย สาขาวิชาดังกล่าว คือ คณิตศาสตร์และสถิติ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา เศรษฐศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โครงการนี้วางรากฐานอยู่บนสมมติฐาน ว่าคุณภาพของ

(๓) โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ ค.พ.ม. ๑, ๒๕๑๑ หลักการของโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๑๐

มหาวิทยาลัยขึ้นอยู่กับคุณภาพของอาจารย์ ฉะนั้นในการปรับปรุงจำเป็นต้องพิจารณาถึงอาจารย์ก่อน ทั้งในแง่คุณวุฒิของอาจารย์และการที่จะสนับสนุนให้อาจารย์ได้ทำการวิจัย เมื่อเป็นเช่นนี้การสนับสนุนและการจัดให้มีการศึกษาระดับปริญญาโทและเอกในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จะทำให้มีอาจารย์เพิ่มขึ้น และจะทำให้มีการวิจัยเพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัย ปัญหาที่ประสบในการดำเนินการตามโครงการเท่าที่ได้เริ่มไปแล้ว ส่วนใหญ่เป็นปัญหาในการบริหาร ซึ่งมหาวิทยาลัยไทยไม่มีระบบบริหารที่คล่องตัวพอในการปรับปรุงมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัย ถ้าจะพิจารณาอย่างเที่ยงธรรมแล้ว มีข้อวิพากษ์วิจารณ์โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยได้มากเหมือนกัน อาทิเช่น โครงการนี้เน้นในแง่วิทยาศาสตร์ เนื่องจากประเทศไทยมีกำลังทุนจำกัด การเน้นวิทยาศาสตร์จะไม่ทำให้สาขามนุษยศาสตร์ ซึ่งก็ค่อนข้างอ่อนอยู่แล้ว มีอ่อนลงไปอีกหรือ ภายหลังจากที่โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยได้ผลิตอาจารย์มาแล้ว จะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้อาจารย์ยังคงสอนและวิจัยในมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง การแก้โดยผลิตอาจารย์อย่างเดียวจะสำเร็จหรือ

โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
(๔) นั้น มุ่งที่จะสนองความต้องการของประเทศ

(๔) Proposed Development Plan for Kasetsart University 1968 - 1973, Kasetsart University, 1968.

โดยพยายามผลิตบัณฑิตให้ใกล้เคียงกับความต้องการกำลังคนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในขณะเดียวกัน โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก็พยายามปรับปรุงมาตรฐานทางวิชาการด้วย โครงการนี้มีเป้าหมายที่จะขยายปริมาณนักศึกษาเพิ่มขึ้นเป็น ๕,๐๐๐ คน ในระยะเวลา ๕ ปี ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีอาจารย์ ศึกษเวรียน สถานปฏิบัติการ ห้องสมุด เครื่องมือ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ เพียงพอที่จะรับการศึกษาได้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงได้ศึกษาสถานะปัจจุบันอย่างละเอียดว่ามีทรัพยากรในเรื่องต่างๆ ดังกล่าวแล้วอยู่ที่ไหน จะต้องเพิ่มอีกเท่าไร อย่างไร และเมื่อไร ความคิดริเริ่มที่พยายามวางแผนที่ชัดเจนและประสานกัน (coherent plan) เป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญอย่างยิ่ง ในปัจจุบันเป็นมหาวิทยาลัยเดียวในประเทศไทยที่มีแผน ถึงแม้ว่าจะเป็นแผนสั้นเพียง ๕ ปี แนวดำเนินการตามโครงการ คุณสมบัติสมผล และประสานกันดี กระนั้นก็ดี ถ้าพิจารณาอย่างเป็นกลางก็มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ได้เหมือนกัน เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีแนวจะพัฒนาอย่างไร จะเน้นหนักในทางเกษตรและวิทยาการวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ประเภทที่สหรัฐอเมริกาเรียกว่ามหาวิทยาลัยเกษตรและวิศวกรรม (Agriculture and Mechanical College - - A. and M. College) หรือจะเป็นมหาวิทยาลัยที่พร้อมด้วยวิทยาการ และวิชาชีพทั้งหลาย

เช่น มหาวิทยาลัยคอร์เนล อีกคำถามหนึ่งที่จะถามก็คือ ในการพัฒนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นั้น ดูคล้ายเป็นการปรับปรุงเพิ่มเติมวัตถุดิบเข้าไปในระบบจักรกลที่จะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ตัวจักรกลยังคงคล้ายสภาพเดิม มีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้บัณฑิตที่สำเร็จออกมาเป็นผู้ที่ชดเชยแล้ว ไม่ใช่เป็นเพียงนักวิชาชีพในแขนงแคบ ๆ อย่างเดียว

ปรัชญา คตินิยม และความมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย

ได้มีผู้ให้ข้อคิดเห็น^(๕) ในเรื่องปรัชญาการศึกษาของประเทศไทย ว่าเมื่อประเทศไทยรับคติการจัดการศึกษาจากตะวันตกเข้ามานั้น เรารับเข้ามาแต่แบบรูป ส่วนปรัชญาการศึกษาอันเป็นวิญญาณสำคัญ เรามักจะมีได้คำนึงถึงเท่าไรนัก ในแง่นี้ได้มีนักการศึกษา^(๖) ให้ทัศนะใหม่ว่าสมควรเน้นปรัชญาการศึกษาของไทยคือการพัฒนาชนชั้นห้า (รูป เวทนา สัจญา สังขาร และวิญญาณ) แต่ก็ยังมีได้มีการยอมรับกันทั่วไปในวงการการศึกษาของประเทศไทย

ในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่คตินิยม (concept) ความมุ่งหมายและ

(๕) เอกวิทย์ ณ กลาง วารสารสภาพการ ศึกษาแห่งชาติ เล่มที่ ๓ ฉบับที่ ๒ หน้า ๓๗ (กันยายน ๒๕๐๑)

(๖) สาโรช บัวศรี ชุมทางวิชาการ หน้า ๑ จาก รายงานการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๒ กรมสามัญศึกษา (๒๕๐๑)

บทบาทของมหาวิทยาลัย รวมทั้งระบบบริหาร ได้มีการไหลเวียนกันมากในวงกรมมหาวิทยาลัยไทย ได้มีการจัดการประชุมการสัมมนาทั้งหลายครั้งเท่าที่มีเอกสารรายงานไว้มีถึง ๖ ครั้ง (๗-๑๒) ในการสัมมนาแต่ละครั้งได้มีข้อเสนอแนะในการดำเนินการต่อไปไว้อย่างชัดเจน แต่การดำเนินงาน (implementation) ปรับปรุงมักจะไม่ต่างกันได้

สำหรับคตินิยมในการศึกษาระดับอุดมศึกษา นั้น ถ้าจะพิจารณาในแง่ผลบั้นปลายแล้ว อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีความมุ่งหมายที่จะสร้างสรรค์ ถ่ายทอด ส่งเสริม บำรุงรักษา ความรู้ ความคิดในวิทยาการ วิชาชีพ และวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็สนอง

ความต้องการของประเทศ ตามคตินิยมเช่นนี้ อาจเห็นได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาที่จะดำเนินการให้ครบตามความมุ่งหมายดังกล่าว จะต้องมีการพัฒนากิจการต่าง ๆ รวมทั้งบรรยากาศทางวิทยาการ ประกอบเป็นอันมาก เพราะตามหลักการนี้ มหาวิทยาลัยจะต้องทำหน้าที่ ๔ ประการ คือ

๑. ให้การศึกษา ในด้านวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งต่อนักศึกษา ในการผลิตปริมาณนักศึกษามหาวิทยาลัย ควรจะมีแผนสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศด้วย
๒. ในการศึกษา วิทยาการมูลฐาน คือ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ที่จะทำให้นักศึกษามีความ

- (๗) รายงานสัมมนา เรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จัดโดยคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์โดย ห้างหุ้นส่วนศิวิล (๒๕๐๗)
- (๘) รายงานสัมมนา เรื่อง อุดมคติ และสภาพการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจัดโดยสโมสรรอจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๘ (พิมพ์โดย โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (๒๕๐๘)
- (๙) รายงานสัมมนา เรื่อง การส่งเสริมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย จัดโดย สโมสรรอจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๘ พิมพ์โดย โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (๒๕๐๘)

- (๑๐) รายงานสัมมนา มหาวิทยาลัย ครั้งที่ ๑ เรื่อง การบริหารงานมหาวิทยาลัย จัดโดย สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ๒๕๐๘ พิมพ์โดย โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (๒๕๑๐)
- (๑๑) รายงานสัมมนา เรื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในอุดมคติ จัดโดย สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๐ พิมพ์โดย โรงพิมพ์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (๒๕๑๐)
- (๑๒) รายงานสัมมนา มหาวิทยาลัย ครั้งที่ ๒ เรื่อง การบริหารงานมหาวิทยาลัย จัดโดย สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ๒๕๑๐ พิมพ์โดย โรงพิมพ์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (๒๕๑๐)

รอบรู้กว้าง นอกจากนี้ มหาวิทยาลัย จะต้องหาทางสนับสนุนกิจกรรมนอก หลักสูตรต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมศาสตร์ทั้ง สามดังกล่าว รวมทั้งในแง่สุนทรีย ศาสตร์ด้วย กิจกรรมต่าง ๆ เช่นนี้จะ ทำให้นักศึกษาเป็นผู้ที่ได้รับการขัด เกลมาแล้วในด้านความรู้ ในด้าน คุณค่าทางจิตใจ ในด้านคุณธรรม และวัฒนธรรม (ให้นักศึกษาเป็น cultivated person)

๓. จัดให้มีการวิจัย สร้างบรรยากาศแห่ง การเรียนรู้ การค้นคว้า ใฝ่ความจริง มุ่งสร้างให้นักศึกษา เป็นผู้มีความคิด วิเคราะห์ (critical thinking) มีความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) และมีความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ (imagination)
๔. เป็นสถาบันที่จะถ่ายทอด วัฒนธรรม และความเจริญไปยังท้องถิ่นและประ เทศชาติ มหาวิทยาลัยจะต้องทำหน้าที่ ทั้งปลูกฝังและกำหนดมาตรฐานความ เป็นพลเมืองดี ให้แก่นักศึกษาและ บัณฑิต และพยายามให้ความเป็นพล เมืองดีนี้ถ่ายทอดต่อไปยังท้องถิ่น และ สังคม

สถาบันอุดมศึกษาที่จะได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัย จะต้องทำหน้าที่ ๔ ประการนี้ แต่อาจจะเน้น

ประการใดประการหนึ่งก็ได้ แล้วแต่ลักษณะ ความมุ่งหมายพิเศษของแต่ละมหาวิทยาลัย เช่น "วิทยาลัยศิลปศาสตร์" (liberal arts college) ในสหรัฐอเมริกา มักมุ่งในหน้าที่ข้อ ๒ และข้อ ๔ มหาวิทยาลัยในเยอรมันมักมุ่งในข้อ ๑ และข้อ ๓ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยต่างประเทศมักจะ ไม่ละทิ้งหน้าที่อื่น ๆ ที่คนมิได้เน้น สำหรับ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในประเทศไทยมักจะทำ หน้าที่แค่ข้อที่ ๑ ส่วนข้อที่ ๒ คือการที่จะทำให้นักศึกษาเป็นผู้รอบรู้ ผู้ขัดเกลมาแล้วเรามักจะ ทอดทิ้งกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นนักวิชาชีพก็มักจะ กลายเป็นคนแคบ หน้าที่ข้อ ๓ นั้น ทำกันได้ บ้างในบางมหาวิทยาลัย สำหรับข้อ ๔ นั้น มหาวิทยาลัยทำงานในด้านนี้น้อยมาก มีเพียง กลุ่มนักศึกษาและกลุ่มบัณฑิตไม่มากนักที่ได้ลงทุน ลงแรงในด้านนี้ ที่จริงอาจหยิบยกตัวอย่างบาง ประการ ซึ่งแทนที่มหาวิทยาลัยจะเป็นผู้นำและ ถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามไปยังท้องถิ่นประชา ชนที่ได้รับการศึกษาน้อยกว่า กลับเป็นผู้ที่ไ้ พยายามหาทางถ่ายทอดความเป็นมนุษย์ชนให้ แก่นักศึกษามหาวิทยาลัย เช่น ในการแก้ปัญหา การก่อวิวาทเมื่อมีการแข่งขันกีฬา หรือในการ

* ประชาชนชาวไทยทั่วไปมักตีความหมายคำว่า ศิลปศาสตร์ เฉพาะในแง่ มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ แต่ที่จริงตามความหมายที่เข้าใจ กันทั่วไปในสหรัฐอเมริกานั้น รวมถึง วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ บางครั้งรวมถึงสุนทรียศาสตร์ด้วย

รักษาความเหมาะสมที่นักศึกษาเก่าฝึกอบรม และ บังคับนักศึกษาใหม่

รูปแบบของมหาวิทยาลัย

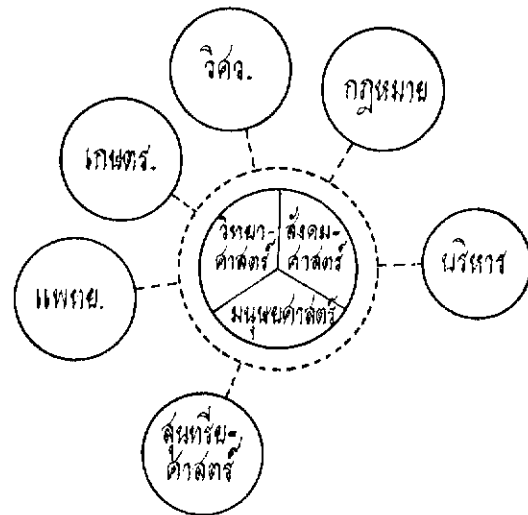
เพื่อที่จะดำเนินการตามคตินิยม ความมุ่งหมาย และหน้าที่ดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงรูปแบบของมหาวิทยาลัย ถ้าจะถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นตลาดวิชา มหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่ได้เพียงข้อเดียว คือให้การศึกษาวิชาชีพ ซึ่งอาจทำได้ไม่เต็มที่นัก เพราะนักศึกษาเลือกเรียนวิชาต่างๆ ไปปรุงแต่งเอาเอง การที่ตลาดวิชาจะฝึกให้นักศึกษาเป็นผู้ได้รับชดเชยแล้ว ให้เป็นผู้มีความคิดวินิจฉัย มีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ เห็นจะเป็นไปไม่ได้ เพราะการฝึกเช่นนี้ต้องอาศัยความใกล้ชิด สังสรรค์ ในทางวิชาการ ระหว่างกลุ่มนักศึกษาและคณะอาจารย์

รูปแบบของมหาวิทยาลัยอาจมีได้หลายอย่าง แต่ก็ยังปฏิบัติหน้าที่ ๔ อย่างได้พอสมควร เพราะในการที่จะมุ่งหวังให้ทุกมหาวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ มีวิชาชีพครบทุกสาขามีวิทยาการครบ และทำหน้าที่ทั้ง ๔ ประการดังกล่าวแล้วด้วยนั้น จะต้องการทรัพยากรมากขนาดที่ประเทศไทยซึ่งยังไม่ร่ำรวยพอในขณะนี้ จะสามารถบันดาลให้สถาบันอุดมศึกษา

ปัจจุบันทั้ง ๑๒ แห่ง* เป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์ได้ ที่สำคัญยิ่งก็คือ มหาวิทยาลัยควรทำหน้าที่ ๔ ประการให้ครบ แต่ในการเปิดสาขาวิชาชีพให้ครบ หรือในการมุ่งเปิดสาขาวิทยาการ (ศาสตร์ต่าง ๆ) ให้ครบจนถึงระดับปริญญาตรีโทและเอกนั้น ควรขึ้นอยู่กับปริมาณทรัพยากรต่าง ๆ ของประเทศ

ตัวอย่างรูปแบบมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ทั้ง ๔ ประการได้ครบ ก็ เช่น

๑. มหาวิทยาลัยสมบูรณ์ — แหล่งที่สร้างสรรค์ ถ่ายทอด ส่งเสริม บำรุงรักษา ความรู้ ความคิด ในด้าน

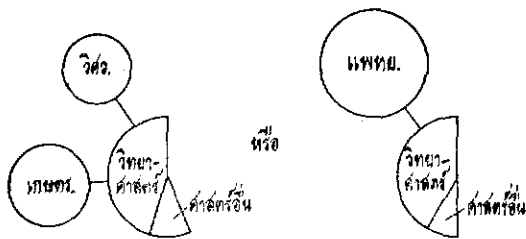

* ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๑๒) มีมหาวิทยาลัยและสถาบันเทียบเท่าที่มีหลักสูตรปริญญา ๑๒ สถาบัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา วิทยาลัยเทคนิคธนบุรี และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย

วิทยาการ ศาสตร์แก่นกลาง ๓ ศาสตร์ (academic areas) และวิชาชีพ (professions) ต่าง ๆ ทั้งในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า

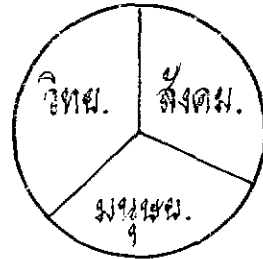
ในมหาวิทยาลัยเช่นนี้ มิใช่เพียงว่า มหาวิทยาลัยมีรูปแบบเช่นนี้เท่านั้น หลักสูตรและสังคมของนักศึกษาแต่ละคน ควรเป็นไปตามรูปแบบนี้ด้วย กล่าวคือ ควรศึกษาศาสตร์แก่นกลางทุกคน สังคมในมหาวิทยาลัยก็ควรผสมผสานกันตามนี้ มิใช่แยกกันทำแต่ละคณะ ศึกษาหนักลงไปในศาสตร์ที่เป็นรากฐานในวิชาชีพที่เลือก และต้องศึกษาวิชาชีพเฉพาะให้หนักลงไปด้วย

๒. มหาวิทยาลัย — มีเฉพาะวิทยาการ ศาสตร์แก่นกลางที่จำเป็น และวิชาชีพบางสาขา ให้ปริญญาเฉพาะในสาขาวิชา (profession) เช่น

๓. สถาบัน — มีเฉพาะศาสตร์รากฐาน ๑ สาขา และวิชาชีพที่อิงศาสตร์นั้น
 ๔. มหาวิทยาลัย ระดับปริญญาตรี (liberal art college) — มี

เฉพาะวิทยาการ ศาสตร์รากฐาน ๓ อย่าง

๕. วิทยาลัยวิชาการศึกษา — มีวิทยาการ ๓ ศาสตร์เป็นพื้นฐาน วิชาครูเป็นวิชาชีพ (profession)

แนวคิดแนวหนึ่งในการปรับปรุงแต่ละมหาวิทยาลัย อาจแยกเป็นประเด็นใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเด็น คือในอนาคตแต่ละมหาวิทยาลัยมีความมุ่งหมายอย่างไร อยากมีรูปแบบเป็นอย่างไรที่จะสนองความมุ่งหมายนี้ ปัจจุบันมีรูปแบบอย่างไร การดำเนินการปรับปรุงจากรูปแบบเดิมไปเป็นรูปแบบใหม่จะต้องทำอย่างไร วิธีการอย่างไร กินเวลากี่ปี จะต้องเพิ่มทรัพยากร ในด้านกำลังอาจารย์ คึก ห้องทดลอง ห้องสมุด ฯลฯ ตลอดจนกินเงินเท่าไร เรื่องเช่นนี้จะต้องมีการคิด การวางแผนอย่างละเอียด มิใช่กระทำโดยผู้มีบุญวาสนาล้วนว่าจวบจนตาลขึ้นมากภายในพริบตา ในประเด็นที่สองซึ่งสำคัญมาก คือปัจจุบันแต่ละสถาบันทำหน้าที่ครบ ๔ อย่างหรือไม่ ถ้าไม่สมควรจะทำทั้ง ๔ อย่างหรือไม่ มหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคควรดำเนินการอย่างไร ตามหน้าที่ข้อ ๔ ที่จะวางมาตรฐานความเป็นพลเมืองดีให้แก่ท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งข้อหนึ่งของมหา

วิทยาลัยส่วนภูมิภาค ที่จริงไม่ว่ามหาวิทยาลัย จะมีรูปแบบอย่างไร หน้าที่ทั้ง ๔ ข้อนั้นเป็นสิ่งที่ทุกมหาวิทยาลัยจะต้องทำ แต่อาจเน้นบางหน้าที่มากกว่าบางหน้าที่ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตำแหน่ง ความชำนาญของคณาจารย์และนักศึกษา

ระบบบริหารมหาวิทยาลัย

ในปัจจุบันที่มหาวิทยาลัยอยู่ในระบบราชการนั้น มีปัญหามากมายที่ได้มีผู้กล่าวไว้อย่างละเอียดชัดเจน (๗-๑๒) แทนที่จะมาแก้ปัญหาละเอียดที่ละเอียด น่าจะลองคิดในแง่ที่ว่า สมควรจะมีระบบบริหารที่คล่องตัวอย่างไร จึงจะดำเนินงานมหาวิทยาลัยให้ได้สมตามคตินิยม ความมุ่งหมาย และหน้าที่ที่ตั้งที่กล่าวข้างต้น จุดที่จะต้องพิจารณาในระบบใหม่ควรจะต้องพึงเล็งในประเด็นสำคัญ ๓ ประเด็น คือ

๑. ให้มหาวิทยาลัยปกครองตนเอง (autonomy)
  ๒. ในมหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระทางวิชาการ (academic freedom)
  ๓. ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีการประสานงาน และประสานกับแผนพัฒนาของประเทศ
- เพื่อการประสานงานกันระหว่างมหาวิทยาลัย และประสานงานกับหน่วยภายนอก ควรจะมีหน่วยกลางหน่วยเดียว ซึ่งจะเรียกว่า สภาอุดมศึกษาหรือสภามหาวิทยาลัย หน่วยงานนี้มีหน้าที่ วางแผนจัดสรรงบประมาณ และรักษามาตรฐาน เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งทั้งงาน ๓ ประเภทนี้ จะต้องอยู่ในหน่วยงานเดียวกัน นอกจากนั้น หน่วยงานนี้จะเป็นตัวกลางอันเดียวระหว่างมหา

วิทยาลัยกับรัฐบาลและกับรัฐสภา หน่วยงานนี้มิใช่เป็นนายของมหาวิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัยจะต้องรายงานหรือจะต้องขอความเห็นชอบในการเลื่อนเงินเดือน ฯลฯ หน่วยงานนี้ดำเนินตามนโยบายของคณะกรรมการ ซึ่งมีจำนวนอย่างมาก ไม่ควรเกิน ๑๐ คน ซึ่งมิใช่เป็นผู้แทนมหาวิทยาลัย (แต่อาจเป็นอาจารย์) คณะกรรมการควรเป็นผู้มีความสามารถสูง มีประสบการณ์ในการทำงานวิชาการ หรือการบริหารมหาวิทยาลัยแล้ว ที่สำคัญที่สุดต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ (imagination) ที่จะสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยมีอิสระทางวิชาการมากที่สุด และพยายามให้มหาวิทยาลัยปกครองตนเองได้มากที่สุด ในแง่นี้ หน่วยงานนี้ทำหน้าที่ในทำนองเดียวกับ University Grants Committee ของอังกฤษ หรือ University Grants Commission ของอินเดีย หรือ State University of New York ของมลรัฐนิวยอร์ก

ในการวางแผนระดับอุดมศึกษานั้น มิใช่ว่าหน่วยงานนี้เป็นผู้จัดทำแล้วส่งให้มหาวิทยาลัยดำเนินการ ตรงกันข้ามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ต้องร่วมกันทำ ร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานนี้ และให้ประสานอย่างใกล้ชิดกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจของสังคม ในการวางแผนและทำงบประมาณนั้นจะต้องทำร่วมกันไป

นอกจาก การวางแผนและการจัดสรรงบประมาณตามแผนแล้ว หน่วยงานนี้ควรเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานกว้าง ๆ ในรายละเอียดควรให้กลุ่มนักวิชาการและวิชาชีพเดียวกันในต่าง

มหาวิทยาลัยเป็นผู้ออกความเห็น วิธีนี้เป็นวิธีเดียวที่มหาวิทยาลัยจะมีมาตรฐานสูงขึ้น และสูงขึ้นพร้อม ๆ กัน การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรก็ตีคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาก็คือ ฯลฯ มีนักวิชาการเป็นผู้กำหนด มิใช่ผู้บริหารหรือเสมียน (bureaucrat) ในทำนองเดียวกับเรื่องการบริหารงานบุคคล หน่วยงานนี้ก็เป็นผู้วางหลักเกณฑ์กว้าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ แต่ในรายละเอียดการพิจารณาแต่งตั้ง การแต่งตั้งถอดถอน ให้เป็นอำนาจสิทธิขาดของมหาวิทยาลัย

ในการบริหารภายในมหาวิทยาลัย ควรให้สภาพมหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่มากกว่าเดิม โดยอาจมอบหมายงานบางส่วนให้อธิการบดี คณะบดี ไปดำเนินงานฝ่ายบริหาร ส่วนงานฝ่ายวิชาการ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมี สภาอาจารย์ (Faculty Senate หรือ Academic Senate) เป็นผู้วางระเบียบในทางวิชาการต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา ควรจะเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีส่วนปกครองตนเอง ดำเนินกิจการต่างๆ ได้เอง แต่มหาวิทยาลัยต้องรักษาสีทธิและความเสมอภาคของนักศึกษาแต่ละคนไม่ให้ปล่อยให้มีการบังคับข่มขู่กันเช่นปัจจุบัน ในหลักการใหญ่เกี่ยวกับการบริหารภายใน มหาวิทยาลัย จำเป็นจะต้องเปิดโอกาสให้คณาจารย์และนักศึกษามีบทบาทมากขึ้นในการดำเนินงานมหาวิทยาลัย วิธีนี้เป็นวิธีเดียวที่จะปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่บัณฑิตในอนาคต ธรรมชาติของคนที่มีสมองมักจะใฝ่ใจ ใครู้ใคร่เห็นเกี่ยวกับ

กิจการของตน ถ้ามีใครไปจำกัดความเอาใจใส่ ความใคร่รู้ใคร่เห็นเกี่ยวกับตนเองของผู้มีสมองสมองนั้นก็นับวันจะเสื่อมลง การไปจำกัดให้คณาจารย์และนักศึกษาคิดเรื่อง บริหาร ปกครอง ฯลฯ เฉพาะในห้องเรียน แต่ในห้องเรียนให้ตีกลอง เดินแถวตบเท้าให้พร้อม ๆ กัน มิใช่วิสัยของมหาวิทยาลัยที่จะปกครองตนเองได้

แนวการเริ่มต้นงาน

เท่าที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังไกลจากสภาพมหาวิทยาลัยปัจจุบันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบบริหารทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย แต่ก็ไม่ใช่เรื่องที่จะผลัดวันประกันพรุ่งต่อไป จุดเริ่มแรกที่ทุกมหาวิทยาลัยจะต้องทำ คือการวิเคราะห์ตนเองและวิเคราะห์งานสถาบัน (self study and institutional research) ในการตั้งปัญหาที่ตามตนเอง ผู้เกี่ยวข้อง กับมหาวิทยาลัยทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาจะต้องร่วมมือกัน ศึกษาสภาพปัจจุบัน วางจุดมุ่งหมายและเป้าหมายไว้ในอนาคต แล้วก็ร่วมกันหาวิถีที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย ผลที่ได้คือแผนที่มีความผสมกลมกลืนกันทั้งมหาวิทยาลัยที่จะบ่งให้เห็นชัด ว่าความต้องการของมหาวิทยาลัยในอนาคตจะเป็นอย่างไร ต้องการทรัพยากรอะไรมากน้อยเท่าไร นอกจากนี้ การศึกษาเช่นนี้จะชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนของแต่ละส่วน ของระบบที่มีข้อมูลยืนยันอย่างแจ่มแจ้ง ฉะนั้นก็จะเป็นการสะดวกในการปรับปรุง

ในการวิเคราะห์งานสถาบัน ในแง่ข้อมูลทางตัวเลขและการวางรูปงานนั้น ได้มีผู้ให้แนะ

แนวไว้บ้างแล้ว^(๑๓) ในด้านคำถามต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์สถานบันเองนั้น ก็มีผู้เรียบเรียง^(๑๔) คำถามไว้หลายร้อยคำถามเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่ความมุ่งหมาย การดำเนินงานตามความมุ่งหมาย หลักสูตร ตลอดจนกิจกรรมของนักศึกษา ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์งานสถานบัน คงจะไม่ชี้ให้เห็นวิธีการที่จะสร้างให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการ หรือบรรยากาศแห่งคุณธรรม มหาวิทยาลัย การสร้างบรรยากาศเช่นนี้มหาวิทยาลัยจะต้องเป็นผู้ปล่อยให้คณาจารย์และนักศึกษาได้ช่วยกันคิดสร้าง ผู้บริหารเป็นฝ่ายสนับสนุน ในขั้นแรก ฝ่ายบริหารจะต้องพยายามให้คณาจารย์และนักศึกษา ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ซึ่งกันและกัน ถ้าทำได้ เช่นนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ และซีก จะเริ่มพักตัวขึ้นมาบ้างประปรายในเมืองไทย ก็คงจะไม่เกิดขึ้นเป็นปัญหาใหญ่ แต่ถ้าปล่อยให้ปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้น ไม่เพียงรากฐานและระบบมหาวิทยาลัยเท่านั้นที่จะถูกระทอนกระเทือน แต่รากฐานของวัฒนธรรมไทย ซึ่งวางขึ้นมาจากการเคารพนับถือผู้ใหญ่ก็จะพลอยสะเทือนไปด้วย

๑๓ สว่าง สรรพศรี วารสารสภาการศึกษาศึกษา แห่งชาติ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ หน้า ๒๕ (กันยายน ๒๕๑๑) และ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ หน้า ๑๕ (ตุลาคม ๒๕๑๑)

๑๔ Rob R. Pardy รายงาน (ไม่ได้ตีพิมพ์) (๒๕๑๒)

สรุป

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เริ่มจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามาเป็นเวลากว่า ๕๐ ปีแล้ว บรรดาท่านผู้ใหญ่รุ่นก่อนก็ได้พยายามก่อร่างสร้างมหาวิทยาลัยขึ้นมาด้วยความเหนื่อยยาก มีความมุ่งหวังจะให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาสูงสุด ที่จะผลิตข้าราชการเพื่อรับใช้ประเทศชาติ ในแง่นี้ ท่านเหล่านั้นก็ได้ทุ่มเทกำลังกายใจปฏิบัติงานจนมีผลเป็นที่ประจักษ์ชัด นับเป็นตัวอย่างที่ดีต่อชนรุ่นหลัง

ในยุคนี้ เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีได้เจริญรุดหน้าไปไกล คตินิยมและความมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยก็เปลี่ยนแปลงไปตามไปด้วย ในขณะเดียวกัน มหาวิทยาลัยทั่วโลกก็กำลังประสบปัญหาอันน่าประหลาดสำหรับประเทศไทย ปัญหาที่มหาวิทยาลัยประสบนั้น เป็นคนละแง่กับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ซึ่งก็นับเป็นบุญของบ้านเมืองอยู่ ฉะนั้นก่อนที่จะสายเกินไป ชาวมหาวิทยาลัยทั้งหมดตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารคณาจารย์ และนักศึกษา จะต้องร่วมมือร่วมใจกันพิจารณา รวมทั้งร่วมกันดำเนินการหาทางปรับปรุง เพื่อให้มหาวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาและวิจัยขั้นสูง ที่จะจรรโลงวัฒนธรรมของชาวไทย ในขณะเดียวกันก็จะสนองความต้องการของประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วย

Executive Leadership Course.

By the Editorial Board of Prentice/Hall Business and Professional Publication.

- Vol. I. THE WAY TO THE TOP* : *Selling Your Ideas to Others.*
: *Evaluating Your Job Performance.*
: *Setting Goals.*
: *Motivating People in Business.*
: *Handling the Executive Workload.*
- Vol. II. MANAGING THE OFFICE* : *Data Processing Systems.*
: *Work Simplification and Measurement.*
: *Handling People and Jobs.*
: *Records Maintenance and Control.*
- Vol. III. RECRUITING AND TRAINING SALESMEN*
: *Motivating Salesmen.*
: *Establishing Sales Quotas.*
: *Sales Promotion Techniques.*
: *Product Pricing.*
: *Sales Forecasting.*
- Vol. IV. PRODUCTION AND PRODUCTION CONTROL.*
: *Purchasing.*
: *Managing Inventories.*
: *Quality Control Techniques.*
: *Systems and Procedures.*
- Vol. V. CASH PLANNING AND CONTROL.*
: *Short and Long Term Financing.*
: *Improving Return on Investment.*
: *Financial Reports For Management.*
: *Profit Management Techniques.*
- Vol. VI. EVERYDAY BUSINESS LAW.*
: *Forms of Business Agreement.*
: *Protecting Business and Personal Rights.*
: *Enforcing Business Claims.*
: *Liabilities of Executives.*

All 6 volumes for only Bht. 1,319.-.

PRENTICE/HALL INTERNATIONAL

Englewood Cliffs, New Jersey 07632 USA. Cable Prenhall,
Englewoodcliffs N. J.
Representative in Southeast Asia.

Mr. Antonio Esposito, Manager,
Prentice/Hall International, Inc.,
P.O. Box 21,

Quezon City, Philippines.

New for Fall, 1969

ADVAITA VEDĀNTA: A PHILOSOPHICAL RECONSTRUCTION

by Eliot Deutsch

Advaita Vedānta is historically and currently the most important and pervasive philosophical system in India. It encompasses a discipline of spiritual experience as well as a technical philosophy, and since the time of Śaṅkara in the ninth century some of the greatest intellects in India have contributed to its development. Covering the basic metaphysical, epistemological, and ethical ideas of Vedānta, Eliot Deutsch in his reconstruction has here lifted the system out of its historical-cultural context and has concentrated attention on these ideas which have universal and enduring philosophical value.

128 pages October \$6.00

MENTAL HEALTH RESEARCH IN ASIA AND THE PACIFIC

edited by William Caudill and Tsung-yi Lin

This pioneer work provides an extensive in-depth study of how Asian-Pacific countries have made use of, adapted, and developed psychiatric theories and techniques from the West and how they have used such theories and techniques to further understanding of the similarities and differences in the behavior of people in various cross-cultural settings. Citing numerous individual case histories, the major sections of the book are addressed, first to issues in the identification and study of mental illness and, second, to the effects of social structure and culture on human behavior in the areas concerned.

504 pages November \$12.50

THE VILLAGE CULTURE IN TRANSITION

by S.M. Hafeez Zaidi

This study of an Asian rural society explores the dynamics of change and conflict in the Hindu-Muslim communities of East Pakistan as traditional institutions, rituals, rites, and superstitions are challenged by modernization. The author, a West Pakistani scholar, provides a penetrating look at the villagers' attitudes-their value orientation, wishes, and aspirations-as they face new ideas and experience the disorganization of social upheaval.

256 pages January (previously announced) \$6.50

Available through your local bookseller or

EAST-WEST CENTER PRESS-HONOLULU 96822

Cultural and Technical Interchange through Books

พระสงฆ์ ควรสัมมนา ในการศึกษา อย่างไร

พระมหาชัย อากาศโร

ในปัจจุบัน ปัญหาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมเป็นที่กล่าวถึงอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจจะเป็นด้วยพระสงฆ์กำลังมีความตื่นตัวที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมให้มากขึ้น เพื่อความมั่นคงของพระศาสนา หรืออาจจะเป็นด้วยพระสงฆ์จะเป็นบุคคลที่วางเปล่า ในสายตาของมหาชน ปัจจุบันก็ได้ เพราะบทบาทใด ๆ ที่พระสงฆ์เคยมีในอดีต เช่น บทบาททางการศึกษา และการสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ มาในสมัยนี้ เกิดมีสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เข้ามารับไปทำเสียหมดแล้ว และทำได้ดีกว่า ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพเท่าที่สังคมต้องการ เมื่อเป็นเช่นนี้ภาวะที่พระสงฆ์เคยเป็นผู้นำของประชาชนในทางสติปัญญา ก็ลอยหายไปด้วย ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงนี้ แหบจะกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่า พระสงฆ์ไม่ได้ปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง

ของสังคมเลย ผลจึงปรากฏว่า ตลอดเวลาดังกล่าวนี้ มีช่องว่างอยู่ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน โดยเฉพาะระหว่างพระสงฆ์กับเยาวชน ดูเหมือนช่องว่างนี้จะยิ่งห่างมากขึ้น

เป็นการขอด้วยพระพุทธานุภาพ ที่พระสงฆ์ผู้ได้รับอุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัยสี่ จากประชาชน จะพึงสงเคราะห์ประชาชนด้วยธรรมตามสมควร และเป็นที่ยอมรับกันดีว่า ในอดีต พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่นี้มาแล้วด้วยดี ไม่จำเป็นต้องยกมากล่าวในที่นี้ทั้งหมด ว่าพระสงฆ์ในอดีตมีบทบาทอย่างไรบ้าง แต่ก็เป็นที่แน่นอนว่า บทบาทที่สำคัญประการหนึ่งนั้น ได้แก่ บทบาททางการศึกษา ด้วยบทบาทนี้ ทำให้พระสงฆ์ในอดีตมีความเป็นผู้นำทางสติปัญญา อย่างไรก็ตาม บทบาททั้งหลายที่พระสงฆ์เคยทำนั้น มาในปัจจุบันได้สูญเสียไปเกือบหมดสิ้น ข้อที่พระสงฆ์สูญเสีย

บทบาทที่เคยมีไป หากได้หมายความว่า พระสงฆ์
ในปัจจุบันไม่จำเป็นจะต้องทำการอย่างใด เพื่อ
ประโยชน์แก่สังคม หรือเพื่อสงเคราะห์ประชาชน
ความจำเป็นนั้นย่อมมีอยู่เสมอ แม้พระพุทธ
คำรัสที่สนับสนุนความซื่อสัตย์ บัญญัติมีแต่
เพียงว่า ในยุคปัจจุบันนี้ บทบาทอะไรบ้างที่
พระสงฆ์ควรมี ในที่นี้จะขอล่าวถึงบทบาท
ของพระสงฆ์ในทางการศึกษา แต่ก่อนที่จะ
พิจารณาว่า บทบาททางการศึกษาของพระสงฆ์
ในปัจจุบันนี้ควรมีอย่างไรบ้าง สมควรจะได้
พิจารณาถึงความจำเป็น ความเหมาะสมและ
ประโยชน์ ของการที่พระสงฆ์จะรับบทบาทนี้
เสียก่อน

ความจำเป็น

มีความจำเป็นหลายประการ ที่พระสงฆ์จะ
ต้องมีบทบาทในทางการศึกษาของชาติ ดังจะยก
มากล่าวต่อไปนี้

๑. เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า พระสงฆ์ใน
ปัจจุบันสูญเสียบทบาทในสังคมที่เคยมี
ในอดีตไปเกือบไม่มีส่วนเหลือ จะเห็น
ได้ชัด เช่นวัดที่อยู่ในสังคมเมืองหลวง
เพราะในสังคมเมืองนั้น สถาบันทาง
สังคมอื่น ๆ ได้เข้ามารับช่วงและแบ่ง
เบาภาระ ซึ่งพระสงฆ์เคยกระทำอยู่
ก่อน ไปเกือบหมดสิ้น ในชนบทบาง
แห่งเท่านั้น ที่พระสงฆ์ยังพอมีบทบาท

อย่างเดิมอยู่บ้าง แต่ก็เป็นที่เชื่อแน่ว่า
ในอนาคต หากพระสงฆ์ในชนบทไม่
ปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของ
สังคมแล้ว บทบาทที่เหลืออยู่บ้างนั้น
ก็จะหมดไป เช่นเดียวกับพระสงฆ์ใน
เมือง เพราะเหตุว่าสังคมในชนบท
ต่างก็จะเจริญรุดตามแบบของสังคม
เมือง ภาวะที่บทบาทของพระสงฆ์สูญ
เสียไปนั้น ย่อมหมายความว่า พระ
สงฆ์กลายเป็นบุคคลที่มีความหมายน้อย
ในสังคม หรือถ้าจะแปลความให้ลึก
ลงไปกว่านี้ ก็ย่อมจะกล่าวได้ว่า พุทธ
ศาสนาในประเทศไทยปัจจุบันนี้ ไม่
ค่อยมีความหมายต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อ
สร้าง ความหมายของศาสนาต่อสังคมให้
เด่นชัดยิ่งขึ้น ในปัจจุบันนี้เห็นจะไม่มี
อะไรเหมาะสมยิ่งไปกว่าการศึกษา

๒. สถาบันพระสงฆ์หรือวัด ก็เหมือนกับ
สถาบันทางสังคมอื่น ๆ คือย่อมทรงไว้
ซึ่งฐานะของตน ฐานะดังกล่าวนี้ย่อม
สัมพันธ์กับค่านิยมที่สังคมส่วนรวมมี
ให้แก่สถาบันนั้น ๆ ดังนั้นแต่ละ
สถาบันจึงมีองค์คุณ พิเศษเฉพาะตน
องค์คุณนี้แต่ละจะเป็นเครื่องผดุงไว้ซึ่ง
ฐานะของสถาบันนั้น ๆ ให้มันคงอยู่ได้
ฐานะของสถาบันพระสงฆ์จะมันคงอยู่

ได้ก็คือเมื่อพระสงฆ์มีองค์คุณ ๓ ประการ
นี้ คือ

- ความบริสุทธิ์
- ความสันโดษ เสียสละ
- ความเป็นผู้นำทางสติปัญญา

องค์คุณทั้ง ๓ ประการนี้ หากขาด
ไปแม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็จะเป็น
เครื่องบั่นทอนฐานะของพระสงฆ์ได้
โดยเฉพาะประการสุดท้าย คือความ
เป็นผู้นำทางสติปัญญานั้น มีความ
สำคัญในฐานะเป็นเครื่องเชิดชูให้สถา
บันพระสงฆ์เท่าเทียมกับสถาบันอื่น ๆ
การเป็นผู้นำทางสติปัญญา หมายความว่า
ว่า ในส่วนตัวพระสงฆ์เองก็เป็นผู้มี
ความรู้ ไม่ว่าจะในทางคัมภีร์โลกหรือ
คัมภีร์ธรรมก็ตาม มากกว่า หรืออย่าง
น้อย ก็เท่าเทียมกับประชาชนทั่วไป
และอีกส่วนหนึ่ง พระสงฆ์ต้องสามารถ
ถ่ายทอดวิชาความรู้นั้น ๆ ให้แก่ประ
ชาชนได้ แต่ข้อเท็จจริงที่ประจักษ์อยู่
ในปัจจุบันปรากฏว่า องค์คุณข้อสุดท้าย
ของพระสงฆ์เกือบจะกล่าวได้ว่า ไม่มี
อยู่เลย ทั้งนี้มีโยต้องกล่าวถึงความ
เคลือบแคลงสงสัย ในองค์คุณสองประ
การแรกที่มีอยู่ในใจของประชาชนไม่
น้อย

๓. การที่พระพุทธศาสนามั่นคงอยู่ในประ
เทศไทย ตั้งแต่อดีตกาลจนกระทั่งปัจจุ
บันนี้ ก็เพราะเหตุที่เป็นศาสนายัง
ประโยชน์ให้แก่คนไทย ประโยชน์
ดังกล่าวนี้ ไม่มีประโยชน์อย่างไหนจะ
ยิ่งไปกว่ากฎธรรมะมีกัถลประโยชน์เลย
แม้ในอนาคต พระพุทธศาสนาจะ
ยั่งยืนต่อไปได้ก็ต้องอาศัยเหตุอย่างเดีย
วกัน เพราะการที่ศาสนาใดก็ตามจะฝัง
รากอยู่ในสังคมได้มั่นคงและยืนยาวแก่
ไหนเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับประโยชน์
ปัจจุบันที่ศาสนามอบให้แก่สังคมนั้น ๆ
ส่วนพระสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้ แม้จะได้
บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมอยู่บ้าง แต่
ก็ยังไม่ถือว่าเล็กน้อย ยิ่งเมื่อจะมองหา
ประโยชน์ด้านการศึกษาด้วยแล้ว แทบ
จะไม่พบเลย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงน่าจะ
เป็นความจำเป็นที่พระสงฆ์จะต้องสร้าง
ประโยชน์ให้แก่ประชาชนในด้านนี้
หรืออย่างน้อยที่สุดก็จำเป็นต้องมีส่วน
ในการนี้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุ
บัน เพื่อความอยู่รอดของพระพุทธ
ศาสนาในอนาคต

ความเหมาะสมและประโยชน์

ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้น การที่พระสงฆ์
จะสงเคราะห์คุณให้สังคม ด้วยการศึกษาหรือธรรม
วิทยาทานตามสมควรนั้น นอกจากจะเป็นความ

เหมาะสมในทางสังคมแล้ว ยังต้องตามพระพุทธรูป
 ดำรัสที่ตรัสไว้ใน *สังคาลสูตร** ตอนที่ว่าด้วยหน้าที่
 ที่บรรพชิตจะพึงปฏิบัติต่อคฤหัสถ์อีกด้วย ไม่แต่
 เท่านั้น หากจะพิจารณาถึงสภาพที่เป็นจริงใน
 ปัจจุบันนี้แล้ว จะเห็นว่า ไม่มีงานด้านสงเคราะห์
 ประชาชนอย่างอื่นใด จะเหมาะสมกับภาวะของ
 พระสงฆ์เท่ากับการงานด้านการศึกษา ด้วยว่าการ
 แพทย์ก็ดี การสงเคราะห์อย่างอื่นก็ดี ล้วนมี
 โอกาสที่จะกระทบกระเทือนภาวะของพระสงฆ์
 มากกว่าการศึกษา และการเหล่านั้นยากที่พระ
 สงฆ์จะทำได้ดีเท่าคฤหัสถ์ อนึ่ง ในสภาพที่ทัศน
 คติของสังคมที่มีต่อพระสงฆ์กำลังมีแนวโน้มไปใน
 ทางที่ไม่ค่อยน่าพิศมัยอย่างเช่นทุกวันนี้ จึงเป็น
 การเหมาะสมที่พระสงฆ์จะสร้างค่านิยมให้แก่ตน
 ด้วยการมีบทบาททางการศึกษา และทางอื่น ๆ
 เท่าที่จะทำได้ หากไม่แล้วพระสงฆ์ก็จะมีหน้าที่
 เป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือ
 อาจกลายเป็นภาระแก่สังคมในอนาคต

* ใน *สังคาลสูตร* พระพุทธองค์ตรัสว่า สมณพราหมณ์
 ผู้เป็นทิศเบื้องบน เมื่อได้รับการบำรุงจากกุลบุตร
 ด้วยฐานะ ๕ อย่างแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดย
 ฐานะ ๖ อย่าง คือ ๓) สอนให้ละเว้นจากความชั่ว
 ๒) แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) อนุเคราะห์ด้วย
 น้ำใจอันงาม ๔) สอนสิ่งที่ยังไม่เคยสดับเล่าเรียน
 ๕) ชี้แจงให้เข้าใจชัด ในสิ่งที่ได้สดับเล่าเรียนมา
 แล้ว ๖) บอกทางสวรรค์ให้ (คือแนะนำวิถีดำเนิน
 ชีวิตให้ได้รับความสุข)

การที่พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการศึกษาของ
 ชาตินั้น มีประโยชน์ที่พึงหวังได้อยู่หลายประ
 การ

ประการแรก จะช่วยบรรเทาความขาด
 แคลนทางการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยว
 กับสถานที่เรียนและผู้สอน ควรเชื่อได้เป็นอย่างดี
 มากกว่า ในเมื่อพระสงฆ์สามารถชักชวนคนสร้าง
 โบสถ์วิหารการเปรียญ ราคาเป็นแสนเป็นล้าน
 ได้ พระก็ย่อมจะสามารถชักชวนคนให้สร้างโรง
 เรียนได้ด้วย เพราะโรงเรียนเป็นที่ที่คนจะได้รับ
 ประโยชน์อย่างจริงจังมากกว่าโบสถ์ด้วยซ้ำ ยิ่ง
 กว่านั้น มีวัดหลายวัดที่มีสถานที่ซึ่งพร้อมจะถูก
 ตัดแปลงให้เป็นโรงเรียนได้ หากมีกำลังคนและ
 การบริการที่ดีพอ

ประการที่สอง ควรเชื่อและหวังกันว่า
 พระสงฆ์จะช่วยปลูกฝังศีลธรรมอันดี ให้แก่
 เยาวชนได้ เพราะพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีใน
 ด้านจริยธรรมอยู่แล้ว ในแง่นี้หมายความว่า
 พระสงฆ์ย่อมจะช่วยบรรเทาและแก้ไขปัญหา
 เยาวชนได้

ประการที่สาม การที่พระสงฆ์มีบทบาท
 ทางการศึกษาจะช่วยประหยัดรายจ่ายงบประมาณ
 ทางการศึกษาของชาติได้ ชัยนี้มองเห็นได้
 ชัด เพราะโดยปกติพระสงฆ์มีความเป็นอยู่เนื่อง
 ด้วยผู้อื่น ค่าครองชีพของพระสงฆ์จึงย่อมถูกกว่า
 คนทั่วไป โดยเฉพาะพระสงฆ์รูปหนึ่งมีความ

เป็นอยู่ดีกว่าฆราวาสฐานะปานกลาง กว่าครึ่ง
ความจริงเป็นเช่นนี้ จึงแน่ใจได้ว่า จะประหยัด
เงินได้ไม่น้อย หนึ่ง หากพระสงฆ์ได้มีบทบาท
ในการศึกษาภายใต้หลักการที่ดีแล้ว ผลที่ปรากฏ
จะไม่ต้อยไปกว่าที่ฆราวาสทำเลย ด้วยพระสงฆ์
มีภารกิจน้อยกว่าฆราวาส ย่อมจะมีเวลาอุทิศให้
แก่งานได้มากกว่า

ประการสุดท้าย มีประโยชน์ต่อความมั่ง
คั่งของสถาบันพระสงฆ์และศาสนา ดังได้กล่าว
แล้ว ฐานะของพระสงฆ์จะมั่นคงอยู่ได้ก็เพราะมี
องค์คุณ ๓ อย่าง คือความบริสุทธิ์ สันติเสีย
สละ และเป็นผู้นำทางสติปัญญา หากมีองค์คุณ
เพียงสองอย่างแรกเท่านั้น สิ่งที่พระสงฆ์จะได้รับ
จากประชาชน (ถ้าหากจะมี) ก็เห็นจะไม่
มากไปกว่าอามิสบูชา ซึ่งก็ไม่ว่าจะยังยืนได้
เพียงไหน แต่ถ้ามีองค์คุณอย่างหลังด้วย จะทำ
ให้พระสงฆ์เป็นที่ยำเกรงของคนทั่วไป โดยนัยนี้
ฐานะของพระสงฆ์ในสังคมก็จะมั่นคงยิ่งขึ้น และ
จะส่งผลสะท้อนไปถึงความมั่นคงของพุทธศาสนา
ด้วย

บทบาททางการศึกษาของพระสงฆ์ ควรจะมี
อย่างไร

ปัญหาที่มีอยู่แต่เพียงว่า ก็เมื่อมีความจำเป็น
ความเหมาะสม และประโยชน์ที่จะพึงหวังได้
เห็นปานนี้แล้ว เหตุใดเราจึงล้งเลอยู่ และถ้าว่า
เราจะเริ่มทำกันอย่างจริงจังเสียแต่วันนี้ พรุ่งนี้

เราจะเริ่มตรงไหน อย่างไร ปัญหาแรกตอบได้
อย่างมีทางผิคน้อย ว่าประการหนึ่ง เพราะเรา
มัวไปเพื่อวิธีการแปลกๆ ใหม่ ๆ ที่มาจากอสังคค
ประเทศ จนลืมนึกถึงสิ่งที่เรามีอยู่ และความเห่อ
คั่งว่านั่น ที่จะมีได้จำกัดวงอยู่เฉพาะภายนอกวัด
คอกกระมัง หากได้ระบาคเข้าไปในวัดด้วย ส่วน
อีกประการหนึ่ง น่าจะเป็นเพราะว่าเรายังไม่กล้า
เสี่ยง ที่จะให้พระสงฆ์มีบทบาทในทางการศึกษา
จะด้วยเป็นว่าพระสงฆ์อยู่สูงเกินไป หรือเพราะไม่
เชื่อพระสงฆ์ก็ตาม

ความจริง ในปัจจุบันนี้พระสงฆ์เริ่มมี
ความพยายามที่จะมีบทบาทในทางการศึกษาอยู่
แล้ว จะเห็นได้เช่น การมีสถาบันการศึกษาชั้น
อุดมศึกษาของพระสงฆ์โดยเฉพาะ และการที่
พระสงฆ์เข้าไปสอนประจำ หรืออบรมศีลธรรม
ตามโรงเรียนต่างๆ เป็นครั้งคราว ตลอดจนการ
ตั้งโรงเรียนสอนพุทธศาสนาแก่เยาวชน ในวัน
เสาร์วันอาทิตย์ เป็นต้น ในด้านการสร้างอาคาร
สถานที่ พระสงฆ์ปัจจุบันก็มีส่วนช่วยอยู่บ้าง แต่
ก็ยังขาดความมั่นคงและหลักการที่ดี และไม่
ไปอย่างกว้างขวาง บทบาททางการศึกษาของ
พระสงฆ์นั้นควรจะเป็นดังนี้

๑. บทบาทในด้านการสอน พระสงฆ์ควรมีโอกาสได้สอนตามโรงเรียนต่างๆ อย่างกว้างขวาง และวิชาที่สอนก็ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะวิชาศีลธรรมเท่านั้น มีวิชาอื่น ๆ อีกมากที่พระสงฆ์สามารถ

สอนได้โดยไม่ขัดกับพระวินัย ด้วย การเข้าถึงวิชาการเหล่านี้เท่านั้น ที่ พระสงฆ์จะเป็นผู้นำเยาวชนทางสติ บัญญาได้ ประเภทของโรงเรียนซึ่ง เหมาะที่พระสงฆ์จะสอนนั้น ในเบื้องต้นนี้ ควรได้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา เพราะระดับวิชาการของโรงเรียนประเภทนี้ เหมาะกับความรู้ ความสามารถของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

๒. เพียงแต่มีส่วนในการสอนอย่างเดียวยังไม่จัดว่ามีบทบาทมั่นคงพอ พระสงฆ์ ควรจะได้บำเพ็ญประโยชน์ด้านการศึกษามากยิ่งขึ้น ลู่ทางที่เป็นไปได้ อีกอย่างหนึ่ง ที่พระสงฆ์จะเข้าไปมีบทบาทในการศึกษามากขึ้น ก็คือ คณะสงฆ์ควรจัดการศึกษาสำหรับเยาวชน ซึ่งหมายความว่า พระสงฆ์จะต้องมีส่วนมากขึ้น ในการบริหารโรงเรียน โรงเรียนประเภทนี้ ควรเป็นของวัด และอยู่ในวัด จะมีครูที่เป็นฆราวาส ร่วมสอนด้วยก็ได้ มากน้อยแล้วแต่ความ จำเป็น แต่ข้อสำคัญงบประมาณและการบริหารส่วนใหญ่ต้องมาจากฝ่ายวัด ครูฝ่ายปกครองต้องเป็นพระสงฆ์ หลักการสำคัญอย่างหนึ่งที่โรงเรียนประเภทนี้ควรยึดถือ ก็คือ ควรให้ความสำคัญ แก่วิชาศาสนาและศีลธรรมในระดับที่

สูงกว่าโรงเรียนทั่วไป ในขณะที่เดียวกันก็ควรเก็บค่าเล่าเรียนต่ำกว่าด้วย โดยนัยนี้ พระสงฆ์จะสามารถให้การ ศึกษาแก่เยาวชนได้ เป็นจำนวนมาก และอย่างจริงจัง ตัวอย่างในข้อนี้พึง เห็นได้ เช่น โรงเรียนของคณะบาท หลวงคริสต์ศาสนา เริ่มแรกที่เดียวก็ยึด หลักการและวิธีการเช่นนี้ ครั้นเมื่อ วางรากฐานได้มั่นคง และปรับปรุง คุณภาพได้ดีแล้ว ถึงจะเก็บค่าเล่าเรียน แพงอย่างไร ก็ยังมีคนเข้าไปเรียน ดังเป็นที่ประจักษ์อยู่ในปัจจุบัน พระ สงฆ์ไทยก็น่าจะทำอย่างนั้นได้ และ เพื่อความจริงจังของงานนี้ ทาง การบริหารคณะสงฆ์ ควรจะกำหนด เป็นนโยบายและหลักการไว้เป็นส่วน เฉพาะ ดังที่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรงกำหนดเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ไว้ใน พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑

๓. ในระดับนโยบาย การวางแผนการศึกษาของชาตินั้น บุคคลประเภทหนึ่ง ที่ควรจะมีส่วนร่วมด้วย คือพระสงฆ์ เนื่องจากแผนการศึกษาชาติ มีความ สำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ในแผนการศึกษาชาติที่แล้ว ๆ มา เราจะเน้นหนักในการสร้างคนให้เป็น

คนเก่งมากกว่าเป็นคนดี สร้างคนที่มี
ความสามารถมากกว่าคนที่มีคุณธรรม
เราจึงมีปัญหาเรื่องศีลธรรมไว้ขบคิดกัน
มากมายในสมัยนี้ จนบางท่านถึงกับ
แสดงความเห็นออกมาว่า ประเทศของ
เราถึงแม้จะรอดพ้นจากการเป็นเมือง
ขึ้นของฝรั่งมาได้ก็จริงอยู่ แต่ในรอบ
ห้าสิบปีที่สังคมเราเริ่มเปลี่ยนแปลงมา
นี้เรากลับตกเป็นอาณานิคมทางปัญญา
ของฝรั่งมากขึ้น ทั้งนี้ต้องโทษแผน
การศึกษาของเราอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง
ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ แต่
การศึกษาของคนไทยจะได้ดำเนินไป
ตามแนวทางไตรสิกขา คือศีล สมาธิ
ปัญญา ก็หาไม่ ในอนาคต เราปฏิเสธ
ไม่ได้ว่า เราไม่ต้องการ การศึกษาด้าน
ศีลธรรมอย่างจริงจัง เราบอกไม่ได้แน่
นอนว่า สังคมในอนาคตต้องการแต่
คนที่มีแต่ความเก่ง ความสามารถเท่านั้น
โดยไม่ต้องคำนึงถึงคุณธรรมเพราะ
คนที่มีแต่ความเก่งความสามารถนั้น
แม้จะสร้างความเจริญ (ทางวัตถุ) ให้
แก่สังคมได้ แต่ก็คนประเภทนี้นั้น
แหละที่เป็นผู้ทำลายมนุษยชาติด้วยกัน
คนดีมีคุณธรรมเท่านั้นดอก คือผู้ยัง
สันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม บางทีเรา

อาจจะมองข้ามความจริงขึ้นมานาน
นักแล้วก็ได้

การให้พระสงฆ์มีบทบาทในการวางแผน
การศึกษาชาติ คงจะช่วยให้เรามองเห็นทางได้
ชัดยิ่งขึ้น ว่าในปัจจุบันและอนาคต เราต้องการ
คนประเภทไหน เราจะสร้างคนของเราอย่างไร
จึงจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาในภายหลัง

ปัญหาและอุปสรรค

บทบาททางการศึกษาที่พระสงฆ์ควรจะมีดัง
ที่เสนอมานี้ ยังมีปัญหาบางประการที่ควร
พิจารณา

ประการแรก เกี่ยวกับภาวะของพระสงฆ์
ว่าจะมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร กับบทบาท
ใหม่นี้ พื้นฐานของปัญหานี้อยู่ที่ทัศนคติของ
ประชาชนต่อฐานะของพระสงฆ์เป็นสำคัญ ด้วย
คนส่วนมากยังเชื่ออย่างแน่นแฟ้นอยู่ว่า พระสงฆ์
เป็นบุคคลที่สูงส่งเกินกว่าที่จะมาทำงาน ซึ่งคน
ทั่วไปทำกัน ทางฝ่ายพระสงฆ์เองก็มีอยู่ไม่
น้อยที่เห็นว่าตนอยู่ในฐานะที่สูงเกินไปที่จะกระ
ทำการนั้น ทัศนคติเช่นนี้ทำให้พระสงฆ์กับสังคม
อยู่ห่างกันจนเกินเอื้อม การแก้ไขปัญหานี้ก็จะ
ต้องแก้ที่ความเห็นเป็นเบื้องต้น

อนึ่ง ทางฝ่ายนักสังคมวิทยาอาจไม่เห็นด้วย
กับความคิดนี้ เพราะเชื่อมั่นตามทฤษฎีว่า สังคม
ย่อมประกอบไปด้วยคนผู้ชำนาญพิเศษมากมายซึ่ง
ต้องแบ่งงานกันทำตามความถนัดของตน ไม่ก้าว

ก่ายกัน เช่นครูที่ทำหน้าที่ของครู พระสงฆ์ก็ต้อง ทำหน้าที่ของผู้เป็นสงฆ์ เป็นต้น ความจริงจะเป็นอย่างไรก็ตาม แต่หน้าที่หรือความเป็นผู้ ชำนาญพิเศษของคน ย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตาม ความเหมาะสม

อีกประการหนึ่ง เราแน่ใจได้ว่าการที่พระ สงฆ์จะมีบทบาทในการจัดการศึกษา มิใช่เรื่อง ที่ผิดพระพุทธรูประสงค์ ตรงกันข้ามกลับจะเป็น การที่ชอบด้วยพระบรมพุทธานุญาตด้วยซ้ำ ไม่ แต่เท่านั้น ในอดีต การให้พระสงฆ์มีบทบาทใน การจัดการศึกษาก็เคยเป็นพระบรมราโชบายของ รัชกาลที่ ๕ มาแล้ว* และพระสงฆ์ในอดีตก็ได้ สนองพระราชประสงค์ข้อนี้มาแล้วด้วยดี จน กระทั่งเมื่อเราปรับเอาวิธีการแบบตะวันตกมา มากขึ้น บทบาทหนึ่งของพระสงฆ์จึงค่อย ๆ หดไป คั้งนั้น เรื่องความเหมาะสมจึงไม่น่าจะมีปัญหา อย่างใด

ประการที่สอง ปัญหาเรื่องความพร้อม ของพระสงฆ์ที่จะทำงานนี้ ปัญหาส่วนใหญ่ เกี่ยวกับคุณสมบัติทางวิชาการของพระสงฆ์เพราะ ในการจัดการศึกษานั้น วิชาการย่อมมีความ สำคัญเป็นอันมาก ข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ใน ปัจจุบันนี้ มีพระสงฆ์จำนวนน้อยเท่านั้นที่มี ความสามารถทางวิชาการซึ่งพร้อมจะทำการสอน ได้ และในจำนวนนี้ เกือบทั้งหมดรวมอยู่ใน

* ดู กฎหมายรัชกาลที่ ๕ ร.ศ. ๑๑๗ หน้า ๘๕ เรื่อง ประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง

เมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ การแก้ไขปัญหานี้ ขึ้นอยู่กับการปรับตัวของพระสงฆ์ประการหนึ่ง กับวิธีดำเนินงานที่ดีประการหนึ่ง

ด้านการปรับตัวของพระสงฆ์ หมายความว่า พระสงฆ์จะต้องศึกษาวิชาความรู้ให้มากขึ้น ไม่เฉพาะแต่ทางคตินิยมเท่านั้น แต่ทางคติโลก ด้วย ควรมีสถาบันการศึกษาระดับมัธยม และฝึกหัดครูสำหรับพระสงฆ์โดยเฉพาะ เปิดโอกาส ให้พระภิกษุสามเณรเรียนอย่างกว้างขวาง (ปัจจุบัน ที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีคณะครู ศาสตร์ และวิทยาลัยครูศาสนศึกษา ที่พระสงฆ์ สามารถจะได้เรียนวิชาครูเป็นกิจลักษณะ พระสงฆ์ที่จบการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ สามารถ จะสอนในโรงเรียนประถมศึกษาทั้งต้นและปลาย ได้เป็นอย่างดี นอกนั้นก็สนใจในด้านนี้ก็สมัคร สอบเทียบความรู้ วิชาครู จากกระทรวงศึกษาธิการ) เชื่อแน่ว่าพระสงฆ์ที่พร้อมจะศึกษาและ ทำงานนี้มีอยู่มากพอ

ด้านหลักการและวิธีการ ในขั้นต้นที่เรายังมีกำลังคนน้อยอยู่นี้ เราจึงควรจะทำในวงจำกัด ก่อน ในกรุงเทพฯ นี้เราก็สามารถจะทำได้ เพราะพระสงฆ์ที่ทรงความรู้หาได้ไม่ยากนัก วัดที่มีสถานที่ ซึ่งพร้อมจะจัดเป็นโรงเรียนได้ก็มีอยู่มาก และเด็กที่ไม่สามารถจะเรียนหนังสือก็มี อยู่เป็นอันมาก เฉพาะเรื่องสถานที่นั้น เราสามารถจะใช้ศาลาวัด หรือแม้แต่โรงเรียน ประยัตินธรรมของพระสงฆ์เองก็ได้ ด้วยปรากฏว่า

ในปัจจุบันนี้ การศึกษาด้านปริยัติธรรมของ พระสงฆ์ฆราวาส สำนักเรียนหลายสำนัก ถึงกับต้องใช้อาคารโรงเรียนปริยัติธรรมไปเพื่อการอื่น เป็นอันว่า เรื่องเงินกัศ เรื่องสถานที่กัศ สำหรับวัดในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมืองหลายวัด พร้อมทั้งจะทำได้เสมอ เช่นบางวัดที่มีที่ดินเป็นที่ธรณีสงฆ์อยู่แล้ว ก็อาจจะแบ่งไปสร้างโรงเรียนสักหลังได้ แทนที่จะเอาไปสร้างคึกแถวให้คนเช่า ซึ่งไม่เกิดผลประโยชน์แก่ส่วนรวมเท่าใดนัก นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งของวัดอีกด้วย

เมื่อเราสร้างพระสงฆ์ที่จะเป็นกำลังในการนี้ได้มากขึ้น เราจึงค่อย ๆ ขยายวงงานให้

กว้างขวางออกไป ขณะเดียวกันก็ปรับปรุงด้านคุณภาพด้วย

ที่กล่าวมานี้ ดูจะเป็นเรื่องที่ยากแก่การกระทำอย่างยิ่ง (สำหรับคณะสงฆ์) แต่ก็ไม่น่าจะเหลือวิสัย อนึ่งเพียงความคิดของบุคคลผู้เดียว จะให้ได้รายละเอียดที่สมบูรณ์ทุกอย่าง ย่อมเป็นไปได้ไม่ได้ เพราะการศึกษาเป็นเรื่องใหญ่โตซับซ้อนเกินกว่าที่บุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเดียว จะผลักดันให้ก้าวหน้าไปได้ ดังนั้นในภาวะที่เรากำลังค้นหาทางอยู่นี้ เราคงไม่พลาดเกินไปที่จะทดลองวิธีการ ที่เราเชื่อว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จได้

กนกโตหากโต

กนกโตหากโตเขียนไม่ถูก
แถมแต่งกาพย์กลอนฉันท์วรรณนา
นำตาลิง นำพิงกโตเขียน
แต่น่าอายุใช้งานท่านเป็นครู
เห็นลูกศิษย์คิดล้างครูดูแล้วเศร้า
เพราะอ่อนอ่านอ่อนคิดอ่อนจิตใจ
ศึกษิตสยามงามปลั่งสมตั้งชื่อ
เจริญไปชมสมใจได้ทุกวัน

แต่ท่านปลุกเลี้ยงพิทักษ์อารักขา
ไว้ออถ้ำชาวสยามเป็นความรู้
ถูกติเตียนขอค่อนจนอ่อนหู
สอนศิษย์อยู่ทั่วหน้าศึกษาลัย
ช่างโง่เขลาเวรกรรมทำไฉน
ต้องแก้ไขให้งามเสีตามกัน
ขายหนังสือไทยเทศพิเศษสวรรค์
สาระพันเลือกได้ถูกใจเอชว๖๗๗๗

ด้วยอธิษฐานนภากรจาก ฉ. กระแสดินธุ์

๑๙๑๕ ถนนพระราม ๕ วงเวียนสามย่าน กรุงเทพฯ ๕ โทร. ๕๑๖๓๐

ธนาคารทหารไทย จำกัด

92-96 อาคาร 2 ราชดำเนิน พระนคร

โทร. 24675-79

สาขาราชประสงค์

74 ถนนราชดำริ พระนคร

โทร. 55980-81

สาขาท่าอากาศยาน

ในท่าอากาศยานกรุงเทพ ฯ

โทร. 70060 ต่อ 258-259

สาขาชลบุรี

775/11-13 ถนนเจดเจ้านงค์ ชลบุรี

โทร. 2984

สาขาสัตหีบ

0651 ถนนบ้านนา อ. สัตหีบ ชลบุรี

โทร. 6128

สาขาสุมทรวปราการ

772/40 ถนนศรีสมุทร ปากน้ำ สุมทรวปราการ

โทร. 800

ทุนจดทะเบียนและชำระแล้ว	10,000,000 บาท
ทุนสำรอง	44,250,000 บาท
สินทรัพย์ทั้งหมด	788,000,000 บาท

ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ทุกประเภท

สุขุม นวพันธ์

กรรมการผู้จัดการ

อาชีพศึกษา และการฝึกอาชีพ ในประเทศไทย

วิรัช กุมพมาศ

บทบาทของอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพ

ในระบบสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างเช่นประเทศไทย และที่กำลังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างเกษตรกับอุตสาหกรรมในอนาคตอันใกล้ อาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพมีบทบาทอันสำคัญมาก เนื่องจากกิจการต่าง ๆ กำลังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือ ทั้งอุตสาหกรรมเอกชนขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ เทศบาล รัฐบาลกิจ และหน่วยราชการ ไม่อาจใช้เครื่องจักร เครื่องยนต์ และอุปกรณ์การผลิตได้ผล ประโยชน์คุ้มค่า เพราะขาดบุคคลที่จะควบคุมการปฏิบัติ ซ่อมแซมและบำรุงรักษาเครื่องจักรกลราคาแพง ซึ่งในหลายแห่งถูกปล่อยทิ้งไว้โดยเปล่าประโยชน์ เนื่องจากไม่มีผู้สามารถดำเนินการหรือซ่อมแซมแก้ไขปัญหาได้

นอกจากบทบาท ในการผลิตบุคคลให้สามารถสนองความต้องการด้านกำลังคน เพื่อ

พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในด้านปริมาณแล้ว อาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพยังมีหน้าที่ในการปรับปรุง และยกระดับฝีมือของผู้ประกอบอาชีพนั้น ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้าน เครื่องยนต์ ไฟฟ้า และ อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงเร็วมาก

อาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพช่วยให้บุคคลมีงานทำ โอกาสและช่องทางในการมีงานทำย่อมเป็นของผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาอย่างดีแล้ว เป็นส่วนใหญ่ และการเพิ่มเวลาให้การศึกษาจะช่วยแก้ปัญหการว่างงานได้ แม้โอกาสมีงานทำจะเพิ่มขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรที่เพิ่มขึ้นแล้ว คาดว่าปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ คือ พ.ศ. ๒๕๑๔ ประเทศไทยยังมีคนว่างงานเรื่อร้อยอยู่อย่างน้อย ๑ แสนคน ไม่นับรวมจำนวน

ผู้ทำงานไม่เต็มที ทางเกษตร การค้า บริการ และอุตสาหกรรม ซึ่งยังไม่มีสถิติบอกจำนวนแน่ชัดในปัจจุบันนี้

อาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยการจัดหลักสูตรระยะสั้น เพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนที่สนใจในการฝึกฝนอาชีพบางประเภทที่สามารถจะฝึกฝนในช่วงระยะเวลาอันสั้นได้ เป็นการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของประชาชนที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชุมชนของรัฐบาล ในอันที่จะยกระดับอาชีพของประชาชน

นอกจากนั้น อาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพยังมีบทบาทในการส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ ช่วยจัดออกคิตที่มีต่ออาชีพบางประเภท และมีหน้าที่ที่จะช่วยทำให้ประชาชนยกย่องนับถือผู้ที่ทำงานด้วยมือมากยิ่งขึ้น

สถานการณ์ปัจจุบันของอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพ

การเตรียมคนสำหรับงานอาชีพในประเทศไทยดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ หลายแบบ **แบบแรกคือการสอนวิชาชีพในรูปโรงเรียนอาชีวศึกษา (Vocational and Technical School ซึ่งกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจัดทำอยู่ โดยมีโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ๕ ประเภท คือ โรงเรียนการช่าง (อุตสาหกรรม) โรงเรียน**

การช่างสตรี โรงเรียนเกษตรกรรม โรงเรียนพาณิชย์การ โรงเรียนประเภทช่างศิลป์ต่าง ๆ สำหรับโรงเรียนการช่าง (อุตสาหกรรม) โรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนเกษตรกรรม มีกระจายอยู่ทั่วพระราชอาณาจักร ส่วนโรงเรียนพาณิชย์การในปัจจุบันมีเฉพาะในพระนครและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากระดับโรงเรียนแล้ว กระทรวงศึกษาธิการยังดำเนินการจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคแทบทุกภาค ในประเทศไทยสำหรับโรงเรียนอาชีวศึกษาและวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา สามารถผลิตผู้จบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (ม.ศ. ๖) ประมาณปีละ ๘,๐๐๐ คน และระดับเทคนิคประมาณปีละ ๒,๐๐๐ คน นอกจากนี้ หน่วยราชการอื่น และรัฐวิสาหกิจก็ช่วยในการผลิตช่างฝีมือเพื่อทำงานในหน่วยงานของตนอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ เช่นโรงเรียนช่างฝีมือทหาร โรงเรียนสรรพาวุธ สน. ทบ. โรงเรียนกรมอุทกหารเรือ โรงเรียนของกรมไปรษณีย์ โทรเลข โรงเรียนวิศวกรรมรถไฟ นอกจากที่กล่าวแล้วยังมี โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ซึ่งอยู่ในความควบคุมของกองโรงเรียนราษฎร กรมวิสามัญศึกษา อยู่เป็นจำนวนมากเปิดสอนหลักสูตรระยะยาว (ตามหลักสูตรปกติของโรงเรียนอาชีวศึกษา) และหลักสูตรระยะสั้น มีจำนวนโรงเรียนประมาณ ๓๖๐ โรงเรียน และมีนักเรียนประมาณ ๒๔,๐๐๐ คน

การฝึกอาชีพในรูปสถาบัน (Institutional training) เป็นอีกระบบหนึ่ง ซึ่งการดำเนินงานส่วนใหญ่แล้วจะเป็นของกรมแรงงาน โดยร่วมมือกับกรมอาชีวศึกษาอย่างใกล้ชิด การฝึกอาชีพในรูปสถาบันหรือในศูนย์ฝึกอาชีพ (Vocational training centre) นี้ให้การฝึกอาชีวะขั้นมูลฐานแก่เยาวชนนอกวัยเรียนและผู้ใหญ่ที่ยังไม่มีงานทำ หรือถูกออกจากงาน หรือจะเปลี่ยนงาน โดยปกติมักกำหนดระยะเวลาฝึกไว้ระหว่าง ๑-๒ ปี ปัจจุบันนี้ การฝึกอาชีพในรูปสถาบันในประเทศไทยอยู่ในระยะเริ่มต้นและเตรียมขยายงาน

การฝึกอาชีพหลักสูตรเร่ง (Accelerated vocational training) ในประเทศไทยได้จัดทำมีการฝึกอาชีพหลักสูตรเร่งสำหรับฝึกผู้ใหญ่และบุคคลบางประเภทในวิชาชีพต่างๆ เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างเครื่องยนต์ ช่างเชื่อม ช่างตัดเสื้อชาย ช่างตัดเสื้อสตรี ช่างตัดผมและเสริมสวย การฝึกอาชีพตามระบบนี้มีหลายหน่วยงานจัดอยู่ คือ กองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีวศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กองพัฒนาอาชีพ กรมแรงงาน นอกจากนี้ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมประชาสัมพันธ์และกรมพัฒนาชุมชน ยังดำเนินการฝึกอาชีพตามระบบนี้ด้วย

การฝึกอาชีพในกิจการอุตสาหกรรม (In-industry training) การฝึกอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม หรือบางครั้งเรียกว่า In-plant training เป็นที่นิยมมากในต่างประเทศ แต่ในประเทศไทยยังอยู่ในระยะเตรียมการ ซึ่งรัฐบาลได้แต่งตั้งกรรมการในรูป Standing committee ขึ้นเรียกว่า คณะกรรมการฝึกอาชีพในกิจการโดยมีอธิบดีกรมแรงงาน เป็นประธาน และมีนายช่าง และนักธุรกิจเอกชนร่วมเป็นกรรมการมากกว่า ๒๐ ท่าน นอกจากการฝึกอาชีพในกิจการอุตสาหกรรมนี้แล้ว คณะกรรมการชุดนี้อาจพิจารณาจัดระบบการฝึกช่างลูกมือ (Apprenticeship training) ขึ้นในประเทศไทยด้วย

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ

การเตรียมแรงงานให้สนองความต้องการด้านกำลังคนทำได้หลายระบบ แต่ส่วนหนึ่งย่อมต้องได้รับการฝึกอบรมจาก **โรงเรียนอาชีวศึกษา หรือศูนย์ฝึกอาชีพ** โดยเฉพาะอาชีพที่อาศัยความรู้ทางเทคนิคมาก ยิ่งจำเป็นต้องได้รับการสอนที่ถูกต้องและวิธีการ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ ระยะ ๕ ปี คือ ๒๕๑๐-๒๕๑๔ ประเทศมีความต้องการช่างเทคนิค ช่างฝีมือ และช่างกึ่งฝีมือ ในด้านช่างก่อสร้างและช่างไม้ ช่างโลหะ และช่างกลช่างไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ที่เพิ่มขึ้นไปจาก

ที่มีอยู่แล้วมีจำนวนถึง ๑๕๓,๖๓๐ หรือ ประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน เฉลี่ยความต้องการแต่ละปีแล้วจะได้ประมาณปีละ ๓๐,๐๐๐ ผู้เชี่ยวชาญด้านกำลังคนจาก ILO. พิจารณาเห็นว่า ผู้ที่จะต้องเรียนจบอาชีวศึกษาเสียก่อนนั้นควรเป็น ๒๐% ของความต้องการทั้งหลาย ในด้านช่างก่อสร้างและช่างไม้ ๓๕% ในสาขาช่างโลหะและช่างกล และ ๕๐% ในสาขาช่างไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ การที่สัดส่วนของผู้จบช่างไฟฟ้าและช่างอิเล็กทรอนิกส์มีสูงกว่าช่างอื่น ๆ ก็เนื่องจากว่า ช่างไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องมีความรู้ภาคทฤษฎีเป็นอันมาก และเป็นสาขาวิชาชีพที่มีอันตราย ถ้าหากจากความเข้าใจที่ลึกซึ้งเพียงพอเมื่อเทียบตามอัตราส่วนที่กำหนดไว้ตั้งนั้นแล้ว ยังปรากฏว่า ความต้องการช่างทั้ง ๓ ประเภทที่ต้องเรียนจบหลักสูตรอาชีวศึกษามีถึง ๔๔,๓๕๐ คน แต่กำลังผลิตของกรมอาชีวศึกษาในระยะ ๕ ปีเดียวกันมีเพียง ๓๕,๐๐๐ คน เท่านั้น แสดงว่าการอาชีวศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรมและประเภทอื่น ๆ ถึงแม้ไม่ได้กล่าวรายละเอียด ณ ที่นี้คือ เกษตรกรรม และพาณิชย์การ ยังต้องการความสนับสนุนในด้านงบประมาณจากรัฐบาลอีกเป็นอันมาก แม้ว่าเป็นที่ประจักษ์ในระยะนี้ ว่ารัฐบาลสนับสนุนโดยกู้เงินจากธนาคารเพื่อบูรณะและพัฒนา (ธนาคารโลก) ปรับปรุงการอาชีวศึกษามากเป็นประวัติการณ์ แต่ก็ยังไม่เป็นการเพียงพอเมื่อเทียบกับการขยายตัวของธุรกิจอุตสาหกรรมของ

ประเทศ ในระยะพัฒนาการที่การอาชีวศึกษาได้รับความสนใจจากรัฐบาลและประชาชนเป็นอย่างดีเช่นนี้ก็ด้วยตระหนักว่า แม้ cost of training จะแพงสักเพียงใดก็ตาม แต่ก็ยังไม่แพงเท่ากับ cost of not training

ในการเตรียมแรงงาน สมควรที่จะเร่งรัดนำเอาระบบอื่น ๆ ซึ่งกำลังอยู่ในระยะเตรียมการอยู่นั้นมาดำเนินการโดยเร็วยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการฝึกอาชีพในกิจการอุตสาหกรรม (In-industry training) และการฝึกช่างลูกมือ (Apprenticeship training) ซึ่งจะสามารถทำให้กำลังผลิตแรงงานเพิ่มปริมาณได้อย่างรวดเร็ว การเตรียมคนสำหรับงานอาชีพในประเทศโดยทั่วไปกระทำกัน ๓ ทาง คือ ทางแรกโดยฝ่ายการศึกษา ทางที่สองโดยฝ่ายการแรงงาน และ ทางที่สามโดยฝ่ายอุตสาหกรรม ระบบการฝึกอาชีพในอุตสาหกรรม และระบบการฝึกช่างลูกมือจะได้ผลดีก็ต่อเมื่ออุตสาหกรรมเอกชนเล็งเห็นความจำเป็น ที่จะดำเนินธุรกิจและปรับปรุงขยายงานต่อไปได้ ก็โดยอาศัยแรงงานที่มีฝีมือ และจำเป็นต้องจัดฝึกบุคคลให้สามารถทำกำไรให้ธุรกิจได้ตลอดไป

ถ้าหากฝ่ายอุตสาหกรรมทางเอกชนตระหนักในความจำเป็นของการฝึกอบรมบุคคลมากขึ้นกว่าเดิม ความร่วมมือและประสานสัมพันธ์กับโรงเรียนอาชีวศึกษาและศูนย์ฝึกอาชีพก็ย่อมจะมีมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้อาจสามารถจัดระบบ นัก

เรียนฝึกงาน ดังที่ได้จัดได้ผลดีมาแล้วในสหพันธ์
สาธารณรัฐเยอรมัน คือนักเรียนเรียนทฤษฎี ๑๒
วันต่อสัปดาห์ (การช่างอุตสาหกรรม) ๒ วัน
ต่อสัปดาห์ (พณิชยการ) ในโรงเรียนอาชีว
ศึกษาหรือศูนย์ฝึกอาชีพ ส่วนเวลาที่เหลือต้อง
ไปฝึกงานตามบริษัทและโรงงานต่าง ๆ ตาม
แผนกวิชาที่ตนเองเลือกเรียน ซึ่งมีประมาณ ๑๐๐
แผนกด้วยกัน มีวิชาชีพบางแผนก เช่น แผนก
ช่างต่าง ๆ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องให้นักเรียน
ฝึกงานฝีมือขั้นต้นเสียก่อนทางบริษัทหรือทางโรง
งานก็จัดโรงฝึกงานสำหรับนักเรียนเหล่านี้ในโรง
งานของตนเอง ส่วนโรงงานหรือบริษัทที่ไม่
สามารถจะจัดโรงงานของตนเองได้ ก็จะร่วมมือ
กันลงทุนตั้งโรงฝึกงานกลางขึ้นเพื่อรับฝึกงานให้
แก่นักเรียนฝึกงาน หลังจากทีนักเรียนฝึกงาน
ช่างฝีมือขั้นต้นแล้ว ทางบริษัทก็รับนักเรียน
เหล่านี้ ไปฝึกงานในหน่วยงานของตนต่อจนครบ
หลักสูตร ๓-๓๒ ปี ระหว่างที่นักเรียนเหล่านี้
เป็นนักเรียนฝึกงานอยู่ จะได้รับค่าตอบแทนด้วย
ได้ค่าเสื้อผ้า ค่าตัวรถโดยสารอีกด้วย ซึ่งเป็นการ
ลดค่าใช้จ่ายทางผู้ปกครอง ขณะเดียวกันทางโรง
งานหรือบริษัทก็ได้ผลประโยชน์เปรียบเสมือน
จ้างคนงานค่าแรงถูกไปในตัว นอกจากนี้ยังเป็น
การช่วยเพิ่มปริมาณผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพ
ของประเทศอีกด้วย

ในการเตรียมแรงงาน เมื่อมีหลายฝ่ายช่วย
กันตั้งกล่าวแล้ว มีฝ่ายการศึกษา ฝ่ายการแรง
งาน และฝ่ายอุตสาหกรรม ดังกล่าวแล้ว หลาย
ประเทศมักจะมี กฎหมายเกี่ยวกับอาชีวศึกษา
และการฝึกอาชีพ เท่าที่ทราบในประเทศไทย
ยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ การที่
รัฐมีกฎหมายเฉพาะเรื่องนี้ ย่อมก่อให้เกิดความรู้
สึกว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ และสามารถควบคุม
ให้การดำเนินการอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพ
เป็นไปด้วยดี การมีกฎหมายทำให้สามารถป้องกัน
ข้อขัดแย้ง หรือแก้ปัญหาที่ว่าหน่วยงานใดมี
หน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการสอน
วิชาชีพประเภทและระบบใดด้วย เพื่อเป็นการ
ป้องกันไม่ให้ดำเนินงานซ้อนและซ้ำกัน

การขาดแคลนครูสอนวิชาชีพก็เป็นอีกปัญหา
หนึ่งที่โรงเรียนอาชีวศึกษา ศูนย์ฝึกอาชีพและ
วิทยาลัยเทคนิคต่าง ๆ ประสบอยู่ การตีราคา
เงินเดือนตามวุฒิซึ่งต่ำกว่าที่วงการธุรกิจอุตสาหกรรม
สามารถจ่ายให้ ได้หลายเท่า และครูอาชีว
ศึกษาบางส่วนที่ได้รับการฝึกอบรมในโรงงาน
อุตสาหกรรมที่เป็นมาตรฐานโดยตรงทั้งในประเทศ
และต่างประเทศเป็นระยะเวลา ๑-๒ ปี แต่
ไม่ได้รับประกาศนียบัตร หรือปริญญาบัตรจาก
สถาบันการศึกษา ทั้ง ๆ ที่การฝึกอบรมดังกล่าว
มีประโยชน์ต่อการสอนภาคปฏิบัติเป็นอย่างมาก
ครูเหล่านั้นก็ไม่ได้รับการรับรองและพิจารณา
เพิ่มเงินเดือนจากการฝึกอบรมเพิ่มเติมนี้ หนึ่ง

ในบางแห่งครูได้รับเงินเดือนน้อยกว่านักศึกษา ซึ่งเพิ่งสำเร็จออกไป ในระดับการศึกษาซึ่งต่ำกว่าเสียอีกถ้านักศึกษาเข้าสู่วงการอุตสาหกรรม ปัญหาเหล่านี้ทำให้ความรู้สึกที่จะยึดเหนี่ยวอาชีพครูโดยตลอดไปลดน้อยลง การเปลี่ยนครู การที่ไม่พึงพอใจที่จะเป็นครูอย่างเต็มที่ ย่อมมีผลกระทบต่อกระเทือนต่อการเรียน การสอนอยู่เป็นอันมาก ดังนั้นสมควรที่ผู้บริหารงานที่เกี่ยวข้องจะได้พิจารณาใคร่ครวญในเรื่องนี้อย่างรอบคอบ ผู้เขียนได้ทราบว่า เรื่องการเพิ่มเงินเดือนครูช่างอยู่ในระหว่างการพิจารณาของ ก.พ. อยู่แล้ว จึงหวังอยู่ว่าจะได้รับการพิจารณาด้วยดี และในระยะเวลาที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

สำหรับเรื่องนักเรียน แม้ในปัจจุบันนี้จะประจักษ์ว่ามีนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ใช่นักเรียนชั้นสูงทีเดียว ส่วนใหญ่มักจะเป็นนักเรียนในระดับที่ ๑๐-๒๐ ในห้องเรียนที่มีนักเรียน ๓๕ คน ทั้งนี้ คงจะเป็นเพราะความนิยมในอาชีพที่ใช้มือยังไม่มากถึงขนาดและบางส่วนอาจจะมึนคิดต่ออาชีพที่ใช้มือเสียด้วยซ้ำไป ดังนั้นจึงจำต้องแสวงหาช่องทางส่งเสริมให้ประชาชนยกย่องนับถือผู้ที่ทำงานด้วยมือมากขึ้น ศาสตราจารย์ เจ.เอ. วิสซิง ผู้เชี่ยวชาญด้านการอาชีวศึกษาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เสนอแนะไว้ว่า การที่ประชาชนจะยกย่องผู้ที่ทำงานด้วยมือมากขึ้นนั้นควรจะต้องส่งเสริมให้ช่าง

ฝีมือมีความภาคภูมิใจในงานของตน เสียก่อน เป็นประการแรก โดย

- ๑) ให้การฝึกอบรมซึ่งบุคคลเหล่านั้นจะรู้สึก ว่าตนเองรู้งานของตนมากกว่าผู้อื่น
- ๒) ให้โอกาสที่เขาจะก้าวหน้าในตำแหน่ง และฐานะ เช่น เป็นหัวหน้าคนงาน เป็นช่างเทคนิค และเป็นเจ้าของกิจการเอง
- ๓) จัดให้มีการทดสอบช่างฝีมือระดับต่างๆ ศาสตราจารย์ วิสซิง เสนอแนะไว้ที่ได้เห็นว่า ควรจะจัดตั้งสถาบันทดสอบฝีมือแรงงานขึ้น และควรมีชื่อระดับตำแหน่งและฐานะของผู้สอบได้ เพื่อที่ผู้นั้นจะได้ภาคภูมิใจตำแหน่งดังกล่าว นั้นมี Intermediate Industrial Assistant (ระดับช่างกึ่งฝีมือ) Industrial Assistant (ระดับช่างฝีมือ) Industrial Master (ระดับหัวหน้างานหรือหัวหน้าควบคุมงาน) เมื่อสอบไล่ได้ควรได้รับประกาศนียบัตรและสร้างเหรียญ หรือตราสำหรับประดับแก่ผู้สอบได้เป็น Industrial Assistant หรือ Industrial Master ผู้ได้รับเหรียญเหล่านั้นจะได้รับประกาศว่า ตนมีมาตรฐานทางช่างปานใดในที่สาธารณชน อันจะทำให้มีความภาคภูมิใจและรับผิดชอบในอาชีพมากยิ่งขึ้น ถ้าประสงค์เป็นทหาร ช่างก็มีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้ในเครื่องแบบ ถ้าเป็นเจ้าของร้านก็ให้ใช้คำว่า Industrial Master Enterprise ต่อจากชื่อร้านของตนได้ ผู้เขียน

ได้ทราบว่าระบบการทดสอบฝีมือแรงงาน (Skill test) กำลังจะมีในประเทศไทยในอนาคตอันใกล้ เนื่องจากรัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการระดับชาติขึ้นอีกคณะหนึ่งชื่อว่า “คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานและทดสอบฝีมือ” ซึ่งมีอธิบดีกรมอาชีวศึกษาเป็นประธาน และมีผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายการศึกษา และวิศวกรจากรัฐวิสาหกิจและเอกชน ร่วมเป็นกรรมการด้วย ส่วนกรรมการชุดนี้จะดำเนินการในแนวใดบ้างนั้นคงจะได้ทราบกันในโอกาสต่อไป

นอกจากการทดสอบฝีมือและให้ประกาศนียบัตรเป็นช่างชั้นหนึ่ง-สอง-สาม แล้ว เมื่อต้องการให้ช่างที่เก่งมีความพึงพอใจและภาคภูมิใจในอาชีพ ก็ควรจะให้ช่างต่าง ๆ รู้ว่าตนไม่ได้ถูกลด้อยไว้ในที่มืด สมควรที่จะให้ช่างที่มีฝีมือมีโอกาสก้าวหน้าในการศึกษาด้วย อย่างเช่นที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีการจัดระบบที่

เรียกว่า *Second Way of Education* หมายความว่า ช่างที่เก่งแต่ไม่เคยเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมาก่อน ก็ควรมีโอกาสจะได้รับปริญญาสูงสุดจากมหาวิทยาลัยได้ ถ้าเก่งยอดเยี่ยมจริง ๆ ในเยอรมันตะวันตกช่างที่ชำนาญงาน ซึ่งมีพื้นฐานเดิมเพียงประถมศึกษาเท่านั้น ก็อาจเรียนหลักสูตรพิเศษเพื่อที่จะเข้า *Ingenieurschule* ซึ่งเป็นโรงเรียนสำหรับสอนวิศวกรปฏิบัติหรือช่างเทคนิคชั้นสูงเมื่อเรียนจบได้คะแนนดีก็จะสามารถเข้าเรียนต่อวิทยาลัยทางเทคโนโลยีโดยไม่ต้องสอบคัดเลือกอีก นั่นแสดงว่าผู้ที่มีความสามารถทางช่างและเป็นผู้ใฝ่ใจในการศึกษา ก็จะมีโอกาสยกระดับของตนเองเป็นชั้น ๆ ไป โอกาสและช่องทางเช่นนี้ในประเทศไทยยังมีไม่ค้อยจะกว้างขวางนัก จึงสมควรที่ผู้บริหารงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำเรื่องนี้มาพิจารณากันอีกในโอกาสอันเหมาะสม ๐

เอกสารอ้างอิง

พร อุดมพงษ์	ปัญหาแรงงานกับการอาชีวศึกษา เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมสัมมนาหัวหน้าคณะวิชาของสถานศึกษาระดับวิทยาลัยเทคนิค ๖-๑๗ พฤษภาคม ๒๕๑๑ จังหวัดนครราชสีมา ๒๔ หน้า (โรเนียว)
วิรัช กฤษมาศ	แนวความเห็นใหม่เกี่ยวกับการจัดอาชีวศึกษา เอกสารประกอบการบรรยายในการอบรมครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ของสถานศึกษาระดับโรงเรียน ๒๖ สิงหาคม ๒๕๑๒ จังหวัดเชียงใหม่ ๘ หน้า (โรเนียว)
Wissing, J.A.,	การอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพช่างอุตสาหกรรมในไต้หวัน อาชีวสาร หน้า ๑๒-๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๘

พจนานุกรม
อังกฤษ-ไทย

ของ

ศาสตราจารย์ น.อ. พระริยมวิรัชพากย์ ร.น.

ปริญญาเอกมหาวิทยาลัยฝรั่งเศส

อดีตอัครราชทูตประจำประเทศฝรั่งเศส อิตาลี เบลเยียม

เนเธอร์แลนด์ สวิส สเปน และ โปรตุเกส

ศาสตราจารย์พิเศษในวิชาภาษาต่างประเทศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขนาด

จัดพิมพ์ในรูปเล่มขนาดตั้งโต๊ะ ซึ่งเหมาะสำหรับมีไว้ประจำสำนักงาน และโต๊ะทำงานประจำตัว

การเรียงพิมพ์

ในการเรียงพิมพ์ ได้ใช้ตัวพิมพ์ ๓ แบบ แบบ ๑ ตัวคำ คือตัวศัพท์ แบบ ๒ ตัวรรวมคำ คือ ศัพท์ที่มีต้นกำเนิดเดียวกัน แบบ ๓ ตัวเอน คือ ประโยคสำนวน โดยจัดให้สะดวกต่อการค้นหามากที่สุด

คำศัพท์

ศัพท์ต่าง ๆ ได้เลือกเฟ้นอย่างรอบคอบ มีศัพท์ปัจจุบันที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน และศัพท์ในทางเทคนิค ทางศิลปวิทยา ทางปรัชญา ทางการเมือง

คำแปล

ในพจนานุกรมเล่มนี้ ใช้แต่จะคำนึงถึงความหมายโดยเฉพาะของแต่ละคำก็หาไม่ แต่ได้คำนึงถึงความหมายพิเศษ และสำนวนต่าง ๆ ที่มีกิจการใช้คำเหล่านั้นด้วยเป็นประการสำคัญ โดยมีคำไทยซึ่งมีความหมายตรงกัน อันสะดวกต่อเลือกใช้

พิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์ ราคาเล่มละ ๖๐ บาท

มีจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป และที่

ชนบุรีศึกษา

๗๘๐ - ๗๘๒ วงเวียนใหญ่ ชนบุรี โทร. ๖๒๘๐๑

นครเกษมบุ๊คส์ไตร์

๒๒๘ นาคเกษม กรุงเทพฯ ๑ โทร. ๒๗๐๗๕

บทบาทของวิทยาลัย วิชาการศึกษา ส่วนภูมิภาค

อารี สันหลวี

การจะกล่าวถึงบทบาทของวิทยาลัย วิชาการศึกษาในประเทศไทย เป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างขวาง เพราะประเทศเรานี้ ถ้ากล่าวคร่าว ๆ ถึงลักษณะการจัดการศึกษา อาจแบ่งเป็นลักษณะชนบทและลักษณะในเมือง สำหรับลักษณะในเมืองหรือลักษณะนครหลวง หรือเขตนครบาลนี้ กำลังจะมีปัญหาเรื่องการศึกษา ในแหล่งอุตสาหกรรมหรือแหล่งเสื่อมโทรม ซึ่งนักการศึกษาส่วนใหญ่ยังมีใครได้คำนึงถึงกันนัก ข้าพเจ้าคิดว่าปัญหานี้จะเป็นปัญหาใหญ่ทางการศึกษาของเรา ไม่น้อยกว่าปัญหาการศึกษาในชนบท หรือส่วนภูมิภาคที่กำลังเป็นปัญหาเฉพาะหน้าอยู่ขณะนี้เลย

ปัญหาการศึกษาในส่วนภูมิภาคขณะนี้ ก็คือ ครูไม่พอโดยเฉพาะครูที่มีวุฒิสำหรับสอนในระดับมัธยมศึกษา ครูที่มีวุฒิก็ไม่นิยมออกไปทำงานในส่วนภูมิภาค นักเรียนมัธยมจึงล้นไหล

เข้ากรุงเทพฯ เพราะเชื่อว่าจะมีครูที่มีคุณภาพในกรุงเทพฯ

เพื่อแก้ไขปัญหาคูรมัธยมไม่พอ และครูที่มีวุฒิไม่นิยมออกไปทำงานในส่วนภูมิภาค วิทยาลัย วิชาการศึกษาจึงได้ขยายสาขา ไปยังส่วนภูมิภาค เดิมมีสาขาอยู่เพียงที่บางแสน จังหวัดชลบุรี ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ จึงได้ขยายสาขาไปอีก ๓ จังหวัด คือพิษณุโลก มหาสารคาม และสงขลา

มีผู้สงสัยและตั้งคำถาม ว่าทำไมวิทยาลัย วิชาการศึกษาจึงไปเปิดสาขาตามส่วนภูมิภาค ทั้ง ๆ ที่ก็มีปัญหาครูอาจารย์ไม่พอ และครูอาจารย์ ในระดับนี้ ส่วนใหญ่ก็ไม่นิยมออกทำงานในส่วนภูมิภาค คำตอบมีว่าจำเป็นต้องทำทั้ง ๆ ที่ครู อาจารย์ก็ยังไม่เพียงพอเช่นนี้ เพื่อสร้างครูที่จะรักการทำงานในชนบทต่อไป การที่นิสิตนักศึกษาที่ไปจากทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ได้ไปเรียนอยู่ต่างจังหวัดเช่นนี้ ทำให้เกิดความ

คุณเคยต่อสภาพชนบท ถึงแม้สถานที่ตั้งของวิทยาลัยวิชาการศึกษา จะอยู่ในเขตอำเภอเมือง แต่นิสิตนักศึกษา ได้เห็นสภาพชีวิตชนบทใกล้เคียง ความคุ้นเคยเช่นนี้ทำให้ไม่เกิดความหวาดกลัวที่จะออกไปทำงานตามชนบท ด้านนิสิตนักศึกษาส่วนมากเรียน และคุ้นเคยต่อสภาพในกรุงเทพฯ ทั้งๆ ที่หลายคนมาจากภูมิภาค แต่การที่ได้คุ้นเคยกับความสะดวกสบาย ทำให้ครูที่เรียนสำเร็จแล้วหลายคน คิดอยู่กับความสะดวกเช่นนี้ ไม่ต้องการผจญกับความไม่สะดวกนานาประการในส่วนภูมิภาคที่ตนห่างเหินมา หรือไม่รู้จัก

หนึ่ง ประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วย่อมมีช่องว่าง ระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และความสามารถของประชากรส่วนใหญ่หรือประมาณ ๗๐-๘๐ เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด ที่มีการศึกษาเพียงชั้นประถมปีที่สี่ สื่อมวลชนที่แพร่หลาย การถ่ายเทของวัฒนธรรมต่างประเทศก็มีช่องว่างอย่างมาก กับความมั่นคงทางพื้นฐานวัฒนธรรมไทย และวิจารณ์เฉพาะในการคิดการตัดสินใจของประชากรส่วนใหญ่ ครูที่เป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมได้ทันกับเทคโนโลยี จึงเป็นบุคคลสำคัญกลุ่มหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาพลเมืองที่มีประสิทธิภาพให้แก่ประเทศ

ในการดำเนินงานผลิตครูหรือพัฒนาครู มีองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ที่จะให้การผลิตหรือพัฒนาครูได้ผลหรือไม่ องค์ประกอบ

เหล่านี้ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ และอุดมคติในการทำงานของครูในวิทยาลัยวิชาการศึกษา วิธีการสอน อุปกรณ์การสอน อาคารสถานที่ อาณาบริเวณวิทยาลัย และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่วิทยาลัยจะจัดให้แก่ นิสิตนักศึกษา

การที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา จะมีบทบาทในการเป็นผู้นำในวิชาชีพครู ก็จำเป็นต้องมีหลักสูตรและการสอนที่เหมาะสม และทันกับความก้าวหน้าใหม่ๆ และที่น่าทึ่งที่สุดว่าวิทยาลัยจะทำหน้าที่ทั้งสามบทบาทนั้นได้ดีโดยการให้นักเรียนครู หรือนิสิตนักศึกษาเห็นแนวทางศึกษาท้องถิ่น นำความรู้และวิชาการไปปรับปรุงงานในท้องถิ่น เช่นวิทยาลัยวิชาการศึกษามหาสารคาม ซึ่งผลิตครูไปสอนในระดับมัธยมศึกษา ถ้าสอนแต่ทฤษฎี เนื้อหาความรู้ในหนังสือหรือตำรา หรือเนื้อหาวิชาการบริสุทธิ์ ในห้องทดลองย่อมจะไม่สามารถผลิตครูที่ดีมีประสิทธิภาพได้ เพราะจะสร้างแต่ครูที่ได้แต่สอนหนังสือ หรือบอกหนังสือในห้องเรียน ไม่สามารถสร้างครูที่จะนำให้เกิดรู้จักชีวิตในท้องถิ่นใกล้ตัว ใกล้ตัว ในประเทศ ในโลก ก่อนที่จะรู้จักโลกกว้าง ก็ควรจะรู้จักท้องถิ่นแคบๆ ใกล้ตัว รู้วิธีที่จะศึกษาเพื่อรู้จักท้องถิ่น เคยมีหลายท่านวิจารณ์การศึกษาไทยว่าสอนเด็กให้รู้จักประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ของยุโรปอย่างดี ท่องจำสอบไล่ได้ แต่เรื่องเมืองไทยไม่รู้จักเลย เช่น เด็กจังหวัดเพชรบูรณ์หลายคนอาจจะไม่เคยรู้เรื่องและชาวซิงในศิลปะ การช่างในจังหวัดของ

ตนเลย เพราะเรียนวิชาศิลปะที่มาจากหลักสูตร
ส่วนกลาง เด็กรุ่นใหม่ในจังหวัดมหาสารคาม
อุบลราชธานี ไม่รู้จัก *หนังสือผูก* ซึ่งเป็นวรรณคดี
ท้องถิ่น เพราะวรรณคดีที่เรียนจะเรียนจะจาก
หลักสูตรส่วนกลางเช่นกัน โรงเรียนประถมใน
ตำบลหนึ่ง ทั้งที่หมู่บ้านมีชื่อเสียงทางด้านการบิน
หม้อดินเผา เวลาที่เรียนหัตถศึกษาที่โรงเรียน
ครูสอนเรื่องการถักทอ ซึ่งต้องไปซื้อสายพลาสติก
จากกรุงเทพฯ มาฝึกทำ แทนที่จะหาวิธีให้เด็ก
คิดค้นแบบแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทั้งนี้เพราะหลักสูตร
ให้สอนถักทอ ถ้าจะถามต่อไปก็ทราบว่าเป็นหลัก
สูตรกระทรวงศึกษาธิการ ระบุว่าให้โรงเรียน
พิจารณาสอนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น แต่ครูผู้สอน
มักจะเลือกสอนเรื่องที่สอนได้ง่ายที่สุด สะดวกที่
สุด เพราะการบินจะต้องใช้เวลามาก ต้องหาดิน
เวลาบินมักเลอะเทอะเปรอะเปื้อน การถักทอ
สบายไม่สกปรกเลอะเทอะ

ประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นเรา นี้ ต้องการ
บุคคลชั้นนำที่ยอมลำบาก ที่จะศึกษาสภาพปัญหา
และหาทางที่จะแก้ปัญหา มีใช้ผู้ที่ต้องอ่านตำรา
เพื่อให้ได้ปริญญา หรือประกาศนียบัตรเท่านั้น
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ที่ประสาทปริญญาจึงจำ
เป็นต้องฝึกครูให้รู้จักคิด รู้จักใช้ความรู้ไปแก้
ปัญหาและปรับปรุงงาน

ครูควรจะเป็นผู้นำ ช่วยให้เกิดฝึกศึกษา
ปัญหาในท้องถิ่น รู้จักหาความรู้ รู้จักใช้ความรู้
การที่มหาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในส่วนภูมิภาคนี้

อย่างน้อยครูอาจารย์ ก็จะมีเห็นความแตกต่าง
และลักษณะพิเศษเฉพาะของท้องถิ่น ในการสอน
คงจะหาทางหาเรื่องในท้องถิ่น มาประกอบการ
สอน และต่อไปคงจะรวบรวมกำลังที่จะปรับปรุง
หลักสูตรให้เหมาะสม จริงอยู่เนื้อหาความรู้และ
วิชาการย่อมเป็นหลักเดียวกัน แต่วิธีการนำความ
รู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาจำเป็นต้องใช้ตัวอย่างที่
อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน เพราะฉะนั้นหน้าที่และบทบาท
ที่สำคัญที่สุด ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาในส่วน
ภูมิภาค จึงควรจะเป็นอนุความรู้ในเรื่องราวของ
ภูมิภาคนั้น ทั้งทางด้านวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์
ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการ
ศึกษาทางอีสาน ควรจะได้เป็นอัคราจารย์วรรณคดี
ท้องถิ่น ศิลปท้องถิ่น ร่วมมือกับเกษตรกรในการ
เผยแพร่ความรู้ในการเลี้ยงไหม การเลี้ยงสัตว์
และอาชีพอื่น ๆ ในท้องถิ่น วิทยาลัยวิชาการ
ศึกษาทางภาคใต้ นอกจากเก็บรักษาวรรณคดี
ศิลปท้องถิ่น ก็ร่วมมือกับเกษตรกรและองค์การ
อื่น ๆ ในการปรับปรุงและเผยแพร่ความรู้ทาง
การประมง การเหมืองแร่ และอาชีพอื่น ๆ

เมื่อวิทยาลัยวิชาการศึกษา ส่วนภูมิภาค
ศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น ขึ้นต่อไปก็เป็นการ
แลกเปลี่ยนความรู้ ในระหว่างสถานศึกษาชั้นสูง
ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยวิธีนี้เราจะรู้
จักตัวเราเองได้ดีขึ้น

การที่มีวิทยาลัยวิชาการศึกษา ไปอยู่ตาม
ภูมิภาคต่าง ๆ นี้ จึงเป็นการเริ่มต้นที่จะให้ครู
อาจารย์เริ่มเห็นกว้างขึ้น ขณะนี้หลักสูตรยังเป็น

แผนเดียวกันตลอดทุกแห่ง แต่ถ้าได้มีการไตร่ตรองพิจารณา ก็หวังว่าจะมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกันตามความแตกต่างของภูมิภาค

การตั้งต้นศึกษาเรื่องของท้องถิ่น แต่ละวิทยาลัยวิชาการศึกษาอาจจะเริ่มจากการมีอาคารพิพิธภัณฑ์ ประเภท Folk Museum รวบรวมศิลปวัตถุในท้องถิ่นที่เป็นของพื้นบ้าน มีใช้วัตถุราคาแพง แต่เป็นของใช้ในท้องถิ่นที่อาจจะสูญหายไปในเวลาไม่ช้า เช่นอุปกรณ์ทอผ้า ภาปลา ฯลฯ และพิพิธภัณฑ์ประเภท Natural History Museum ที่รวบรวมแร่ พืช สัตว์ ในท้องถิ่น ในขั้นต่อไปก็อาจจะทำเป็นพิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ การสะสมวัตถุในท้องถิ่นสำหรับพิพิธภัณฑ์ ครูอาจารย์ก็จะร่วมกับนิสิตนักศึกษาสะสมรวบรวมไว้ อาคารพิพิธภัณฑ์นี้สำนักงานประมาณน่าจะถือว่าเป็นห้องเรียนชนิดหนึ่ง

ความคิดในเรื่องการตั้งพิพิธภัณฑ์ ในวิทยาลัยวิชาการศึกษาส่วนภูมิภาคนี้ ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ ครูได้ความอดบั่นดาลใจจากเจ้าคุณอริยญาณมุนี แห่งวัดมหาชัย จังหวัดมหาสารคาม ท่านได้รวบรวม *หนังสือผูก* (หนังสือจารในใบลานของท้องถิ่นอีสาน) ขณะนี้ยังขาดสถานที่จะเก็บรักษา และครูใหญ่ชาย แสนคำวัง แห่งโรงเรียนศรีโกสุม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมเล็ก ๆ แต่ครูใหญ่สนใจที่จะสตัฟฟง และสัตว์อื่น ๆ ในท้องถิ่นไว้จัดเป็นพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียน และที่วิทยาลัยครูมหาสารคาม อดีตผู้อำนวยการ

อาจารย์ วิศาล ศิวารัตน์ ได้เคยรวบรวมตู้พระธรรมตามวัด ในวัดมหาสารคามและวัดใกล้เคียงที่ถูกทอดทิ้งและใช้เป็นตู้กับข้าว โดยนำตู้ใหม่ไปแลกมาเก็บไว้ ขณะนี้วิทยาลัยก็ยังไม่สามารถเก็บรักษาให้เหมาะสม เพราะขาดอาคารพิพิธภัณฑ์ดังกล่าว

บางที่อาจจะมีผู้คัดค้านว่า พิพิธภัณฑ์ที่กรมศิลปากรจัดเปิดตามจังหวัดต่าง ๆ ควรจะเพียงพอ แต่พิพิธภัณฑ์ที่กล่าวนี้จะมีกว้างขวางกว่าพิพิธภัณฑ์ของกรมศิลปากร และวิทยาลัยวิชาการศึกษา มีนิสิตนักศึกษากำลังศึกษาอยู่เป็นจำนวนมากเกินพันคน ก็จะได้มีโอกาสช่วยรวบรวมรักษาและศึกษา ตลอดจนเผยแพร่

บทบาทของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ส่วนภูมิภาค ในการเป็นอยู่ความรู้ในท้องถิ่นก็มีดังกล่าวนมา แต่บทบาทในการเป็นผู้นำทางวิชาชีพ อยู่ที่การศึกษาปัญหาการเรียนในท้องถิ่น ซึ่งจะต้องมีการสำรวจและศึกษา ตลอดจนทดลองเพื่อปรับปรุงการสอน การนำเทคนิค และอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้ามาใช้ วิทยาลัยวิชาการศึกษาจำเป็นต้องศึกษาปัญหาจากครูในท้องถิ่น และนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหา ถ้าคณะครูอาจารย์ในวิทยาลัยวิชาการศึกษาส่วนภูมิภาค เริ่มสร้างบทบาทรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น ในวันหนึ่งข้างหน้าก็คงจะประสบผลอันเป็นจุดมุ่งหมาย ที่จะให้นักเรียนครูและนิสิตนักศึกษาได้รู้จักชนบท รู้จักนำวิชาการไปแก้ปัญหาและปรับปรุงชนบท เพื่อได้รู้จักตัวเองในที่สุด ๑

๑ ศรี ๑

สุจิตต์ วงษ์เทศ

เกริ่นความของเก่า

๑ แม่ศรีเอ๋ย   แม่ศรีสาละ
ขกมือไหว้พระ   ว่าจะมีคนชม
ขนกัวเจ้าต่อ   ขนคอเจ้ากลม
ซักผ้าปนนม   ชมแม่ศรีเอ๋ย ฯ

๑ แม่ศรีเอ๋ย   แม่ศรีสาหงส์
เชิญเจ้ามาลง   เอาแม่สร้อยทอง
เชิญไปเชิญกลาง   เชิญแม่ทองศรีเอ๋ย ฯ

๑ แม่ศรีเอ๋ย   แม่ศรีสาคร
นมขานหน้าอ่อน   ผัวจะรังเจ้าไว้
กะดิกข้างน้อย   เป็นทองคำเปลว
เชิญมาเร็ว ฯ   เกิดแม่ทองศรีเอ๋ย ฯ

๑ ว่าแม่ศรีเอ๋ยแม่ศรีสาละ   แม่เต็นจ้ำบะไม่อ่านเขียน
เขาไปโรงเรียนแม่ไม่ไปโรงเรียน   แม่พากแม่เพียรจะประกวตนางงาม
เห็นพระแม่ก็ไม่ไหว้พระ   ไม่เกรงประยมบาลทั้งสาม
เห็นผ้าเหลืองแม่แทบเปลืองผ้าตาม   เลวทรามประชานก็ขังขม
ขนกัวเจ้าต่อเหมือนตองว   ขกควแบะทำให้เสพสม
ขนคอเจ้าก็กรอกก็ถึงกลม   เหมือนขนโคนมพันธุ์ดี
กลางทุ่งกลางทางกลางถนน   เดินเบียดผู้คนให้เช็กส์ซ
ซักผ้าปนนมหัวผมแต่ละที   บาทวิถ้วาด้านมันยังอาย

๑๘ คำ ๆ ทะวิสดี

๑	ว่าแม่ศรีเอยแม่ศรีสาหงส์ ทั้ง ๆ ทฬัพพรณสันดานลาย เชิญเจ้ามาลงวงปีพาทย์ โคตรเจ้าเหล่าอกเก้แก้งก้ง ตะปี่ตะกลองร้อง -- โน - โน เสียงเต่าทองร้องมาจากข้างโนโน	ดวงแม่สมพงส์กับฝรั่งทั้งหลาย เบ็งคองหายร้อยปูเซ็งเท็งหรือยัง แม่โคตคนพราดพราดหาฝรั่ง นมั้นลูกฝรั่งหรือลูกไทย วิ่งไปกอดต้นชาโต้วแล้ววิ่งให้ กระจับปีขอสามสาย -- สวัสดี
---	--	--

๑๖ คำ ๆ วาตุษ

๑	ว่าแม่ศรีเอยแม่ศรีสาคร สะไบปรกฝ้ายกปีดอยู่ดีดี นมยานบานบุรีราศรีโทรม ถ้ายิ่งอยู่มหาวิทยาลัย ขอบกะดิกข้างน้อยอ้อวรส ปานปีดทองคำเปลวบั๊กเฉลวรัก เชิญแม่ศรีแซนแพรนซิสโก เป็นนางงามสนามไชยไม้ตีพริก	แม่อรชรสมเป็นแม่ศรี เอาออกแบหลาหน้าเวทีวดเครื่องใน หน้าอ่อนอ่อนฝรั่งโลมรุกกันใหญ่ มีผิวคนไทยละก็ -- อายนัก เหมือนเกาผดฝั้นกันกระสันศักดิ์ คักคักขลุกลักคูกคัก มาเซชมนมมโตลูกอี่ปริก ปีดวิกอยู่ที่หน้าพระราชวัง
---	--	---

๑๘ คำ ๆ อะโกโก้

๑	ขณะนั้น เฝ้าเจ้าชะอู้งคองนัง	ท่านรัฐมนตรีศึกษาสุดเสียงสังข์ กับพระกฤษณะนั่งพิจารณา
---	---------------------------------	--

๑๒ คำ ๆ เชิด

๑	กา ๆ ได้ลูกมึงมา กูได้ลูกนก พ้อมึงเต็น อ้ายลูกกาดำ ๑ เสมอ รัว เชิด -----	มายัดใส่พก มาโยนเล่น แม่มึงรำ ร้องกา ๆ แล้วโอดปี ๆ
---	--	--

ปกจาก

วารสารสังคมศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นวารสารวิชาการทางสังคมศาสตร์ ประกอบด้วยบทความทางรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา ออกรายสามเดือน ปีละ ๔ เล่ม ในเดือน มกราคม เมษายน กรกฎาคม และตุลาคม

สำหรับเล่ม เดือนตุลาคม ๕๕๕๕ ดังต่อไปนี้

สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการทางสังคมของประเทศไทย

ประเทศไทยต้องการนโยบายวางแผนครอบครัวหรือไม่

บทบาทของนักนิสิตาสาสมัครในการพัฒนาประเทศ

ความเจริญของประชากรกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ภาวการณ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการเกษตรกับพัฒนาการอุตสาหกรรม

พัฒนาการอุตสาหกรรมในประเทศไทย

เงินเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ผลเนื่องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย

การปฏิรูปฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

Development and Education-Lessons from Thailand's-Experience

Thal Student's Political Interest and Attitude

หนังสือออกหลายเล่ม

พัทธา สายท

นิพนธ์ เทพวัลย์

แมนภววิชานิติศาสตร์

เทียนฉาย กิ่งพันธ์

ขจร สารพันธ์

วิชิตวงศ์ ณ บัณฑิต

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

ไพโรจน์ วงศ์วิภาณนท์

ชมเพลิน จันทร์เรืองเพ็ญ

ประหยัด หงษ์ทองคำ

Prachoom Chomchai

Suchit Bumbongkarn

ราคาขายปลีกเล่มละ ๘ บาท นิสิตนักศึกษา ซื้อมาจากอาจารย์ผู้แทนจำหน่าย เล่มละ ๕ บาท สมาชิกปีละ ๓๐ บาท รวมค่าส่ง แจกความจำนงได้ที่ อาจารย์ บุพเรศ บุญกลิ่นขจร ผู้จัดการวารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับ วารสารทางการศึกษา ของไทยในปัจจุบัน

ไพฑูรย์ สินลารัตน์

ในระบบชีวิตของสังคมปัจจุบัน การติดต่อสื่อความหมายซึ่งกันและกัน ของสมาชิกในสังคม นับวันแต่จะทวีความสำคัญมากขึ้นทุกที การติดต่อสื่อความหมายนี้ จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความก้าวหน้าของวัฒนธรรมด้านต่างๆ ได้อย่างชัดเจน ถ้าวัฒนธรรมใด การติดต่อสื่อความหมายมีประสิทธิภาพทั้งผู้ให้และผู้รับ วัฒนธรรมนั้นก็ก้าวหน้าไปได้โดยง่าย

สำหรับวัฒนธรรมทางการศึกษานั้น มองในด้านหนึ่งก็จะเห็นได้ว่า ระบบการติดต่อสื่อความหมายดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้ามองอีกลักษณะหนึ่ง ก็จะทำให้เห็นว่าเราเพิ่งอยู่ในขั้นเริ่มต้นเท่านั้นเอง

ที่กล่าวว่าดำเนินไปอย่างดี มีประสิทธิภาพนั้น ก็เพราะว่าเรามีการติดต่อระหว่างผู้ดำเนินงานทางการศึกษาอยู่เสมอ ในรูปของระเบียบคำสั่ง จดหมาย หนังสือเวียนของทางราชการอยู่เป็นประจำ เรามีวารสารการศึกษาอยู่มากมายหลายฉบับ ทั้งที่ตีพิมพ์ประจำและพิมพ์เป็น

รายสะดวก แต่ในอีกลักษณะหนึ่ง การมีจดหมาย ระเบียบคำสั่ง หรือหนังสือเวียนของทางราชการนั้น จะได้ผลตามสั่งหรือระเบียบนั้นหรือไม่ ถ้าไม่มีการตีความ และติดตามผลอย่างรัดกุมพอ หรือถ้าเป็นการบังคับในระบบของคำสั่ง หากนำมาใช้กับการศึกษามากแล้ว ประสิทธิภาพทางการศึกษาก็จะลดน้อยลง จะดีก็เพียงในเชิงการบริหารงานเท่านั้น

ในบทความนี้ จะกล่าวถึงวารสารทางการศึกษาเท่านั้น โดยจะกล่าวในเชิงความเห็นทางหลักวิชาที่ผู้เขียนมีอยู่ ตามประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้รับ ดังนั้นจึงขอมอบให้มีข้อโต้แย้งติดตามมาในโอกาสต่อไป

คำว่า “วารสารทางการศึกษา” ที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงในบทความนี้ หมายถึงวารสารที่ผู้จัดทำ คิดและทำเพื่อผู้ที่อยู่ในวงการศึกษาดูเฉพาะ มีเนื้อเรื่องเกี่ยวเนื่องกับการศึกษาโดยตรง ทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การสอน และเรื่องที่ช่วยให้การเรียน การสอน ดำเนิน

ไปอย่างราบรื่น วัตถุประสงค์ ได้ผลสมความมุ่งหมาย ซึ่งย่อมจะได้แก่ เรื่องการบริหาร การแนะนำ การสอดแทรกศึกษา จิตวิทยา ฯลฯ โดยนัยนี้ จึงไม่พ้นที่จะกล่าวพาดพิงถึง วารสารจันทร์เกษม วิทยากรย์ ประชาศึกษา วิทยุศึกษา วารสารวัฒนธรรมไทย วารสารวิสามัญศึกษา อาชีวสาร วารสารแนะนำ วารสารการศึกษา ผู้ใหญ่ ศูนย์ศึกษา วารสารครู วิทยาสาร มิตรครู เป็นต้น

วารสารทางการศึกษา ที่ผู้เขียนอ้างมาพอเป็นตัวอย่างนี้ คัดเอาเฉพาะที่ตีพิมพ์ออกเป็นประจำ และมีการจำหน่ายกว้างขวางพอสมควร ได้ละเว้นประเภทที่ตีพิมพ์แจกจ่ายกันเอง เช่น วารสารกรมการฝึกหัดครู หรือวารสารที่ตีพิมพ์ตามภาค ตามจังหวัด อีกมากมาย เกินกว่าที่ผู้เขียนจะรวบรวมมาศึกษาได้ แต่ก็ใคร่ขอชี้ว่า วารสารทางการศึกษาในส่วนภูมิภาค ที่ตีพิมพ์แต่ละภาคการศึกษา แต่ละจังหวัดนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นประโยชน์อย่างมากทั้งในด้านการทำความเข้าใจในท้องถิ่น การจัดการศึกษา เฉพาะ รวมถึงการสร้างอุดมคติของภาคของจังหวัดนั้น อย่างไรก็ตาม วารสารที่ออกก็จะต้องมีคุณภาพพอสมควร มิใช่เป็นเครื่องเล่น หรือเป็นงานอดิเรกของผู้ทำ

ในจำนวน ๘ ฉบับแรกที่อ้างมานั้น เป็นวารสารที่อยู่ในความรับผิดชอบ ของกระทรวงศึกษาธิการมี วิทยากรย์ และ ประชาศึกษา

เท่านั้นอยู่ในความดูแลของคุรุสภา แต่คุรุสภาก็ไม่แตกต่างไปจากกระทรวงศึกษาธิการมากนัก) ผู้จัดทำก็เป็นข้าราชการในกระทรวงศึกษาธิการ สองฉบับ ต่อมา (ศูนย์ศึกษา กับ วารสารครู) จัดทำโดยสมาคมทางการศึกษา แต่ผู้บริหารก็ยังสังกัดอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนสองฉบับสุดท้าย (วิทยาสาร และ มิตรครู นั้นจัดทำโดยเอกชนแต่ก็เป็นเอกชนที่หากิน อยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ) เมื่อพิจารณาจากสภาพนี้แล้วย่อมจะค้านได้ว่า วารสารแทบทั้งหมดอยู่ภายใต้อิทธิพลของทางราชการคือกระทรวงศึกษาธิการ ผู้จัดทำส่วนมากเป็นข้าราชการ ในกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นจึงไม่แปลกอะไร ที่ความคิดเห็นเชิงคัดค้าน การวิพากษ์วิจารณ์ เกี่ยวกับงานการศึกษา หรือการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ แทบจะไม่มีในวารสารเหล่านี้ เมื่อวารสารเหล่านี้ ไม่เป็นผู้นำทางความคิดในเชิงอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับงานทางการศึกษาแล้ว ผู้อ่านในวงงานของการศึกษา ก็ย่อมจะต้อยในเชิงความคิดมักจะเห็นตามไปด้วย อิทธิพลนี้ ถ้าพิจารณาให้ถี่ถ้วน เราจะไม่แปลกใจเลยที่นักเรียนของเราไม่รู้จักการถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาระบบประชาธิปไตย

ข้อสังเกตที่เห็นได้ ก็คือ วารสารทางการศึกษาแต่ละฉบับที่มีอยู่ในวงการศึกษาของเรานั้น มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน จนแทบเหมือนกันไปหมด จันทร์เกษม เมื่อตีพิมพ์ฉบับแรก (พ.ศ.

๒๔๙๖) ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่า จันทรเกษม เป็นวารสารที่มีวัตถุประสงค์จะส่งเสริม และเผยแพร่การศึกษา คือ เสนอข่าว ความคิดเห็น ตอบปัญหาข้อใจ และเสนอบทความคดีทางการศึกษาเรื่องที่น่าสนใจในวารสารนี้ เราได้กำหนดไว้ว่าจะให้เป็นเรื่องเกี่ยวกับสารคดีทางการศึกษาโดยตรง จันทรเกษมจึงมีเพียงรสเดียว คือรักทางการศึกษา แต่เราหวังว่าจะเป็นที่รสที่ไม่จืดชืดจนเกินไป แต่ในปัจจุบันวารสารนี้ก็ยังคงเป็นสภาพนี้อยู่ วิทยุศึกษา บรรณาธิการเคยคุยให้เขียนพั่งครั้งหนึ่ง ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปเหมือนกัน ส่วนวารสาร วิทยุอาจารย์ ก็เพื่อ ส่งเสริมพัฒนาการทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษาทั่วไป สำหรับวารสารวิสามัญ นั้นมีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มพูนวิชาการ ในด้านวิธีสอน และเนื้อหาวิชาให้กับครูทุกระดับ และทุกประเภท ซึ่งในการจัดทำคณะบรรณาธิการก็ตั้งเรื่องของการศึกษาอย่างกว้างๆ นั่นเอง ถึงแม้ ศูนย์ศึกษา ก็มีลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากวารสารการศึกษาอื่นๆ ส่วน วิทยุสาร และ มิตรครู นั้นเห็นจะพออนุโลมได้ในด้านของการเสนอข่าวที่รวดเร็วทันใจ แม้เรื่องต่างๆ จะตีวงกว้าง ๆ อีกเช่นเดียวกัน

ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนนั้น เห็นจะได้แก่ ประชาศึกษา เพราะผู้จัดทำเคยให้สัมภาษณ์กับผู้เขียนครั้งหนึ่ง ว่ามุ่งหมายเฉพาะการประดม

ศึกษาเท่านั้น รวมถึงเนื้อเรื่อง ก็มุ่งทางนี้โดยตรง อาชีวสาร นั้นก็รู้สึกว่าจะมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัด ว่าเป็นเพื่อการอาชีวศึกษา แต่เมื่อถึงตอนจัดทำเนื้อเรื่องเข้าจริงจัง ก็กลายเป็นวารสารการศึกษาทั่วไป ไปอีกเช่นกัน คือคัดเอาเรื่องการศึกษาทั่วไป มาลงพิมพ์เหมือนวารสารการศึกษาอื่นๆ (ดู อาชีวสาร ฉบับกันยายน ๒๕๑๒ และฉบับอื่น ๆ ในปี ๒๕๑๒)

การที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ อย่างย่อๆ นี้ จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของวารสารแต่ละฉบับนั้น จะมีแตกต่างกันก็แต่เพียงตัวอักษรเท่านั้น แต่การดำเนินงาน การคัดเลือกเรื่องแทบจะไม่แตกต่างกันเลย เพราะเมื่อสรุปแล้ว เป็นไปเพื่อการศึกษอย่างกว้างๆ เท่านั้น ส่วนจะมุ่งลงไปว่าการศึกษาแนวไหน ระดับใด โดยเฉพาะ หรือมุ่งหมายให้สนองความคิดคนกลุ่มใดนั้น ยังไม่มีมากและไม่กว้างขวางพอ (ยกเว้นวารสารแนะแนว เท่านั้น) เมื่อเป็นดังนี้ หน้าหนึ่งของบรรณาธิการ หรือผู้จัดทำจึงมีเพียงรวบรวมเรื่อง ขอเรื่อง จากบุคคลต่างๆ พอให้ครบจำนวน แล้วส่งพิมพ์ ก็เป็นอันเสร็จสิ้นหน้าที่

ที่ผู้เขียนออกจะแปลกใจอย่างมาก ก็ตรงที่วารสารฉบับเดียว สามารถจะบริการทั้งในทางวิชาการและในทางข่าวสารทุกระดับ โดยจะเป็นทั้งวารสารของมัธยมศึกษา ของอาชีวศึกษา ของอุดมศึกษาและการศึกษาทั่วไป (เช่น วิทยุจารย์) ทำให้สงสัยว่าจะสามารถดำเนินงานไปได้

มากนักน้อยเพียงไร เพราะบรรณาธิการเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการมาแทบทุกฉบับ ทุกสมัย วารสารบางเล่ม เช่น วารสารวิสามัญศึกษา จัดพิมพ์เพื่อครูทุกระดับทุกประเภท ซึ่งคลุมเครือและกว้างขวางเกินกว่าที่จะดำเนินงานได้อย่างสมจริง ทำให้วิทยาสารซึ่งเป็นไปทางข่าวสาร และความรู้ทั่วไปสามารถเข้าถึงครูประถมศึกษา ได้เป็นส่วนใหญ่ ความเข้าใจที่ยังไม่ชัดเจนนี้มีมาตั้งแต่เบื้องสูง คือตั้งแต่ระดับการศึกษาของชาติทีเดียว ครูของเรามักพูดกันเสมอว่า สอนเด็กให้เป็นคนดี แต่เราก็กังไม่รู้ว่า “ดี” ที่สังคมเราต้องการนั้นแท้จริงเป็นอย่างไร คนดีคือคนที่สามารถรักษาคำแห่งไว้ได้ อย่างนั้นหรือ หรือคนดีคือคนที่เห็นแก่พี่น้องพวกพ้องของตน หรือคนดีคือคนที่ตัดโลก โกรธ หลงได้ นี่เป็นอุทธาหรณ์ที่น่าพิจารณาอย่างยิ่ง

เมื่อวัตถุประสงค์ และขอบเขตของวารสารส่วนมากเป็นไปอย่างกว้างขวางเช่นนี้ ความสำคัญจึงขึ้นอยู่กับตัวบรรณาธิการเอง ถ้าบรรณาธิการฉบับใด มุ่งพิจารณาในวัตถุประสงค์ข้อใด ก็จะทำให้วารสารฉบับนั้น มีบุคลิกเฉพาะชั้น (เช่น วิทยจารย์ และ ประชาศึกษา ในปัจจุบัน) แต่ตัวบรรณาธิการทำหน้าที่เพียงแต่รวบรวมเรื่องแล้วส่งพิมพ์ วารสารนั้นก็ไม่ได้แตกต่างไปจากตำรารวบรวม บทความทางการศึกษามากนัก (ซึ่งนับว่ามีอยู่มากในวงการศึกษของเรา)

เรา) คุณสมบัติข้อนี้ผู้เขียนขอยกให้แก่ ดร. ก่อ สวัสดิพิบูลย์ สมัยเป็นบรรณาธิการ ประชาศึกษา และอาจารย์ เรืองอุไร กุศลลาสัย สมัยเป็นบรรณาธิการ อาชีวสาร

สำหรับ ดร. ก่อ สวัสดิพิบูลย์ นั้น เมื่อดำรงตำแหน่งบรรณาธิการ ประชาศึกษา ได้เขียนวัตถุประสงค์ในแถลง (ประชาศึกษา ปีที่ ๑๑ ฉบับ ๖ มกราคม ๒๕๐๓) ไว้อย่างชัดเจนว่า ...ในการจัดทำวารสารฉบับนี้ข้าพเจ้าพยายามรักษานโยบายที่ตั้งไว้ คือ ทำประชาศึกษาให้เป็นวารสาร เพื่อการประถมศึกษา เรื่องที่จัดมาลงพิมพ์ส่วนใหญ่ได้แก่เรื่องที่จะใช้เป็นประโยชน์แก่การสอน ในชั้นประถมโดยตรง ส่วนเรื่องที่นอกเหนือไปจากนี้ได้แก่ข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับการประถมศึกษา และความรู้ที่จะเป็นประโยชน์แก่ครูในระดับนี้ ซึ่งเมื่อดูเนื้อหาในเล่มแล้ว รู้สึกว่าเป็นไปตามที่บรรณาธิการตั้งวัตถุประสงค์ไว้ แต่น่าเสียดายที่สมัยมาดำรงตำแหน่งบรรณาธิการ วิทยจารย์ ดร. ก่อ สวัสดิพิบูลย์ ไม่ได้ค้นหาคุคลิกพิเศษหรือบุคลิกเฉพาะของ วิทยจารย์ แต่อย่างใด คงทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมเรื่องให้เต็มเล่มเท่านั้น ส่วน อาจารย์ เรืองอุไร กุศลลาสัย เมื่อดำรงตำแหน่งบรรณาธิการ อาชีวสาร นั้น เนื้อหาในเล่มเห็นได้ชัดเจน ว่ามีแนวโน้มไปในทางที่จะส่งเสริมพัฒนาอาชีพอย่างจริงจัง และมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับทางสายอาชีพทั้งสิ้น เช่นกัน

สิ่งที่ติดตามวัตถุประสงค์มากที่สุดก็คือ เนื้อหาในเล่ม ซึ่งมีข้อควรคิดอยู่มาก แต่ที่น่าจะหยิบมาอภิปรายในที่นี้ ก็คือ เนื้อเรื่องต่างๆ นั้น มักจะเป็นเรื่องที่ถ่ายทอดมาเป็นครั้งที่สอง (second source) และมักจะเป็นความคิดที่วนเวียนซ้ำกันอยู่เรื่อย ๆ โดยมากเป็นเรื่องที่แปลมาหรือเป็นเรื่องที่รวบรวมความคิดของคนอื่นๆ มา (ขอให้สังเกตในวารสาร *จันทร์เกษม วิทยาศาสตร์ ศูนย์ศึกษา วิทยาศาสตร์ วารสารวัฒนธรรม* ย้อนหลังขึ้นไปประมาณ ๓-๕ ปี) ลักษณะของเรื่องเป็นความพยายาม ที่จะอธิบายหรือขยายความเนื้อหาให้แจ่มชัดมากกว่าที่จะค้นหาสิ่งใหม่ หรือวิพากษ์วิจารณ์ไตร่ตรองของเค้า ยิ่งโดยเฉพาะในเรื่องจุดมุ่งหมายของการศึกษา ปรัชญาการศึกษา การบริหารการศึกษาดูจะเป็นเรื่องในเชิงทฤษฎี ที่ได้แนวคิดจากต่างประเทศแทบทั้งสิ้น เป็นที่น่าสงสัยว่า จุดเริ่มต้นของการนำเอาวิชาการศึกษา สมัยใหม่เข้ามาในประเทศไทย โดยเฉพาะทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้น มักจะเริ่มจากการที่มิ้นท์การศึกษา กลับมาจากสหรัฐอเมริกา แล้วก็รวมกลุ่มจัดตั้งสมาคมทางการศึกษา ขึ้นเผยแพร่วิชาการใหม่ๆ โดยที่ยังไม่ได้กลั่นกรองให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพและอุดมคติของเราเสียก่อน ส่วนเนื้อหาในการปฏิบัติของครูและผู้บริหารจริง ๆ นั้น เป็นไปอย่างไร นอกเหนือจากหลักวิชาเพียงใด มักทำได้ยากในวารสารการศึกษาปัจจุบัน การ

ศึกษาปัญหาเฉพาะเรื่อง (Case Study) ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ในการสร้างทฤษฎีการศึกษาของเรา โดยเฉพาะนับว่ามีอยู่น้อยมาก

ที่ผู้เขียนเห็นแปลกก็อย่างหนึ่ง และคงจะปรับปรุงแก้ไขได้ยาก ก็คือเนื้อหาในวารสารการศึกษา นั้นมักจะมีซ้ำ ๆ กันอยู่เสมอ ๆ เพียงแต่สำนวนโวหาร คนละอย่างเท่านั้น เช่น *วารสารวิทยาศาสตร์* และ *วารสารวัฒนธรรมไทย* เป็นต้น ทั้งนี้ยังรวมไปถึง *จันทร์เกษม วิทยาศาสตร์* และ *ศูนย์ศึกษา* ในสมัยหนึ่งอีกด้วย การที่วารสารแต่ละเล่มมีเนื้อหาซ้ำกันนี้ (ยกเว้นวารสารเฉพาะเรื่อง เช่น *วารสารแนะแนว*) ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในตำานผู้อ่าน ในตำานตลาด และในตำานการจัดทำมาก

สำหรับในด้านเทคนิค และวิธีการจัดทำนั้น เห็นจะกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่า วารสารทางการศึกษาของเราในปัจจุบัน ไม่ค่อยคำนึงกันเท่าที่ควร (ยกเว้น *วิทยาศาสตร์* ซึ่งทำแบบเป็นธุรกิจ) ทั้งนี้ก็อาจจะเป็นเพราะบรรณาธิการ เมื่อทำหน้าที่รวบรวมเรื่องได้ครบแล้ว ก็ส่งเรื่องให้โรงพิมพ์ไป ตนเองมีหน้าที่เพียงคอยตรวจรูปเท่านั้น (บางที่มีคนอื่นตรวจให้) โรงพิมพ์เป็นฝ่ายจัดทำฝ่ายศิลป์ให้ ซึ่งบางทีก็ไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องการจัดรูปเล่มนัก ความจำเป็นด้านนี้สำหรับบ้านเรายังมีอยู่มากทีเดียว เพราะจะแสดงให้เห็นถึงความประณีต และความพิถีพิถันว่ามีมากน้อยเพียงใด *วารสารจันทร์เกษม* เคยเป็น

ผู้นำ ในการจัดรูปเล่มอยู่สมัยหนึ่ง แต่ในปัจจุบันก็ยังคงจัดอยู่อย่างเดิม จึงจะล้าสมัยไป วิทยากรย์ กับ ประชาศึกษา ก็เริ่มสนใจในด้านนี้ขึ้นบ้างแล้ว และมีที่ท่าว่าน่าสนใจขึ้นเรื่อย ๆ ส่วน วิทยุศึกษา และ วารสารวิสามันต์ นั้นยังคงเป็นไปตามแบบเดิม

เมื่อเป็นดังนี้ เรามีแนวทางและทางออกอย่างไรหรือไม่ เริ่มแรกผู้เขียนเห็นว่าเราควรจะทำหนดจุดหมายของวารสารแต่ละฉบับ ให้แน่นอนทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ บรรณาธิการหรือผู้จัดทำ ต้องกำหนดบุคคลที่จะอ่านวารสารของคุณได้อย่างเด่นชัด ต้องพยายามทำความเข้าใจว่าตนเองง่าย ๆ ว่าครูทุกคนควรอ่าน นักการศึกษาต้องสนใจ ทางออกที่ดีที่สุดก็คือ ควรแบ่งความเนื้อหาวิชา ตามสภาพของผู้อ่านวารสารทางการศึกษา เราควรจะทำหนดวารสารขึ้นตามระดับของการศึกษา และจัดทำเพื่อบุคคลในระดับนั้นให้มากที่สุด

กล่าวคือ วารสารประชาศึกษา ควรคิดและจัดทำเพื่อการประถมศึกษา (อย่างที่ได้นำมาพิจารณาอยู่แล้ว) เพื่อครูในระดับประถมศึกษาโดยตรง วารสารวิสามันต์ศึกษา ควรจัดทำเพื่อการวิสามันต์ศึกษาโดยตรง คิดและจัดเนื้อหาเรื่องเพื่อครูในระดับมัธยมโดยเฉพาะ วารสารอาชีวสาร ควรคิดและจัดทำเพื่อการอาชีวะ เพื่อครูในโรงเรียนอาชีวะ วารสารจันทร์เกษม เป็น

วารสารของกระทรวงโดยเฉพาะ จึงควรมุ่งมาทางผู้บริหารการศึกษาและมุ่งหาเนื้อหาวิชาที่เป็นแก่นของการศึกษา มีเรื่องหนัก ๆ ลึก ๆ ทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติ เช่นเดียวกับศูนย์ศึกษา ซึ่งเป็นวารสาร ของสมาคมออกกระทรวงศึกษาธิการ ก็ควรเป็นวารสารที่นำในเชิงความคิดความเห็น และ อภิปรายขัดแย้งในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาได้อย่างมีเสรีพอสมควร ทั้งควรจะทำเป็นกระจุก ส่องให้เห็นถึงการค้ามิมงานของกระทรวงศึกษาธิการได้ด้วย และควรจะทำระดับผู้อ่านในวงการฝึกหัดครู เป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับที่ วารสารสภาการศึกษา จัดวางอยู่ในมหาวิทยาลัย ฉะนั้น ส่วน วิทยากรย์ เนื่องจากเป็นวารสารที่ครูสภาพพิมพ์แจกโรงเรียนทั่วราชอาณาจักร และรู้สึกว่าจะเป็นสมมติฐานเดียวจากครูสภาพที่ครูได้รับอยู่เป็นประจำ จึงควรที่จะจัดเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับครู ในด้านการเรียนการสอนของครู ขณะเดียวกันควรให้เป็นวารสารที่เป็นเครื่องเชื่อมระหว่างระดับการศึกษาต่าง ๆ อีกด้วย โดยนัยนี้ วิทยากรย์ จะเป็นวารสารที่จัดทำได้ยากที่สุด ต้องใช้ความคิดมากที่สุด และใช้ความสามารถมากเช่นกันด้วย จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่ง ที่บรรณาธิการจะต้องเป็นบุคคลที่ทำงานเฉพาะวิทยากรย์อย่างเดียว มีเวลาให้กับวิทยากรย์อย่างเดียว มีใจเป็นผู้มีหน้าที่สูงในวงราชการแล้วมาทำวิทยากรย์เป็นงานอดิเรก ครูสภาพควรอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีตำแหน่งบรรณาธิการ

ประจำของตนไว้ ส่วนวารสารบางฉบับที่ควรยุบรวมกันได้ เช่น วิทยุศึกษา และ วารสารวัฒนธรรมไทย ก็ควรทำ สำหรับ วิทยาสาร และ มิตรครู นั้น เมื่อจัดทำเป็นการค้าโดยตรง นอกเหนือไปจาก การที่ช่วยให้หนังสือขายดีแล้ว ก็ควรจะช่วยในเรื่องการพัฒนาทางการศึกษา โดยเฉพาะในด้านอุดมคติทางการศึกษา และการเรียนการสอนด้วย

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นวัตถุประสงค์อย่างกว้างที่สุดเท่าที่จะพยายามอธิบายได้ ส่วนเนื้อหา นั้น เมื่อกำหนดขอบเขตแน่นอนแล้ว ก็ควรดำเนินไปตามแนวนั้น เช่น สร้างอุดมคติให้ตรงกัน ให้รู้ว่าจะร่วมกันทำงานเพื่ออะไร จุดหมายปลายทางของคนอยู่ที่ไหน (แต่ในเชิงความคิดเห็นอาจแตกต่างกันได้) ในขณะเดียวกันก็ควรปลูกฝังการใฝ่หาความดี ความงาม และความจริง ในชีวิตให้เกิดแก่ครูทุกคนด้วย ทั้งนี้ไม่พ้นการเรียน การสอน ที่จะช่วยให้การสอนเด็กหันไปอย่างสนุกสนาน ให้เด็กเข้าใจชีวิต เข้าใจโลก อันได้แก่ ความรู้ในทางศิลป วัฒนธรรม (ทั้ง วัฒนธรรม และ นามธรรม) เทคโนโลยี เศรษฐสังคม ฯลฯ ที่ได้กลั่นกรอง วิจัยวิจารณ์แล้วว่าเหมาะสมกับครูในระดับนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาในข้อนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงในการปฏิบัติงานในห้องเรียน ในโรงเรียน และในการปฏิบัติจริงมากขึ้น มิใช่มานั่งวิพากษ์วิจารณ์ แนะนำการสอน

ให้ครูต่างจังหวัด โดยที่ตนเองมิได้เคยสอนในจังหวัดนั้นมาเลย และควรจะต้องออกกันด้วยข้อเท็จจริง ด้วยการทำงานมากขึ้น มิใช่แสดงออกด้วยความเห็นหรือนึกเอาเอง อย่างที่เราเคยทำกันมาในเรื่องของการเรียนการสอน

ด้วยเหตุนี้ วารสารทางการศึกษาที่เราเกิดจะจัดทำกันต่อไปในอนาคตข้างหน้า จึงมิใช่เป็นงานที่ทำกันเล่น ๆ สักแต่ต้องเป็นผู้จัดทำหรือบรรณาธิการก็ได้แล้ว แต่จะต้องมีผู้ร่วมงานที่เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะก่อกิจพิจารณา ติดตามการดำเนินงานของครู และผู้บริหารทางการศึกษาอยู่อย่างใกล้ชิด และพร้อมที่จะศึกษาปัญหาต่าง ๆ อย่างมีหลักวิชา มีเหตุผล และด้วยใจเป็นธรรมอย่างยิ่ง บรรณาธิการและหน้าที่ของบรรณาธิการในเชิงของผู้รวบรวมเรื่องแล้วส่งพิมพ์นั้น ควรจะหมดสิ้นไปได้แล้ว ในระบบของวารสารยุคปัจจุบันในทางเทคนิคและวิธีการจัดทำ รวมทั้งการจำหน่าย ก็ควรจะมีผู้มีน้ำใจและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในทางเทคนิคนั้น ควรจะถือความสะดวก ความสะดวกในการอ่านมากที่สุด และควรจะต้องถือจิตใจของผู้อ่าน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่เป็นเกณฑ์ การจำหน่ายก็เช่นกัน ระบบการที่รวดเร็วทันใจเท่านั้น ที่จะทำให้วารสารทางการศึกษามีค่า มีประสิทธิภาพ และเกิดผลในทางการศึกษาอย่างจริงจัง ในปัจจุบันดูเหมือนเรามากพร่องในด้านนี้มากที่สุด

เท่าที่ผู้เขียนได้พยายาม รวบรวมความคิด
เสนอมานี้ เป็นไปในทางอุดมคติเป็นส่วนใหญ่
สิ่งที่เราน่าจะได้ศึกษาเพิ่มเติม ให้ต่อเนื่องกับบท
ความนี้ ก็คือ พัฒนาการและแนวโน้มของวารสาร
ทางการศึกษาแต่ละฉบับ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านมอง
เห็นถึงความสำเร็จและความล้มเหลวได้อย่างเด่น
ชัด ทั้งนี้ ยักรวมถึงเรื่องความสนใจในวารสาร
ของครูแต่ละฉบับอีกด้วย ทั้งหมดในการจัดทำวาร
สารแต่ละฉบับก็เป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งที่ผู้จัดทำวาร
สารการศึกษาแต่ละฉบับควรคำนึงเช่นกัน ผู้
เขียนก็ได้คำนึงอยู่และได้พยายามเสนอทางออก
ในสภาพปัจจุบันที่เราจะแก้ปัญหานี้ได้อยู่ ทั้ง
นี้สถาบันทางการศึกษาคณะครูชั้นสูงที่เป็นผู้นำทาง

วิชาการศึกษาคณะครูจะคิดในเรื่องนี้ และคิดจัดทำ
ขึ้นเองด้วย

ไม่ว่าจะทำกรงานสิ่งใดก็ตาม ย่อมไม่พ้นที่
ผู้จัดทำจะต้องมีทั้งปัญญาและศรัทธาในงานนั้น
ในการจัดทำวารสารทางการศึกษาก็เช่นกัน ย่อม
จะต้องใช้ทั้งปัญญาและศรัทธาอย่างมาก และจะ
ต้องมากกว่างานอื่น ๆ อีกเป็นทวีคูณ เพราะงาน
ทางวารสารต้องเป็นงานที่สร้างปัญญา และ
ศรัทธาให้แก่ผู้อ่าน ผู้เขียนจึงขอจบบทความนี้
ลงด้วยคำถามที่ว่า ผู้จัดทำวารสารทางการศึกษา
ของเรา มีปัญญา และศรัทธา เพื่อวารสาร
การศึกษากันอย่างจริงจังหรือเปล่า ถ้ามี ได้ใช้
ทั้งปัญญา และศรัทธาเต็มที่แล้วหรือยัง

รอยแผล สแตนดาร์ด
แม็กนัมส์ 10 ซิก้าเรต

**รส และ ญาณภาพ
เป็นเลิศ
อยู่เสมอ**

คนและหนังสือ

อัตชีวประวัติ ของ เบอทรัล รัสเซล

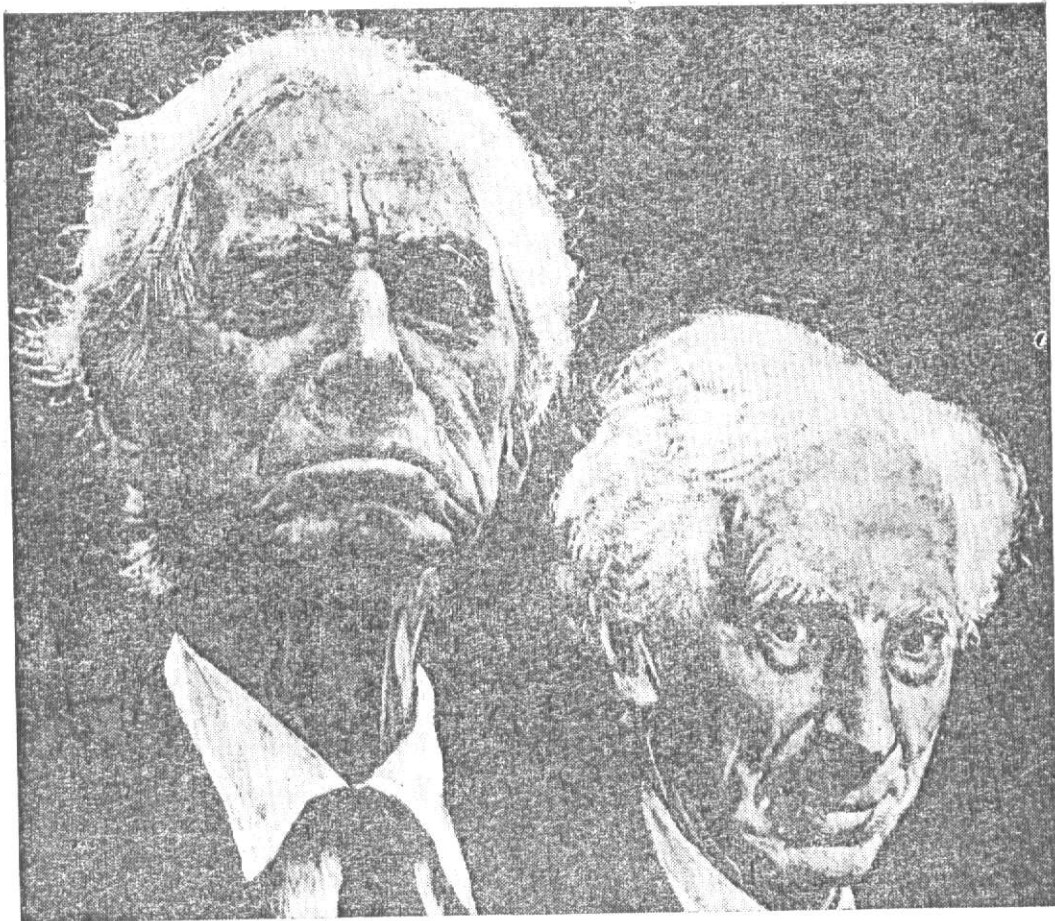
พันศักดิ์ วิญญรัตน์

ในจำนวนนักคิดที่ยังมีชีวิตอยู่บนโลกนี้ เบอทรัล รัสเซล เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ว่างานทางตรรกวิทยาและปรัชญาของเขา เป็นงานชั้นเอก โดยเฉพาะเรื่อง *Principia Mathematica* ที่เขียนร่วมกับไวท์เฮด ซึ่งเคยเป็นครูสอนเขาที่เกมบริจ และ *ประวัติศาสตร์ปรัชญาตะวันตก* หนังสือสองเล่มนี้ ไม่เพียงแต่เป็นหนังสือที่วงการมหาวิทยาลัยทางตะวันตกได้ยอมรับ ว่าเป็นหนังสือตรรกวิทยา และปรัชญาที่เลิศแล้วเท่านั้น บุคคลในอาชีพอื่น ๆ ก็พลอยอ่านงานทั้งสองเล่มนี้ของเขาคิดว่า ทั้งนี้เห็นจะไม่ใช่เพราะรัสเซลมีวิธีเขียนปรัชญาและตรรกวิทยาให้คนอ่านทั่วไปอ่านโดยไม่่วงนอน แต่เป็นเพราะงานของเขายังมีในลักษณะอื่น ๆ อีกมากมาย เขาเขียนทั้งชุดสาร ทั้งหนังสือเล่ม บทความทางการเมือง

ทางการศึกษา ทางจิตวิทยา ยุทธศาสตร์นิวเคลียร์ ปัญหาการศึกษา ปัญหาชีวิตสมรส ฯลฯ เพราะงานเขียนเหล่านี้เองที่อาจเป็นสิ่งชักจูงให้คนหันเข้าอ่านงานหนัก ๆ ทางปรัชญาและตรรกวิทยาของเขามากกว่าปกติ

ในระยะบั้นปลายของชีวิต เบอทรัล รัสเซล ได้รวบรวมงานเขียนส่วนตัว จุดหมายและบันทึกต่าง ๆ จัดพิมพ์เป็นหนังสือชีวประวัติของเขา นับตั้งแต่เขาเกิดจากมี ค.ศ. ๑๘๗๒ ถึงมี ค.ศ. ๑๙๖๗ เมื่อคนขนาดได้รับรางวัลโนเบลทางวรรณคดี ลงเขียนชีวประวัติของตนเองนับเป็นเวลาร่วม ๆ ๙๕ ปี จึงยอมกินเนื้อที่และหน้ากระดาษอีกโขยง หนังสือชีวประวัติเล่มสุดท้าย ออกวางขายก่อนเขามีอายุได้ ๙๗ ปี เพียง ๓ วัน ส่วนเล่มที่ ๑ และเล่มที่ ๒ นั้น ได้ทยอย

Autobiography by Bertrand Russell (Vol. 1-3), George Allen and Unwin, London, 1967-69, Bant. 130 per issue

ออกมาก่อนหน้านั้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๗ และ ค.ศ. ๑๙๖๘

รัสเซลเอง ก็เห็นจะเหมือนคนอังกฤษที่มีชื่อเสียงทั้งหลาย ในระหว่างชีวิตการทำงานของเขา หลังจากปลดเกษียณแล้วมักจะไม่ทำอะไรทำ ก็เลยหันมาเขียนหนังสือชีวประวัติของตนหรือหากเป็นนักเขียนอยู่แล้ว ก็มักจดเหตุการณ์ลงไว้ในสมุดบันทึกประจำวันของตน เมื่อออกจากหน้าที่ที่เอบันทึกนั้นออกมาเรียบเรียงเสียใหม่แล้วออกพิมพ์

จำหน่ายในรูปบันทึกประจำวัน (Memoier) รัสเซลมีนิสัยแบบอังกฤษอย่างนี้เหมือนกัน แต่งานเขียนชีวประวัติของเขานี้ ข้าพเจ้าถือเป็นงานเขียนที่เหนือหนังสือประเภทชีวประวัติของนายแฮโรลด์ นิโคลสัน นายแมคมิลแลน หรือนายคิงลีสย์ มาติน ซึ่งได้พิมพ์ออกเผยแพร่ในระยะเวลาเดียวกัน ข้อกล่าวหาต่างๆ นาๆ ว่า รัสเซลอายุมาก ไม่สามารถจะเขียนอะไรเป็นหลักเป็นฐานได้แล้ว จึงเห็นจะเป็นอันพับไป เพราะคน

อื่น ๆ เท่าที่มองดูยังไม่เห็นมีใครที่สามารถเขียน
ได้เทียบเท่าเขา ด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีอารมณ์
ซึ้ง และใช้สำนวนที่ดีเลิศอย่างเดียวกัน หาก
ไม่เชื่อก็ลองเปรียบเทียบจดหมายของเขา กับบท
บรรยาย หรือจดหมายฉบับแรกของเขา กับฉบับ
สุดท้ายดู จะเห็นว่า หากคนอื่นมาเขียนแทนเขา
ได้ยาก แม้ว่ารัสเซลจะมีอายุเกือบร้อยปีแล้วก็ตาม
ชีวิตของรัสเซลหมกมุ่นอยู่กับการค้นหาความ
จริงและความหมายของชีวิต นับตั้งแต่อายุน้อย
และโดยที่เขาคิด ชีวิตของเขา นับแต่วัย
เด็ก จึงต้องประสบความยุ่งยากทางจิตใจเรื่อยมา
แม้จะสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแล้วก็ตาม
รัสเซลก็ยังหาความจริงที่ยึดถือเป็นหลักมิได้ บท
บรรยายความอลหม่านในจิตใจของรัสเซลต่อการ
ค้นหา เป็นบทที่บรรยายได้อย่างดีเลิศ และ
สามารถทำให้อารมณ์ของผู้อ่าน หวนไหวตามไป
ด้วย แม้เมื่อบรรยายถึงชีวิตรัก ก็สื่อให้เห็นว่า
รัสเซลไม่ใช่คนที่คิดที่แข็งกระด้างต่อความสัมพันธ์
ทางอารมณ์ใคร่ของสัตว์มนุษย์เลย เช่นนักคิด
บางคนได้ให้ความเห็น ว่าเป็นสิ่งที่ทำไม่สมกับ
ความเป็นสัตว์ประเสริฐเช่นคน แม้รัสเซลจะอ้าง
เหตุผลของการหย่าร้าง ต่อความรักของหญิงหนึ่ง
หญิงใด ก็หาได้ปกปิดความจริงในความรู้สึกของ
คนไม่ อีกทั้งจดหมายรักของเขา ก็เห็นจะถือเป็น
แบบอย่างจดหมายรักที่ดีได้กระมัง (หากเกิดมา
ทั้งที่สามารถบรรยายความรู้สึกให้คนที่รักได้ดีเท่า
รัสเซล ชีวิตก็เห็นจะมีรสชาติขมขื่น)

อัตชีวประวัติของเบอทรัล รัสเซล นั้นมัก
จะมีการพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียน กับ
บุคคลอื่น ๆ ที่น่าสนใจด้วย รัสเซลเล่าถึงบุคคลที่วง
การนักคิดรุ่นราวคราวเดียวกับเขาไว้อย่างละเอียด
พอประมาณ และที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือเขา
เขียนถึงความสัมพันธ์ของเขา กับบุคคลชั้น
นำทางปรัชญา ทางวรรณกรรม และทางเศรษฐ
ศาสตร์ เช่นไวทเฮท วิลเคนไฮสตัน ดี. เอช.
ลอเรนซ์ และเมเนาร์ต เคน ที่น่าสนใจยิ่งขึ้นไป
อีก ก็คือการบรรยายความคิดเห็นของเขา กับหลัก
การดำเนินชีวิตและปรัชญาของ ดี.เอช. ลอเรนซ์
ซึ่งรัสเซลเองก็ยอมรับ ว่าตนเกือบตกหลุมใน
ความสามารถทางพลังปัญญาที่จะเข้าถึงความจริง
ของลอเรนซ์ แต่แล้วก็ได้พยายามหลบหลีกความ
ดึงดูดของลอเรนซ์ได้ ส่วนเมเนาร์ตเคนนั้นรัสเซล
บอกว่าเป็นคน ๆ เดียวที่เมื่อพูดด้วย ทำให้เขา
รู้สึกว่าคุณเป็นคนบัณฑิตซบ แต่เขาก็มิได้เกลียดชัง
ในตัวเมเนาร์ต เคนเลย แนวทัศน์ของรัสเซลต่อ
บุคคลยุคเดียวกับเขาเหล่านี้ ล้วนเป็นแนวทัศน์
ที่ทำให้เราเข้าใจถึงความนึกคิด ความเห็นส่วน
ตัวของวงการ “ปัญญาชน” อังกฤษในยุคหลัง
สงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ดีขึ้น จดหมายโต้ตอบ
ระหว่างรัสเซลกับบุคคลเหล่านี้ ก็เป็นที่น่าสนใจ
เช่นกัน โดยเฉพาะจดหมายโต้ตอบในระยะที่
รัสเซลถูกกล่าวหา ว่าบ่อนทำลายความมั่นคงของ
ชาติ เมื่อเขาแสดงความเห็นไม่เห็นด้วยกับ

สงครามโลกครั้งแรก และในที่สุดได้ถูกจำคุกอยู่
ระยะหนึ่ง

รัสเซียเป็นบุคคลหนึ่งในยุคที่เคยมีความหวัง
ว่าการปฏิวัติในรัสเซีย จะเป็นผลให้ประเทศนาย
ทุนทั้งหลายพยายามปรับตัวเอง ให้เข้ากับจุดมุ่ง
หมายของการรวมกันเป็นรัฐ แต่เมื่อได้เผชิญกับ
ความจริง ว่าอำนาจ corrupt และผู้นำรัสเซีย นั้น
ได้กลับกลายเป็นฟาสซิสต์ไป รัสเซียจึงเปลี่ยน
ความเห็นของตน ต่อระบบการปกครองดังกล่าว
เช่นเดียวกับกลุ่ม บัญญาชนส่วนใหญ่ ของอังกฤษ
ระยะนั้น จะมียกเว้นก็คือ ชิตินและบีตรัสซ์ เว็บ
ผู้นำขบวนการเพเบียนของอังกฤษ รัสเซียในระยะ
หลังสงครามโลกครั้งแรก ถึงแม้จะเขียนงานทาง
ปรัชญาเพิ่มขึ้น แต่ส่วนใหญ่เขาก็เริ่มเขียนบทความ
และจุลสารทางการเมืองมากขึ้นด้วย การที่
นักคิดเช่นรัสเซีย จะพาตัวเองเข้าพัวพันกับชีวิต
ทางการเมืองในปัจจุบันของประเทศและของโลก
ในขณะที่ตนเป็นที่ยอมรับ และนับถือของวงการ
ศึกษาชั้นสูงนั้น อาจจะเป็นที่ถูกรุหานินทา
เพราะมีข้อสงสัย ว่าเบื้องหลังความคิดเห็นทาง
ปรัชญานั้น ๆ อาจจะมีการบิดเบือนข้อเท็จจริง
โดยหวังผลทางการเมือง รัสเซียก็ยอมรับข้อครหา
เหล่านี้ และเสนอความเห็นทางการเมืองของตน
อย่างตรงไปตรงมา ข้าพเจ้าคิดว่ารัสเซียทำถูก
แล้ว ที่ได้ลดตัวเองลงมาหมกมุ่นกับปัญหาของ
ปวงชนคนธรรมดา โดยไม่ได้หมกมุ่นอยู่แต่ในปรา

สาทอันเต็มไปด้วยสิ่งหลอกหลอนทางทฤษฎี และ
การเมือง ในกลุ่มซึ่งเรียกตัวเองว่าครูของบัญญัติ
ชน แน่ละ หากบุคคลใดจะทำเช่นที่รัสเซียทำ
เขาผู้นั้นก็เห็นจะต้องเตรียมตัวเตรียมใจ ที่จะ
ยอมรับสิ่งที่ตามมาจากการกระทำของตน รัสเซีย
เองนั้นบางครั้งก็แทบจะทนไม่ไหว แต่ด้วยความ
เชื่อมั่นในการกระทำของตน เขาจึงฝ่าฟันมาอย่าง
ไม่ลดละ โดยหาได้ใช้วิธีการที่นักการเมืองทั้ง
หลายใช้ไม่ ใน*อัตชีวประวัติ*เล่มที่สอง รัสเซีย
บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เขาประสบเมื่อกระโจน
เข้าดักปัญหาทางการเมืองระหว่างปี ๑๙๑๔ ถึงปี
๑๙๔๔ ไว้ ข้าพเจ้าในฐานะคนรุ่นหลังสามารถ
พูดได้ว่าความคิดของรัสเซีย นั้น ประวัติศาสตร์ ได้
พิสูจน์แล้วว่า เขาทำนายเหตุการณ์ได้ถูกต้องเกือบ
ทุกอย่าง ยกเว้นความหลังของเขาต่อการปฏิวัติใน
รัสเซีย เพราะความรักในมนุษยชาติ และมอง
เห็นความเลวร้ายในความคิดของนักการเมืองผู้ถือ
บังเหียนประเทศมหาอำนาจทั้งหลายกระมัง ที่ทำ
ให้ชีวิตของรัสเซียในระยะหลัง ๆ นี้ เริ่มหันมาใช้
เทคนิคทางการเมือง ทำให้ผู้ที่เคยเชื่อมั่นใน
ความบริสุทธิ์ใจของรัสเซีย เริ่มมีความไม่มั่นใจ
ต่อความคิดของเขา ข้าพเจ้ายังจำได้ว่า เมื่อรัสเซีย
จัดการตั้งศาลชำระความพิเศษ ขึ้นที่สต็อกโฮล์ม
เพื่อตัดสินความระหว่างสหรัฐอเมริกา กับเวียต
นามนั้น ถ้าหากข้าพเจ้ามิได้เข้าใจความคิดเห็น
ของรัสเซียมาก่อน ภาพห้องพิพากษาความใน

สต็อกโฮม ที่ข้าพเจ้าได้เห็นจากรายการโทรทัศน์
เมื่ออยู่อังกฤษนั้น ก็เห็นจะไม่ผิดกับศาลเตี้ยของ
นาซีเยอรมันหรือศาลเตี้ยของโซเวียตรัสเซีย ที่
ใช้พิพากษาความ ระหว่างรัฐกับนักเขียนสองคน
คือ ยูดี แคนเน็ล และ นิโกไล ฮาร์ซัค เลย
แม้ว่าศาลของรัสเซีย จะเต็มไปด้วยผู้ซึ่งวงการ
หนังสือและปัญญาชนได้ยอมรับว่าเป็นผู้นำทาง
คิด เพื่อให้โลกเป็นดวงดาวที่น่าพิศมัยมากกว่า

ศาลของนาซีและศาลของโซเวียตก็ตาม

การที่รัสเซียใช้เทคนิคโฆษณาชวนเชื่อเช่น
นี้เป็นสิ่งที่ถูกแล้วหรือ ข้าพเจ้าไม่อาจที่จะให้
ความเห็นต่อการกระทำของเขาได้ในขณะนี้ อาจ
เป็นได้ว่า ในการพิสูจน์ขั้นสุดท้าย รัสเซียจะ
เป็นผู้ที่ถูกอีกครั้งหนึ่ง แต่เราก็เห็นจะต้องให้
ประวัติศาสตร์ตัดสินการกระทำของเขากระมัง

โปรดให้หนังสือที่ดีแก่เด็ก ๆ ของท่านเป็นของขวัญปีใหม่
เพราะเท่ากับท่านได้เริ่มเพาะนิสัยรักการอ่าน ให้แก่ชีวิตของเขา
ไทยวัฒนาพานิช ขอแนะนำหนังสือที่จัดพิมพ์อย่างดีเยี่ยมสมกับเกียรติ
ที่ได้รับให้ไปตั้งแสดง ในงานแสดงหนังสือนานาชาติประจำปีนี้ ณ เยอรมนี

การผจญภัยของชายโสด ADVENTURES OF A BACHELOR

วิลเฮลม บุษ แด่ง คุณหญิง สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อชุธยา แปล

สิ่งที่เด็กจะได้รับจากหนังสือเล่มนี้ — ปรัชญาชีวิตง่าย ๆ เกี่ยวกับความสันโดษ —
พอดี — ถูกต้อง — เหมาะสม — ไม่วุ่นวายกับโลกให้มากเกินไป และประโยชน์ทางภาษา เพราะ
แปลเป็นกลอนไทยง่าย ๆ เทียบกับกลอนฝรั่ง พร้อมภาพวาดด้วยฝีมือของจิตรกรแก้ว ชาวเยอรมัน
ประเทืองอารมณ์และปัญญายิ่ง ราคาเล่มละ ๗ บาท

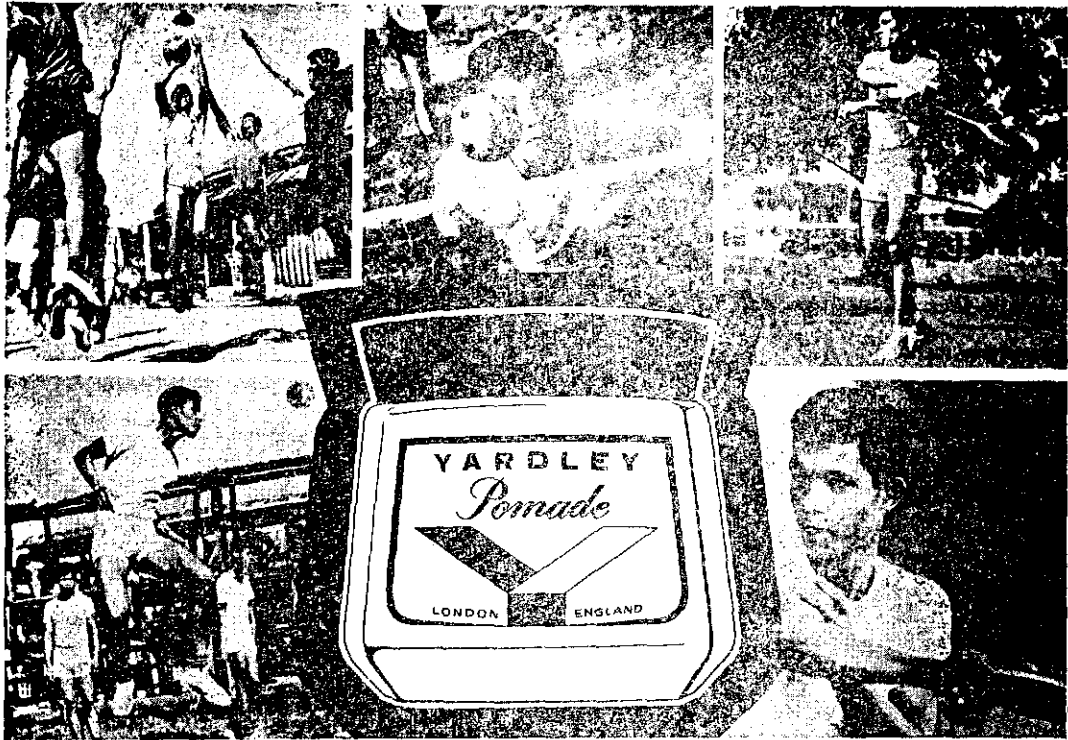
นอกจากนี้ยังมีหนังสือชุดอ่านสำหรับเยาวชนซึ่งพิมพ์เสร็จแล้ว ๓ เล่ม คือ

ปฏิทินวิทยาการ เจ้าชายน้อย มิตรภาพในธรรมชาติ ราคาเล่มละ ๗ บาท

สั่งซื้อได้ที่ ทาง ฯ ไทยวัฒนาพานิช ๔๔๔ ถนนโมรริจิด พระนคร โทร. ๒๐๐๑๔ ๒๐๔๐๗ ๒๔๒๕๐
หรือที่ ห้องแสดงหนังสือ ไทยวัฒนาพานิช ๔๔๐ ถนนพระราม ๑ (หน้าภัตตาคารสวนแห่งชาติ) และตามร้าน
จำหน่ายแบบเรียนทั่วไป

ออกกีฬามาแล้ว!

แม้ในยามสนุกสนาน เส้นผมก็จะดูเรียบ
และงามสลวยด้วย-ยาร์ดเลย์ปอมเมด

ออกกีฬามาแล้ว! เส้นผมของคุณจะดูเรียบและงามสลวยด้วย-ยาร์ดเลย์ปอมเมด

ใช้เป็นประจำทุกวัน ยาร์ดเลย์ ปอมเมด
หอมระรื่นด้วยกลิ่นอายของสวนดอกไม้
อันงดงาม และช่วยให้เส้นผมของคุณดู
แข็งแรงและเงางาม

ยาร์ดเลย์

ยาร์ดเลย์ จำกัด อาคาร 10 ชั้น ถนนสีลม กรุงเทพฯ

ปฏิกิริยา

ปัญญาชนไทย ?

“ปฏิกิริยา” ซึ่งคุณประอรนุช จันทรมบูรณ-
รอส เรียบเรียงจากการอภิปรายที่สามัคคีสมาคม
นั้น อาจสรุปประเด็นสำคัญอันควรมานำ
อภิปรายต่อในที่นี้ได้สามประการด้วยกัน คือ
๑. ปัญญาชนที่มีนิยามว่าเป็นผู้มีปัญญา ความรู้
วิจารณ์ และกิจกรรมทางสังคม ๒. ปัญญา
ชนไม่ต้องรับผิดชอบต่อ “อัตราความเจริญของ
ประเทศไทยไม่เร็วพอ” เพราะปัญญาชนไม่ใช่
ผู้นำที่จะทำอะไรได้ ๓. ปัญหาของประเทศไทย
นั้นอาจแก้ไขได้โดยการมีผู้นำที่เป็นปัญญาชนตาม
ความหมายในข้อต้น และเป็นผู้นำที่มีลักษณะ
Charismatic leadership กับ “จะต้องเป็น
คน ๆ หนึ่งและคนเดียวเท่านั้น”

เป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่ง ที่จำต้องเริ่มด้วยคำ
นิยาม “ปัญญาชน” กันอีก ถึงแม้ว่าการให้คำจำกัด
ความจะไม่สำคัญเท่าความคิด ที่จะแสดง
ต่อไปก็ตาม แต่ถ้าคำจำกัดความนั้นลางเลือน
และไขว้เขว ก็อาจทำให้ความคิดนั้นถูกคำจำกัด
ความบังคับให้ไขว้เขวไปด้วยได้ ดังการอภิปราย
ที่สามัคคีสมาคมนั่นเองเป็นตัวอย่าง

คำจำกัดความตามที่มีการอภิปรายนั้นให้มา จะ
ไม่สามารถ ใช้เป็นบรรทัดฐานสำหรับศึกษากิจ

กรรมทางปัญญาของสังคมได้เป็นอันขาด ชั้นแต่
จะชี้ว่า ใครบ้างที่เป็นปัญญาชนก็ยังไม่อาจทำได้
การที่จะบอกว่าใครมีความรู้ชั้นนั้น อาจทำได้โดยวิธี
ง่าย ๆ จากปริญญาบัตร จะถือว่าใครมีกิจกรรม
ทางสังคมก็ดูได้ไม่สู้ยากอีกเช่นกัน แต่จะบอกได้
อย่างไรว่าใครมีปัญญาหรือวิจารณ์ญาณ ข้าพเจ้า
รักใคร่ ชอบพอกำหนดำบลของข้าพเจ้าเป็นอย่าง
ยิ่ง ด้วยเห็นว่าเธอมีปัญญาหลักแหลม ทั้งการ
ศึกษา ตามความหมายที่ผู้อภิปรายให้คำจำกัด
ความไว้นั้นเธอก็มีมาก เพราะอายุสูงกับมีประ
สพการณ์ในชีวิตมาก วิจารณ์ญาณของเธอก็ลึกซึ้ง
ด้วยมาตรฐานเช่นนี้ ข้าพเจ้าก็ต้องเลือกเธอเป็น
ปัญญาชนด้วยคนหนึ่ง เพราะเธอเป็นกำนั้นยอม
มีกิจกรรมในสังคมอยู่เสมอ แต่โดยแท้ที่จริงแล้ว
ข้าพเจ้าอาจจะตักตักเกินกว่าจะชี้ได้ว่า กำนั้น
เธอมีปัญญาและวิจารณ์ญาณสักเพียงใด ก็เห็น
ตามประสาเขลาไปว่าเธอมีมาก ก็เป็นได้

ถ้าเราจะพยายามหาคำจำกัดความกว้าง ๆ
ที่อาจเป็นแนวสำหรับการศึกษา อย่างมีอคติแต่
น้อยเกี่ยวกับปัญญาชนก็น่าจะทำได้ คำจำกัด
ความอันหนึ่งที่ขอเสนอในที่นี้ก็คือ *ปัญญาชนคือ
ผู้ที่แสดงความคิดของตน เกี่ยวกับปัญหาทาง
เศรษฐกิจ หรือ วัฒนธรรม หรือ ปัญญา (วิชา
การและปรัชญา) หรือ การเมือง หรือ ศิลธรรม*

ของสังคมหรือของมนุษยชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งทำให้เกิดการกระทำตามความคิดนั้นเป็นกลุ่มก้อน หรือทำให้คนกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งในสังคมหรือในโลกคิดตามนั้น คำว่ามีประสิทธิภาพ จะใช้มาตรฐานทางวรรณคดี หรือวาทศิลป์ หรือความสำเร็จทางการเมืองมาเป็นเครื่องวัดไม่ได้ วิธีวัดอย่างหนึ่งซึ่งลอคคอดคิดส่วนตนลงได้มาก ก็คือการสำรวจประชามติในหมู่นักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัย (ในฐานะผู้เสพยาความคิดของสังคม) โดยวิธีสุ่มตัวอย่าง เป็นต้น ตามคำจำกัดความนี้จะเห็นได้ว่ามาตรฐานทางการศึกษาไม่ค่อยเข้าสาเกี่ยวข้องกับกาวิชาชีพ บัญชี บัญชาชนนัค ความสามารถทางบัญชีซึ่งมนุษย์ในศตวรรษนี้ยังไม่สามารถวัดกันได้โดยด่องแท้ก็ ไม่เกี่ยวอีกเช่นกัน วิจารณญาณซึ่งวัดกันไม่ได้เอาเลยนั้นอยู่นอกประเด็นไป เล่าจื้อซึ่งมีบัญญัติเจียบแหลมลึกซึ้งถ้ามาเกิดในยุคนี้ เขียนหนังสือไว้ไม่กี่ร้อยคำแล้วชีวีวายไป กับไม่ทิ้งลูกศิษย์ ลูกหาไว้เลย จะนับว่าเป็นปัญญาชนของยุคนี้ไม่ได้ เพราะสิ่งที่เล่าจื้อคิดนั้น หาได้ก่อให้เกิด “ปรากฏการณ์ทางสังคม” แต่อย่างใดไม่ แม้ว่าความคิดนั้น จะเป็นความจริงเหนือความจริงอื่นใดก็ตามที่

โดยคำจำกัดความนี้ ปัญญาชนทำงานอะไรบ้าง เมื่อก้าวโดยสรุป ปัญญาชนทำงานที่ขัดกันอยู่สองอย่าง กล่าวคือฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ค้นหา ให้กำลัง และให้ความหมายใหม่แก่สิ่งอันดีเลิศในระบบเก่า อีกฝ่ายหนึ่งคือผู้ที่ตั้งตนเป็นศัตรูกับการอยู่หนึ่งของระบบและต้องการความเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจได้มาโดยการยืมจากสังคมอื่น หรือไม่ก็คิดขึ้นเอง แท้จริงคำพูดตรงนี้อาจชวนให้สับสนได้ เพราะจะพบเสมอว่าปัญญาชนมักทำงานสองอย่างควบคู่กันไปก็มี ไม่ว่าจะอนุรักษ์ของเก่าหรือส่งเสริมของใหม่ ปัญญาชนกระทำขึ้นเพื่อตอบปัญหาที่เกิดขึ้นแก่สังคมนั้น หรือมิฉะนั้นก็สงสัยในคำตอบที่สังคมนั้นกำลังให้แก่ตนเอง เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่างานของปัญญาชนคือการถามคำตอบและตอบคำถาม อยู่เสมอไป ข้าพเจ้าใคร่ขอเสนอตัวอย่างแก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจ (ผู้ที่เข้าใจแล้วจึงควรอ่านข้ามไป เพราะเสียเวลาเปล่า ๆ) ดังนี้ เมื่อสังคมไทยเกิดปัญหาเรื่องรัฐไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการการศึกษาซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเห็นกันว่าเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมขึ้น ปัญญาชนพวกหนึ่ง พวกนี้โฆษณาอุดมคติทางศีลธรรมของคนในยุคก่อน อีกพวกหนึ่งหันเข้าหาวิธีการคุมกำเนิดซึ่งเริ่มและได้ผลในสังคมอื่น อีกพวก

หนึ่งอาจจะสนับสนุนทั้งสองประการไปพร้อม ๆ กัน ฯลฯ เป็นต้น นี่แสดงว่าปัญญาชนไทยกำลังตอบคำถาม ของสังคมไทย ปัญญาชนบางคน กำลังโจมตีการเพิ่มโรงเรียนและครูอย่าง (ที่กล่าวกันว่า) สุกเอาเผากินของกระทรวงศึกษาธิการว่า จะทำให้ปัญหาร้ายแรงขึ้นไปอีก ปัญญาชนเหล่านี้ก็กำลัง *ถามคำตอบ* ของสังคมไทยอยู่

จะเห็นได้ว่า ปัญญาชนไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ นำทางการเมืองหรือเศรษฐกิจเสมอไป และสังคม ที่มีอารยธรรมในระดับแม้้น้อยนิด จะขาดปัญญาชน หรือผู้ “ถามคำตอบ” กับ “ตอบคำถาม” นั้นเสีย หาได้ไม่ หมอผีของแม่ก็คือปัญญาชน ในประชาคมแคบ ๆ ของแม่ัว คำๆ นี้เป็นคำ ขรรคมดา ๆ ที่ไม่น่าชนลูกชนพองเหมือนคำว่า หมอพื้นหรือช่างตัดผมนั่นเอง แต่ไม่ควรลืมว่า ปัญญาชนมีภาระต่อสังคมที่มีลักษณะเฉพาะ จะเอาไปปนกับผู้ชำนาญเฉพาะด้านไม่ได้ “*technical know-how*” ไม่ใช่เป็นความจำเป็น ของปัญญาชน จะคุมกำเนิดอย่างไรเป็นหน้าที่ ของนักประชากรศาสตร์ นายแพทย์ นักเศรษฐ ศาสตร์ ฯลฯ ปัญญาชนไม่รู้เหมือนกันว่าจะทำ อย่างไร การอภิปรายในครั้งนั้น ดูเหมือน จะ สืบสนอยู่ในเรื่องคนสองประเภทนี้ สังเกตได้ จากข้อความที่ว่า “คำจำกัดความของข้าพเจ้า

เรามีปัญญาชนทั้งใน ๓ วงการ คือทางสังคมวิทยา ทางเศรษฐกิจ และทางการเมืองและการปกครอง ตลอดจนในสาขาย่อย ๆ ของแต่ละวงการนั้นๆ.... มีมากพอที่ จะก่อให้เกิดความเจริญภายในวงการ เหล่านั้น ซึ่งผลงานของเขา เราจะปฏิเสธ ไม่ได้....” อีกข้อหนึ่งที่น่าสังเกตไว้คือปัญหาของ ประเทศที่การอภิปรายสรุปไว้ ไม่ได้รวมปัญหา ทางศีลธรรมหรือคตินิยมธรรมเลย ยิ่งชี้ให้เห็น ชัดขึ้นว่าการอภิปรายนั้น ไม่ได้มองปัญญาชนใน ความหมาย ที่จะใช้เป็นบรรทัดฐานสำหรับการ ศึกษา “ตามแนววิทยาศาสตร์” (ที่เชื่อว่า ปราศจากอคติ) เอาเสียเลย และเมื่อมองตาม นัยนี้ จะพบว่าคำจำกัดความปัญญาชนของการ อภิปรายครั้งนั้น เป็นแต่เพียง “คุณสมบัติ” ของปัญญาชนที่ผู้อภิปรายคิดว่า ควร จะมีเท่านั้น

ลักษณะหัวใจ

ก่อนที่จะถึงปัญหาสำคัญ ว่าปัญญาชนไทย ต้องรับผิดชอบ ต่อภาวะของประเทศไทยหรือไม่ และเพียงใต้นั้น ขอสืบข้อความการอภิปรายนั้น โดยนำเอาสิ่งที่ผู้เรียบเรียงเรียกว่า “*Charisma*” และขอเรียกเล่น ๆ ในที่นี้ ว่า *ลักษณะหัวใจ* มาวิเคราะห์กันดูสักหน่อย

สิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นประการแรก ซึ่งดูเหมือนการอภิปรายครั้งนั้นก็สำนึกอยู่ดีแล้ว คือ ลักษณะชู้ใจนั้นเป็นสิ่งที่หายาก และสร้างขั้นได้ยาก แต่นั่นไม่ใช่สร้างขั้นไม่ได้เอาเลย ความยากลำบากนั้นส่วนใหญ่อยู่ที่พื้นเพทางวัฒนธรรมของคนนั้นเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ยาก ต้องอาศัยอัจฉริยภาพจำนวนหนึ่งที่เดียว ที่คนจะเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของมวลชน แม้แต่มวลชนในวัฒนธรรมเดียวกันก็ตาม ด้วยเหตุคั้งนั้น ลักษณะชู้ใจจึงไม่เป็นสากล บุคคลที่สังคมหนึ่งถือว่ามัลักษณะชู้ใจมาก อาจไม่มีลักษณะนี้เลยในอีกสังคมหนึ่ง ความสามารถในทางเพศอาจมีความหมายถึงการแสดงพลัง (ในหลาย ๆ ด้านไม่ใช่ทางกายแต่อย่างเดียว) ในสังคมไทยแสดงออกในด้านการมีเมียมากของหมผู้นำทั้งโบราณและปัจจุบัน ความสามารถเช่นนี้ เป็นส่วนหนึ่งแห่งลักษณะชู้ใจในวัฒนธรรมไทย แต่จะให้ผลตรงกันข้ามในวัฒนธรรมยิวหรือคริสเตียน ประธานาธิบดีเคนเนดี อาจเป็นผู้มีลักษณะชู้ใจในสหรัฐ แต่อาจไม่มีสำหรับคนไทยเลย เท่ากับที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อาจไม่ได้รับการเสนอชื่อเข้าแข่งขัน แม้แต่สมาชิกสภาผู้แทนของรัฐเทนเนสซีด้วยซ้ำ หรือ ไม่มีลักษณะชู้ใจเลยสำหรับนักเสรีนิยมจัด

ของไทยเอง แต่มีลักษณะชู้ใจอย่างยิ่งแก่ทหารและคนไทยจำนวนมาก

ในขณะที่เดียวกันลักษณะชู้ใจนั้นเป็นสิ่งที่สร้างขั้นได้ หรืออย่างน้อยก็ส่งเสริมให้มีเพิ่มขึ้นได้ กษัตริย์ไทยในอดีตทุกพระองค์ต่างแวดล้อมอยู่ด้วยการพิธีและขนบธรรมเนียม อันเป็นการเสริมสร้าง "ลักษณะชู้ใจ" ทั้งสิ้น (ดู Siffin: *The Thai Bureaucracy*, 1966 และ Wales: *Siamese State Ceremonies*, 1937) และต่างก็ทรงได้รับความสำเร็จในระดับหนึ่ง มากบ้างน้อยบ้างทั้งสิ้น ฐานะของกษัตริย์ตามประเพณีไทยก็ยังช่วยส่งเสริม "ลักษณะชู้ใจ" แก่กษัตริย์ไทยในปัจจุบันและในอนาคตต่อไปอีกอย่างแน่นอนและจะเห็นได้ว่ากษัตริย์ไทยทรง "เป็นที่รวมจิตใจของประชาชนทั่วไปในสังคมนั้น ๆ...ประชาชนส่วนมากในสังคมนั้น ยอมรับนับถือความเป็นผู้นำนั้นด้วยความเต็มใจ กล่าวคือไม่มีความรู้สึกของการถูกบังคับบีบบังคับอยู่" ถ้าต้องการผู้นำที่มีลักษณะชู้ใจตามที่การอภิปรายกล่าวถึง ไทยก็มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่จะไม่เป็นการสายเกินไปหรือหากหรือ ที่จะหมุนเข็มนาฬิกากลับไปอีก ๓๗ ปี และจะแน่ใจได้อย่างไรว่าเมื่อหมุนเข็มนาฬิกาไปแล้วทุกอย่างจะดีขึ้นเอง เหมือนปาฏิหาริย์

ข้าพเจ้าไม่อาจปฏิเสธได้เช่นกัน ว่าประชาธิปไตยอาจไม่สามารถตอบปัญหาของประเทศไทยได้หมด และแน่นอนว่าเผด็จการที่ดื้อรั้นประเสริฐกว่าประชาธิปไตยที่เฉื่อย แต่ปัญหาของเผด็จการนั้นอยู่ที่ว่า การผลัดเปลี่ยนอำนาจของแต่ละครั้งมีอันตรายมากกว่าจะเกิดการชะงักงัน ของความเติบโตด้านต่าง ๆ ได้ ถึงแม้ว่าบางประเทศเช่นสหภาพโซเวียตจะสามารถแก้ปัญหานี้ให้ลุล่วงไป แต่ก็ไม่สามารถหาอะไรประกันได้อีกว่า นักเผด็จการทุกคนจะดีปาน ๆ กันไปหมด ประวัติของโลกคอมมิวนิสต์เองก็ชี้ให้เห็นในแง่นี้ เลนิน โยจิมีนห์ เมาเซตุง ล้วนเป็นคนที่เราต้องนับว่าเป็นเผด็จการที่ดี และล้วนเป็นผู้ที่มีลักษณะซู่ใจทั้งสิ้น ความตายของคนเหล่านั้นน่าอะไรมาให้แก่ประเทศบ้าง เกิดอะไรขึ้นบ้างในอินเดียหลังจากคานธีและเนห์รูผู้นำที่มีลักษณะซู่ใจถึงแก่กรรม

อนึ่ง ควรรำลึกไว้ด้วยว่า ลักษณะซู่ใจนั้นไม่จำเป็นต้องไปกับความสามารถ ความซื่อสัตย์ หรือแม้แต่การมองเห็นการณ์ไกล เหล่านั้นเสมอไป คุณสมบัติอันจำเป็นยิ่งแก่ผู้นำของประเทศ เช่นนี้อาจจะเกิดแก่ผู้ที่มีลักษณะซู่ใจก็ได้ ประธานาธิบดีนอกตำแหน่งชุการ์โนนั้น มีลักษณะซู่ใจอย่างยากจะหาผู้นำในเอเชียสมัยเดียวกันเทียบ

ได้ แต่ลักษณะซู่ใจของเขาอาจเหมาะแต่เพียงสำหรับการต่อต้านวิสันดา กูเอกราช และสร้างรัฐประชาชาติอินโดนีเซียเท่านั้น หากเหมาะกับความพยายาม ที่จะทำให้ห้องของพลเมืองมึนขึ้นไม่ ปัญหาเศรษฐกิจและการคลังอันน่าวิตกที่ประชาชนอินโดนีเซียต้องเผชิญอยู่ทุกวันนี้ เป็นมรดกที่ได้จากลักษณะซู่ใจ ของประธานาธิบดีชุการ์โนอยู่ไม่น้อย

ในปัจจุบัน ลัทธิประชาธิปไตยทั่วโลกกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์อย่างรุนแรงลึกซึ้งที่สุดในประวัติศาสตร์ของประชาธิปไตย ระบบอุตสาหกรรมนิยมทำให้ประชาธิปไตยเป็นยักษ์ที่ต้องกินตนเอง กตมนุชย์ลงเป็นทาสของเครื่องจักรและนักอุตสาหกรรมเพียงไม่กี่คน ทอญนับได้ชี้ให้เห็นตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๓๐ กว่าแล้วว่า ประชาธิปไตยแบบตะวันตกกำลังเผชิญกับการทำลายจากลัทธิอุตสาหกรรมนิยม ซึ่งยังไม่มีที่ท่าว่าอารยธรรมตะวันตกจะสนองตอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปราบกบฏนักศึกษาอย่างรุนแรงในฝรั่งเศส การละเลงเลือดที่ซีกาโกเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๘ ฯลฯ ล้วนให้เห็นว่า การตอบสนองนั้นก็ยังคงไร้ประสิทธิภาพอยู่นั่นเอง อย่างไรก็ตาม การสำนึกในข้อจำกัดของลัทธิประชาธิปไตยแบบตะวันตกนั้น ไม่ได้

อยู่ที่ว่าลัทธินี้ไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีลักษณะชู้ใจ ขึ้นมาสู่อำนาจได้ ในทางตรงกันข้ามความก้าวหน้าทางการสื่อสารคมนาคม กลับจะช่วยให้ผู้มีลักษณะชู้ใจเสวยอำนาจได้อย่างรวดเร็วด้วยซ้ำ โทรทัศน์ช่วยให้นายเคนเนดีได้เป็นประธานาธิบดี โทรทัศน์ช่วยให้ประธานาธิบดีเคนเนดี เป็นวีรบุรุษของชาติ โทรทัศน์อีกเหมือนกันที่ช่วยให้ผีของเคนเนดีไม่จากโลกไปอย่างรวดเร็ว แต่เวลานี้คนอเมริกันยังสามารถพูดถึงผู้นำ ที่มีลักษณะชู้ใจ คนนี้ของเขาได้อย่างหนักแน่น เบิกบานเหมือนเมื่อครั้งก่อนละหรือ จึงอาจจะกล่าวได้ว่า อันตรายอย่างหนึ่งของลัทธิประชาธิปไตยแบบอุตสาหกรรมนิยมนั้น คือการแจกแจงให้แก่ผู้นำที่มีลักษณะชู้ใจมากเกินไป โดยอาศัยเครื่องมืออันฉลาดที่เราเรียกว่าสื่อมวลชนต่าง ๆ นั่นเอง

ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับเฮอเบิร์ต มาร์คิส ที่ว่าเผด็จการของปัญญาชนอาจจะเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด แต่ที่สำคัญอยู่ที่ว่า เกือบจะไม่มีเผด็จการของปัญญาชนเกิดขึ้น ในประวัติศาสตร์โลกเลย และปัญญาชนของมาร์คิสก็ไม่ได้หมายถึงผู้ชำนาญการเฉพาะด้านที่เป็นผู้มาทำให้รถไฟวิ่งได้ตรงเวลา ชงจืดต้องการให้ปัญญาชนเข้ามาร่วมมือกับรัฐบาลช่วยนำทางให้รัฐบาลดำเนิน

การปกครองด้วยหลักแห่งศีลธรรม แต่ปัญญาชนของชงจืด รวมทั้งตัวของชงจืดก็ถูกกีดกันจากอำนาจทางการเมืองอยู่เสมอ ที่สำคัญกว่านั้นคือสิ่งที่การอภิปรายเรียกร้องต้องการ *ผู้รู้อะไรถูก อะไรไม่ถูก อะไรควร อะไรไม่ควร* ช้างยังต้องเป็น คน ๆ หนึ่งและคนเดียวเท่านั้น ด้วยนั้นเป็นสิ่งเหลือวิสัยแก่สังคมสมัยใหม่ ซึ่งซับซ้อนจะเกิดขึ้นได้ เว้นไว้แต่ว่าจะหาอะไรที่เหนือมนุษย์มาเป็นผู้นำเท่านั้น ส่วนปัญญาชน (ไม่ว่าในความหมายใด ถ้ายังหมายถึงมนุษย์อยู่) ย่อมทำไม่ได้เป็นแน่ ยิ่งการอภิปรายบังคับให้บุคคลผู้นั้นเห็นถูกผิด “ตามหลักความประพฤติของสังคมนั้น ๆ” ด้วยแล้ว ก็ดูเขาจะไม่ต้องมีสติปัญญาอันใดมากนักขึ้นไปอีก เพราะเงินยึดหลักความประพฤติของสังคมตนเป็นอันมากนี่เอง |เมื่อต้องเผชิญกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในรูปที่ประหลาดกว่าที่เงินเคยประสบมา จีนจึงต้องซื้อบทเรียนด้วยเวลา เกือบศตวรรษ ด้วยชีวิตมนุษย์นับเป็นล้าน และด้วยเงินค่าปรับนับคำมิได้ เหตุผลอย่างหนึ่งก็เพราะปัญญาชนจีนไม่ “ถามคำตอบ” หรือ “ตอบคำถาม” ของสังคมตนเอง หรือมีละนั้นก็ตอบ-ถามซ้ำเกินไป

ปัญญาชนต้องรับผิดชอบต่อ "อัตราความเจริญของไทยไม่เร็วพอ" หรือไม่

ในเบื้องต้น ข้าพเจ้าออกจะสงสัยเสียแล้วว่า อัตราความเจริญของไทยนั้นเร็วหรือไม่ ถ้าเร็ว เร็วพอหรือไม่ ถ้าพอ พอแก่อะไร หรือไม่พอ ไม่พอแก่อะไร ชั้นแค่มาตรฐานที่จะวัดว่าอะไรเป็นความ "เจริญ" ก็น่าสงสัยอยู่แล้วว่าจะใช้อะไรดี ข้าพเจ้าเห็นด้วยที่นักเศรษฐศาสตร์ใช้วัดเป็นเกณฑ์ ไม่ใช่เพราะเป็นเกณฑ์ที่ดีที่สุด แต่เพราะเป็นเกณฑ์อย่างเดียวกับที่เรารู้ได้ ถ้าอย่างนั้นประเทศไทยเป็นประเทศที่เจริญเร็วทีเดียว เร็วพอแก่การที่ประเทศไทยจะเจริญต่อไปอีกหรือไม่ นักเศรษฐศาสตร์ของรัฐบาลบอกว่าพอ นักเศรษฐศาสตร์เอกชนไม่ได้บอกอะไร เพราะไม่มี จึงพอพูดผ่านไปไปได้ก่อน ว่าประเทศไทยเจริญเร็วพอ ยิ่งเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในเอเชีย อัตราการเพิ่มรายได้เฉลี่ยก็สูงกว่าอีกหลายประเทศ

แต่ความเจริญทางวัตถุอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้อัตราความเจริญ "เจริญ" ต่อไปได้อีก นั้นหมายความว่า ถ้าสังคมที่เจริญหรือกำลังเจริญก็คือสังคมที่คนในนั้น จะเป็นประโยชน์ได้มากขึ้น วิเริ่มกิจการต่างๆ ได้มากขึ้น และมีเสรีภาพมากขึ้น (เสรีภาพทั้งจากการถูกกดขี่โดยสถาบันการ

เมือง - เศรษฐกิจและเสรีภาพจากความเป็นทาสของวัตถุนั้นเอง) สังคมที่มีการเพิ่มพูนทางวัตถุอย่างเดียว จึงเป็นสังคมที่เจริญอย่างน่ากล้วอันตรายและอย่างอ่อนแอ หน้าที่ย่างหนึ่งของปัญญาชนคือคอยตรวจสอบ ทักท้วง ตกแต่งความเจริญของสังคม มิให้เป็นความเจริญอย่างอ่อนแอ เหล่านี้เป็นปัญหาความเป็นความตายของสังคม คนธรรมดาไม่มีเวลาหรือไม่มีความสนใจ หรือไม่มียศปัญญาชนมาทำ และถ้าปัญญาชนไม่ทำ ก็ไม่มีใครทำ เพียงเท่านั้นก็พอจะตอบได้ว่าปัญญาชนต้องรับผิดชอบต่อสังคมอย่างกว้างขวาง อย่างลึกซึ้ง แม้ไม่ได้เป็นผู้นำ ผู้บริหารก็ตาม หรือแม้ในบางครั้งต้องเสี่ยงต่อชีวิตและสวัสดิภาพของตนเอง ก็น่าจะคงกล้ารับผิดชอบ แต่ก็ยังเหลือปัญหายุ่งยากว่าปัญญาชนไทยจะต้องรับผิดชอบต่อหรือไม่ หรือถ้าจะถามให้ถูกต้องกว่า ก็ควรเป็นว่า ปัญญาชนไทยได้รับผิดชอบต่อความเจริญของสังคมบ้างหรือยัง คำตอบของปัญหาก็อยู่ตรงที่ว่าความเจริญของประเทศไทยนั้นอ่อนแอหรือไม่

ในสมัยแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจยุคแรก รายได้ของประเทศเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ ๔ ซึ่งนับเป็นอัตราที่สูงพอสมควรในเอเชียด้วยกัน (และเพิ่มมากขึ้นอีกในปัจจุบัน) แต่ในยุคเดียวกันนั้นเอง

มีการโกงกินเท่าที่เปิดเผยแล้ว กว่าสองร้อยล้าน บาท ที่ยังไม่เปิดเผยประมาณค่ามิได้ แม้การพัฒนาเศรษฐกิจจะได้ผลดีขึ้นเพียงไร ประชาชนส่วนใหญ่ก็ได้รับผลสนองตอบ ไม่เท่ากับแรงงานที่ได้ลงไปสำหรับการพัฒนาบ้านเมือง เนื่องจากรายได้ของกรรมกรทางอุตสาหกรรม และเกษตรกรรมไม่เพิ่มขึ้นมากพอแก่การเพิ่มของราคาเครื่องบริโภคอุปโภคที่จำเป็น ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของการพัฒนาประเทศและการ “เปิดประตูประเทศ” ให้แก่ฝรั่งตกอยู่กับนายทุนผสมนักการเมืองเพียงหยิบมือเดียว ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจไม่มี และในสังคมที่โอกาสทางการศึกษาว่างอยู่บนฐานะทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางการศึกษาก็ยังอยู่ในสภาพทรุดหนักไปด้วย นั่นหมายความว่าคนจนที่ยังไม่เกิดขณะนี้ ก็ถูกบังคับให้ไม่มีการศึกษาไปด้วย ถ้าสภาพนี้ยังดำเนินต่อไปอีก ๒๐ ปีข้างหน้า บันไดสังคมที่เคยเลื่อนขึ้นได้ด้วยการศึกษาจะหยุดนิ่ง การแบ่ง “วรรณะ” จะเกิดขึ้นจริงๆ นอกหนังสือนวนิยาย พร้อมกับไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจการสาธารณูปโภค ที่ได้รับการปรับปรุงและขยายปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่เครื่องสาธารณูปโภคเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อคนชั้นกลางเท่านั้น โรงพยาบาลในเมืองใหญ่ขยายขึ้น สำหรับพ่อค้าข้าราชการ ที่

อพยพโยกย้ายมาทำธุรกิจกันคับคั่งบนเส้นทางสัญจรซึ่งใช้เงินของชาวนาที่กู้เขามาทำมหาวิทยาลัยใหม่ๆ เปิดขึ้นเพื่อรับเด็กปัญญาอ่อน อันเป็นเชื้อสายของชนชั้นกลาง ซึ่งยังไม่อยากส่งลูกไปเมืองนอกด้วยเหตุที่ยังไม่มีเงิน หรือยังไม่อยากพนอนอยู่ก็ตาม แล้วตุ๊ดซึ่มเอาเชื้อสายชนชั้นกลางอีกพวกหนึ่ง ซึ่งควรไปสอนประชาบาล (เพราะประเทศต้องการกว่าและมีความสามารถราวๆ นั้น) ให้มาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย (ผู้เขียนเองก็อยู่ในพวกนี้) ถนนอย่างดีที่เปิดไปสู่ชนบทนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพักผ่อน ส่งเสริมการท่องเที่ยว และขนส่งโลภแก่กับคนใช้จากท้องนา เข้าสู่ตัวเมืองถนนเหล่านี้ เผอิญเป็นประโยชน์ต่อพ่อค้าเดินตลาดด้วย แต่แดงโมพันธุ์ดีจากออสเตรเลีย ที่กลิกรนำมาขายริมถนน จะเหลือเพียงผลละบาทเดียว (ผลใหญ่มาก) เหมาะที่นักทัศนาจรจะหยุดรถซื้อแก้กระหายได้เป็นอย่างดี นี่เป็นเหตุผลที่ชนชั้นกลางซึ่งควรจะเป็นผู้พิทักษ์ความเป็นธรรมในสังคมยังระเริงสุขได้ กับหยาดเหงื่อและน้ำตาของชาวนา การพัฒนาเศรษฐกิจให้ประโยชน์ต่อเขา ไม่น้อยไปกว่าคนกลุ่มอื่น การสื่อสารคมนาคมที่ทันสมัย ยังทำร้ายชาวนาในรูปที่มองไม่เห็นอีก นั่นก็คือ นักศึกษาพัฒนา นักทัศนาจร โฆษก โทรทัศน์ คาราโอเกะ นักร้องในหนังสือพิมพ์ และ

ข้อเขียนของนักหนังสือพิมพ์ที่ขายได้วันหนึ่งเป็นแสนฉบับ เนื่องจากการพัฒนาที่วุ่นวาย ได้พากันไปล่อหลอกให้ชาวชนบท เกิดความต้องการทางวัตถุใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอีกหลายอย่าง รถจักรยานยนต์ มิได้เป็นแต่ความสะดวก แต่เป็นเครื่องแสดงฐานะในสังคมด้วย กางเกงขาบานขาแคบ สีทาปาก ยาแก้อาหารรสเปรี้ยว ฯลฯ เป็นต้นว่าชาวนาเป็นทาสน้ำเงินของนายทุนยังไม่พอ ยังต้องเป็นทาสของวัตถุที่นายทุนผลิตขึ้นอีก และการเป็นทาสของวัตถุนั้นโดนตนได้ยากนัก เพราะทาสชนิดนี้รังเกียจเสรีภาพเป็นที่สุด เมื่อชนบทไม่สามารถสนองความต้องการของเขาได้ เขาก็ต้องโยกย้ายมาเป็น "ทาสกรรมกร" ของนายทุนในโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ (ใช่ ชาวเขาเรียกว่า *ทาสกรรมกร* การทำงานในโรงทอผ้า วันละ๘ ชั่วโมง ยืนในน้ำท่วมต่าตุมอากาศอับและเสียงรบกวนอย่างยิ่ง อัตราวันละ๑๐บาท ซื้อข้าวกินเองทุกมื้อ ค่ารถออกเองและราคาคอซองซีฟของกรุงเทพฯ ไม่มีการรักษาพยาบาลหรือสวัสดิการด้านอื่น หยุตงานตัดเงิน อย่างนี้ไม่เรียก *ทาสกรรมกร* จะเรียกอะไร) หรือมิฉะนั้นก็ลอบตัวเองมาเป็นโสเภณี หรือขายบริการด้วยร่างกายทางอื่น ซึ่งก็ให้ประโยชน์แก่คนชั้นกลางที่เป็นคุณหญิงคุณนายได้กรี๊ดกราดเล่นพอหายเหงา ใน

ยามชรา ความเคียดแค้นทางอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม จะสนองความต้องการของคนที่ยังชีพอยู่ปรกติเช่นนี้ได้อย่างไร ยิ่งถ้าคิดพัฒนาธรรมแล้ว การพัฒนาไม่เคยให้ความสนใจเลย สมมุติว่าทวดบ้านศาล ให้การพัฒนาของเราประสบผลสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม คนไทยทำงานวันละ ๔ ชั่วโมงก็เหลือกิน คนไทยจะเอาเวลาที่เหลือไปทำอะไร นอกจากอ่านหนังสือพิมพ์แล้ว ๆ สัก ๑๕ นาที จากนั้นก็เห็นท่าจะข่มขืนผู้หญิงเล่น ตะคนแก่สักทีสองที แล้วก็ละเลงเลือดกันก่อนนอน เสียหน่อยกระมัง ถ้าการพัฒนาไม่มีจุดหมายที่จะให้มนุษยธรรมทั้งชีวิตทางวัตถุและจิตใจ ประโยชน์อะไร ที่จะอาบเหงื่อต่างน้ำในปัจจุบันเพื่อรอการอาบเลือดในอนาคต

ทั้งหมดนี้อาจเป็นภาพของประเทศไทยที่เห็นโดยคนมองโลกแต่ในแง่ร้าย แต่ก็มีความจริงอยู่ในภาพนี้ไม่น้อย และความจริงแม้เพียงน้อยนิดเดียว ซึ่งถ้าเผอิญมีอยู่ ก็เป็นเครื่องพิสูจน์แล้วว่าปัญญาชนไทยไม่เคยรับผิดชอบต่อความเจริญอันอ่อนแอของสังคมไทยเลย เพราะปัญญาชนไทยไม่เคย *ถามคำตอบ* หรือ *ตอบคำถาม* ในเรื่องเหล่านี้อย่างจริงจัง เมื่อเป็นเช่นนั้น สังคมไทยทั้งหมดก็ขาดความสำนึกต่อปัญหาอันแท้จริงของตนเอง ไม่มีแรงผลักดันที่จะให้รัฐบาลหรือ

สถาบันที่เกี่ยวข้อง จับปัญหาขึ้นแก้ไขกันอย่างเอา
งานเอาการ จะรอให้ “ผู้ใหญ่” เห็นปัญหา
หรือแก้ปัญหานั้นไม่ได้ เพราะท่านก็มีปัญหา
เฉพาะหน้าที่ต้องแก้ยุ่งมากแล้ว โทษพรรคพวก
ท่านจะตีตัวออกห่างบ้าง จะขอผลประโยชน์เพิ่ม
บ้าง โทษจะต้องคอยดูกิจการค้าต่าง ๆ โทษ
พวกนายค้ำตำแหน่งยังวิ่งมาราบเท้ากววนเวลา
ขอตำแหน่งในราชการอีกบ้าง การที่สังคมไทย
ขาดความสำนึกต่อปัญหาอย่างสิ้นเชิงนี้ ข้าพเจ้า
จำเป็นต้องถือว่า เป็นความรับผิดชอบของปัญหา
ไทยอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

ทำไมปัญหาชนไทยจึงไม่รับผิดชอบ ต่อ ปัญหารัฐธรรมนูญของสังคม

เพื่อให้ “ปฏิภิกขิยา” ในครั้งนี้เป็นไปในเชิง
สร้างสรรค์มากขึ้น ข้าพเจ้าหวังว่าการถามปัญหา
ข้างต้นนั้นจะเป็นประโยชน์

คำตอบประการแรกที่มองเห็นเป็นผลได้จาก
ประวัติศาสตร์ของเราเอง ปัญหาชนไทยทำหน้าที่
ที่เป็นผู้ค้ำจุนและให้เหตุผลแก่รัฐบาลเสมอมา มี
เพียงในรัชกาลที่ ๔-๕-๖ เท่านั้น ที่กลายเป็น
ผู้นำทางการเมือง และการเปลี่ยนแปลงที่รัฐบาล
เป็นผู้ริเริ่มเอง เพราะฉะนั้นปัญหาชนจึงไม่เคย
ทำหน้าที่ในฐานะผู้ตรวจสอบ ผู้ท้าทาย ผู้ตก

แต่งความเจริญของสังคมเขาเลย ทั้งนี้ยกเว้นชื่อ
สองสามชื่อเช่น ต.ว.ส. วรรณโก ก.ศ.ร. กุหลาบ
สมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต) ซึ่งถึงแม้เป็นชื่อที่
น่าสนใจอย่างยิ่ง แต่ก็ไม่มี ความหมายต่อประวัติ
ศาสตร์ความเคลื่อนไหวทางปัญญาของไทย ครั้น
เมื่อพระพุทธเจ้าหลวง ทรงสร้างระบบข้าราชการ
แบบใหม่ขึ้นในประเทศ ระบบการนี้ก็เติบโตเร็ว
และดูดซึมผู้มีการศึกษาของประเทศ เข้าไว้ใน
ระบบการ (establishment) เสียสิ้นเชิง (ดูSiffin:
The Thai Bureaucracy, 1966 และIngram:
Economic Change in Thailand, 1955 ซึ่ง
ให้ตัวเลข สถิติ และอภิปรายไว้อย่างกว้างขวาง)
เช่นเดียวกับสมัยอยุธยาข้าราชการซึ่งเป็นมูลนาย
เป็นผู้ที่กินหัวกะทิเสมอ การเกณฑ์ไพร่ถูกยกเลิก
ไป แต่การเสีย “เงินส่วย” ยังมีอยู่ในรูปต่างๆ
(นับตั้งแต่ธนบัตร ที่แนบอยู่กับใบขับขี่ของแท็กซี่
ไปจนถึงหุ้นลมในธนาคารพาณิชย์) เพราะ
ฉะนั้นสมาชิกของระบบการจึงเป็น “อภิสิทธิ์ชน”
อันไม่มีเหตุผลที่จะทำลายหรือเปลี่ยนแปลงระบบ
การซึ่งตนได้เสวยสุขอยู่ นับว่าระบบการนี้ก็ยังมี
ขนาดโตขึ้น ยิ่งโตมากก็ยิ่งต้องกินมาก จนใน
ขณะนี้กลายเป็นยักษ์ใหญ่ของประเทศที่ไม่มีใคร
สามารถบังคับได้อีกแล้ว อำนาจของยักษ์ ระบบ
ราชการ นี้ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ผู้ที่อยู่ในห้อง

ของมัน คือเหล่าข้าราชการเท่านั้น ก็ทำไม่ แต่ด้วยอิทธิพลของนักศึกษาคณะนี้ สามารถเอาผู้ที่อยู่นอกห้องไว้ได้ฉายอำนาจของตนด้วย มีปัญญาชนบางคนซึ่งมิได้เป็นข้าราชการ ซึ่งช่วยให้มีเสรีภาพในการพัฒนากระบวนการได้มากขึ้น ยกซ์ใหญ่ของเรา ก็ใช้เวทย์มนต์เอาตำแหน่งหรือ ๆ อันเนื่องด้วยข้าราชการเป็นเครื่องล่อ เช่นสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนู กรรมการสภาพพัฒนาเศรษฐกิจ นักอภิปรายประจำโทรทัศน์ของรัฐบาล ๆ ล ๆ ในโอกาสที่มีการเลี้ยงรับรองใหญ่ ๆ ใดๆ ก็เชิญให้ไปเสวยอาหารราคาแพง ๆ ตลอดจนให้ "อภิสิทธิ์" (ซึ่งในเมืองไทย บางทีคำนี้ก็มีความหมายง่าย ๆ แต่เพียงความสะดวกเท่านั้น) ในการประกอบการค้าส่วนตัวได้พอสมควร ในที่สุดปัญญาชนเหล่านั้นก็ยอมตกอยู่ใต้อำนาจของระบบการนั้นไป และเปลี่ยนตนเองเป็นแต่เพียงโงะก นอกบัญชีเงินเดือนของระบบการนั้นเท่านั้นเอง เมื่อประมาณ ๕ ปีที่ผ่านมาเกิดความเคลื่อนไหวทางปัญญาชนอีกแนวหนึ่งในเมืองไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจและควรจับตามองเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งถึงแม้จะเริ่ม "ถามคำตอบและตอบคำถาม" ด้วยเรื่องที่ว่าไกลจากสังคมไทยสักปานใด (เช่นผ่านุง) แต่นับวันก็ยังได้ถาม และตอบปัญหาอันเกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของสังคมยิ่งขึ้นทุกที แต่ใน

ขณะเดียวกัน ยิ่งคำถามของเขาใกล้กลองดวงใจของยกซ์เข้าไปปานใด ยกซ์คณะนี้ก็ยิ่งใช้เวทย์มนต์มากขึ้นเพียงนั้น ตำแหน่งกรรมการตัดสินการประกวด กรรมการคณะโน้นคณะนี้ ร่วมอภิปรายระดับชาติ สัมมนาระดับชาติ ๆ ล ๆ กำลังประดังเข้ามาสู่บุคคล ผู้ซึ่งยังไม่ยอมเข้าไปอยู่ในห้องยกซ์ผู้นี้ แต่เวทย์มนต์เช่นนี้จะทำอะไรได้กับคนที่มิสคิมัน จึงควรคอยจับตาดูปัญญาชนกลุ่มนี้ว่าจะหนีไปได้สักกี่น้ำ เพราะฉะนั้นถ้าปัญญาชนไทยไม่สนใจ (หรือสนใจแต่ปาก) กับการปฏิบัติคนตามธรรมะให้เป็นนิสัยได้พอสมควร ก็จะมีผลพลได้ใน การต่อสู้กับพระยามาร อย่างที่ปัญญาชนไทยบางคนได้พ่ายแพ้ไปแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่า ปัญญาชนไทยต้องเผชิญกับการท้าทายที่อาจจะสำคัญที่สุดในชีวิตของตน ถ้าบารมีและการเจริญขันติภาวนา (อดทนต่อกิเลสอาสวะของตนเอง) ของตนไม่เพียงพอ ก็คงต้องยอมอยู่ใต้อำนาจของยกซ์ใหญ่คณะนี้ ซึ่งใช้ กิณ กาม เกียรติ มาเป็นเครื่องล่อจนได้ พุทธประวัติเรื่องที่ทรงผจญมารนั้น เป็นบุคคลาลิขฐานที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงอยู่เสมอ และกับคนทุกคนด้วย

สิ่งที่น่าเป็นห่วงยิ่ง สำหรับปัญญาชนไทยในเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมนั้นอยู่ตรงที่ว่า คนไทยออกจะเป็นฝรั่งมากเกินไป ในเรื่องของปรัชญา

กล่าวคือสิ่งที่คนคิดได้กับวิถีชีวิตของคนๆ นั้นอาจไม่จำเป็นต้องไปด้วยกันก็ได้ การใช้ชีวิตของ เดวิด ฮูม เป็นคนละเรื่องกับความเห็นของเขาในทางอภิปรัชญา วอลแตร์ ในชีวิตจริง กับวอลแตร์ ในคำเทศนาของเขาเป็นคนละคนกัน ดูเหมือนในโลกตะวันตก คนก็ไม่รังเกียจลักษณะเช่นนี้ว่าเป็นการดีสองหน้าหรือหน้าไหว้หลังหลอกเสียด้วย ตลอดประวัติปรัชญาตะวันตกก็มีโฮเปนเฮาเออร์กับอีกไม่กี่คนเท่านั้นที่ “ทำอย่างที่ตนเทศน์” ธรรมเนียมเช่นนี้ ขัดกับแนวคิดของตะวันออก การดำเนินชีวิตของพระองค์นั้น เป็นผลที่ได้จากการตรัสรู้ ถ้าท่านตรัสรู้แล้วก็กลับเข้าวังเขียนหนังสือทิ้งไว้ให้คนรุ่นหลังอ่านแบบฝรั่ง บทสวดพุทธคุณทั้งหมดนั้นเห็นจะต้องยกเลิกสิ้น หรือแล้วจื่อเขียนเต๋าเตจิงเสร็จก็ขี้วมาแต่งงาน แล้วเป็นเสนาบดีเสีย ลัทธิเต๋าก็คงจะสูญสิ้นไปแต่ยุคนั้นแล้ว เพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ชาวตะวันออกนึกไม่ถึงว่าจะเกิดได้อย่างไรกัน จะเป็นเพราะการศึกษาปรัชญาของไทย ไม่เคยมีมาก่อนเมื่อเริ่มศึกษาก็เอาอย่างฝรั่งที่เดียว และอาจจะเป็นเพราะในกระบวนการสร้างปัญญาชนรุ่นใหม่ของเรา พระพุทธศาสนาถูกตัดออกไปจากกลไกทั้งหมดก็เป็นได้ ปัญญาชนไทยจึงมีลักษณะเป็นฝรั่งในแง่นี้มากกว่าอินเดีย จีน หรือแม้แต่

พม่า เหตุฉะนั้นในประเทศไทยปัจจุบัน ปัญญาชนไทยจึงมีหน้าที่เพียงโฆษณาคุณธรรมของพระพุทธศาสนาเท่านั้น การได้แสดงให้เห็นว่าตนรู้ธรรมะดีกว่าคนทั่วไปก็เพียงพอแล้ว ส่วนในชีวิตจริงจะทำอย่างไรก็ได้ ไม่เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเทศน์อยู่ทุกวัน และตราบโศกที่ปัญญาชนขาดพลังจากธรรมะคำจูนชีวิต ข้าพเจ้าก็เชื่อว่ายักษ์จะต้องมีอำนาจเหนือปัญญาชนอยู่ตราบนั่น

อาจจะมีความหวังว่า มหาวิทยาลัยซึ่งเพิ่มปริมาณขึ้นในปัจจุบัน จะสามารถผลิตปัญญาชนออกมาได้บ้าง และเมื่อมีปริมาณของปัญญาชนเพิ่มขึ้นปัญญาชน ก็อาจจะรับผิดชอบต่อความเจริญอย่างอ่อนแอของสังคมได้เพิ่มขึ้นไปด้วย แต่จากประสบการณ์ ทั้งในฐานะที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยของไทย และทำงานอยู่ในมหาวิทยาลัยของไทย รวมเวลาก็เกือบสิบปีเต็ม ก็ยังเห็นอยู่ที่ว่ามหาวิทยาลัยไทยไม่มีคุณภาพพอจะผลิตคนให้เป็นนักคิดได้ (นี่เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของปัญญาชน) ส่วนที่หวังว่า ระบบการจะต้องดูซึมเอาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยให้หมด มิฉะนั้นจะเกิดผู้ไม่พอใจสังคมที่มีการศึกษาขึ้น แล้วเลยคิดว่าระบบการได้อ้อมแล้ว ขึ้นดูตึกก็ท้องจะแตกตาย เพราะฉะนั้นยิ่งผลิตบัณฑิตมากก็ยิ่งมีทางจะฆ่าตัวตายได้เร็วขึ้นเพียงนั้น ข้อนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่พึงคิด เพราะ

ระบบการของเรายังมีทางขยายไปได้มากกว่านี้อีกมาก เมื่อคิดถึงการให้บริการและการควบคุมประชาชนที่ระบบการนี้กำลังกระทำอยู่ยังไม่ถึงตัวประชาชนในขนาดที่กว้างขวางเท่าใดนัก (โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว) นั้นหมายความว่าระบบการจะต้องเพิ่มหมอ ครู ป่าไม้ นายช่างกรมทาง เสมียนอำเภอ ปลัดอำเภอ ออมาลัยอำเภอ นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ดูแลนิคม ฯลฯ อีกเหลือคณานับในวันข้างหน้า บัณฑิตที่ผลิตกันอย่างสุกเอาเผากินเวลานี้ ก็ยังพอมีทางหาหาเลี้ยงชีพได้ต่อไปอีกหลายรุ่น *educated dissenters* จึงจะยังไม่เกิดเป็นกลุ่มก้อนไปอีกนาน อนึ่ง การที่จะให้ยักษ์ท้องถิ่นต้องระวังด้วยว่าเลือดจะนองแผ่นดิน ซึ่งไม่ให้ผลดีนัก

ทางออก

ข้าพเจ้ามองไม่เห็นทางแก้อื่นใดได้ นอกจากจะต้องหาทางควบคุมยักษ์ตนนี้ให้ได้ และต้องทำโดยคนเป็นกลุ่มก้อนพอสมควร อาวุธที่จะใช้ได้ดี คืออาวุธที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ปราบยักษ์มาแล้ว นั่นก็คือศีล สมาธิ ปัญญา และเนื่องจากข้าพเจ้าเห็นความสำคัญของ ปัญญาชนเป็นอย่างยิ่ง ว่าต้องรับผิดชอบต่อสังคมอย่างกว้าง

ขวางและอย่างลึกซึ้ง จุดที่เราควรจะเริ่มกันคือ การผลิตปัญญาชนที่มีศีล สมาธิ ปัญญา มหาวิทยาลัยจะต้องมี "ศีล" นับแต่เรื่องไม่โกงกิน ในการก่อสร้างให้เด็กเห็น ขึ้นไปจนถึงศีลในชั้นละเอียดกว่านี้ มีสติตั้งมั่นไม่หวั่นไหวต่ออคติทั้งปวง ไม่ว่าจะอคตินั้นจะเป็นลมพายุพัดผ่านมาจากเบื้องบน หรือเบื้องข้าง หรือเบื้องต่ำ และต้อง "รู้จริง เก่งจริง" ในทางวิชาการ

ถ้าแม่สมาธิของสามัคคีสมาคม ซึ่งล้วนมีสติปัญญาอันมาก บังเอิญเห็นด้วยกับความคิดของครูบ้านนอกนี้บ้าง ขอท่านได้ตั้งปณิธานที่จะยกกองทัพมายึดครองมหาวิทยาลัยเมืองไทยเสียทีเดียว ด้วยความเป็น "นักเรียนนอก" ของท่าน ท่านอาจจะสร้างศีล สมาธิ และปัญญาให้แก่มหาวิทยาลัยไทยได้สะดวกกว่าคนทั่วไป แต่ท่านที่บ้าตำแหน่ง อยากรับเป็นคณบดีภายในสามปีห้าปี ท่านที่หลงตนเองหรือหลงปัญญาตนเอง ท่านที่ไม่นับถือตนเอง ชอบแต่ประจบเจ้านาย ท่านที่คิดอะไรเองไม่เป็น และไม่กินปากคำราฝาร้างเหล่านี้ ไม่ต้องนำคิดมากในกองทัพด้วยหรอก เพราะที่นี้เรามีอยู่มากแล้ว

นิธิ เอียวศรีวงศ์

การเขียนนวนิยายของนักประพันธ์ในปัจจุบัน

ที่เขียนบทความเกี่ยวกับนวนิยาย คราวนี้ไม่ใช่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ ถึงความดีเลวของนวนิยายเรื่องใดของใคร แต่มีเจตนาอยู่เพียงจะเล่าถึงข้อเท็จจริงในการแต่งนวนิยายของนักประพันธ์ส่วนมากของไทย ในปัจจุบันนี้เท่านั้น ภายหลังที่ได้อ่านบทความเรื่อง *ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินรางวัล ทางวรรณกรรมขององค์การ ส.ป.อ. และ บทวิจารณ์นวนิยายเรื่อง เรือมนุษย์ ของ กฤษณา อโศกสิน* ของ วิทยากร เชียงกูล ที่ตีพิมพ์ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ปีที่ ๗ เล่ม ๑ แล้วก็อยากแสดงความเห็นให้ปรากฏขึ้นมาบ้าง แต่ก็ไม่ใช่จะได้แย้ง เพราะข้อความที่เป็นความคิดเห็นทั้งหมดของ วิทยากร เชียงกูล นั้นถูกต้อง แม้ข้อความที่วิจารณ์เรื่องที่ได้รับรางวัลก็เช่นกัน

แต่ก็มีบางประการ ที่ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยเป็นต้นว่าในข้อผู้เป็นเจ้าของรางวัล ซึ่งวิทยากร เชียงกูล กล่าวว่า “รางวัลดังกล่าวเป็นรางวัลซึ่งจัดตั้งขึ้นมาโดยองค์การร่วมมือทางทหาร องค์การหนึ่ง ซึ่งไม่เคยเป็นที่นับหน้าถือตา ในด้านที่เกี่ยวกับศิลปะวรรณคดีมาเลยแม้แต่น้อย”

ข้อนี้ตามทัศนะของข้าพเจ้า ผู้ที่เป็นเจ้าของรางวัลเมื่อมีศรัทธาแล้วจะเป็นใครก็ได้ ควรได้รับสรรเสริญ และเป็นที่น่าสนใจแก่นักประพันธ์ทั้งหลาย ทั้งนี้ ไม่จำเป็นจะต้องผู้ที่ได้รับความนับหน้าถือตาในด้านที่เกี่ยวกับศิลปะ วรรณคดีเลย แต่สำคัญอยู่ที่การดำเนินการคัดเลือกเรื่องที่จะได้รับรางวัลต่างหาก โดยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงรู้สึกสงสารองค์การ ส.ป.อ. เจ้าของรางวัลที่เกิดมีศรัทธาขึ้นมาเป็นอย่างมาก

จากการคัดเลือกในหมู่คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นนั้น กฤษณา อโศกสิน เจ้าของเรื่อง *เรือมนุษย์* ได้ให้สัมภาษณ์แก่นักข่าวหนังสือพิมพ์ จนทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสรรเสริญเธอเพราะเธอได้บอกว่าได้รับรางวัลโดยบังเอิญ ค่าที่การคัดเลือกเป็นไปอย่างแคบ เธอจึงไม่รู้สึกรำใจอะไรเลย ข้าพเจ้าสรรเสริญ ก็เพราะเชื่อว่าเธอพูดออกมาด้วยน้ำใสใจจริง

กรณีนี้ก็เช่นเดียวกับคราวที่สมาคม นักประพันธ์แห่งออสเตรเลีย ได้ดำเนินการคัดเลือกเรื่องสั้นที่ดีที่สุดของนักประพันธ์ชาติต่าง ๆ ของทวีปเอเชียไปรวมพิมพ์ขึ้นเป็นเล่ม ในทางหนังสือ

Span บรรดาเรื่องที่ได้รับเลือกครั้งนั้น ตามทัศนะของข้าพเจ้าเห็นมีที่เป็นสรรพรสอยู่เรื่องเดียวเท่านั้นคือเรื่อง *จับตาย* ของ มนต์ จรรย์รงค์ ซึ่งเป็นนักประพันธ์อย่างแท้จริง แต่ตัวเขาก็หาได้ภูมิใจไม่ เพราะเขารู้ว่าเรื่องของนักประพันธ์ฐานะอย่างเขาคอนอื่นไม่มีใครเสนอแนะเลย ยิ่งกว่านั้น เขายังรู้สึกภูมิใจว่าเรื่องของเขาคือดีกว่าเรื่อง *จับตาย* ยังมีอยู่อีกหลายเรื่อง แต่ผู้เสนอแนะไม่เคยอ่าน แล้วก็ไม่ได้อวามเขาเสียก่อน เขาบอกข้าพเจ้าว่า “มันก็เหมือนที่เขาเลือกผู้หญิงเพื่อมอบตำแหน่งนางสาวไทย ให้นั้นแหละ เพราะไม่ได้เลือกจากผู้หญิงทั้งชาติ มันจึงเป็นเกียรติที่ภูมิใจกันไม่ไหว”

เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกสงสารองค์การ ส.ป.อ. เจ้าของรางวัลแล้ว ที่นี้ก็รู้สึกสงสารวิทยากร เชียงกุลบ้างละ เพราะทั้ง ๆ ที่รู้เป็นอันดี ถึงวิธีการคัดเลือกของคณะกรรมการแล้ว ก็ยังอุตส่าห์อุตหนอ่านเรื่องที่ได้รับรางวัล ซึ่งมีขนาดยาวเหยียดแล้วยังเขียนวิจารณ์เสียอีกก็ยาว โดยทัศนะของข้าพเจ้าเห็นไม่จำเป็นเลย ที่จะต้องใช้ความอุตสาหะสละเวลามากมายถึงเพียงนั้น

ข้าพเจ้าไม่ได้อ่านเรื่องนี้ แต่ได้อ่านเรื่องทำนองนี้มาเป็นจำนวนเป็นร้อย ๆ เรื่อง โดย

สำนักพิมพ์หลายแห่ง เขาจ้างให้อ่านเป็นรายตีพิเศษจากการเขียนหนังสือ จึงมีประสบการณ์เหลือพอที่จะรับรองว่า การวิจารณ์ที่วิทยากร เชียงกุล แยกไว้เป็นจำนวน ๙ ข้อนั้น ถูกต้องสำหรับนวนิยายที่นักประพันธ์จำนวน ๔๔ คน ใน ๑๐๐ คน ได้แข่งขันในปัจจุบันนี้ทุกข้อทุกประการ

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

นั่นก็เนื่องจากนักประพันธ์ในปัจจุบันนี้ ตกอยู่ใน “ภาวะจำยอม” ต้องแต่งกันแบบนั้น ในเมื่อ “นายทุน” ต้องการจัดทำนิตยสารที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอเรื่องนวนิยายอย่างเป็นล่ำเป็นสัน แล้วให้ขายได้เป็นจำนวนแสน และสำนักพิมพ์จำหน่ายเป็นเล่มรวมพิมพ์เป็นเล่ม อีกทั้งพวกนายทุนสร้างภาพยนตร์ไทย ก็สนใจเอาไปสร้างเป็นภาพยนตร์ ส่วนนักเขียนก็ได้รับการตอบแทนเป็นเงินจำนวนมากทั้งสามทาง นี่เป็นเพราะนักอ่านเรื่องนวนิยาย ตลอดจนนักดูภาพยนตร์ส่วนมากในปัจจุบัน ต้องการเรื่องแบบนั้น ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะ ‘คอกไม้สด’ เป็นคนแรกที่นำเรื่องทำนองนี้มาเสนอต่อนักอ่านนวนิยาย เมื่อ ๔๐ ปีก่อน และต่อมา เมื่อหลังสงคราม ก. สุรางคนางค์ ก็ได้ช่วยให้นวนิยาย

แบบนี้ ได้รับความนิยกว้างขวางออกไปอย่าง
มากมายด้วย นวนิยายเรื่อง *บ้านทรายทอง*
(แต่อย่าเอาเรื่องของนักประพันธ์ทั้งสองนี้ ไป
เปรียบเทียบกัน แม้จะเป็นเรื่องแบบเดียวกัน
และผู้แต่งเป็นผู้หญิงเช่นเดียวกัน) เรื่อง *บ้าน
ทรายทอง* นี้เอง ทำให้นักอ่านนวนิยายที่เป็น
ผู้หญิงเพิ่มจำนวนล้นหน้าพวกผู้ชายจนกลายเป็น
“ส่วนใหญ่” หรือ “ส่วนมาก” ตรงกันข้าม
กับสมัย ๔๐-๕๐ ปีมาแล้ว และนักอ่านผู้หญิง
ต่างก็นิยมเรื่องแบบนี้กันทุกคน จึงทำให้ตั้งแต่
สงครามยุติมา มีนักประพันธ์ผู้หญิงเกิดขึ้นมาก
มายจนเดี่ยวนับไม่ถ้วน แต่ละคนต่างก็เขียน
หรือแต่งเรื่องแบบเดียวกัน พวกนักประพันธ์
ผู้ชาย ถ้าหากต้องการจะยืนหยัดอยู่ได้ด้วยอาชีพ
การประพันธ์เรื่องนวนิยาย ก็ต้องหันเหไปให้
ไกลเคียงกับแบบของพวกผู้หญิง ซึ่งเป็นกรยาก
ยิ่งที่ผู้ชายจะทำได้สำเร็จ ส่วนมากของนัก
ประพันธ์ผู้ชาย จึงต้องยึดเอาทางเรื่องแบบโลด
โผน โดยเก็บคะแนนนิยมจากนักอ่านพวก
ผู้ชาย ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนน้อยกว่าพวกนัก
อ่านผู้หญิงดังกล่าวแล้ว แต่ก็มากเพียงพอให้ผู้
เขียนแบบนี้ยืนหยัดอยู่ได้เหมือนกัน ส่วนผู้ที่ไม่
สามารถหันเหไปทางแบบของผู้หญิงได้ และทาง

แบบโลดโผนก็ไม่ได้เช่นข้าพเจ้านี้ ก็ต้องวางมือ
สำหรับนวนิยายอย่างเด็ดขาด เพราะขึ้นเขียน
ตามแบบที่ถนัดและใจรัก ตั้งเมื่อ ๓๐-๔๐ ปี
ก่อน เป็นไม่มีข่าวสารกรอกหม้อแน่นอน

ดังนั้น เรื่องที่มีคุณสมบัติตามที่ วิทยากร
เขียนกลุ่ ต้องการนั้น คลาดอั้นหมายถึงนักอ่าน
ส่วนมากของคนไทยไม่ต้องการ และก็เป็นเช่นนั้น
มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ขอนี้ขอชักตัวอย่างมาให้
เห็น เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุติไม่ช้าไม่นาน
นวนิยายเรื่อง *แนวรบด้านตะวันตกเหตุการณ์
ไม่เปลี่ยนแปลง* ของอริค มาเรีย เรอมาร์ค ได้
รับรางวัลโนเบล ชายคิบบายตีในหมู่พวกนัก
อ่านฝรั่ง แต่เมื่อ ม.จ. ชจรจบกิตติคุณ กิตติยากร
นำมาแปลเป็นพากย์ไทยด้วยสำนวนเป็นเลิศ ตี
พิมพ์ในนิตยสาร *เสนาศึกษา* และ *แผ้ววิทยา
ศาสตร์* นักอ่านส่วนมากไม่สนใจเลย มีเพียง
ไม่กี่สิบคนที่สนใจ ในจำนวนนี้มีคุณโชติ
แพร่พันธ์ สนใจมากที่สุด จึงขออนุญาตผู้แปลมา
พิมพ์เป็นเล่มจำหน่าย ขายได้ไม่ถึง ๒๐๐ เล่ม
ในเวลาเกือบ ๒ ปี อีก ๔๐๐ เล่ม ต้องขายไปแก่
ผู้ค้าหนังสือเก่า ต่อมาอีก *ทรัพย์สินในคืน* ของ
เฟิร์ล เอส. บัค. ได้รับรางวัลโนเบลเหมือนกัน

“สันตสิริ” ได้นำมาแปลเป็นพากย์ไทย แล้วพิมพ์ออกขาย ก็ได้รับความสนใจจากนักอ่านน้อยเต็มทีก็เหมือนกัน เมื่อไม่ซ้ำไม่นานมานี้เอง ข้าพเจ้าเป็นผู้จัดพิมพ์เรื่อง *หุติยะวิเศษ* ของ ‘บุญเหลือ’ กับเรื่อง *ผู้ใหญ่อีกกับนางมา* ของ ‘กาญจนา นาคนนท์’ ให้แก่สำนักพิมพ์แพรวพิทยา ข้าพเจ้าได้นำหนังสือนวนิยายสองเรื่องนี้ ไปให้บรรณาธิการ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* คนก่อนวิจารณ์ บรรณาธิการคนก่อนได้วิจารณ์ *หุติยะวิเศษ* ลงใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* เรื่องเดียว แต่เรื่อง *หุติยะวิเศษ* เป็นเรื่องที่พอขายได้เท่านั้น ส่วนเรื่อง *ผู้ใหญ่อีกกับนางมา* บรรณาธิการคนก่อนเห็นว่าไม่ตี่ถึงขั้นจะวิจารณ์ กลับเป็นเรื่องที่ขายดี จนขณะนี้กำลังจะพิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ นี่คือนิยมของนักอ่านนวนิยายส่วนมาก หรือตลาดในเมืองไทยทั้งอดีตและปัจจุบัน เมื่อผู้พิมพ์จำหน่ายก็ต้องการเงิน นักประพันธ์ผู้แต่งเรื่องก็ต้องการเงิน จนเดี๋ยวนี้เงินเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ในการดำรงชีพของมนุษย์ทุกคน เมื่อข้อเท็จจริงมีอยู่ดังนี้แล้ว

วิทยากร เชียงกุล จะให้เรื่องที่ได้รับรางวัลของ ส.ป.อ. เลอเลิศไปกว่าเรื่อง *เรียมมนุษย์* ได้อย่างไรถึงจะเป็นเรื่องอื่นมันก็แค่นั้นแหละ ถ้าเป็นเรื่องแต่งขึ้นส่งเข้าประกวดชิงรางวัลโดยตรง นั่นแหละจึงจะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

เมื่อจะให้รางวัล สำหรับเรื่องที่นักประพันธ์แต่งเสนอตลาด ได้รับรางวัล โดยไม่ถูกตำหนิรางวัลนั้นก็คงให้กับ ‘เรื่องที่เลวน้อยที่สุด’ หรือ ‘เรื่องที่ไร้สาระน้อยที่สุด’ แต่ไม่ใช่ ‘เรื่องดีที่สุด’ แน่แน่นอน

ที่นี้ข้าพเจ้าก็ส่งสารตัวเองบ้างละ ที่มาเขียนปฏิกริยานี้ ก็โดยมีเจตจำนงเพียงเพื่อให้รู้กันทั่วไปว่า หากคนที่ยึดถือเอาการประพันธ์นวนิยายเป็นงานหาเลี้ยงชีพ แต่อย่างเดียวในปัจจุบันนี้ ชื่นมุ้งมันแต่งเรื่องให้ถูกใจ หรือถูกรสนิยมของบัณฑิตทุกประการแล้ว เขาผู้นั้นก็มีหวังที่จะต้องกินแต่น้ำในลำคลอง เพื่อดำรงชีวิต เพราะน้ำประปาก็ยังต้องแลกกันด้วยเงินจึงจะได้มา

ยศ วัชรเสถียร

อันเนื่องมาจากสมเด็จพระยาตำรา

ผู้เขียนบทความเรื่อง *สมเด็จพระยาตำรา* ราชานุกาภ กับอาร์โนลด์ ทอยน์บี มีความเห็นสอดคล้องกับทอยน์บี ที่เห็นว่า โลกในปัจจุบันเป็นระบบอุตสาหกรรมและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันเป็นอันตรายต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ไม่ใช่น้อย การยืนยันประวัติศาสตร์ตามวิธีของวิทยาศาสตร์นั้นถือเป็นสิ่งที่ไม่สมควรนัก อาจเกิดความรู้สึกหวั่นผู้อื่นที่ไม่หาประโยชน์จากทรัพย์สิน คือหลักฐานที่มีอยู่ ดังนั้นถ้านำหลักฐานนี้มาใช้ในทางประวัติศาสตร์ อาจทำให้เกิดการผิดพลาด เพราะจะศึกษาค้นคว้าแต่เฉพาะเรื่องที่มีข้อมูลเท่านั้น โดยไม่ไตร่ตรองว่ามีประโยชน์คุ้มค่าหรือไม่ ผู้เขียนยกตัวอย่างการศึกษาตัวอักษรฮียิปต์ว่าเป็นการไม่คุ้มค่า ทำให้เข้าใจว่าผู้เขียนมองประวัติศาสตร์ในมุมที่ไม่กว้างนัก นอกจากนั้น ยังชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดในการจัดสรรแบ่งแรงงานของการเขียนประวัติศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่มีระเบียบวิธีที่สร้างขึ้นสำหรับสิ่งไม่มีชีวิต เมื่อนักประวัติศาสตร์นำมาใช้กับกิจกรรมของมนุษย์ ไม่ค่อยถูกต้อง พร้อมกันนั้นก็กล่าวตำหนิตัวชิตินิยมว่าอาจทำให้นักประวัติศาสตร์บรรยายอดีต

ในลักษณะที่มีความลำเอียง (bias) ผู้เขียนยกปัญหาข้อหนึ่งขึ้นมา ว่าหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์นั้นมีเพียงแต่รวบรวมข้อมูลที่ลงรอยเข้ากับกาลเทศะเท่านั้นหรือ และงานวิเริ่มสร้างสรรค์ของนักประวัติศาสตร์มีความหมายแค่เพียงการค้นพบหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ไม่เคยมีคนทำมาก่อนเท่านั้นเองหรือ แต่ผู้เขียนก็ได้บอกถึงความหมายหรือหน้าที่อื่นแท้จริงของนักประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร จึงนับเป็นข้อพลาดอย่างหนึ่ง

นิตี เอียวศรีวงศ์ มีความเห็นค่อนข้างขัดแย้งกับการเขียนประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบัน คือเห็นว่ายังไม่มัลักษณะเป็นของตนเองโดยเฉพาะ ไม่ค่อยมีกฎเกณฑ์และยึดตามงานของสมเด็จพระยาตำราเป็นใหญ่ ใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ในเรื่องของประวัติศาสตร์มากเกินไป โดยมากค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องสุโขทัย เนื่องจากมีหลักฐานข้อมูลต่างมาก ๆ ผู้เขียนเห็นว่าไม่สมควร ควรศึกษาเรื่องอยุธยาซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัว และมีวัฒนธรรมถ่ายทอดกันมาใกล้ชิดมากกว่า

วิธีเขียนในบทความนี้ค่อนข้างสับสน อ่านแล้วไม่ทราบว่ามิจุดมุ่งหมายอย่างไร พิจารณา

ดูจากชื่อเรื่องทำให้เข้าใจว่าเป็นการเปรียบเทียบระหว่างสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชไชยกับนายทอยนี่ แต่อ่านดูแล้วจะเห็นว่าผู้เขียนมีความเห็นกระจัดกระจาย ไม่ตรงตามชื่อเรื่อง บางตอนอ่านแล้วเกิดความรู้สึกว่าผู้เขียนต้องการแสดงตนเป็นคนมีภูมิปัญญาใช้สำนวนสลับซับซ้อน ใจความไม่สอดคล้องกัน ทำความเข้าใจได้ยาก เช่น หัวข้อที่เกี่ยวกับสิ่งที่มีปรมาณ หรือไม่มีปรมาณ หรือ ลัทธิชาตินิยมคือขบวนการที่เรียกว่าเผ่าพันธุ์นิยม สำหรับการบรรจุเกล้าใหม่คือประชาธิปไตย ผู้อ่านต้องตีความหมายเอาเอง การตั้งประวัติศาสตร์ข้อสมมุติฐานบางอย่างก็ไม่น่าเชื่อถือนัก เช่นข้อสันนิษฐานว่าทำไมการศึกษาประวัติศาสตร์เขียนในไทยจึงยังไม่เริ่มต้น ผู้เขียนตั้งข้อสมมุติไว้ว่าเนื่องจากประเพณีประวัติศาสตร์ไม่เคยมีมาก่อน ดังนั้นการเขียนประวัติศาสตร์จึงได้อิทธิพลมาจากสังคมอื่น อีกประการหนึ่งคือการเขียนประวัติศาสตร์ของไทยปัจจุบันยังคงเป็นแบบเดียวกับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชไชย ข้อสมมุติฐานทั้ง ๒ ข้อนี้ สับสนไม่ตรงตามหัวข้อที่ตั้งเอาไว้ แต่ก็มีส่วนที่น่าเชื่อถือ คือเป็นที่กล่าวว่าการที่นักประวัติศาสตร์สนใจรายละเอียดปลีกย่อย เนื่องจากความเชื่อว่า ถ้าสามารถจำลองอดีตได้ตรงความจริง

แล้วจะได้บทเรียนจากอดีต สำหรับดำเนินชีวิตปัจจุบัน และความเชื่อที่ว่าประวัติศาสตร์อาจศึกษาด้วยวิธีของวิทยาศาสตร์

บทความนี้ทำให้เกิดความรู้สึกว่าผู้เขียนเป็นคนมองโลกในแง่ที่ไม่ดีนัก ขาดความเข้าใจ (sympathetic understanding) เช่นตอนที่ว่าแนวการศึกษาประวัติศาสตร์แบบสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชไชย มักจะเน้นหนักที่บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะว่าผู้ริเริ่มการศึกษาประวัติศาสตร์สกุลนี้เป็นนักการเมือง มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างมั่นคงจนไม่พยายามจะค้นหาอธิบาย และตีความหมายบทบาทของสามัญชน ไม่ค่อยให้ความสนใจทางเศรษฐกิจสังคมและประชาชน ความเห็นนี้มีส่วนถูกต้องอยู่บ้าง แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงสภาพเหตุการณ์ในอดีต ว่าเป็นอย่างไรจึงทำให้เกิดความเชื่อหรือการกระทำเช่นนั้น มิใช่ว่าจะเอามาตรฐานของเหตุการณ์ปัจจุบันไปตัดสิน เห็นได้ว่าสังคมไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุด ทุกสิ่งเกิดจากพระบรมราชโองการ หรือเป็นพระราชกรณียกิจของพระองค์ และการเขียนประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชไชยมีลักษณะไม่ตรงตามหลักสากล ก็เพราะไทยเพิ่งจะเปลี่ยนมาใช้หลักสากล จะไปเปรียบ

กับของชาติตะวันตกที่ทำมานานแล้วไม่ได้ผู้เขียน
กล่าวเสียตีสั่งนักประวัติศาสตร์ปัจจุบันบางท่าน
ว่าเป็นสกุลดำรงราชานุภาพ เพราะมีความคิด
และการกระทำที่คล้ายกัน กล่าวเสียตีสี่พระเจ้า
และพระร่วงในยุคปัจจุบันที่เข้ามามีบทบาททาง
การเมือง แต่ทั้งนี้เป็นการเสียตีสี่ที่ไม่ค่อยมีคน
เข้าใจนัก

ที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง คือบทความนี้
มีลักษณะแตกต่างจากบทความอื่น ๆ คือมีบันทึก
ท้ายบทมีลักษณะคล้าย ๆ เชิงอรรถ แต่การทำ
เชิงอรรถนั้น โดยมากทำในหนังสือขนาดยาว
มิใช่ในบทความเช่นนี้ ผู้อ่านเกิดเลยความสับสน
บทความนี้จึงไม่ค่อยได้รับความสำเร็จเท่าที่ควร

ขัมพูนท์ นาครักษ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสัมมนาพุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน

สยามสมาคมร่วมกับพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ได้จัดการสัมมนาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ณ สยามสมาคม ถนนอโศก บางกะปิ พระนคร ในวันที่ ๙ - ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ มีเรื่อง น่าสนใจควรหยิบยกมาประกอบการพิจารณาโดยสังเขป

ผู้เข้าร่วมในการสัมมนา มีท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต อาทิ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านเจ้าคุณพรหมมุนี

ท่านเจ้าคุณเทพเมธี พระเจ้าหน้าท้าวชั้นผู้ใหญ่ของมหาจุฬาราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้สนใจอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของการสัมมนา แจ่มแจ้งอยู่ในคำกล่าวเปิดสัมมนาของ ฯพณฯ รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ มีใจความสำคัญว่า สังคมเปลี่ยนแปลงจากเดิม ศาสนาหากไม่ปรับปรุงให้เข้ากับสังคม จะกลายเป็นเหมือนทรากศพ หรือสิ่งไม่มีชีวิต ถ้าพุทธศาสนาไม่เข้ากับสังคม ต่อไปจะไม่มีใครบวชเรียน คนรุ่นหลัง มีความเลื่อมใส

ลดน้อยลง ปัจจุบันวัดตามชนบท แทบหาพระ
เป็นเจ้าอาวาสไม่ได้ พุทธจักรและอาณาจักร
ควรหาวิธีแก้ไข ต้องร่วมมือกันไม่เช่นนั้นอนาคต
จะมีตมม ลัทธิไม่มีศาสนาจะเข้ามาแทนที่

เรื่องทีอกิปรายมีหลายเรื่อง ในที่นี้จะขอ
เอ่ยถึงเป็นบางตอนเท่านั้น เกี่ยวกับ บทบาทของ
พระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน พระมหาประยุต
ปยุตโต ได้อภิปรายมีความย่อว่า ในสังคมชนบท
บทบาทของพระสงฆ์แบบเดิมยังคงเหลืออยู่ มาก
บ้าง น้อยบ้าง สุดแต่ว่าสังคมนั้นได้เปลี่ยนแปลง
ไปแล้วเพียงใด ในท้องถิ่นห่างไกลต่างๆพระสงฆ์
ยังมีบทบาทหลายอย่างเหมือนเดิม บทบาทที่
เพี้ยนไป เช่น เมื่อเลิกเป็นครูสอนและดำเนิน
งานของโรงเรียนแล้ว ก็เปลี่ยนมาเป็นผู้อุปถัมภ์
โรงเรียน เป็นผู้นำในการชักชวนชาวบ้านสร้าง
โรงเรียน เป็นผู้แนะแนวทางการศึกษา นำเด็ก
บ้านนอกเข้ามาเรียนในกรุง ส่วนวัดในกรุงก็ทำ
หน้าที่เป็นอย่างดี หอพัก ที่มีการควบคุมและฝึกหัด
อบรมความประพฤติไปด้วย เมื่องานพัฒนาเข้าไป
ถึงหมู่บ้าน พระสงฆ์จำนวนมากก็เข้าร่วมงาน
เป็นผู้นำในการเสนอความคิดริเริ่มเป็นที่ปรึกษา
และเป็นศูนย์รวมเรียกความร่วมมือ ในการสร้าง
สาธารณสมบัติ และสิ่งสาธารณูปโภค เช่น บ่อน้ำ
สะพาน เขื่อน เป็นต้น และเป็นผู้ให้ความเห็น

ชอบในการกำหนดงานต่างๆ ในขณะเดียวกัน
ในสังคมเมือง บทบาทของวัดเพ่งมาในด้านเป็น
ที่รักษาศิลปกรรมของชาติ เป็นที่ท่องเที่ยว เป็น
พิพิธภัณฑ์ บทบาทส่วนใหญ่ของพระสงฆ์ในวัด
ในเมือง เป็นไปในด้านการประกอบพิธีกรรม
ตามประเพณี นอกจากนี้ ก็มีการปกครอง เพราะ
ตำแหน่งบริหารส่วนใหญ่อยู่ในเมือง การเป็น
นักเรียน นักศึกษา และการสงเคราะห์คนรุ่น
เก่าที่มามีศีลพึงธรรมในวัด

เกี่ยวกับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย
ปัจจุบัน นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวความ
ตอนหนึ่งว่า คนชั้นนำของเราตกอยู่ในอาณานิคม
ทางปัญญาของฝรั่ง แผนการศึกษาชาติลอกแบบ
ฝรั่งทั้งสิ้น เนื่องจากลอกแบบฝรั่งนี้เอง ศาสนา
กับสังคมจึงห่างกันออกไปทุกที วิธีแก้ ต้องให้
คนเรากุมิใจในของที่เรามีอยู่ คือบ้านเมืองและ
ศาสนาของเรา แต่ต้องนำมาประยุกต์ให้เข้ากับ
กาลสมัย ปัจจุบันคนรับศีลเป็นเพียงประเพณี

ผู้เขียนจะขอกล่าวเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องสมบัติ
ของเราโดยตรง คือบ้านเมืองและศาสนา ด้วยว่า
บางคนอาจจะมองข้ามความสำคัญของสองสถาบัน
นี้ นับเป็นความจำเป็นที่เราต้องกุมิใจในสถาบัน
ทั้งสอง ความเป็นเอกราชของชาติจะมีไม่ได้ หาก
คนในชาติไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง กล่าวคือ

ภูมิใจในสัญลักษณ์แห่งชาติของคน พระพุทธศาสนาได้ให้ลักษณะประจำชาติมากมาย เช่น อุปนิสัยใจคอและความรู้สึกนึกคิด ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้กำลังจะเปลี่ยนไป ความนิยมชมชอบการทำแบบชาวตะวันตก กำลังมีอิทธิพลเหนือชีวิตจิตใจคนส่วนใหญ่ น่ากลัวว่าลักษณะประจำชาติจะหมดไปในที่สุด หากเป็นเช่นนั้นจริง ย่อมหมายความว่า เราอยู่ในอำนาจของเขาโดยสิ้นเชิง โดยที่เขาไม่ต้องลงทุนอะไรมาก เนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา เข้ากันได้กับสังคมนุสมัย แม้ในปัจจุบันก็เหมือนกัน แต่บางสิ่งบางอย่าง ที่ต่อเติมขึ้นในยุคหนึ่ง ๆ ตามความต้องการของสังคม ซึ่งไม่ใช่ส่วนสำคัญ อาจจะไม่เหมาะสมในยุคต่อมาและยุคปัจจุบันนี้ สิ่งสำคัญอยู่ที่การรู้จักเลือกใช้ นำมาประยุกต์ให้เหมาะกับกาลสมัย และความต้องการของสังคม คำสอนของพระพุทธเจ้า เนื่องจากเวลาด่วงมานาน จึงถูกห่อหุ้มด้วยเปลือกกะพี้ หากปราศจากความพยายามที่จะเข้าถึง ผู้มีหน้าที่โดยตรงในการแพร่ธรรม คือพระสงฆ์ จึงจำต้องแกะเปลือกกะพี้ ให้สังคมปัจจุบันมองเห็นเนื้อแท้ คนปัจจุบันยุ่งกับภารกิจ ไม่มีเวลาและความพยายามพอที่จะแกะถึงได้ แต่ถ้าพระสงฆ์มาเพิ่มเปลือกเข้าอีก สังคมปัจจุบันยิ่งจะไกลความจริงไปทุกที ในที่สุด ตัวพระสงฆ์เอง ย่อมอยู่ไม่

ได้ ศาสนธรรมถึงจะมีก็เท่ากับไม่มี ไม่อำนวยความสะดวกให้สังคม

ที่ว่าปัจจุบัน คนรับศีลเป็นเพียงประเพณี มีส่วนของความจริงอยู่น้อย เพราะคนมองวัตถุประสงค์ของศีลสูงเกินไป จนเป็นเรื่องเหลือวิสัยที่จะทำตาม ประกอบด้วยในปัจจุบันมีเครื่องเร้าใจในทางที่ไม่ดีมาก จึงยิ่งเพิ่มความยุ่งยากเป็นทวีคูณ การรักษาศีลนั้น ขึ้นอยู่ที่อุปนิสัย คนที่มีอุปนิสัยยังไม่พร้อม ทำอย่างไรก็รักษาไม่ได้ เริ่มแรก ต้องอบรมคุณธรรมให้เกิดความรู้สึกผิดชอบทีละน้อย รู้ด้วยความรู้สึกในใจ ไม่ใช่รู้ด้วยการเรียนอย่างเดียว เมื่อสมรรถภาพจิตสูง ศีลจะมีเอง ไม่ต้องไปขอจากพระ ไม่ต้องว่าเป็นภาษาบาลี ความรู้สึกในใจจะเตือนตัวเองเสมอ

เกี่ยวกับ การศึกษาของคณะสงฆ์ นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวว่า การศึกษาปรีชาธรรมของพระไม่สัมพันธ์กับปัจจุบันมากนัก

เรื่องการศึกษาปรีชาธรรมของพระ ต่างจากทางโลกทุกประการ ทั้งวิธีการเรียนและวิธีการสอน นับว่ากลายเป็นเรื่องยุ่งยาก เพราะไม่สนองความต้องการของผู้เรียน บางวิชาหนักเกินไป ไม่เหมาะที่คนมีพื้นฐานความรู้ในขั้นนั้น ๆ จะเข้าใจ การเรียน ส่วนใหญ่ใช้วิธีท่องจำ การสอนมุ่งให้จำได้ อธิบายตามแบบที่เคยทำกันมา

การวัดผล วัดได้เฉพาะความจำ ใช้วิธีวัดผล โดยออกข้อสอบแบบอัตนัย ไม่สามารถคลุมเรื่อง ที่เรียนได้ ผู้เรียนเบื่อต่อการท่องจำ มีน้อยนักที่ จะกระตือรือร้น ที่สำคัญคือมองไม่เห็นจุดประสงค์ การเรียนของตนว่าเพื่ออะไร ผู้เรียนจะไม่นึกว่า เรียนเอาความรู้ หรือสืบอายุศาสนา แต่จะถาม ตัวเองเสมอว่า เรียนแล้วจะได้เป็นอะไร ในที่สุด ก็เกิดทัศนคติไม่ดีต่อการเรียน ประกอบด้วย ปัจจุบันมีวิชาทางโลกเรียน จึงฉวยโอกาสเรียน วิชาเหล่านั้นมากกว่า ถึงจะเรียนนักธรรมก็เรียน อย่างเสียไม่ได้

การศึกษาเปรียญ มุ่งหนักด้านภาษาบาลี โดยหวังให้ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นสูงแปลพระไตรปิฎกได้ แต่ใช้วิธีไม่เหมาะสม หลักสูตรที่เรียน ที่จริงเป็นเครื่องมือแปลพระไตรปิฎกคล้ายพจนานุกรม ให้เรียนคัมภีร์ก่อนแปลคำวาท เหมือนท่อง พจนานุกรมก่อนที่จะแปลภาษาอังกฤษ ด้วยวิธี นี้ผู้เรียนจึงเรียนแบบท่องจำเป็นส่วนใหญ่ บางที่ จำได้ทั้ง ๆ ที่ไม่เข้าใจ และสอบได้ด้วย

วิธีวัดผล มุ่งทดสอบด้านภาษา แต่ก็ไม่ใช่ วิธีใช้ภาษา หากเป็นความจำนั่นเอง การตัดสินใจ

คะแนนเคร่งเกินไป ไม่มีความคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ ภาวะเช่นนี้ทำให้นักศึกษาท้อใจ สอบตกบ่อย แทนที่จะมีความรู้หนักแน่นกลับเลอะเลือนยิ่งขึ้น ในที่สุด กลายเป็นนักสอบ ไม่ใช่ นักเรียน เพราะ ถึงไม่เรียนก็มีสิทธิ์สอบ ยิ่งกว่านั้น ผู้เรียนเกิด ทัศนคติไม่ดีต่อผู้จัดการศึกษา

จริงอยู่ แม้คณะสงฆ์จะได้กำหนดให้มีการ ศึกษาบาลีแผนใหม่ มีวิชาการทางโลกด้วย ตั้งแต่ ชั้นต้นจนถึงชั้นสูง แต่หลักเดิมยังไม่เปลี่ยนแปลง จึงยากที่จะหวังผลสำเร็จ เพราะวิธีการเดิมและ หลักสูตรเดิมก็หนักเต็มที่แล้ว เพิ่มเข้ามาใหม่ ก็ยังหนักมากขึ้น

ดังนั้น นักศึกษาเป็นจำนวนมาก เรียนบาลี เพื่อสอบได้ให้มีสิทธิ์เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย หรือ มหามกุฏฯ หรือไม่ก็เพื่อสิทธิอย่างอื่น อย่างไรก็ตาม มหามกุฏฯ มหาวิทยาลัย ยังไม่ได้ชื่อว่าสนอง ความต้องการของพระอย่างสมบูรณ์ มหาจุฬาฯ ต้องจำกัดจำนวนนักเรียนในแต่ละปี เนื่องด้วย สถานที่เรียนไม่พอ จึงทำให้ความหวังของพระ จำนวนไม่น้อยต้องหยุดชะงัก

ทางที่ดี ควรส่งเสริมสิ่งที่มีอยู่แล้ว แทนที่จะตั้งใหม่ขึ้นมา ไม่คุ้มค่ากับงบประมาณที่เสียไป

นักศึกษาที่ไหนดีกว่า สามารถสนองความต้องการ
ของคนมาก ย่อมแสวงหาทางเข้าศึกษาที่นั่น เมื่อ
พลาดโอกาสจึงร่อนเร่ไปที่อื่น เราอยู่ในลักษณะ
ที่กระจายกำลัง ถ้าผมนึกกำลังเหล่านี้เข้าด้วยกัน
จะมีประโยชน์อันมหาศาล ไม่เฉพาะแต่พุทธจักร
เท่านั้น แต่รวมตลอดถึงอาณาจักรด้วย การศึกษา
แบบนามกฤๆ มหาจุฬาฯ ต้องถือว่าพ่วงแข่ง
กับทางโลกได้ ถึงขณะนี้ยังอยู่ในอันดับรอง แต่
อนาคตอาจจริงขึ้นหน้าเขาได้ หากผมนึกกำลังกัน
เรื่องสถานที่เรียนเราเพิ่งเฉพาะตัวอาคารใหญ่โต
จึงประสบปัญหาสถานที่เรียนไม่พอ ที่จริง วัดวา
อารามต่าง ๆ พอช่วยขจัดปัญหาได้ ศาลาวัด
ที่ว่างมีมากมาย ไม่จำเป็นต้องเรียนเฉพาะใน
อาคารใหญ่ ศาลาซ่อมช่อก็ใช้เรียนได้ ขอให้
อยู่ภายใต้นโยบายเดียวกัน เราผมนึกกันทาง
นโยบาย อาจกระจายกันได้เกี่ยวกับสถานที่
ขณะนี้ เป็นที่หวังว่าปัญหาหลายอย่างอาจหมด
ไป ในเมื่อทางคณะสงฆ์ได้ประกาศรับรองมหา
วิทยาลัยทั้งสองแห่ง อนาคตอาจแจ่มใสไม่ช้าก็
เร็ว เมื่อเป็นเช่นนั้น การศึกษาของคณะสงฆ์จะ
ถือว่าสัมพันธ์กับปัจจุบันมากขึ้น

เกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ นายสุลักษณ์
ศิวิรักษ์ มีทัศนะว่า “พระสงฆ์ควรมีบทบาทใน
การศึกษา ร่วมวางหลักสูตรเกี่ยวกับจริยธรรม
และศาสนธรรม พระสงฆ์ต้องมีบทบาทเข้าสอน
ตามโรงเรียนและมหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับ
ครอบครัว ไม่เฉพาะในकिनินต์เท่านั้น การไป
เยี่ยมคนป่วยตามโรงพยาบาล เป็นสิ่งที่ควรกระทำ
คนรุ่นใหม่ยังต้องการศาสนา แต่ขาดการสัมพันธ์
กัน นักศึกษาที่ไปพัฒนาจึงไม่คุ้นเคยกับพระ”

ความคิดทั้งหมดที่ยกมานี้ ไม่ใช่เป็นของ
ใหม่ในวงการคณะสงฆ์ เป็นสิ่งที่พระสงฆ์เคยทำ
มาแล้ว และบางอย่าง ขณะนี้ ยังมีทำกันอยู่ใน
ที่บางแห่ง แต่ความคิดดังกล่าวถูกทอดทิ้งมานาน
บางทีจึงอาจเป็นเรื่องแปลกสำหรับบางคน

การศึกษาของชาติ พระสงฆ์เคยมีบทบาท
ในอดีต เป็นทั้งครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษา
สนองความต้องการของชาติ ถึงจะไม่มีแผนการ
ศึกษาชาติ ไม่มีระบบอย่างปัจจุบัน ยังถือว่า
ดีในสมัยนั้น บทบาทดังกล่าวหมดไป เมื่อ
การศึกษาเปลี่ยนแปลง รุกหน้าไปอย่างรวดเร็ว
ปัจจุบันการศึกษามีระบบ มีการกำหนดวิธีการ
เป็นระเบียบยิ่งขึ้น ถ้าพระสงฆ์จะมีบทบาทใน

THE THAI SILK CO., LTD.

JAMES H.W. THOMPSON
Managing Director

Hand-woven Silks & Brocades
STOLEN, BLOUSES, SPORT SHIRTS, NECKTIES
CUMMERBUNDS AND THE LARGEST SELECTION
OF SILKS BY THE YARD IN BANGKOK

THE COMPANY THAT MADE THAI SILK WORLD FAMOUS
NEW PREMISES 9 SURAWONGSE ROAD

นิสิตนักศึกษาที่ประสงค์จะหารายได้พิเศษ

จากการหาโฆษณาลงใน *สัปดาห์สตรี* *ปริทัศน์* โปรดติดต่อ

โดยตรงได้ที่ บรรณาธิการ

BOOK, RECORDS, PRINTS, CARDS

ARE ALWAYS APPRECIATED

DONALD MOORE GALLERIES
221 Sukhumvit Road, Bangkok. Tel. 57477

การศึกษาอีก ก็ควรจะมีบทบาทมาตั้งแต่ชั้นมูล
ฐาน คือการวางหลักสูตร เพราะวิชาที่เกี่ยวกับ
ศีลธรรม ซึ่งกำหนดให้เรียน พระสงฆ์น่าจะมี
ความเหมาะสมกว่าใครในการกำหนด หรือมีส่วน
ร่วมแสดงความคิดเห็น

เรื่องการสอนในโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย
มีทางทำได้ พระสงฆ์สามารถสอนได้ในบางวิชา
โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษา
สามารถทำได้ในทันทีที่ต้องการ ยิ่งขณะนี้ บ่น
กันนักกว่าขาดแคลนครู ยิ่งเหมาะสมที่สุด ผลดี
คือ เสียงบประมาณน้อย คุณภาพก็น่าเป็นห่วง
เพราะปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ที่ไม่เรียนวิชาทางโลก
เกือบจะเรียกว่าไม่มี จะมีอยู่บ้างก็เฉพาะท่านที่
สูงอายุแล้ว ท่านก็ทำหน้าที่อื่นต่อไป ถึงอย่างไร
พระสงฆ์ก็พ้นจากการสอนไปไม่ได้ ควรรับทราบ
ประการอย่างหนึ่ง ที่พระสงฆ์ส่วนมากทำอยู่ใน
ชนบท คือเด็กจบประถม ๔ เข้ามาบวช อ่าน
เขียนไม่ได้เท่าที่ควร จึงต้องสอนกันใหม่ตั้งแต่
ก. ข. ในเมื่อเป็นอย่างนี้ ให้เข้าสอนในโรงเรียน
เสียเลยจะมีดีกว่าหรือ

การสอนในมหาวิทยาลัย อาจเป็นบางวิชา
เท่านั้น ที่พระสงฆ์สอนได้ดี โดยเฉพาะเกี่ยวกับ

ปรัชญาและศาสนา ปัจจุบันผู้เขียนคิดว่ายังไม่
พร้อม แต่ถ้ามีการส่งเสริมให้มีการศึกษาในต่าง
ประเทศมากขึ้น เฟื่องเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง ใน
ขณะเดียวกันก็ได้ประสบการณ์อย่างอื่นด้วย อย่าง
ไรก็ตาม ขณะนี้ ถึงจะมีบางมหาวิทยาลัย นิมนต์
พระไปช่วยสอน นี่ยังไม่ได้ผลดี โดยเฉพาะด้าน
จริยศึกษา แต่ถ้าให้พระสงฆ์มีประสบการณ์มาก
ยิ่งขึ้น ยิ่งจะเพิ่มผลดีเป็นหลายเท่า บางทีอาจจะ
วิตกกังว่า พระคลุกคลีกับนักเรียนชายหญิง ไม่
เป็นผลดีทางด้านปฏิบัติ เรื่องอย่างนี้ไม่น่าจะมี
ปัญหา โดยเฉพาะพระที่ศึกษามาดี ย่อมมีจิตใจ
สูงพอที่จะรักษารูปร่างคนได้ ระมัดระวังตัวมากยิ่ง
ขึ้น คลุกคลีโดยหน้าที่ ไม่เป็นผลเสียหาย การ
ไม่คลุกคลีนั้นแหละ กลับจะเป็นผลเสีย ไม่เฉพาะ
แก่ตัวพระองค์ แต่แก่สถาบันสงฆ์ด้วย

เรื่อง ความสัมพันธ์กับครอบครัวประชาชน
ที่นายสุลักษณ์ เอ่ยถึง “ปัจจุบัน คนเมืองหลวง
อาจมองไม่เห็นภาพ และไม่คิดว่าเป็นการเหมาะ
ที่พระจะไปเยี่ยมคนป่วยตามโรงพยาบาล หรือ
อื่น ๆ แต่การทำอย่างนี้ ตามชนบท พระยัง
คงทำอยู่ ชาวบ้านที่เจ็บป่วยไม่สบาย พระจะ
ถือโอกาสไปเยี่ยมถึงที่อยู่ บางทีให้การรักษาเท่า

ที่สามารถ โดยเฉพาะคนป่วยหนักใกล้ตาย เพียงแค่ได้เห็นชายผ้าเหลืองก็พอใจ เพราะไม่มีสิ่งใดที่หวังพึ่งได้ในขณะนั้นแม้แต่เพียงให้ความอุ่นใจในเมืองหลวง การทำเช่นนั้น บางทีอาจจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ แต่ในที่สุดก็จะเงียบไปเอง แต่สำคัญอยู่ที่ว่าพระไปเยี่ยม ไม่ใช่ไปรับหรือบังคับสักเป็น แต่เป็นการไปให้ความอบอุ่นทางจิต อาจแสดงออกทางวัตถุบ้างเล็กน้อย ซึ่งไม่เหลือวิสัยของพระ บางทีพระอาจนึกกระตาคใจ อาจคิดว่าเป็นการประจบประแจง แต่ถ้ากำหนดทำ โดยมีวัตถุประสงค์ของส่วนรวม จะกลับรู้สึกเป็นเกียรติเสียอีก”

เกี่ยวกับความประพฤติของพระสงฆ์ปัจจุบัน ความประพฤติของพระส่วนน้อย ทำให้กระทบกระเทือนถึงสถาบันสงฆ์ส่วนรวม นายสัญญาธรรมศักดิ์ ปรารภความตอนหนึ่งว่า “ภาพที่ประทับใจนักศึกษา ทำให้หน่วยศาสนา มีทัศนคติไม่ดีต่อพระ เช่น เห็นพระแย่งบิณฑบาต พระเปิดวิหูลใส่ยามฟั่งขณะเดินไปบิณฑบาต”

เรื่องนี้ถึงจะเป็นเรื่องของพระบางรูป โดยเฉพาะกรณีหลังเพิ่งได้ทราบเป็นครั้งแรก แต่ก็เป็นเรื่องกระทบกระเทือนต่อสถาบันสงฆ์ อาจเป็นช่องโหว่ที่ไม่สามารถแก้ไขได้ หากเกิดขึ้นบ่อย ๆ ในสังคมส่วนใหญ่ มักมีของแปลกปลอมปนอยู่เสมอ สังคมพระไม่ได้รับการยกเว้นในข้อนี้

เป็นไปได้ที่คนพบภาพอย่างนี้ จะเกิดทัศนคติไม่ดีขึ้น การแก้ไข ไม่ควรมองว่าเป็นของธรรมดา มีทางเดียวคือใช้มาตรการเด็ดขาด ถือเป็นโทษหนักแก่ผู้กระทำ อาจถึงตัดขาดจากสถาบันสงฆ์ เมื่อปรากฏว่าทำบ่อย นัวเสียไม่ควรปล่อยไว้เพราะไว้ประโยชน์ ก่อโทษโดยส่วนเดียว เรื่องทำนองนี้เคยเกิดขึ้นบ่อยในสมัยพุทธกาล อาศัยพุทธบริษัทบอกต่อไปตามลำดับจนถึงพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงวางมาตรการป้องกัน จึงทำให้คณะสงฆ์อยู่รอดมาได้ แต่ถ้าเฉยเมย น่ากลัวจะเลอะเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่การทำที่คืนักสำหรับชาวพุทธที่เห็นความบกพร่องของกัน ไม่หาทางแก้ไข แล้วถือเป็นเหตุอนุমানว่า คงเป็นอย่างนี้ทั้งหมด ถ้าเช่นนั้น โลกนี้ก็หากคนดีไม่ได้แม้แต่เพียงคนเดียว เมื่อเอาคนชั่วมาเป็นเหตุอนุমান

เกี่ยวกับการเข้าหาพระ มีการพูดกันว่า เด็กเข้าหาพระ ไม่ใช่ไปพึ่งเทศน์ แต่ไปขู่มอมไปขอพระ ไปให้พระเจิม

เรื่องนี้ มีความจริงอยู่บ้าง แต่ผู้เขียนคิดว่า ผู้ใหญ่มากกว่า ที่ชอบเข้าหาพระในลักษณะนั้น บางทีชักนำไปให้เด็กทำตามด้วย การพึ่งเทศน์เป็นวิธีศึกษาธรรมวิธีหนึ่ง ขึ้นอยู่กับโอกาสและความต้องการของแต่ละคน เด็กยังต้องการพึ่งเทศน์ แต่อย่าใช้คำว่าเทศน์ และวิธีการเทศน์ หากใช้

คำอื่นและวิธีการอื่น ที่มีจุดประสงค์เดียวกัน คือ การเรียน จะเห็นได้ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่ตั้งขึ้นหลายแห่ง มีเด็กไปเรียนกันมาก เมื่อเทียบกับจำนวนเด็กที่ไปคฤหมาส จะใกล้เคียงกัน ลิบลับ ถึงจะมีโผล่ไปคฤหมาสบ้าง ก็ไม่ดิ่งกับติด เหมือนผู้ใหญ่บางคน แต่ถ้าไม่ทำเสียได้เป็นดี เพราะไม่จำเป็นอะไร วิธีเดียวที่จะสนองความต้องการของเด็ก คือตั้งโรงเรียนประเภทนี้ให้มาก ยิ่งจะกันไม่ให้พระหมอมียามากอีกด้วย

นอกจากที่กล่าวข้างต้น ยังมีปัญหาหลายอย่างที่ตกกันไปที่สัมมนา โดยย่อแล้วแสดงว่า สังคมไทยปัจจุบันกำลังแยกจากพุทธศาสนา บทบาทที่ศาสนาเคยมีต่อสังคมสูญสิ้นไปตามลำดับ คนสมัยใหม่ไม่น้อย มองไม่เห็นความสำคัญของศาสนา โดยเฉพาะมีทัศนคติไม่ดีต่อสถาบันสงฆ์ ด้วยได้เห็นข้อบกพร่องบางประการ และไม่เห็นบทบาทของศาสนาที่มีต่อสังคม พระสงฆ์จึงควรกลับมามีบทบาทใหม่ โดยปรับปรุงสถาบันสงฆ์ ให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน ถ้าไม่เช่นนั้นศาสนากับสังคม จะห่างกันออกไปเรื่อย ๆ และขาดจากกัน โดยเด็ดขาดในที่สุด

การสัมมนาครั้งนี้ จะเป็นการแสดงความคิดเห็นของคนกลุ่มน้อย อาจจะได้ข้อมูลไม่ถูกต้องนัก แต่ก็หาใช่จะไม่ควรรับฟังไม่ และอาจเป็นความดีทั้งแก่รัฐและศาสนา หากความคิด ได้

กลายสภาพมาเป็นการกระทำ สำหรับรัฐ พอจะเห็นว่า พระสงฆ์มีทางอนุเคราะห์กิจการบางอย่างได้อย่างไร ซึ่งจากการอนุเคราะห์นี้ จะเป็นผลดีแก่ทั้งสองฝ่าย สำหรับคณะสงฆ์ พอจะมองเห็นว่า ทัศนะของคนภายนอก มีท่าทีต่อตนอย่างไร และควรจะทำอย่างไรต่อทำที่นั้น บางทีการสัมมนา เป็นการท้าทายอยู่ไม่น้อย ด้วยว่าเรื่องที่ยกมาพูดกัน มุ่งที่จุดบกพร่องเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจไม่เป็นที่ชื่นชมนักสำหรับผู้ถูกชี้ แต่เมื่อมานึกว่า ความคิดเห็น อาจมีได้ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย การแสดงออกมามีภายนอก เพื่อช่วยกันแก้ไข ดีกว่าปล่อยให้กลุ่มมุ่มมุ่มหัวใจ

เราอยากเห็นการสัมมนาอย่างนี้เกิดขึ้นอีก แต่ขยายวงกว้างกว่านี้ เปิดโอกาสให้บุคคลทุกระดับเข้าร่วม จะได้ข้อเท็จจริง อันจะเป็นประโยชน์มากกว่านี้ ซึ่งจะอำนวยผลดีแก่ทุกฝ่าย ด้วยว่าการที่ปัญญาชน หมั่นประชุมหารือกัน แสดงความคิดเห็น ชี้ข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข ช่วยกันหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น นั้นเป็นการกระทำที่มีเหตุผล บัณฑิตยกย่อง ตรงข้ามกับการประชุมของคนโง่ ถึงจะแสดงความคิดเห็น ก็เต็มไปด้วยอันตราย

พระมหาเสถียร ภิรมญาโณ

มหาจุฬาราชวิทยาลัย

จดหมายถึงบรรณาธิการ

นิราศลุนา

โปรดแก้ข้อความที่ผิดใน นิราศลุนา ที่ว่า การเตรียมตัวไปนั้นแสนน่าเบื่อ ขอเปลี่ยนเป็น การเตรียมตัวไปกันนั้นแสนเบื่อ

ว. ชยางกูร

อ. พญาไท พระนคร

ครูทศ

ข้อเขียนข้างล่างนี้ อาจไม่ได้ผ่านตาคุณ ผมจึงคัดมาให้อ่าน ผมว่าประเทศด้อยพัฒนา และประเทศที่กำลังพัฒนา คงมีครูที่ไม่เอาไหน (negative teacher) เป็นอันมากกระมัง ผมมีอายุ ๖๘ ปีแล้ว ได้พบเห็นมา มาก

Good School Better Future

Singapore prefers teachers who have finished a university or similar course before joining profession. It also strives to eradicate the negative teacher, one who merely transmits what is given to them. *Teachers must have human creativeness for anything to be brought out in a pupil.*

Training to earn a living is essential. But it is considered not enough. What is even more important, Prime Minister Lee Kuan Yew has said, are high standards of personal behavior social norms of good and bad, right and wrong. *Without this values, he added a literate generation could be even more dangerous than a completely uneducated one.*

ขุนวิจิตรสุขการ

๕๒๓ ซอยสิทธิเกษม

ถนนสมเด็จพระนเรศวร ถนนบุรี กท. ๖

จากอาจารย์

เรื่อง วงศ์ฟางโพธิญาณ ผมเห็นมีความสำคัญ เป็นรอยเชื่อมโยง missing-link ระหว่างน่านเจ้า- หริภุญไชย เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเรา ในหนังสือของ W.A.R. Wood : A History of Siam ไม่ได้ให้ missing-link นี้ไว้ เราจึงไปเข้าใจเอาว่า เมื่อกบฏข่านตีน่านเจ้าได้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ ไทยเราจึงลงมาสถาปนาสุโขทัยเป็นราชธานีใหม่ แต่อันที่จริง ไทยเราลงมาสร้างบ้านเมืองใหม่เอาเมื่อ ๕๐๐ กว่าปีก่อนนั้นแล้ว เรื่องราวของมนุษย์ในประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่ใครมความ เมื่อคุณจะพิจารณาว่าผมเขียนมอบให้คุณสุลักษณ์ไว้ ๒-๓ ปีก่อนแล้ว เมื่อปีที่แล้วมีการสัมมนาวิชาประวัติศาสตร์ที่ กวาลัมเปอร์ ผู้จัดทำขอให้ผมเสนอข้อที่ประชุม ณ ที่นั้น ผมขอตัว เพราะตั้งใจจะเสนอในเมืองไทยเราก่อน เรื่องนี้เป็นเรื่องของชาติ ผิดถูกอย่างไรเราก็ควรว่ากันเองในบ้านเมืองเราก่อน แล้วคนอื่นเขาจะเอาไปวิจารณ์อย่างไรก็เป็นเรื่องของเขา

ที่คนนิธิ เขียนต่อว่าถึงผมหลายแห่งใน ปรัชญ์ฉบับที่แล้วนั้น ผมไม่มีปฏิกิริยาแต่อย่างใด ประวัติศาสตร์เป็นวิชาการมี limitations มาก งานของผมก็เขียนไปเท่าที่หาหลักฐานได้ ไม่ได้เขียนจากความนึกคิด หรือความหวังลม ๆ แล้ง ๆ หตักฐานเท่าที่มีเป็นสังกัาหนด ที่ยังหาไม่ได้ก็พยายามหาต่อไป และก็กำลังทำอยู่ ที่พูดถึงเรื่อง ฐานันดรไพร่ ที่ผมเขียนเป็น monograph ซึ่งผมก็ต้องใช้หลักฐานจาก กฎหมายตราสามดวง กฎหมายที่ต้องบัญญัติจากฝ่ายปกครอง แม้

จะเป็น minority ที่ตามแต่ แต่จรรยาหลักฐานจาก majority ซึ่งเป็นตาสี-ตาสา ผมจะหาได้ที่ใหม่ เรื่อง การหาหลักฐาน ผมก็ทำมาแล้วในระยะ ๑๐ ปี มานี้ คุณนิธิต้องคุยกับก็จะดี จะได้ว่าเขียนยากลำบากแค่ไหน

มีอย่างหนึ่งที่ผมซักจะเห็นด้วย คือเรื่องการหาหลักฐาน สมเด็จ ฯ ท่านทรงกระทำมาก่อนผม คือทรงจ้างฝรั่งให้คัดลอกด้วยลายมือ ส่งมาเก็บไว้ในหอสมุดแห่งชาติมากมาย แต่เมื่อมาถึงสมัยผม ผมใช้วิธีวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ คือให้เจ้าหน้าที่เขาถ่ายโดยวิชาการสมัยใหม่ เรียกว่า photo-stat, microfilm ในแง่นี้ ผมดำเนินรอยตามสมเด็จ ฯ ท่านผิดแต่วิธีการเท่านั้น ที่เป็นคนละสมัย

เพราะฉะนั้น ในบทความของคุณนิธิ จะชม จะติ ผมไม่มีปฏิกิริยา เมื่อมีโอกาสผมจะอธิบายในแง่วิชาการ ไม่ใช่ได้เถียงมีปฏิกิริยาชัด ๆ เกี่ยวกับฉบับอนุสรณ์ ผมยินดีเขียนให้ แต่เกี่ยวกับ “สิ่งบงการ” ของท่าน ผมสนใจ คุณจะทำแบบคุณสุลักษณ์ ผมไม่เล่นด้วย คนหรือมนุษย์ก็ย่อมจะมีสิ่งบงการทั้งนั้น แต่ผมกลับคนเสีย ผมมองแต่สิ่งคืออย่างอาจารย์ของผม (เพราะผมเองก็มี shortcomings มากมาย ผมไม่ยอมตามวิธีการของฝรั่งในแง่นี้) ผมจะเขียนให้ในสิ่งตั้งใหม่ที่คนรุ่นใหม่อ่านแล้ว จะได้ชื่นชมดำเนินตามท่าน

จดหมายนี้ ผมเขียนเปิดอก เพื่อคุณจะได้ทราบว่าเรา-คนรุ่นเก่า มีคติประจำใจอย่างไร ถ้าไม่ระวังไปตามฝรั่งเขา ความเป็นไทย (ลักษณะหนึ่ง) ของเราก็จะไม่ต่างพร้อไป

ขจร สุขพานิช
ถนนเขมรอากาศ พระนคร

นวนิยายของ ส.ป.อ.

ผมได้อ่านวิจารณ์ ของ คุณวิทยากร เชียงกูล วิจารณ์หนังสือเรื่อง เรือมมชย์ ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับล่าสุดนั้นแล้ว ขอเรียนว่าเป็นบทวิจารณ์ที่ดี และควรแก่การสนใจอย่างยิ่ง ถ้าอ่านโดยผืนผืน

ก็คงไม่พ้นข้อกล่าวหา ว่าม้อคติ ต่อผู้เขียนนวนิยาย เรื่องนั้นอย่างแน่นอน แต่เมื่อพิจารณาโดยถ่องแท้ แล้วจึงเห็นว่าผู้วิจารณ์มีความปรารถนาที่จะให้บังเกิดความตึงตังขึ้นในวงนวนิยายของไทย และกำจัดนวนิยายที่ไม่ถึงขั้น ซึ่งมีอยู่ดาษดื่นในตลาดหนังสือ ทุกวันนี้ออกไป

นวนิยายไทยในยุคหลัง ๆ นี้ เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ก็มีลักษณะคล้ายกัน คือมุ่งจะยึดอารมณ์ ความ เพื่อผันลม ๆ แล้ง ๆ ความโลกและความมักง่ายให้แก่ผู้อ่านอยู่ตลอด โดยมีสถิติจำหน่ายสูง จึงอยากจะเวียนฝักถึงกระทรวงศึกษาธิการ ว่าอย่าไปก้งวลกับ กติกาล่าของใคร ๆ เลย ที่ว่าเด็กประถมสี่เที่ยวนี้อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ การสอนให้อ่านออกเขียนได้นั้น ง่ายนัก แต่จะสอนให้เด็กรู้จักคิดแต่สิ่งที่คิดนั้นยากยิ่ง

หวังว่า สังคมศาสตร์ปริทัศน์ คงจะมีบทวิจารณ์ ดี ๆ ออกม่อีกและหลายคนที่กำลังคอยอยู่

กิติกร มีทรัพย์

โรงพยาบาลสวนสราญรมย์
สุราษฎร์ธานี

ตัวแทนต่างประเทศ

ผมได้รับทราบข่าวจาก ปรีทิตน์ ฉบบัณจิต ว่าคุณสุลักษณ์ ได้ลาออกจากตำแหน่งบรรณาธิการ และคุณสุชาติได้ทำหน้าที่บรรณาธิการสืบต่อไป ผมในฐานะสมาชิก สังคมศาสตร์ปริทัศน์ และเลขช่วย เป็นตัวแทนจำหน่ายนิตยสารนี้ในต่างประเทศ ก็ออก จะมีความเสียดายในตัวบรรณาธิการเก่า และในขณะที่เดียวกันก็มีความยินดีที่ได้คนที่เหมาะสมที่สุดมารับงาน จึงขออวยพรและแสดงความยินดีมายังบรรณาธิการคนใหม่

ถ้าหากว่า สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ยังมีความต้องการ ตัวแทนจำหน่ายในต่างประเทศอีก ผมก็ขอเสนอตัว ช่วยจำหน่ายนิตยสารดังกล่าวเหมือนอย่างเช่นเคย

ชาญชัย วิชาญนุภาพ
Long Beach, California,
U.S.A.

ศึกษาประกอบการเรียน

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ เป็นที่ชื่นชอบในหมู่สมาชิก วท. อ. มาก ฉบับหลัง ๆ ที่ส่งไปนั้นจำหน่ายหมด โดยเฉพาะฉบับที่เกี่ยวกับกิจกรรมไทยนั้น อาจารย์ผู้สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ได้แนะนำให้นักศึกษาที่ ๑ ทุกแผนกอ่านและศึกษาประกอบการเรียนด้วย ส่วนฉบับที่ล่วงเวลาแล้วนั้น ก็ยังคงจำหน่ายได้เรื่อย ๆ วาระที่คณมีส่วนรับผิดชอบเต็มที่ในฐานะบรรณาธิการปริทัศน์ สมาชิกจาก วท. อ. ขอส่งความปรารถนาดีมาพร้อมกัน

ประกายศรี โขสูงเนิน

วิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นครราชสีมา

ประสิทธิภาพ ?

หนังสือ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ทั้งฉบับนักศึกษา และฉบับธรรมดา ในปัจจุบันมีเนื้อหาน้อยลง ไม่ทราบจะเป็นที่คณะบรรณาธิการขาดประสิทธิภาพ หรือไม่มีเวลาทุ่มเทให้งานได้เพียงพอ หรือเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ควรจะรีบหาทางแก้ไขปรับปรุง มิฉะนั้น อาตมาเกรงว่าอนาคตอันใกล้ตลาดหนังสือคงจะไม่ได้เห็น สังคมศาสตร์ปริทัศน์ อีก อาตมาใคร่จะเห็น สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ยืนหยัดเป็นที่พึ่งหรือเป็นแหล่งความรู้แก่นักชนคอ ๆ ไป

พระภิกษุเขียนฮ้อ

ยานนาวา พระนคร

เนื่องมาจากวิจารณ์หนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง ชีวิตประวัติของข้าพเจ้า มหาत्मคานธี ที่คุณกรุณา กุศลาสัยแปลนั้น ใคร่ขอเรียนให้ทราบว่า สำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์นั้น เป็นสำนักพิมพ์ กมลจากร ไม่ใช่สำนักพิมพ์ รวมสาสน์ ช่วยตีพิมพ์แจ้งให้ผู้อ่านทราบด้วย เคยบวเจ้าของหนังสือจะถือว่าเอา แต่ก็เป็นที่น่าขินค้ำใจได้ทราบมาว่า หนังสือเล่มนี้ขายหมดแล้ว

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์

คณบดีครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมาชิกจากประเทศฝรั่งเศส

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ นี้ ผมมีโอกาสติดตามผลงานได้เพียงเศษเสี้ยว รู้สึกว่ามีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์แก่ชาติมาก หนังสือประเภทนี้ได้หายหน้าไปนับสิบ ๆ ปี นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ผมเคยอ่านหนังสือประเภทนี้หลายสิบเล่ม นับแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นต้นมา เป็นผลงานของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เสด็จในกรมหมื่นนเรฯ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี หลวงวิจิตรวาทการ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ครั้นหลังสงครามก็ซบเซาลงไป พอผมได้อ่าน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ฯ จึงรู้สึกว่าได้เจอเพื่อนรุ่นหนุ่มรุ่นพี่หนังสือที่เสริมสร้างความคิดความอ่านให้เจริญอย่างถูกต้องและทันสมัย ข้อแตกต่างระหว่างหนังสือรุ่นเก่า ๆ กับ ปริทัศน์ ที่ผมสังเกตเห็นก็คือหนังสือรุ่นเก่าผู้เขียนมักเป็นผู้ทรงคุณและก้นครัวอย่างจริงจังก่อนเขียนเป็นเรื่องออกมา วิจยารณคดีชมเรื่องใดก็ใช้วิจารณ์โดยรอบคอบ ใช้ภาษาไทยสละสลวยอ่านเข้าใจง่าย ส่วนบทความในปริทัศน์ มีนักเขียนบางรายก็เจริญรอยความคิดและเขียนเรื่องในแนววิชาการเขียนของคนรุ่นเก่าบ้าง แต่บางรายก็ใช้แนวความคิดเขียนของตนเอง วิจยารณคดีชมอะไรก็มองแคบไปบ้าง มุ่งที่จะให้คนอ่านคิดเห็นตามความคิดของตน โดยหามัก (หรือคาดเห็น แต่ละเลยเสีย) ไม่ว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้หรือไม่ นับเป็นคาบสองคม ซึ่งคุณย่อมทราบซึ่งอยู่แล้ว ส่วนงานที่ใช้บางตอนอ่านแล้วไม่เข้าใจ ผมจำชื่อนักประพันธ์ท่านหนึ่งไม่ได้ จำได้แต่คำพูดของท่านว่า การจะเป็นนักพูดหรือนักเขียนที่ดีนั้น จะต้องพูดและเขียนใหม่ฟังหรือผู้อ่านเข้าใจ เป็นต้น ขอให้ถือว่าความคิดวิจารณ์ของผมเป็นเรื่องคุยกันเล่น ๆ ผมเองยังมีประสบการณ์ทางนี้น้อยมาก ต่อไปภายหลังหากผมมีเวลาจะส่งบทความมาร่วมในปริทัศน์ด้วย

เรื่องการคิดคือหาสมาชิกเพิ่มเติม สำหรับในฝรั่งเศสยังไม่ทำเท่าไรจะดีขึ้น อนึ่ง นักเรียนไทยในประเทศฝรั่งเศสมีน้อย ส่วนใหญ่อยู่ไม่ถึงปีก็ออกไปก่อน ที่เป็นผู้หญิงเสียประมาณ ๘๐% คุณคงเข้าใจนะครั้นว่า การชักชวนจงใจให้ผู้หญิงมาสนใจอ่านสังคมศาสตร์ปริทัศน์ นั้นเป็นเรื่องยากเอาการอยู่

ผู้แทนประจำฝรั่งเศส

Maison Internationale, Paris

ใช้น้ำมันสามทหาร รายได้เข้ารัฐ

สังคมศาสตร์
ปริทัศน์

แห่งสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ขอเสนอหนังสือที่น่าสนใจ คำค้นแรก

*Aspect of Siamese Kingship
in the Seventeenth Century*

by

JEREMY KEMP

หนังสือเล่มนี้ กล่าวถึงสังคมสยามในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๒

สถานะของกษัตริย์ไทยโบราณ บทบาทและลักษณะของสมบูรณาญา

สิทธิราช ฯลฯ กำหนดวงจำหน่ายต้นเดือนธันวาคม

ราคา ๔๕ บาท

เชิญอ่านวิจารณ์ในหน้าวิจารณ์หนังสือ

วิจารณ์หนังสือ

Aspect of Siamese Kingship in the Seventeenth Century

Jeremy Kemp,
(Social Science Review),
Bangkok, 1969, pp. 61 45 Baht.

หนังสือเล่มเล็กประกอบด้วยบทสั้น ๆ ๙ บท (รวมทั้งบทนำ) นี้ พยายามจะอธิบายลักษณะในแง่มุมต่าง ๆ ของกษัตริย์ไทยในพุทธศตวรรษที่ ๒๒ โดยอาศัยเอกสารชั้นต้นในภาษาต่างประเทศอย่างกว้างขวาง เอกสารเหล่านี้ทั้งหมดล้วนได้ตีพิมพ์แล้วทั้งสิ้น บางฉบับมีผู้แปลเป็นภาษาไทยแล้ว แต่มีหลายฉบับที่ยังไม่ได้แปลหรือแปลไม่ครบ ทั้งต้นฉบับก็เป็นหนังสือหายากอยู่ในปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับการเข้าเฝ้า ทั้งของทูตต่างประเทศ ทูตจากประเทศราช และแม้แต่ราษฎรที่ถวายฎีกาในบทที่ ๓ กระ

บวนเสด็จทั้งทางชลมารคและสถลมารคในบทที่ ๔ ระเบียบและธรรมเนียมปฏิบัติของฝ่ายใน ในบทที่ ๕ รายละเอียดเหล่านี้เพื่อเป็นพยานยืนยันการสรุปในบทอื่น ๆ ของผู้เขียนเกี่ยวกับสถานะของกษัตริย์ แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังสถาบันกษัตริย์ในสังคมไทย และข้อเสนอเกี่ยวกับพัฒนาการของสถาบันกษัตริย์บางส่วน เมื่อรวมประเด็นสำคัญในบทอื่น ๆ แล้วจะมีดังนี้

๑. ลักษณะสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นเห็นได้เด่นชัดมาก และการจะดำรงลักษณะนี้ให้มั่นคง กษัตริย์ไทยจำต้องแสดงพระองค์ในฐานะสมมุติเทพ โดยอาศัยการพระราชพิธีต่าง ๆ ซึ่งเน้นความห่างไกลกันทั้งทางร่างกายและคุณสมบัติ อันเป็นนามธรรมระหว่างองค์กษัตริย์กับขุนนาง ตลอดจนถึงคนธรรมดา

๒. กษัตริย์ไทยในพุทธศตวรรษที่ ๒๒ อ้างพระองค์เป็น “จักรพรรดิราช” ตามความหมายของพุทธศาสนาด้วย สถานะเช่นนี้เกิดขึ้นเนื่องจากกษัตริย์ที่อยู่ชวา ทรงปกครองประชาชนในทำเลซึ่งต้องอาศัยการควบคุมชลประทานอย่างกว้างขวาง และเนื่องจากกษัตริย์อยู่ชวาเป็นทายาทของอูตมคติทางการเมืองของกัมพูชา มิใช่ของพวกมอญในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

๓. เครื่องราชกกุธภัณฑ์ เครื่องราชูปโภค ราชธานี ช้างเผือก ราชลัญจกรองค์สำคัญ ๆ เป็นสิ่งที่กษัตริย์ต้องรักษาไว้สำหรับพระองค์เพียงคนเดียว การถูกผู้อื่นแย่งชิงเหล่านี้ไปจะเป็นการสันตลอนเสถียรภาพของกษัตริย์ที่ครองราชย์อยู่อย่างยิ่ง

๔. บทบาทและการกระทำดังต่อไปนี้ช่วยทำให้บุคคลตั้งมั่นอยู่ในราชบัลลังก์ได้มั่นคงขึ้น คือเชกสมรสกับเชื้อสายของเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ใช้ไสยศาสตร์ - ศาสนา เช่น บูชายัญคนหรือทอดกฐินอย่างมโหฬาร ประกอบพิธีอันเกี่ยวกับความพูนสุขของประชาชน เช่นพระราชพิธีโล้เรือหรือโล้หน้า สร้างเรื่องที่ยับยั้งความมี “บารมี” ขององค์กษัตริย์ เช่นการขุดพบปราสาททองในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง ทั้งนี้ไม่นับการแสดงความสามารถส่วนพระองค์และการล้างผลาญศัตรูคู่แข่ง

ถ้าเอาหนังสือซึ่งจัดว่าเป็นชั้น “คลาสสิก” สำหรับหัวข้อนี้สองเล่มคือ *Wales: Ancient Siamese Government and Administration, 1934.* Heine-Geldern: *Conceptions of State and Kingship in S.E.A., 1956* มารวมกัน ความมอดสาหะของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ ซึ่งนำชมเขยอย่างยั้ง ก็ไม่ผลิลอกออกผลในด้านสร้าง ความกระจำงแก่สถาบัน กษัตริย์ไทยโบราณมากไปกว่านั้นเลย รายละเอียดบางคนในหนังสือเล่มนี้ช่วยตรวจสอบหลักฐานและข้อเท็จจริงให้แก่หนังสือของเวลส์สองเล่มคือ *Wales: Siamese State Ceremonies, 1931* และเล่มที่กล่าวแล้ว แต่ข้อใหญ่ใจความของเรื่องราว ก็คือทฤษฎีที่เวลส์และไฮน์-เกลเดินได้วางไว้ในงานของเขาแล้ว เหตุฉะนั้น ถ้าต้องการการตีความใหม่ ๆ เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ไทยจากหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนก็ไม่มีให้ แต่ถ้าต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อเข้าใจทฤษฎีของ ไฮน์-เกลเดิน กระจำงแจ้งขึ้นแล้ว หนังสือเล่มนี้พอมีให้อ่านได้ สิ่งที่น่าสงสัยอย่างยั้งก็คือ ไฮน์-เกลเดินและเวลส์ขัดแย้งกันเอง ดังที่ Riggs ซึ่งอยู่ฝ่ายไฮน์-เกลเดิน ได้แสดงให้เห็นใน *Thailand: , 1966* อยู่แล้ว ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า ทฤษฎีของไฮน์-เกลเดิน ซึ่งพยายามอธิบายแนวคิดของสถาบันกษัตริย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งหมดนั้น จะสามารถนำมาใช้ได้เพียงใดเมื่อต้องการศึกษาเฉพาะของไทย ผู้วิจารณ์รู้สึกว่าจะมีประโยชน์

น้อยมาก ถ้ายอมรับทฤษฎีของไฮน์-เกลเดิน
เต็มประศุเสียแต่แรก แล้ว “เลือก” ทียบข้อ
เท็จจริงจากหลักฐานในประวัติศาสตร์ไทยมา
สนับสนุนทฤษฎีนั้น

ถึงแม้ผู้เขียนได้แสดงความสามารถในระ
เบียบวิธีของประวัติศาสตร์อย่างดีเยี่ยม ในบทนำ
ในบันทึกท้ายเล่ม และในเนื้อหาของเรื่องเอง
และถึงแม้ผู้เขียนได้ใช้เอกสารชั้นต้นจำนวนมาก
ทั้งยังปรึกษาหลักฐานชั้นสองอย่างกว้างขวาง แต่
ก็น่าเสียดายที่ผู้เขียนละเลยหลักฐานในภาษา
ไทยเสียโดยสิ้นเชิง (เว้นแต่ที่มีแปลเป็นภาษา
อังกฤษแล้วสองสามชิ้น) จริงอยู่ หลักฐานร่วม
สมัยที่เป็นภาษาไทยในพุทธศตวรรษที่ ๒๒ มี
อยู่น้อยจนต้องนับว่าไม่มีเลย แต่ผู้เขียนก็ควรจะ
สำนึกได้ถึงการเปรียบเทียบกับพุทธศตวรรษที่
๒๓-๒๔ (รัตนโกสินทร์ตอนต้น และอยุธยา
ตอนปลาย) ที่จะช่วยเผยความกระจ่างในปัญหา
ที่ตนศึกษาอย่างไร ฉะนั้น การขาดหลักฐาน
ท้องถิ่นสนับสนุน จึงทำให้หลายตอนในหนังสือ
นั้น รู้สึกว่าถูกบิดเบือนไปจากความเข้าใจผิด
ของคนต่างวัฒนธรรม เช่นปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง
กรมหลวงโยธาเทพมีเมืองสำหรับปกครอง
หรือไม่ อาจจะทำให้กระจ่างขึ้นได้มาก ถ้า
เทียบกับกรมหมื่นอภัยสุทธาเทพในรัชกาลที่สาม
ซึ่งได้กินผลประโยชน์จากไพร่หลวงเลกส่งมาก
จนพระราชพงศาวดารกล่าวว่ามีคนมาขอขึ้นทั้ง

แผ่นดิน หรือชื่อกรุงศรีอยุธยาที่ฝรั่งแปลไว้ผิด ๆ
ถูก ๆ (น. ๓๑) นั้น เมื่อคิดถึงความหมายใน
ภาษาไทยแล้วจะใช้ในการยืนยันความคิดของผู้
เขียนเกี่ยวกับสถานะของกษัตริย์ไทยได้ยาก

นอกจากข้อบกพร่องดังกล่าวและข้อบกพร่อง
ในการพิมพ์ ซึ่งแยกตัวภาษาอังกฤษสองตัวออก
จากกันผิดที่เสมอแล้ว จำเป็นต้องกล่าวด้วยความ
เสียใจอย่างยิ่ง ว่าสำนวนโวหารในการเขียน
ชวนเบื่อหน่าย ยากจะหาหนังสือใดมาเทียบได้

ถึงแม้จะมีข้อบกพร่องอย่างไรก็ตาม หนังสือ
เล่มนี้ก็บางมาก และให้ความรู้ในแง่ลึกลับ ๆ
บางเรื่องอยู่บ้าง ผู้สนใจประวัติศาสตร์ไทยจึงไม่
ควรพลาด เพราะท่านจะไม่เสียเวลามากนักกับ
หนังสือเล่มบาง ๆ นี้

มานี ลางคุลเสน
นิธิ เอี้ยวศรีวงศ์

ฟ้าบ่กั้น ลาว คำหอม

(พิมพ์ครั้งที่สองพร้อมกับเรื่องที่ไม่ได้รวมไว้ใน
ครั้งแรกอีก ๖ เรื่อง)

ปกนิลธยา ๑๘๐ หน้า + รูปประกอบ ๒๒ ภาพ

ฟ้าบ่กั้น เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นที่มีความ
น่าทึ่งพอ ๆ กับการอ่าน ด้วยเหตุผลที่จะ
กล่าวดังต่อไปนี้ คือ

๑. ตัวละครส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน
ธรรมดาสามัญ ตัวเอกก็มักจะอยู่ในวัยที่เกิน
หนุ่มสาว หรือไม่ก็เป็นซมูทูลวงหน้าตา

ปรุประ แทนที่จะเป็นกรรพรงหน้าตาสวย
งามหรือมีคุณลักษณะพิเศษ

๒. เป็นเรื่องของชาวบ้านซึ่งเขียนขึ้น
ด้วยทัศนคติและสายตาของชาวบ้านโดยตลอด
ไม่ใช่เรื่องของชาวบ้าน ที่นำเสนอสถาน
เหมือนอย่างที มนัส จรรยาต์ เขียน และก็
ไม่ใช่เรื่องของชาวบ้านที่ผู้เชี่ยวชาญอย่าง
เซอร์เบ็ต ฟิลลิปส์ ผู้เขียน *Thai Peasant
Personality* เขียนถึง เพราะ ลาว คำหอม
ผู้เคยได้เรียนหนังสือในมหาวิทยาลัย เคย
ทำงานเป็นพนักงานป่าไม้ เคยทำงานร่วม
กันกับนักวิจัยชาวต่างประเทศ เคยไปดูงาน
หนังสือพิมพ์ที่สหรัฐ และเคยท่องเที่ยวใน
ยุโรป เอเชีย และแอฟริกา นั้น เคยเป็นเด็ก
เลี้ยงควายมาก่อนในหมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่ง
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอยู่ห่างจาก
ถนนถึง ๕ กิโลเมตร และเขายังคงมีความ
ภูมิใจในความเป็นชาวบ้านของเขา

๓. เรื่องที่ได้รวบรวมไว้ในกรรพรง
ครั้งนี้ แสดงให้เห็นชัดถึงการพัฒนาทาง
ความคิด ทัศนคติ ตลอดจนท่วงทำนองใน
กรรพรงที่เปลี่ยนไปพร้อมกับยุคสมัย ซึ่งพอ
จะแยกออกเป็น ๓ ตอน คือ สมัยแรก ซึ่ง
เป็นปลายสมัยของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
ซึ่งมีการให้เสรีภาพในการเขียนมาก งานใน
ระยะนี้จึงมีมากที่สุด และได้สะท้อนให้เห็น

สังคมของชาวบ้านซึ่งยังไม่ถูกกระทบกระ
เทือนจากผลของการพัฒนา ความยากแค้น
(คนหมู) ความโง่เขลา (กระดานไฟ)
ความหวาดต่อสิ่งที่ไม่คุ้นเคย (นักกานเมือง)
ความที่ไม่สามารถติดต่อและเข้าใจกันได้ระ
หว่างชาวบ้านกับคนในเมือง (คนพันธุ์) ใน
ท่วงทำนองซึ่งแทรกไปด้วยอารมณ์ขัน แต่
ในขณะที่เดียวกันก็แฝงไว้ด้วยความน่าสมเพช
(ไพร่ฟ้า) ความน่าสะเทือนใจอย่างถึงที่สุด
(เขียดเขาค่า) สมัยที่สองซึ่งเป็นสมัยของ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การเขียนถึงเรื่อง
ที่เป็นปัญหาของสังคมอย่างจริงจัง กลายเป็น
สิ่งซึ่งนักเขียนประเภทใช้ความคิดไม่ยอม
เขียนกัน และจำต้องเขียนเรื่อยๆ ไป งาน
ที่ปรากฏออกมาในระยะนี้ เช่น (ชวาว
กัษณายท่วง) จึงเป็นลักษณะของงานแบบ
ใช้สัญลักษณ์เปรียบเทียบ และงานอีก
ชิ้นหนึ่งคือ *สวรรค์* ถึงกับมีลักษณะแตกต่าง
กับเรื่องอื่นไปเลย และออกมาเป็น *intellectual
exercise* หรืออุปมาอุปมัย ที่น่าสนใจ
ไม่น้อย หลังจากสมัยที่สองอันยาวนาน
ลาว คำหอม เพิ่งจะกลับมาเขียนอีกครั้งหนึ่ง
(พ.ศ. ๒๕๑๑-๑๒) สังคมระยะนี้เริ่มถูกผล
ของการพัฒนากระทบกระเทือนแล้ว ผู้เขียน
เองก็มีโอกาสได้รู้ได้เห็นอะไรต่ออะไรมากขึ้น
เรื่อง *อุบัตินิด* ได้สะท้อนให้เห็นถึงความ
เสื่อมทางจิตใจของคนยุคใหม่อย่างน่ากลัว

เรื่อง *ชมคำ* ก็แสดงถึงผลของการพัฒนาที่มี ส่วนกระทบจิตใจของคนรุ่นเก่าอย่างเห็นได้ชัด งานระยะหลังนี้ อารมณ์ขันเริ่มหายไป แต่ความสมเพชยังคงเหลืออยู่

๔. คุณภาพของเรื่องไม่เพียงแต่จะเป็นหนังสืออ่านเล่น สำหรับไปฝากคู่รักเท่านั้น แต่ควรจะถือเป็นหนังสือทางจิตวิทยา และสังคมวิทยาของชาวบ้านได้อย่างดีอีกด้วย เพราะแท้จริงแล้ว *กระดามไฟ* ก็คือปัญหาของชาวบ้านกับความมั่งงาย *คนพันธุ์* ก็คือปัญหาของสาวนากับความเข้าใจต่อสิ่งใหม่ *ฟ้าโปรด* ก็คือปัญหาของความยากจน *ไร่เบ๊* ก็คือปัญหาความเชื่อในเรื่องศาสนาและความเห็นแก่ตัว *นักกานเมือง* สท้อนให้เห็นถึงจิตใจของคนที่ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง และหวังกลัวต่อสิ่งที่ไม่รู้จัก *สวรรค์* แสดงให้เห็นถึงอุปาทานของการหลงตัวเอง ฯลฯ และนอกจากนี้ก็ยังให้ภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่นการออกหาเขียด การถือผีถือสา การคลอเคลือบแบบเก่า การชกลากไม้ การหาอาหารจากซึควาย อย่างชัดเจนและเหมาะสมโดยไม่ได้แสดงให้เห็นว่า เป็น การประดับเรื่องแต่อย่างใด

๕. เป็นงานที่นิยมใช้คำไทยแท้ๆ ประโยคสั้นๆ สละสลวย เลือกใช้คำน้อย ที่กินความมาก ด้วยท่วงทำนองที่มีเสน่ห์

ขยายภาพให้เห็นชัดในเวลาอันรวดเร็ว เช่น ตอนขึ้นคันของ *ไพร่ฟ้า* หรือ*คนพันธุ์* เป็นต้น

๖. งานของผู้เขียนคงจะมีอิทธิพลพิเศษที่ทำให้คนเขียนภาพประกอบ ทั้งในงานพิมพ์ครั้งแรก ชุมพล สุรินทราบุรณ์ และคนเขียนภาพประกอบและจัดทำรูปเล่ม ในงานพิมพ์ครั้งหลัง เทพศิริ สุขโสภา มีความเลื่อมใส ทุ่มเทจิตใจทำงานให้อย่างจริงจัง จึงทำให้ได้หนังสือที่ค่อนข้างประณีต อย่างที่ไม่เคยพบในการพิมพ์หนังสือรวม เรื่องสั้นเล่มอื่นๆ

แม้งานของ ลาว คำหอม จะเป็นงานเพื่อ มนุษยธรรมเหมือนกับงานของศรีบูรพา เสนีย์ เสาวพงศ์ หรือนักเขียนอุคตมคตินคนอื่นๆ แต่งานของลาว คำหอมก็ต่างกว้างกว่างานเหล่านั้นตรงที่ว่า ลาว คำหอม เอาตัวเองเข้าไปใส่ในตัวละคร น้อยมาก ลักษณะการเขียนของเขาดูเหมือนว่า จะไม่ได้เอาใจใส่หรือสงสารตัวละครของตนเลย แต่ถ้าใครอ่านด้วยความพิณี ก็จะได้เห็นถึงสิ่งที่เขาต้องการจะแสดงให้เห็น ปรากฏออกมาได้อย่าง เข้มข้น การใช้อารมณ์ขันเข้ามาช่วยไม่ใช่เพื่อ จะหลีกเลี่ยงการพูดอะไรอย่างตรงไปตรงมาอย่าง เดียว หากเป็นศิลปะของการเขียนที่ช่วยเพิ่มความน่าเห็นใจในตัวละครผู้มีชะตากรรมเหล่านั้น ได้อย่างคมคายอีกด้วย ดังที่จะเห็นได้จากในเรื่อง *เขียดขาคว่ำ* *ฟ้าโปรด* และเรื่องอื่นๆ ซึ่ง

มีบรรยากาศที่ดูเหมือนว่าเป็นเรื่องซ้ำ ๆ แต่ซ้ำอย่างแค่น ๆ ที่บางครั้งก็แทบจะทำให้ใครก็ตามที่มีจิตใจเป็นคนหนอย จะต้องถึงกับสะอื้นได้ทีเดียว

ถ้าจะมีจุดอ่อนอยู่บ้างในงานของลาว คำหอบก็เห็นจะเป็นตรงที่บางครั้งผู้เขียนก็เผลอปล่อยสิ่งที่ตนมีอยู่ในใจแทรกไว้ในความคิดและคำพูดของตัวละครบ้างเหมือนกัน อย่างบางวรรคบางตอนในเรื่อง *ไร่เบ๊ย* หรือตอนท้ายของ *กระดามไฟ* เป็นต้น แม้กระนั้นสิ่งที่ต้องการเน้นให้เห็นนั้นก็อาจจะตัดออกเสียได้ โดยไม่ทำให้เรื่องต้องเสียไปแต่อย่างใดเลย ผิดกับเรื่องของนักเขียนแนวอุดมคติบางคน ซึ่งถ้าตัดสิ่งเหล่านั้นออกแล้วก็จะไม่เหลืออะไรเลย

เราอาจจะกล่าวสรุปถึงหนังสือเล่มนี้ด้วยคำว่า *ฟ้ากับดิน*

งานทั้งหมดของผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่าแท้จริงแล้วธรรมชาติหรือสัจธรรมค่านั้นหาได้กินคนไว้ไม่ให้รู้จัก ไม่ให้เข้าใจ และยอมรับกันและกันแต่อย่างใดเลย คนด้วยกันเท่านั้นที่สร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาก็ติดกันนั่นเอง ดูเหมือนว่าผู้เขียนก็จะได้พยายามทำลายเครื่องขวางกั้นต่าง ๆ เหล่านี้ อยู่บ้าง แต่จะสำเร็จแค่ไหนก็คงต้องแล้วแต่ความสำนึกของผู้อ่านเป็นสำคัญ

ดำเนิน การเด่น

The Politics of Reform in Thailand :
Education in the Reign of King Chulalongkorn,
David K. Wyatt
Yale University Press New Haven and London, 1969, pp. 410.

ดร. เดวิด วยอจ (*Dr. David K. Wyatt*) เป็นที่รู้จักกันดีในวงการประวัติศาสตร์ไทย ท่านได้เดินทางมาศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๐๖ และหลังจากนั้นก็ได้กลับมาเยี่ยมเยียนอีกเป็นครั้งคราวในระยะเวลาหกปีที่ผ่านมา ตลอดเวลาที่กล่าวนี้ท่านได้เขียนบทความหลายเรื่องเป็นภาษาอังกฤษเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะ *ประวัติศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* นอกจากนี้ยังได้เขียนบทความภาษาไทย เรื่อง *คณะสงฆ์เป็นเครื่องยกฐานะชั้นในสังคมไทยโบราณ* ใช้ชื่อภาษาไทยว่า เดวิด เค. วยอจ ตีพิมพ์ใน *นิตยสารศิลปากร* ดร. วยอจ เคยสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยลอนดอนและมิชิแกน ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ในสาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล เมื่อ ดร. วยอจมีภูมิลำเนาเช่นนี้ นักประวัติศาสตร์ไทยจึงได้นึกอยากกันมาเป็นเวลาหลายปีแล้วที่จะให้ท่านเขียนหนังสือออกมาเผยแพร่ความรู้เป็นวิทยาทาน และในที่สุดท่านก็ไม่ทำให้ผิดหวัง เพราะบัดนี้มหาวิทยาลัยเยลได้

จัดพิมพ์หนังสือของท่านขึ้นเป็นเล่มที่สี่ ในชุด
การศึกษาค้นคว้าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ดร. วย้อจ ได้กล่าวไว้ในคำนำของหนังสือ
ว่าประวัติศาสตร์สมัยพระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มักจะเขียนกันไปในแนวที่ว่า
เป็นผลของกรณีแวดล้อมทำให้ไทยค้ำทานการ
คุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตกไว้ได้ โดยใช้
วิธีการศึกษาภาพระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสและ
เป็นผลของการที่มีพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงพระปรี
ชาสามารถนำเอาสถาบันและเทคนิคตะวันตกมา
ใช้ในกรุงสยาม การตีความยุคสมัยอันสำคัญอย่าง
ยิ่งยวดของประวัติศาสตร์ไทยในท่านองนี้ มิได้
เป็นการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หากเป็นแค่
เพียงการเล่าเรื่องราวเท่านั้น ดร. วย้อจเองมี
ความเห็นว่าเป็นปฏิกริยาของไทยต่อการคุกคามของ
ตะวันตกนั้นเป็นปฏิกริยาทางสร้างสรรค์ ซึ่งอุบัติ
ขึ้นอย่าง “ปวดร้าว ลำบากลำบาก” แต่ในขณะ
เดียวกันก็คล่องของเข้ากับวิสัยลักษณะของประวัติ
ศาสตร์ไทยของสังคมและวัฒนธรรมไทย อันมี
มาแต่ดั้งเดิม ทำให้กรุงสยามสามารถที่จะปฏิรูป
ตนเองให้เป็นประเทศทันสมัยได้ ด้วยเหตุนี้
ดร. วย้อจจึงใคร่จะชี้ให้เห็นสภาพการณ์ภายใน
ซึ่งเป็นเครื่องหล่อหลอมปฏิกริยาสนองรับภาวะคุก
คามจากภายนอก การสนองรับซึ่งเต็มไปด้วย
พลังผลักดันและสร้างสรรค์นี้ ดร. วย้อจใคร่จะ

เชื่อมโยงเข้ากับความเป็นมาของชาวไทยในอดีต
ทำนุได้ยกการปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการ
ปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลสำหรับเด็กชาย
ขึ้นมาบรรยายและอธิบายชี้แจงโดยละเอียดเพราะ
ได้พิจารณาเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ที่ชี้แสดงให้เห็น
ชัดเจนยิ่งกว่าเหตุการณ์อื่นใด ถึงการเผชิญหน้า
ระหว่างกรุงสยามกับโลกตะวันตก ตลอดจนการ
ตั้งคำถามและการหาคำตอบ ว่ากรุงสยามจะปฏิ
รูปตนเองในทันใด และด้วยวิธีการอย่างไร

ดร. วย้อจได้ปฏิบัติตามที่ได้กล่าวไว้ในคำ
นำทุกประการ เริ่มต้นโดยบรรยายถึงการศึกษา
ความชนบทรวมนิยมประเพณีไทย แสดงให้
เห็นว่าการศึกษาในกรุงสยามได้มีมาแต่ โบราณ
กาล และได้พัฒนาตนเองมาเป็นลำดับตามความ
จำเป็นของกาลสมัย ครั้นเมื่อต้องเผชิญกับการ
คุกคามของจักรวรรดินิยม และอิทธิพลความคิด
ตะวันตก รัฐบาลก็เริ่มใฝ่ใจที่จะปฏิรูปการศึกษา
โดยการหยิบยืมความคิดตะวันตกลงมาลองใช้ทีละ
เล็กทีละน้อย ยกตัวอย่างเช่นการที่พระบาทสม
เด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจ้างนางแอนนา
มวายพระอักษรพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว และการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาโรงเรียนหลวงของ
พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

สำหรับสอนหนังสือไทย และโรงเรียนของนาย แพตเตอร์สันสำหรับสอนภาษาอังกฤษขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ในระยะต่อมาพระองค์ได้ทรงปรับปรุงที่ขอยืมมาจากตะวันตกในด้านการศึกษา ให้เข้ากับขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม โดยมาทางสนับสนุนกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ในการแปลงโรงเรียนทหารมหาดเล็กให้เป็นโรงเรียน (พระตำหนัก) สอนกุหลาบ ทั้งนี้ทรงรักษาประเพณีเดิมไว้ในข้อที่ให้อีกว่านักเรียนของโรงเรียนนั้นเหมือนมหาดเล็กข้าราชการ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นข้าราชการ หลักการนี้กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงมอบไว้ให้เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) เสนาบดีคนแรกของกระทรวงธรรมการ ในเมื่อพระองค์เองเสด็จไปทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย โดยที่เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ได้พยายามดำเนินตามหลักการภายในขอบเขตจำกัดเท่าที่จะทำได้เท่านั้น การริเริ่มนโยบายการศึกษาใหม่ๆจึงต้องรอมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๔๑ ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัติจากการประพาสยุโรปครั้งแรก และทรงวางนโยบายให้ขยายจุดมุ่งหมายของการศึกษาให้กว้างขวางออกไปอีก โดยทรงมอบให้กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ และกรมหมื่นนวิกรมานวโรสทรงรับผิดชอบในการเผยแพร่กระจายการศึกษาออกไปให้ถึงทุกมุมเมืองในพระราชอาณาจักรนับแต่บัดนั้นการปฏิ

รูปการศึกษาได้เริ่มวิวัฒนาการจากแนวโน้มที่หนักไปในการผลิตข้าราชการมาสู่การศึกษาแผนปัจจุบันซึ่งพยายามที่จะให้บริการอย่างแท้จริงแก่ประชาชนทุกชั้นวรรณะ ในทุกสาขาของวิชาความรู้

ดร. วัยอาจได้บรรยายถึงเหตุการณ์ที่ได้กล่าวมาอย่างละเอียดถี่ถ้วน แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ได้เชื่อมโยงการบรรยายเหตุการณ์เข้าไว้กับการอธิบายถึงปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และแสดงให้เห็นว่าความช้าเร็วหรือจังหวะของการปฏิรูปการศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการเมือง ในที่สุด ท่านยกย่องบทบาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในเวลาที่พระองค์ทรงหยิบบัญชีที่มีประโยชน์จากตะวันตกมาปรับให้เข้ากับความต้องการของสังคมไทย และโดยที่พระองค์มิได้ทรงเลียนแบบตะวันตก แต่ได้ทรงรักษาความเป็นไทยไว้ พระองค์จึงทรงสามารถปฏิรูปกรุงสยามให้เป็นประเทศที่ทันสมัยได้

ในทัศนะของผู้วิจารณ์ ดร. วัยอาจได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่สำคัญที่สุดที่เรามีอยู่ในขณะนี้ และได้ทำให้ความรู้เกี่ยวกับรัชสมัยนั้นกว้างขวางและลึกซึ้งขึ้นโดยเกือบจะคำนวณไม่ได้ เพราะท่านได้กระตุ้นความนึกคิดให้

มองเห็นรัชสมัยนั้นในแง่ใหม่มุมใหม่ สรุปแล้วหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือซึ่งจะขาดเสียมิได้สำหรับสถาบันการศึกษาทุกแห่ง และเป็นหนังสือซึ่งนักประวัติศาสตร์ไทย ทั้งอาชีพและสมัครเล่นควรจะชวนชววยซื้อไว้เป็นสมบัติของตน เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อประดับสติปัญญา หรืออย่างน้อยที่สุดก็เพื่อหากำลังใจจากผลผลิตอันงดงามของนักประวัติศาสตร์ชั้นอาจารย์ผู้หนึ่ง

เดช บุณนาค

Education in South-East Asia

T.W.G. Miller, editor

Ian Novak Sydney: 1968

pp. viii + 290 \$ 8.80

ทุกวันนี้ถ้าจะมีผู้ใดพูดถึงการศึกษา ย่อมเว้นเสียมิได้ที่จะแสดงความวิตกกังวล ว่าการศึกษาของชาติยังก้าวไปไม่ทันกับการพัฒนาประเทศเป็นส่วนรวม อันที่จริงการศึกษาเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่มีองค์ประกอบซับซ้อน ต้องค่อยทำค่อยไป ลงทุนมาก และเห็นผลช้า การศึกษาจัดไปในรูปใด ย่อมสะท้อนให้เห็นภาพบุคลิกลักษณะประจำชาติว่าเป็นอย่างไร ดังผู้อ่านจะเห็นได้ชัดเมื่อได้อ่านหนังสือ เรื่อง *การศึกษาในเอเชียอาคเนย์* เล่มนี้

หนังสือเล่มนี้ รวมข้อเขียนของนักการศึกษาชาติต่างๆ อธิบายโครงสร้างการศึกษา ปัญหา และแนวโน้มที่น่าสนใจของการศึกษาในปากี

สถาน ไทย อินเดีย ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ลังกา มาเลเซีย และจีน แต่ละบทบรรยายการจัดการศึกษาของแต่ละชาติ โดยมีบทแรกเป็นบทนำที่เกริ่นให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของการศึกษาในเอเชียอาคเนย์อย่างกว้างๆ ชี้แจงปัญหาที่สำคัญของประเทศแถบนี้ เช่น ปัญหาประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็ว การเป็นประเทศเอกราชใหม่ๆ การขาดแคลนทุน การไม่รู้หนังสือ ปัญหาทางการเมือง วัฒนธรรม และความแตกต่างของภาษาถิ่น เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาร่วมที่มีผลต่อการจัดการศึกษา และถือว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการขจัดให้หมดสิ้นไป บทเกริ่นนี้ชี้ให้เห็นว่า แต่ละประเทศมีความสำคัญต่อการคงอยู่ของเอเชีย และต่างก็แสวงหาวิถีทางที่ถูกต้องเหมาะสมของตนอยู่ ความร่วมมือซึ่งกันและกันและองค์การศึกษาระหว่างชาติ จะช่วยให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในบทต่อๆ ไป เป็นบทความว่าด้วยการศึกษาของแต่ละชาติ ที่ออกจะมีเค้าโครงการเขียนแบบเดียวกันหมด แสดงว่าบรรณาธิการได้วางแนวให้ผู้เขียนแต่ละคนเขียนตามหัวข้อที่วางไว้ คือกล่าวถึงเรื่องราวทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของชาติอย่างย่อๆ ระบบการศึกษา การวางแผนการศึกษา งบประมาณ หลักสูตร การสอน ครู และสรุปด้วยปัญหา

และแนวโน้มทางการศึกษาของชาติ อย่างไรก็ตาม นับเป็นเรื่องที่สำคัญ และมีประโยชน์มาก เพราะได้จัดกลุ่มประเทศที่มีสภาพและปัญหาที่คล้ายคลึงกันไว้ด้วยกัน เริ่มด้วย ปากีสถาน อินเดีย และลังกา ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านใกล้ชิดกัน ปากีสถานต้องขบปัญหาใหญ่ คือประชาชนไม่รู้หนังสือ ซึ่งมีมากถึง ๘๔.๑% การขาดครู ขาดงบประมาณ และความแตกต่างทางภาษา เป็นเรื่องที่น่าหนักใจมาก แม้กระนั้น วัตถุประสงค์ของการศึกษาของเขาที่เน้นวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย อิสลาม (Democratic and Islamic Way of Life) นั้น เป็นเป้าหมายที่นักการศึกษา น่าจะได้อ่านละเอียดอย่างยิ่ง เช่นเดียวกัน อินเดียและลังกา ที่นอกจากจะต้องเผชิญปัญหาดังกล่าวแล้ว ยังต้องแก้ไขความสูญเปล่าทางการศึกษาและต้องการให้การศึกษายเป็นสายใยเชื่อมโยงความแตกแยกทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

ผู้วิจารณ์ขอข้ามประเทศไทยไปสู่วาทะที่กล่าวถึงกลุ่มประเทศอีกกลุ่มหนึ่งทางใต้ คืออินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งพัวพันกันอยู่ทั้งในด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ การเมือง และเศรษฐกิจ ทั้งสามประเทศนี้กำลังขยายตัวทางอุตสาหกรรม ต้องปรับตัวให้เข้าสู่ยุคใหม่อย่างรวดเร็ว ทั้งยังต้องเผชิญปัญหาเชื้อชาติ ศาสนา และภาษาถิ่นอีกด้วย งานผลิตครู และการจัดการไม่รู้หนังสือ จัดว่าเป็นงานหลักของกระทรวง

ศึกษาธิการ อย่างไรก็ตาม เมื่อได้อ่านวิธีการจัดการศึกษาของสามประเทศนี้ รู้สึกประทับใจอยู่อย่างหนึ่ง ว่าเขามีความมั่นใจและภูมิใจในชาติของเขา ดังนั้น เป้าหมายของการศึกษาจะเน้นหนักไปในทางศาสนา วัฒนธรรม ความรักชาติ และสร้างพลังความคิดให้แก่พลเมือง

ส่วนจีนนั้นเล่า การศึกษาเป็นการชิมชาบทฤษฎีทางการเมือง แกนการศึกษาของเขาผูกพันอยู่กับการเมือง การใช้แรงงาน และการพัฒนาอุตสาหกรรม เน้นความรักชาติและระบอบสังคมนิยม แม้กระนั้นในผืนแผ่นดินใหญ่ก็ยังมีผู้ไม่รู้หนังสืออีกมาก การขาดแคลนงบประมาณและอุปกรณ์การศึกษา ยังเป็นปัญหาที่แก้ไม่ตก

การศึกษาของญี่ปุ่น นับได้ว่าเป็นปึกแผ่นที่มั่นคง สภาพของญี่ปุ่นที่พ้นจากภัยสงคราม ทำให้ญี่ปุ่นวางแนวทางของการศึกษา เพื่อคงวิญญาณของชาวญี่ปุ่นไว้ และในเวลาเดียวกันก็รับเอาความก้าวหน้าของศิลปวิทยาจากตะวันตก ซึ่งเขาทำได้สำเร็จ ถ้าจะย้อนคิดไปถึงฟิลิปปินส์ที่เขามีเป้าหมายว่า “ความเป็นฟิลิปปินส์ และปัญญาธรรม” (Filippinism and Intellectual Excellence) แล้ว เป้าหมายของญี่ปุ่น ก็คือ “ประเทศที่มั่งคั่ง และพลังกองทัพอันแข็งแกร่ง” (A Rich country and Strong army) และญี่ปุ่นก็ได้เห็นผลของการศึกษาของเขาแล้วมิใช่หรือ

หันมาดูเรื่องการศึกษาของประเทศไทยบ้าง ดร. ช่าง บัวศรี เขียนได้กระชับ ครอบคลุม ใจความสำคัญ และช่วยให้มองเห็นโครงสร้าง ของการศึกษาไทยอย่างชัดเจนพอสมควร ชรอย ผู้เขียนจำต้องเขียนไปตามหัวข้อที่เขาวางไว้ และ มุ่งอธิบายความเป็นไปของการศึกษาไทยอย่าง ค่อนข้างละเอียด จึงทำให้ข้อใหญ่ใจความ เป็น เรื่องของการจัดการศึกษาแต่ละระดับว่าจัดอย่าง ไร เลยมีการอภิปรายเกี่ยวกับการศึกษาระดับ นั้น ๆ อย่างไม่จุใจผู้อ่าน

การประถมศึกษาของไทยนั้นได้มีการปรับ ประงและขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปจนถึง ๗ ปี เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของประถมศึกษา ผู้ เขียนได้ยอมรับอย่างเต็มที่ว่าประเทศไทยได้นำ เอาวัตถุประสงค์ของ Educational Policies Commission ของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่เมื่อสาม สิบปีก่อนโน้น (๑๙๓๘) มาเป็นแนวปฏิบัติจน ทราบเท่าทุกวันนี้ ซึ่งนักการศึกษาของไทยก็รู้ แล้วว่าเราเอามาใช้ได้ผลเพียงใด และผู้ที่ได้อ่าน หนังสือเล่มนี้ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนชาติอื่น ก็คงจะงงงวยเป็นอันมาก ว่ายังคงเป็นอยู่เช่นนี้ ได้อย่างไรกัน

ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า การมัธยมศึกษาของ ไทยกำลังก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและตรงเข้า หมาย ทั้งนี้ในแง่ของการเพิ่มปริมาณ การ รวมเอาโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสมและ

โครงการอาชีวศึกษาเข้าไปด้วย การเร่งรัดผลิต ครูอาจช่วยให้เราเพิ่มปริมาณโรงเรียนได้ทันกับ การเพิ่มของจำนวนประชากร และก็ต้องไม่ลืม ว่า ไทยจำเป็นต้องปรับปรุงมาตรฐานของอุดม ศึกษาให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่นี้

ประเทศไทยยังมีภาวะและปัญหาทางการ ศึกษาอยู่มาก ในแง่ของการที่จะต้องปรับปรุง หลักสูตร วิธีสอน อุปกรณ์และการค้นคว้าวิจัย เรามีปัญหาเรื่องโรงเรียนราษฎร์ การสูญเสีย ทางการศึกษา การสนับสนุนให้คนไทยนิยม เรียนอาชีวศึกษา และปัญหาใหญ่ก็คือคุณภาพ กับปริมาณ สิ่งเหล่านี้ต้องการความร่วมมือกัน ทุกฝ่าย นับแต่กระทรวงศึกษา สภาการศึกษา องค์การระหว่างประเทศ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่จะช่วยกันขจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

อาจจะเป็นเพราะผู้เขียนเป็นวิทยากรพิเศษ ของสภาการศึกษาแห่งชาติ จึงได้บรรยายหน้าที่ และความรับผิดชอบของสภาการศึกษาไว้อย่าง ชัดเจน คือต้องทำงานทั้งในด้านการบริหาร การ วางแผน การศึกษาของชาติทุกระดับ ร่วมมือกับ ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศ และ ระหว่างประเทศ ถ้าผู้อ่านมิได้ทราบถึงรายละเอียดของวิธีปฏิบัติงานที่แท้จริง ก็ารู้สึกว่า กระทรวงศึกษาธิการนั้น เป็นเพียงหน่วยปฏิบัติ งานหน่วยหนึ่งทางการศึกษาเท่านั้น อำนาจ หน้าที่ในการวางนโยบาย และควบคุมนโยบาย

จะเป็นของสภาการศึกษาแห่งชาติทั้งสิ้น ทำให้
นิกภาพเปรียบเทียบเอาว่า ถ้าจะเปรียบเทียบการ
ศึกษาให้เป็นเสมือนอาหารหล่อเลี้ยงปัญญาของ
เด็กไทยให้เติบโต ประเทศไทยก็มีแม่ครัวอยู่
หลายคนหลายพวก พวกหนึ่งเป็นคนจัดรายการ
พวกหนึ่งเป็นคนไปจ่ายอาหาร พวกหนึ่งเป็น
คนปรุง และอีกพวกหนึ่งเป็นคนบ้อน ซึ่งถ้า
ไม่ร่วมงานกันอย่างดีแล้ว มีหวังเด็กเป็นโรคขาด
อาหาร

กล่าวโดยทั่วไป นับว่าหนังสือเล่มนี้มีประ
โยชน์มากสำหรับนักการศึกษา นิสิตที่เรียนวิชา
การศึกษาเปรียบเทียบ และประชาชนที่สนใจ
ในเรื่องการศึกษา ถ้าผู้รวบรวมจะได้จัดทำบท
สรุปอีกบทหนึ่ง คู่กับบทนี้ ก็จะทำให้ผู้อ่านที่
ได้อ่านมาจนจบเล่มแล้วได้ลองเปรียบเทียบ สรุป
ความเห็น ข้อเท็จจริง ปัญหาและแนวโน้มของ
การศึกษาเอเชียอาคเนย์ได้อย่างแจ่มชัดมีฉนั้น
แล้ว ผู้อ่านมีความรู้สึกเหมือนกับได้ดูหนังตัว
อย่างทีละเรื่อง พอหมดเรื่องแล้วก็เลยค้างอยู่อย่าง
นั้น ไม่เกิดแรงบันดาลใจที่จะคิดต่อไป

อีกสิ่งหนึ่งที่ผู้อ่านจะได้รับจากหนังสือเล่มนี้
คือการเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศ
เพื่อนบ้านที่ยังเป็นประเทศเสรีใหม่ ต้องผจญกับ
ปัญหาเฉพาะหน้าอยู่รอบด้าน ไทยดูออกจะไม่
ค่อยเดือดร้อนนัก ข้อนี้กระมังที่ทำให้เราใจเย็น
ทำอะไรอย่างเรื่อยเฉื่อย ไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน

การที่ไม่ต้องต่อสู้กับอะไรเลยนั้น มิได้หมาย
ความว่าจะอยู่รอด ถ้าคนในชาติไม่ร่วมมือกัน
จริงจังแล้วก็รังแต่จะอัปเจาคายไปในที่สุด ถึง
เวลาแล้ว ที่นักการศึกษาจะต้องร่วมใจกันวาง
เป้าหมายของการศึกษาที่แน่นอน ที่จะมุ่งเสริม
และสร้างลักษณะประจำชาติของไทย และวาง
แนวความก้าวหน้าของประเทศให้เป็นแบบไทย
ของเราเอง

หนังสือเล่มนี้ตีตราค่าไว้ ๓.๖๐ เหรียญราคา
ขายในเมืองไทย ๑๐๕ บาท นับว่าไม่แพงเลย
เมื่อเทียบกับค่าของหนังสือ ห้องสมุดของมหา
วิทยาลัยครูทุกแห่งควรมีไว้ และถ้าจะมีผู้แปล
ออกเป็นภาษาไทย คงได้ประโยชน์มาก

สุมน อมรวิวัฒน์

ปัญญาชนสยาม เฮอเบิร์ต ฟัลลิปส์ ๖๗
(กรุงเทพฯ) ๑๘๒ หน้า ๕ บาท

นอกจากความแตกต่างทางกายแล้ว มนุษย์
เรานี้ยังมีความแตกต่างจากสัตว์ที่สำคัญอีกประ
การหนึ่ง คือ สัตว์นั้นอาศัยสัญชาตญาณในการดำ
เนินชีวิต สัญชาตญาณช่วยให้สัตว์ปรับตัวเองเข้า
กับสิ่งแวดล้อมและภาวะการณต่างๆ ซึ่งธรรมชาติ
กำหนดไว้ให้ แต่มนุษย์นั้นนอกจากจะมีสัญชา
ตญาณ เช่น การป้องกันตนเองและรักษาชีวิตแล้ว
ยังสามารถใช้สติปัญญากำหนดวิถีชีวิตให้แก่มนุษย์
ด้วยการดัดแปลงปรับปรุงธรรมชาติ ฝืนธรรมชาติ

ชาติ และแม้แต่ปลอมแปลงธรรมชาติ และสามารถปฏิรูปสังคมเป็นหมู่เป็นกลุ่ม เป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้นเรื่อย ๆ สร้างสรรจินตนาการ ศิลปวัฒนธรรม และก่อความเจริญขึ้นมาได้เป็นลำดับ

ในแต่ละสังคม ย่อมมีบุคคลที่มีบทบาทต่างกันอย่างน้อยบ้างในวงการปกครอง การบริหาร การส่งเสริมความก้าวหน้าความรู้ต่าง ๆ มีบทบาทที่จะรักษาหรือปฏิรูปหรือสร้างอารยธรรมของสังคมอันได้แก่ศีลธรรม ศิลปวัฒนธรรม มีบทบาทที่จะผลิตสิ่งที่เป็นที่ต้องการของสังคม หรือมีบทบาทเพียงแต่เป็นส่วนประกอบของสังคมนั้น ๆ เหล่านี้เป็นกลไกของสังคมที่ต้องพึ่งซึ่งกันและกัน เมื่อใดที่กลไกซัดหรือใช้ไม่ได้ ก็จะก่อคลื่นความไม่ราบรื่นขึ้นมา หากไม่มีลู่ทางแก้ไขได้ถูกต้องแล้ว ส่วนใหญ่ของสังคมที่ว่าไม่มีบทบาทอะไรมากนัก จะกลับมีบทบาทสำคัญขึ้น เนื่องจากปกติไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ปัญญามากนักอยู่แล้ว จึงตกเป็นทาสของสัญชาตญาณที่คิดจะแก้ไข หรือขจัดปัญหาโดยวิธีที่ง่ายที่สุด คือการทำลาย และเมื่อเหตุผลถูกลบเลือนไปโดยอารมณ์แล้ว ก็ไม่มีอะไรเห็นยว้ง ไม่ให้การทำลายลุกลามไปถึงสิ่งที่พึงรักษาไว้ ด้วยเหตุนี้แต่ละสังคมจึงจำเป็นต้องมีบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ในการที่จะช่วยหาหนทางหรือป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งภายในสังคมรุนแรงเกินกว่าจำเป็น บุคคลประเภทนี้จะเป็นชนชั้นใด ฐานะใดไม่สำคัญ แต่จะต้องมีคุณลักษณะพิเศษ เป็นผู้มีความคิดอิสระ ไม่ผูกมัดกับปัจจุบัน กับผลประโยชน์ส่วนตัวและอื่น ๆ ที่เป็นบัจจยเห็นยว้ง หรือบั่นทอนพลังทางปัญญาที่จะนำมาใช้วิเคราะห์สังคม และจักรกลของสังคม ทั้งนี้บางคนอาจพิสูจน์หลักการเพื่อแจ้งให้ซึ่งถึงความบกพร่อง บ้างเสนอแนะแก้ไขตัดแปลง บ้างสร้างอุดมการณ์สูงส่งขึ้นเพื่อชักนำให้สังคมก้าวไปสู่ความเจริญในขั้นต่อไป สิ่งเหล่านี้ต้องการความเสียสละ ความมานะบากบั่นที่จะสร้างพลังทางปัญญา ความกล้าที่จะเผชิญกับอุปสรรคที่มีอำนาจจารีตประเพณีและความเคยชินเป็นเดิมพัน บุคคลประเภทนี้แล ที่อาจจัดอยู่ในข่ายของความเป็น *ปัญญาชน*

หากเราตระหนักถึงข้อสังเกตอย่างคร่าว ๆ เช่น ที่กล่าวข้างต้น ก็จะทำให้อ่านหนังสือ *ปัญญาชนสยาม* เข้าใจได้ง่ายและเห็นความสำคัญมากขึ้น หนังสือเล่มนี้รวบรวมบทเขียน บทวิจารณ์ต่าง ๆ ในเรื่องดังกล่าว ส่วนใหญ่เคยตีพิมพ์แล้ว ยกเว้นบทแปล และเคยได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาแล้ว ทั้งที่คัดค้านและสนับสนุน

(๑)

ลักษณะและปัญหาของปัญญาชนไทยของกมล สมวิเชียร ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรก ในสังคม

ศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๖ ฉบับ ๑ ออกจะสร้างปัญหาไว้ไม่น้อย คำนิยามสั้น ๆ ว่า “ปัญญาชนคือนักคิด ผู้มีปัญญา มีกิจกรรมทางปัญญาที่สังคมเห็นได้ และเป็นผู้ใช้ปัญญาและวิจารณ์ญาณอย่างอิสระ” (หน้า ๔) ซึ่งผู้เขียนอ้างไว้ท้ายบทว่าจะขอยกข้อถกเถียงของ Shils, Fisher และ Phillips มาช่วยอธิบายให้กระจ่างเพิ่มขึ้นนั้น ปรากฏว่ามีกรณีแต่เรื่องกว้างขวางออกไปในรายละเอียด แต่ไม่ช่วยโยงความให้คิดต่อเป็นหลักที่จะสนับสนุน คำนิยามนั้นได้โดยสมบูรณ์ ในเรื่องปัญญาชนหัวเก่าหัวใหม่ ฝ่ายหนึ่งรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม อีกฝ่ายหนึ่งเปลี่ยนแปลงสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นับเป็นการแสดงถึงบทบาทของผู้มีความคิดในการที่จะนำวิโนมความเห็นให้เป็นไปตามเหตุผล ที่ตนเองมีความเชื่อมั่นว่าดีกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง พิจารณาอีกที่ผู้เขียนก็เอ่ยถึงคนโน้นคนนี้ว่าเป็นปัญญาชนไทย โดยไม่ได้พยายาม เทียบคุณลักษณะของบุคคลเหล่านั้น ว่าเข้ากับหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ที่วางไว้ประการใดบ้าง และในการวิจารณ์ลักษณะของปัญญาชนไทย ก็ไม่ได้บ่งอะไรเป็นพิเศษ มีเปรียบเทียบปัญญาชนอินเดีย ญี่ปุ่น กับไทย แล้วลงเอยว่าปัญญาของเราส่วนมากเป็นชนชั้นกลางและชนชั้นสูง (ทางเศรษฐกิจ) โดยปกติแล้ว คนที่มีอันจะกินหรือไม่ต้องกังวล ในกิจกรรมเลี้ยงปากเลี้ยงท้องในวันหนึ่ง ๆ ย่อมมีโอกาสที่จะใช้เวลาศึกษาหาความรู้ และใช้ปัญญาขบคิด

เรื่องทีกว้างขวางมากกว่าเรื่องส่วนตัว ทั้งนี้ ถ้าบุคคลเหล่านั้น เลือกที่จะใช้เวลาเพื่อออกกำลังทางปัญญา (แต่ในที่สุดก็เป็นที่ปรากฏว่า จะเป็นคนรวยหรือคนจนไม่สำคัญเท่ากับตัวบุคคลคนนั้นว่ามีคุณลักษณะพิเศษ ดังที่ผู้วิจารณ์ได้กล่าวไว้คร่าวๆ ในตอนต้น) สำหรับชนชั้นปัญญาชนนั้น ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า พวกนี้ตั้งตนอยู่แบบตัวใครตัวมัน ทำให้ขาดอุดมการที่แน่ชัด (หน้า ๑๗ - ๑๘) ประการนี้มีทั้งส่วนจริงและไม่จริงรวมกัน การที่ปัญญาชนไม่รวมกันเป็นหมู่เป็นกลุ่ม ทำให้ยากที่จะสร้างอุดมการให้สำเร็จได้ในระยะสั้น แต่ตรงกันข้ามอุดมการที่แน่ชัดที่สุด ย่อมเกิดจากการที่บุคคลซาบซึ้งในเหตุผลของหลักการทางความคิดเห็นของตนเอง ยังมีการก่อตั้งเป็นกลุ่มก้อน ความแน่ชัดของอุดมการก็มักจะสลายตัวไปด้วยการต่อเติมบ้าง หรือหักลบจากของเดิมบ้าง เป็นต้น คำว่า อุดมคติ นั้นน่าจะฝังอยู่ในลำคอของกมล สมวิเชียร ซึ่งยกตัวอย่างการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่าขาดอุดมคติ อนิจจาเมืองไทยเรานี้คงจะเป็นสังคมที่มีความชั่วช้าป่าเถื่อนไปอีกหลายแสนนาน หากเรามัวรอให้ผืนบุญหรือผู้วิเศษอื่น ๆ มาเสนออุดมการ หรือแผนสำเร็จรูป ใช้วันนี้สำเร็จพรุ่งนี้ อุดมการที่พยายามเปลี่ยนนิคมสัตว์เลี้ยงมาเป็นสังคมของเพื่อนมนุษย์นั้นไม่มีคุณค่าเลยหรือไหน จริงอยู่ สังคมประชาธิปไตยที่ต่อใจเรานั้นยังไม่สมบูรณ์ แต่

ก้าวแรกที่ข้ามแดนหลักการมาก็ได้ดำเนินไปแล้ว ต่อจากนั้นก็เป็นที่หน้าของชุมชนรุ่นหลัง ที่จะพยายามให้อุดมการณ์นั้นเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ หรือใกล้เคียงยิ่งขึ้น การปลุกใจให้คนไทยเริ่มรู้สึกในความเป็นมนุษย์และเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ อันเป็นส่วนประกอบของความเป็นมนุษย์ คือ ความสำนึกขั้นแรก เกี่ยวกับบทบาทและปัญหา ของปัญญาชนไทย ผู้เขียนได้กล่าวถึงสถานการณ์ บางอย่าง ในสังคมปัจจุบันของเราที่ยังเป็นอุปสรรคต่อกิจกรรมทางปัญญา และบทบาทของ ปัญญาชน ซึ่งก็เป็นข้อสรุปที่ดีสำหรับความเข้าใจในการที่วงการปัญญาชนไทยไม่ขยายตัว

(๒)

บทความ ๔ เรื่อง ของ ส. ศิวรักษ์ ปัญญาชน บทบาทของปัญญาชน ปัญญาชนกับสร้างสรรค์ประเทศ และหัวข้อสัมมนา และการอภิปราย เรื่องปัญญาชนกับการสร้างสรรค์ประเทศ (ซึ่งเป็นบทสรุปการสัมมนาที่คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) เมื่อรวมกันแล้วมีความสำคัญในทางชี้แนะว่าลักษณะและบทบาทของปัญญาชนไทย น่าจะมีรูปแบบมีเค้าเป็นอย่างไร ผู้เขียนเน้นถึงองค์ประกอบที่สำคัญสามประการของผู้ที่เป็นปัญญาชน คือ

๑. สนใจในทางปรับปรุงสังคมและบ้านเมือง
๒. รู้จักพิจารณาปัญหาหลัก ดูให้แจ่มแจ้ง ให้ตลอด ว่าปัญหานั้นเกี่ยวพัน

กับปัญหาอื่นอย่างไรบ้าง ไม่ใช่สักแต่ ว่ารู้เรื่องรายละเอียดปลีกย่อย.... (ซึ่ง) ย่อมอาจหาผู้เชี่ยวชาญในกิจการนั้น ๆ มาทำการโดยเฉพาะให้ได้

๓. สนใจในทางคุณธรรม ความดี ความงาม ความรู้อันได้แก่ศิลปวัฒนธรรม และวิทยาการ

สำหรับข้อสามนั้น ผู้เขียนได้กล่าวต่อไปว่าแต่ละคนจะต้องมีทัศนคติที่แท้จริงของตนเอง ยิ่งทำให้คิดได้ว่า การที่ผู้ใดจะเป็นปัญญาชนหรือไม่ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับภารกิจส่วนตัวของผู้คนนั้น ไม่ใช่ว่าสังคมยกย่องว่าเป็นปัญญาชนแล้วก็เพิ่มขึ้นมา อุดมคติที่ดี ความคิดเห็นที่ดี ความบริสุทธิ์ใจที่ดี เหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้อื่นยังไม่ได้ การแสดงออกภายนอก ซึ่งอาจพอเพียงสำหรับมวลชนทั่วไป ในการจัดระเบียบง่าย ๆ ว่านี่คือนี่งามตามวิสัยปลุกชน ที่ประสงค์จะเลี้ยงปัญญาอันสืบสนั่นก็เป็นเพียงการแสดงออกถึงค่านิยมของสังคมในระยะหนึ่ง ๆ เท่านั้น

บทแปลตอนหนึ่งของเรื่อง *ไหมอีสาน* ของ เจริญดิโน ฮอดส์ ซึ่ง ส. ศิวรักษ์ ได้นำมากล่าวถึงในเรื่อง *ปัญญาชนกับการสร้างสรรค์ประเทศ* ช่วยยกประเด็นความขัดแย้งระหว่างการเปลี่ยนแปลง ในยุคพัฒนา กับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเป็นไทยขึ้นมาแสดงให้เห็นชัด ว่าปัญญาชนนั้นมีภาระหน้าที่ ที่จะต้องช่วยเลือกฟันไม้ให้

ความเปลี่ยนแปลงมาทำลายสิ่งที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่เดิม อันเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นไทยของเรา แน่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงย่อมจะต้องลบเลือนสิ่งเก่าไปบ้าง แต่ก็ต้องให้เป็นไปเท่าที่จำเป็น ในเรื่องนี้จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า กาลเวลาย่อมทำให้ความสำนึก ความเชื่อ ความนิยมของคนเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ อาจจะถูกทำลายแต่จะคงเดิม อยู่ไม่ได้ พวกที่จะรักษาไว้เสียหมดทุกอย่างเลย ก็น่าจะไปตั้งนิคมสงวนสิ่งที่น่ารักน่าถนอม ดังเช่นที่พวกอเมริกันจัดนิคมสงวนชาวอินเดียนแดงเผ่าต่าง ๆ ไว้เป็นต้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับทางปฏิบัติของปัญญาชนนั้น ส. ทิวรักษ์ มีคุณแก่ผู้คิด ผู้หวังดีต่อประเทศชาติมากที่สุด โดยช่วยเหลือนสติ (หน้า ๘๓-๘๔) ให้ตระหนักถึงภัยจากการใช้กำลังเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของตน ภัยจากการทอดอาลัยปล่อยให้สถานการณณ์ดำเนินไปเช่นเดิมแต่จิตใจอยู่วงนอก และท้ายสุดได้เสนอและให้เข้าไปอยู่ในระบบ ฯ เพื่อช่วยหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเส้นทางเดียวที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ในปัจจุบัน แม้จะยอมรับในบทบาท ปัญญาชน ว่า ยิ่งปัญญาชนที่กระโดดเข้าไปเป็นปฏิบัติชนด้วยแล้ว ระบบการงานนั้นและจะฆ่าปัญญาชนเสียก่อน..... อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งประการนี้ไม่สำคัญนัก สำหรับ

ผู้เขียนซึ่งเห็นว่า บทบาทเพียงเป็นเพื่อนมนุษย์ในสังคม ที่จะช่วยยกระดับของสังคมขึ้นบ้างเท่านั้น และการ ยกระดับของสังคมนั้นก็ คือ เริ่มด้วยยกระดับทัศนคติคุณค่าและจิตใจของตัวเองเราเองพร้อม ๆ ไปด้วย..... นั่นก็คุ้มค่ากับความเสียสละ ความนิยมยกย่องว่าเป็นปัญญาชนอยู่ในวงนอก

ในเรื่องนี้ การที่จะพยายามประนีประนอมกับระบบ เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความเข้าใจในเหตุผลนั้นก็น่าสรรเสริญอยู่ แต่กาลเวลาและสภาพการณ์ย่อมมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจ ว่าเหตุผลของการเข้าไปในระบบนี้ยังมีอยู่หรือไม่ กระบวนการหรือวิธีการอื่นที่อาจจะต้องนำมาใช้อาจปรากฏขึ้นมาแทนต่อไปก็ได้

(๓)

วัฒนธรรมของปัญญาชนสยาม ของเฮอเบิร์ต ฟิลลิปส์ ซึ่ง นิธิ เอียวศรีวงศ์ แปลนั้น (ผู้วิจารณ์ยังไม่มีโอกาสอ่านจากฉบับภาษาอังกฤษ) พยายามที่จะชี้ให้เห็น ว่าปัญญาชนไทยและบทบาทของปัญญาชนไทยนั้น ถูกวัฒนธรรมและจารีตประเพณีจำกัดเสรีภาพทางปัญญา ทำให้ปัญญาชนไทย มักจะสนใจกับประเด็นอันเป็นที่คุ้นเคยและเป็นที่ยอมรับทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว มากกว่าที่จะสนใจเผชิญกับการท้าทายที่ยังไม่มีใครรู้ นายฟิลลิปส์กล่าวว่า ข้อบังคับ

ทางวัฒนธรรม ข้อจำกัดอันเป็นผลจากความรู้สึก
รับผิดชอบของคนหนึ่งต่อสิ่งจะและต่อจารีตของ
เพื่อนของตน ครูของตน ศิษย์ของตน และต่อ
ตนเอง เหล่านี้มีอิทธิพลที่จะจำกัดกิจการทาง
ปัญหามากกว่าข้อบังคับทางการเมือง ประการนี้
จะจริงเท็จประการใดเห็นจะต้องขอไปศึกษา
เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยให้ลึกซึ้งกว่าและกว้าง
ไปกว่าที่ นายฟิลลิปส์วิเคราะห์เสียก่อน แต่ก็
น่าเห็นใจผู้เขียนซึ่งคงมีเวลาจำกัดในการค้นคว้า
เรื่องอันซับซ้อนเช่นนี้ จึงได้อาศัยวิธีการรวมทั้งก่อน
ข้างจะสะดวกสำหรับเขานายฟิลลิปส์ได้ส่งแบบ
สอบถามให้แก่นักศึกษาสองแห่ง (เข้าใจว่า
ธรรมศาสตร์ กับ จุฬาฯ) เพื่อรอกความเห็น
ระบุว่าใครเป็นปัญญาชนชั้นนำของเมืองไทย
๑๕๓ คน หลังจากนั้นก็มีทางเลือกกันไปเลือกกัน
มาในกลุ่มผู้ที่มีชื่ออยู่ในบัญชีนั้น จนปรากฏว่า
ออกมาได้ ๒๐ คนที่เด่นที่สุดทางปัญญา และ
จากการศึกษาพฤติกรรมและผลงานของบุคคล
เหล่านี้ ผู้เขียนก็เสนอความเห็นเกี่ยวกับลักษณะ
และบทบาทของปัญญาชนไทย ข้อสังเกตต่าง ๆ
ของผู้เขียนน่าสนใจ แต่จะถูกตองหรือไม่ ขอให้
ผู้อ่านวินิจฉัยเอาเอง

ผู้วิจารณ์ขอออกความเห็นไว้ หนังสือเรื่อง
ปัญญาชนสยาม นี้ แม้จะไม่ตอบคำถามว่า
อะไรเอ่ยคือปัญญาชนชาวไทย แต่ก็ช่วยทำให้
เข้าใจ ถึงลักษณะและบทบาทของคนนี้อาจเป็น

ปัญญาชน นอกจากนั้นแต่ละบทบาท แต่ละเรื่อง
ได้กล่าวถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ของสังคมเรา ซึ่ง
เมื่อรวมกันแล้ว สามารถช่วยสร้างความเข้าใจ
ถึงปัญหาและอุปสรรคต่อกรที่จะเป็นปัญญาชน
และการปฏิบัติในบทบาทของปัญญาชนได้พอควร
เหล่านี้ถือเป็นอาหารทางปัญญา สำหรับผู้อ่านที่
สนใจจะต้องคบเคี้ยวไปอีกนาน

วรพุทธิ ชัยนาม

◆ **เงินจริงของข้าพเจ้า** ◆ **เงินร้ายของข้าพเจ้า**
๑๐,๐๐๐ ไมล์ของข้าพเจ้า **ชีวิตของประ**
เทศ

เลือน **ศราภยวานิช**

(สำนักพิมพ์ศราภย พระนคร ๒๕๑๒)

๐,๑๒๓ หน้า ๑๐๐ บาท

นาวาเอก พระยาศราภยพิพัฒ (เลือน ศรา
ภยวานิช) สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ
และ School of Journalism นครเมลเบิร์น
ประเทศออสเตรเลีย เคยดำรงตำแหน่งทางราชการ
สำคัญหลายตำแหน่ง ในสมัยสมบูรณาญา
สิทธิราช เมื่อคณะราษฎรเข้ายึดการปกครอง เมื่อ
วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระยาศราภย
(เจ้าของนามปากกา “ศราภย” และ “ศรทอง”) เป็น
ผู้หนึ่งที่ถูกกล่าวหาว่า “เจ้านิยม” และถูก
ปลดออกจากราชการ หลังจากนั้นก็ถูกจับคดีการ
เมืองในข้อหาว่า ได้เกลี้ยกล่อมทหารประจำการ
ทหารกองหนุน และพลเรือนในพระราชอาณา
จักร...ล้มล้างรัฐบาล ถูกศาลตัดสินจำคุกตลอด

ชีวิต แล้วถูกปล่อยเกาะ พระยาศรภักย์หนีจาก เกาะตารุเตา เข้าไปลี้ภัยอยู่ในประเทศมาลายู กลับเข้าประเทศไทย ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และถึงแก่กรรมเมื่อ ๒๑ กันยายนพ.ศ. ๒๕๑๑ หนังสือเล่มที่กล่าวข้างต้น ผู้เขียนเขียนไว้ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ และภายหลังการล้มล้างการเมือง นับเป็นหนังสือเก่าซึ่งมูลนิธิศรภักย์จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ รวมเป็นชุด ๔ เล่ม ใส่กล่องสวยงามน่าอ่าน เพื่อหารายได้สำหรับการกุศลสาธารณประโยชน์

ผู้วิจารณ์ เคยได้อ่านข้อเขียนของ เจ้าคุณศรภักย์อย่างจริงจังเป็นครั้งแรก เมื่อสิบปีมาแล้ว ขณะที่กำลังเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง การเมืองไทย ใต้มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ความรู้สึกในขณะนั้น บอกว่าพระยาศรภักย์เป็นพวก “โปรเจ้า” แน่ และไม่แปลกใจที่ผู้ก่อการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ หลวงประดิษฐมนูธรรม จะต้องเฟื่องเสียงพระยาศรภักย์เป็นพิเศษ เพราะนอกจากจะเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่สมัยเจ้าแล้ว ยังเป็นบรรณาธิการบางกอกเดลิเมล์ (ภาษาอังกฤษ) และเป็นนักเขียนชั้นแนวหน้าในสมัยนั้นด้วย ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงว่าพระยาศรภักย์เป็นพวกเจ้านิยม ก็คือเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ถูกนายถวัติ ฤทธิเดช พ้องหมิ่นประมาท พระยาศรภักย์ ได้เขียนบทความเรื่อง พ้องในหลวง ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพ

เดลิเมล์ (๒๑ กันยายน ๒๔๗๖) วิพากษ์วิจารณ์การกระทำนั้นอย่างรุนแรง แถมยังมีข้อความกล่าวหาพาดพิงไปยังคณะราษฎรด้วย ว่า การที่นายถวัติกระทำดังกล่าว ก็เพื่อ “ประจบหลวงประดิษฐ”

ความเอิกเกริกถ้อยคำอย่างสามัญที่นายถวัติ ฤทธิเดช คิดขึ้นคราวนี้ ต้องมีมูลเหตุเนื่องมาแต่อะไรอย่างหนึ่งซึ่งน่าจะค้นคว้า เพราะอย่างไรก็ดี นายถวัติและพรรคพวกคงไม่โง่พอที่จะคิดว่า จะฟ้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ คล่องๆ นอกจากนายถวัติถกเถียงทำขึ้น เพื่อจะทำลายพระราชกิตติคุณให้สาสมแก่ใจนักเท่านั้น และการทำลายพระราชกิตติคุณ เนื่องมาแต่พระราชวิจารณ์โครงการเศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐ์ ซึ่งเป็นการประจบในขณะที่หลวงประดิษฐ์ กำลังเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เช่นนี้ เป็นสิ่งที่น่าคิดว่า ในกาลข้างหน้า นายถวัติจะทำอะไรประจบหลวงประดิษฐ์อีก และเราก็ควรเริ่มระวังป้องกันเสียแต่บัดนี้ อย่าปล่อยให้ตะวันสายบ่ายจัด จนเสียการงานดังที่เคยเป็นมาแล้ว (หน้า ๗)

มูลเหตุเบื้องหลังการฟ้องรัชกาลที่ ๗ จะมีจริงเพียงใดก็ตาม แต่การเขียนบทความหนังสือพิมพ์ดังกล่าวเป็นการเขียนแบบไม่รับผิดชอบ (เป็นแบบฉบับที่ยังเป็นอยู่ในวงการหนังสือพิมพ์ไทยนี้ปัจจุบัน) เป็นการพูดกล่าวหาโดยไม่นำหลักฐาน

มาแสดง (พระยาศรารักษ์รู้ได้อย่างไร ว่านาย
ถวัติ พ้องในหลวงเพื่อประจบหลวงประดิษฐ์ฯ)
การที่ว่าบุคคลคนใดว่า “สามานย์” ในหน้า
หนังสือพิมพ์โดยที่ศาลยังไม่ได้ตัดสินความผิดเขา
เป็นการกระทำที่ไม่ควร และยังไม่ควรทำอย่างยิ่ง
เมื่อพระยาศรารักษ์ มีความรู้ทางวิชาหนังสือพิมพ์
อย่างสูงขนาดจบวิชานี้มาจากต่างประเทศ ซึ่งใน
สมัยนั้นแทบจะหาตัวไม่ได้เลย ถ้าหากผู้วิจารณ์
เป็นนายถวัติ หรือหลวงประดิษฐ์ฯ ผู้วิจารณ์
คงจะต้องฟ้องพระยาศรารักษ์ ฐานหมิ่นปรามาท
แน่ ๆ แต่พระยาศรารักษ์ไม่ดูนายถวัติ หรือ
คณะราษฎร ฟ้องฐานหมิ่นปรามาทพระยา
ศรารักษ์ดูถูกว่า เป็นขบด ถูกจองจำใส่ตรวน
เหมือนสัตว์ ถูกทรมานทางร่างกายและจิตใจ และ
ถูกปล่อยเกาะตลอดชีวิตเป็นการสังหารตัดขาดไป
จากสังคมและครอบครัวลูกเมียอันเป็นที่รักชั่ว
กาลปาวสานต์ เป็นการลงโทษที่โหดเหี้ยมและ
ไร้มนุษยธรรม คณะราษฎรจะต้องรับผิดชอบใน
กรรมนี้มากกว่ากรรมที่พระยาศรารักษ์ กระทำ
ไป คือการเขียนแบบไม่รับผิดชอบนั้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้อ่านหนังสือชุดนี้ของ
พระยาศรารักษ์พิพดอีกครึ่งหนึ่ง ผู้วิจารณ์รู้สึก
สงสารท่านผู้น้อยอย่างจับใจ และชักจะไม่แน่ใจว่า
พระยาศรารักษ์ หรือ “ศรทอง” นี้ เป็นพวก
“เจ้านิยม” จริงหรือเปล่า แต่ที่แน่ใจก็คือ
บุคคลผู้นี้เป็นคนของประชาชน เป็นคนของประ

ชาชนที่ถูกบีบโดยสถานการณ์ และความขัดแย้ง
กันในสังคมไทยสมัยนั้น ในหนังสือ ชีวิตของ
ประเทศ ซึ่งเขียนในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช
(พ.ศ. ๒๔๗๔) เจ้าคุณศรารักษ์วิพากษ์วิจารณ์
ระบบการบริหารและนโยบายของรัฐบาลกษัตริย์
ไว้ไม่น้อย ท่านพยายามชี้แจงให้เห็นความบก
พร่องของการปกครอง และระบบสังคมไทยขณะ
นั้นอย่างมีเหตุมีผล แสดงให้เห็นถึงความรู้และ
ความขยันค้นคว้าของผู้เขียน และแสดงให้เห็น
ว่าพระยาศรารักษ์ ทำให้พวกนิยมเจ้าอย่างงมงาย
เช่นบางคนไม่ หากแต่เป็นบุคคลประเภทนักคิด
ชอบคัดค้านในสิ่งที่คนไม่เห็นด้วย หรือเห็นว่า
จะนำประเทศชาติไปสู่ความหายนะ บุคคลประ
เภทนี้ถ้าอยู่ในสังคมฝรั่งอย่างอังกฤษ หรืออเมริกา
จะเป็นผู้มีชื่อเสียงและเป็นที่นับถือในสังคม แต่
ในสังคมไทยบุคคลประเภทนี้ “เอาตัวรอด” ยาก
ยิ่งในสมัยหน้าสี่หน้าขวานระหว่างปี ๒๔๗๕—
๗๘ ตอนที่ พวก “เจ้า” กับพวก “สามัญชน”
(ข้าราชการ) กำลังต่อสู้กันด้วยแล้ว คนอย่าง
พระยาศรารักษ์ เป็นแพะรับบาปที่ตกเป็นเครื่อง
สังเวยวิธีการเมืองแบบไทย ๆ อย่างที่ไม่น่าแปลก
ใจนัก

ความจริงผู้ก่อการ พ.ศ. ๒๔๗๕ “ได้ ทำบาป”
ไว้กับบุคคลหลายพวก หลายฝ่าย มากมายสุด
พรรณา การตั้งศาลพิเศษส่งคนปล่อยเกาะใน
สมัยเรืองอำนาจ และการประหารชีวิตนักโทษ
การเมืองในสมัยพิบูลสงครามยุคแรก เป็นการ

กระทำที่โหดเหี้ยมผิดวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างยิ่ง บางครั้งการลงโทษนักการเมืองบางพวก เป็นเพียงเพราะความริษยาอาฆาตส่วนตัว ระหว่างบุคคลบางคน หรือลูกน้องของบุคคลเหล่านั้น (เช่น ระหว่างฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ พระยาทรงสุรเดช) และข้อกล่าวหาที่ใช้ส่งคนบางคนเข้าคุกหรือยิงบ้านั้น ก็เป็นเพียงการกล่าวลอยๆ ปราศจากหลักฐานที่พอเชื่อถือได้ใดๆ ทั้งสิ้น ผู้วิจารณ์ได้เคยอ่านสำนวนฟ้องและตรวจสอบหลักฐานที่ใช้อ้างอิงส่งคนไปยิงทั้งในสมัยนั้นๆ แล้ว มีความรู้สึกว่าระบบศาล และระบบยุติธรรมในเมืองไทยนี้ ช่างห่างไกลจากอารยธรรมและใกล้กับวัฒนธรรมของคนป่าเถื่อนนี้ กระจว เมื่อได้พูดถึงความผิดของฝ่ายคณะราษฎรแล้ว ผู้วิจารณ์ก็จำต้องเอ่ยถึงความดีของบุคคลที่เสี่ยงชีวิต ผ่าคมหอกคมดาบเข้าเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบบรัฐธรรมนูญไว้บ้าง เพราะผู้วิจารณ์ยังเห็นด้วยกับผู้ก่อการว่าการปกครองก่อน ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น เป็นระบบที่ล้าสมัย และทำให้ประเทศไทยด้อยพัฒนา การยกเจ้าหน้าที่บุคคลธรรมดา การเอาเชื้อพระวงศ์บางคนที่มีความรู้หรือความฉลาดน้อยกว่าอดีตไปเป็นนายสามัญชนที่มีการศึกษาและความสามารถ ความต้อตั้งหัวรั้นของเจ้าบางองค์ที่คัดค้าน (และขัดขวาง) มิให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง

มอบรัฐธรรมนูญให้แก่ปวงชน และคอร์รัปชันที่มีอยู่ไม่น้อยในหมู่เจ้านายเสนาบดีชั้นผู้ใหญ่ ล้วนเป็นอุปสรรคต่อความเจริญ (อันที่จริงความอยู่รอด) ของไทยในสมัยหัวเลี้ยวหัวต่อนั้นเป็นอย่างยิ่ง จริงอยู่ผู้ก่อการบางคนได้กลายมาเป็น "เจ้า" ใหญ่นายโตเสียเอง (หรือยิ่งกว่าเจ้าสมัยก่อน (ในภายหลัง ผู้ที่ประกอบแต่คุณงามความดี โดยไม่มีข้อหมิ่นมองอย่างพระยาพลพลพยุหเสนา นายควง อภัยวงศ์ เป็นต้น มีอยู่ไม่มากนักอย่างหลวงประดิษฐมนูธรรม หรือจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีทั้งคนเกลียดและคนรัก ก็ได้ช่วยกันสร้างสรรคความเจริญ ไว้แก่ประเทศชาติเป็นอันมาก และผู้อ่านอ่านหนังสือของเจ้าคุณศราภย์ จึงควรที่จะตระหนักในข้อนี้บ้าง มิฉะนั้นแล้วเราจะได้ข้อเท็จจริงแต่เพียงข้างเดียว และจะไม่เป็นธรรมต่อบุคคลหลายคน ซึ่งไม่มีโอกาสแก้ตัวกับเขา หรือล่องลับไปแล้ว

อย่างไรก็ดี ผู้วิจารณ์ขอแนะนำว่าหนังสือชุด ๔ เล่ม ของพระยาศราภย์พิพัฒน์ มีคุณค่าควรแก่การอ่านและการมีไว้ในครอบครองอย่างยิ่ง

กมล สมวิเชียร

**The Special Role of American
Advisers in Thailand 1602-1949**
Kenneth T. Young Published in
Asia Journal No. 14 Spring 1969.

นายเคนเนท ทอดด์ ยัง อดีตเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศไทย เขียนบทความ

เรื่องบทบาทของที่ปรึกษาชาวอเมริกันในไทย ลง
ใน วารสารเอเชีย ฉบับที่ ๑๔ เมื่อเร็ว ๆ นี้

บทความนี้ เป็นตอนหนึ่งของหนังสือเรื่อง
การทูตของไทย ซึ่งนายยังกำลังเขียนและจะจัด
พิมพ์ออกมาเป็นเล่ม แม้เนื้อเรื่องนี้จะสั้น แต่
ผู้เขียน ๆ เกี่ยวกับที่ปรึกษา อเมริกัน ๔ นาย
[Strobel, Westengard, Putkin, James,
Sayre, Crocker, Stevens, Dolbeare and
Patton] ที่เข้ามาทำงานให้รัฐบาลไทยระหว่าง
ปี ค.ศ. ๑๙๐๒ จนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒
ในปี ค.ศ. ๑๙๔๙ ไว้อย่างละเอียด ทุกแง่ทุกมุม
เริ่มจากให้เหตุผลที่รัฐบาลไทยโดยเฉพาะในสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจ้าง
ชาวอเมริกันเข้ามาเป็นที่ปรึกษา พูดถึงวิธีเลือก
สรรหาที่ปรึกษา ตลอดจนชีวิตประวัติ หน้าที่และ
ความสำเร็จของบุคคลเหล่านั้น อ่านแล้วเข้าใจ
วิถีการเมืองไทยในระบอบนั้นดีขึ้น เป็นต้นว่าไทย
ต้องการจ้างอเมริกัน เพราะกำลังขึ้นชนมโอบาย
เปิดประตูการค้าของอเมริกาในจีน (Open-
Door Policy) เมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๙ ที่ปรึกษาเหล่านี้
มีลักษณะพิเศษเหมือนกันคือเป็นศาสตราจารย์
วิชากฎหมายจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ยกเว้น
นายเฟดเดอริก คอลเบียร์ เพียงคนเดียวจบ
กฎหมายจากมหาวิทยาลัยเยลล์

ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับข้อความส่วนใหญ่ของ
นายยัง และขอชมเชยเป็นพิเศษที่เขียนเรื่องนี้

โดยใช้หลักฐานไทย และหลักฐานอเมริกันเป็น
ครั้งแรก นอกจากจะให้แก่นสารทางประวัติ
ศาสตร์ผู้เขียน ๆ ได้สละสละยอมมีเกร็ดนำรัฐาชน
ชวนให้อ่านเพลิน ที่ดึงดูดความสนใจมากที่สุด
เห็นจะเป็นบทสรุปความ เมื่อผู้เขียนอธิบายให้
เห็นอย่างแจ่มแจ้ง ว่าเหตุใดที่ปรึกษาอเมริกันใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ก็ตีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ตี
ตลอดจนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัวก็ตี ประสบความสำเร็จ และเสริมสร้างควม
สัมพันธ์ไทย-อเมริกันได้อย่างน่าอัศจรรย์ นายยัง
จบบทความโดยทิ้งข้อคิดไว้ว่า สัมพันธ์ไมตรี
ระหว่างไทย-อเมริกัน หรือบทบาทของที่ปรึกษา
อเมริกันในปัจจุบันนั้น จะดำเนินตามรอยเก่าได้
หรือไม่ เป็นเรื่องน่าคิด

ทั้งนี้ก็อดสงสัยไม่ได้ ว่าฐานะที่ผู้เขียนเป็น
คนอเมริกัน คุณอกจะชื่นชมความสำเร็จของคน
อเมริกันมากเกินไป เพราะก่อนที่ชาวอเมริกัน
จะเข้ามารับตำแหน่งที่ปรึกษา ก็มีที่ปรึกษาต่าง
ชาติอยู่ในกรุงเทพฯ แล้วหลายชาติ ที่รู้จักกันมาก
ก็เช่น ที่ปรึกษาทางการคลังชาวอังกฤษ หรือไม่
ก็ที่ปรึกษากฎหมายชาวฝรั่งเศส เบลเยียม และ
ญี่ปุ่น แต่นายยังไม่ได้กล่าวถึงใครเลย ยกเว้น
พูดถึงอยู่เพียงคนเดียว คือนายโรแลง ยักแมงส์
(Rolin - Jacquemyns) ที่ปรึกษาทั่วไปชาว
เบลเยียม (ค.ศ. ๑๘๙๒-๑๙๐๒) แม้กระนั้น

ก็กล่าวว่าคนไทยไม่ชอบนายยัคแมงส์ เพราะมัก
กุมอำนาจเอาไว้คนเดียว [หน้า ๕] ข้าพเจ้า
ไม่ทราบว่าคุณคิดนี้ นายยัคคิดขึ้นเอง หรือว่า
รับฟังความคิดเห็นมาจากคนอื่น แต่ถึงอย่างไร
ก็ดูไม่เป็นธรรมแก่นายยัคแมงส์นัก เพราะ
นายยัคแมงส์ผู้นี้ เป็นที่ปรึกษาต่างชาติที่คนไทย
นิยมยกย่องมาก และได้อุทิศตนทำงานเพื่อเมือง
ไทย และเป็นผู้ปูพื้นฐานตลอดจนนำทางให้ที่
ปรึกษาอเมริกันผู้รับงานในเวลาต่อมา ได้ประสบ
ความสำเร็จ

บางครั้ง ผู้เขียนก็ให้ภาพพจน์ ความเป็น
อัจฉริยะ ของที่ปรึกษาอเมริกันไว้อย่างเหลือเชื่อ
ที่เห็นได้ชัด ก็คือตอนที่กล่าวถึงนายสโตรเบล
(Strobel) ที่ปรึกษาทั่วไปชาวอเมริกันคนแรก
ว่าเป็นผู้ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัย ของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นที่ไว้วางใจ
ของบรรดาเสนาบดีและคนไทยทั้งชาติ [หน้า
๑๕] จริงอยู่ พระพุทธเจ้าหลวงทรงโปรดปราน
นายสโตรเบลเป็นพิเศษ และมักจะทรงฟังความ
เห็นของนายสโตรเบลอยู่เสมอ แต่ตามหลักฐาน
ทางประวัติศาสตร์เท่าที่ปรากฏ นายสโตรเบล
นั้นเข้ากับบรรดาเสนาบดีไม่ค่อยได้ และที่น่า
เสียใจก็คือ คนไทยสมัยนั้นไม่รู้จักนายสโตรเบล
เอาเสียเลย [แม้ในสมัยปัจจุบันก็ยังเป็นที่รู้จักใน
หมู่คนไทยน้อยมาก]

อีกตอนหนึ่งนายยัคกล่าวว่าสัญญาไทย-ฝรั่ง
เศส ปี ค.ศ. ๑๘๐๗ ซึ่งไทยยอมยกเสียมราฐ พระ

ตะบอง และศรีโสภณให้ฝรั่งเศส เพื่อแลกกับการ
ที่รัฐบาลฝรั่งเศสยอมให้คนเอเชีย ในบังคับฝรั่ง
เศสขึ้นศาลไทยนั้นเป็นความสำเร็จ ครั้งใหญ่ของ
สโตรเบล เพราะสโตรเบลใช้ความสามารถเจรจา
เพียงไม่ถึงอาทิตย์ แต่ตามหลักฐานในประวัติ
ศาสตร์นั้น การเจรจากินเวลาร่วมเดือน และเท่า
ที่ตกลงกันได้รวดเร็ว เพราะพระพุทธเจ้าหลวง
และคนไทยต้องการได้เมืองตราด ที่ฝรั่งเศสยึดไป
เมื่อ ๓ ปีก่อนกลับคืนมา อีกประการหนึ่งฝรั่งเศส
ยินดีเสียสิทธิพิเศษ ทางศาลของคนเอเชีย
เพื่อผลประโยชน์ที่จะได้จากดินแดน ๓ จังหวัด

ผู้เขียนเน้นอยู่หลายตอน ว่าที่ปรึกษาชาว
อเมริกันประสบผลสำเร็จเพราะความสามารถส่วน
บุคคล โดยลึมนึกไปว่าสัญชาติอเมริกันเป็นปัจจัย
สำคัญ เพราะเวลานั้นมหาอำนาจอังกฤษ ฝรั่ง
เศส เยอรมัน กำลังเป็นไม้เบื่อไม้เมากับเมือง
ไทย คนอเมริกันที่ไม่มีผลประโยชน์ทางการเมือง
ย่อมมีโอกาสดีกว่าชาติอื่น ๆ ในการวางตน
เป็นกลาง และทำงานเพื่อผลประโยชน์ของเมือง
ไทยโดยบริสุทธิ์ใจ

ที่จริงบทความนี้ ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร
เพราะในบรรดาที่ปรึกษา ๙ คน ผู้เขียน ๆ เรื่อง
ราวของที่ปรึกษาเพียง ๒ คน [Strobel และ
Westenpard] ไว้อย่างละเอียดประมาดสองใน
สามของเนื้อเรื่อง แต่กล่าวถึงอีก ๓ คน [Pitkin,
James, Sayre] เพียงเลา ๆ และแทบจะไม่กล่าว

ถึง ๔ คนหลังเลย [Crocker, Stevens, Dolbeare, Patton] ที่จริงในระยะหลังนี้ อิทธิพลที่ปรึกษาอเมริกันลดน้อยลงมาก ถ้าผู้เขียนจะวิจารณ์เหตุและผลของความเสื่อมไ้วคงจะน่าสนใจไม่น้อย

นอกจากนี้ ผู้เขียนควรจะเขียนเชิงอรรถไว้เพื่อพิสูจน์ให้เห็นจริง ว่าข้อความต่าง ๆ ที่ใช้อ้างอิงในบทความนั้นได้มาจากเอกสารไทย หรือเอกสารอเมริกัน เพราะมีหลายตอนที่ผู้เขียนมักกล่าวลอย ๆ แต่เพียงว่า นักประวัติศาสตร์สมัยใหม่คนหนึ่งอ้างว่า ..... หรือไม่มีข้อความดี ๆ ตัดตอนมายาว แต่ผู้อ่านจะไม่มีโอกาสทราบได้ว่ามาจากไหน ใครเป็นคนบันทึก

แถมสุข นุ่มนนท์

ภูมิศาสตร์ประเทศไทย

สวาท เสนาณรงค์ (โครงการตำรา สมาคมสังคมศาสตร์ฯ) ๒๒๔ หน้า ๑๕ บาท

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือวิชาการประเภทตำราเรียนชั้นอุดมศึกษา ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ให้จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อกว้างตลาดเร็ว ๆ นี้ ผู้เรียบเรียงเป็นนักภูมิศาสตร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ หัวหน้าแผนกวิชาภูมิศาสตร์ วิทยาลัยการศึกษาประสานมิตร จึงเชื่อถือได้ในด้านวิชาการ เพราะมีประสบการณ์ ในด้านการสอนและการ

ค้นคว้าพอสมควร เนื้อหาของหนังสือในเล่มส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมข้อเท็จจริง และสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ประเทศไทย ทั้งทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจ ที่มีกระจุกกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ มาจัดระเบียบเป็นหมวดหมู่ พร้อมกับเพิ่มเติมการวิเคราะห์ และการอธิบายที่เป็นของผู้เรียบเรียงลงไปบ้าง โดยอาศัยหลักวิชาภูมิศาสตร์ประกอบ จึงเหมาะสำหรับนักศึกษา และครูอาจารย์ผู้สนใจในวิชาภูมิศาสตร์ประเทศไทย ตลอดจนอาจใช้เป็นคู่มือสำหรับค้นหาข้อเท็จจริง และสถิติบางอย่างเกี่ยวกับประเทศไทย ในด้านขนาดเนื้อที่ ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ประชากร เศรษฐกิจ และการแบ่งเขตการปกครอง ฯลฯ ซึ่งรวบรวมไว้มาก และค่อนข้างทันสมัย

มาตรฐานของหนังสือเล่มนี้อยู่ในเกณฑ์ดี ไม่ว่าจะในด้านกรเรียบเรียงเนื้อหา และการพิมพ์ โดยที่ผู้เรียบเรียงเป็นนักวิชาการที่มีพื้นภูมิ เชื่อถือได้ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่นำมาแสดงจึงเป็นไปถูกต้องตามหลักวิชา ผิดกับหนังสือตำราวิชาภูมิศาสตร์บางเล่ม ที่ผู้เรียบเรียงไม่ใช่เป็นนักภูมิศาสตร์ การเขียนจึงผิดพลาดมาก และจึงกลายเป็นยาพิษสำหรับนักเรียน นักศึกษาที่ยึดถือตำราเล่มนั้น ๆ เป็นบันทึกฐาน ข้อดีของหนังสือเล่มนี้อีกอย่างหนึ่งคือมีแผนที่ประกอบมาก การพิมพ์ตัวอักษรและแผนที่ ทำให้เรียบร้อยน่าอ่าน

ข้อบกพร่องมีอยู่บ้างเล็กน้อย ประการแรกผู้เรียบเรียงใช้เชิงอรรถมากเกินไป จนเกินความจำเป็นของหนังสือตำราเรียน อันที่จริงการใช้เชิงอรรถ ควรกระทำในกรณีที่เป็นการอ้างอิงข้อความบางตอนที่สำคัญ ๆ หรือที่เป็นงานค้นคว้าวิจัยของบุคคลอื่นเท่านั้น แต่ถ้าใช้มากเกินไปก็เกิดความเบื่อ ประการที่สอง รายชื่อเอกสารต่างๆ ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ที่ผู้เรียบเรียงนำมาแสดงไว้ในหน้าบรรณานุกรมนั้น รู้สึกว่าบางเล่มจะไม่มีควมจำเป็น คือนำมารวบรวมไว้ เพราะถ้าหากผู้เรียบเรียงจะนำมาใช้ประกอบการเรียบเรียงก็คงจะเพียงส่วนน้อยนิดเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคเอกสารภาษาต่างประเทศ แต่ถ้าหากจะรวบรวมไว้ต่างหาก เป็นรายชื่อหนังสือหรือเอกสารที่ผู้อ่าน จะค้นคว้าเพิ่มเติมได้ ก็จะเป็นการเหมาะสมกว่า ประการที่สาม การเขียนแผนที่ประกอบซึ่งมีอยู่มากถึง ๒๖ รูปนั้น ส่วนใหญ่ทำได้เรียบร้อยดี โดยเฉพาะแผนที่ลายเส้นที่ใช้กับ Choropleth maps ถ้าแม้ว่าบางแผ่นจะตีเส้นด้วยมือ โดยไม่ใช้ Zip-a-tone ก็ทำได้เรียบร้อยและเส้นสม่ำเสมอ แต่แผนที่ชนิด Dot maps ในหน้า ๘๑, ๑๓๐ และ ๑๓๑ นั้น ดูเลอะเทอะเปราะตามาก จนทำให้ต้อยคุณภาพไป แผนที่แสดงประเภทอากาศในหน้า ๓๗ ซึ่งคิดว่าคงจะตัดแปลง มาจากแผนที่กรมอุตุนิยมวิทยา ที่กรมแผนที่พิมพ์ขึ้นเป็นชุดจำหน่ายนั้น

มีข้อผิดพลาดบางตอน ที่ไม่ตรงกับที่อธิบายไว้ในหน้า ๓๘ อย่างเช่นอากาศแบบป่าตึงดิบในคำอธิบายบอกว่ามีอยู่เฉพาะชายฝั่งตะวันออก ของคาบสมุทรมลายู แต่ในแผนที่มีแสดงอยู่ ๒ เขต คือมีเพิ่มภาคตะวันออกแถบจังหวัดจันทบุรี และตราดด้วยอีกเขตหนึ่ง อันนี้เข้าใจว่าเป็นข้อผิดพลาดของแผนที่ของกรมอุตุนิยมวิทยา แต่ผู้เรียบเรียงคัดลอกเอามาใช้ประกอบคำอธิบายของตนโดยไม่แก้ไข จึงขัดแย้งกับคำอธิบายของผู้เรียบเรียงเอง

สรุปว่าโดยทั่วไปแล้ว หนังสือเล่มนี้มีคุณค่ามากเล่มหนึ่งในด้านวิชาการ เป็นหนังสือประเภทเรียบเรียงขึ้น โดยอาศัยการค้นคว้าจากห้องสมุด ไม่ใช่งานวิจัยหรืองานแปล แต่หนังสือประเภทนี้ก็กำลังเป็นที่ต้องการกันอยู่มาก ในวงการศึกษของเรา ที่ขาดแคลนตำราเรียนชั้นอุดมศึกษาที่เขียนขึ้นเป็นภาษาไทย คิดว่าเจตนารมณ์ของโครงการตำราแห่งสมาคมสังคมศาสตร์ฯ ในการส่งเสริมการผลิตตำราเรียน คงจะก้าวหน้าไกลความสำเร็จไปอีกก้าวหนึ่ง เมื่อได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น และตลาดหนังสือเมืองไทยก็มีหนังสือภูมิศาสตร์ประเทศไทยที่น่าอ่าน และเชื่อถือได้ เพิ่มขึ้นมาอีกเล่มหนึ่งจากจำนวนที่มีอยู่เพียงหนึ่งหรือสองเล่มเท่านั้น

ไพฑูริย์ พงศบุตร

Collected Articles by H.H. Prince Dhani Nivat

Originally published in the Journal of the Siam Society. Republished on the occasion of the authors eighty-fourth birthday. The Siam Society, November 1968. Baht. 100

This volume of essays by H.H. Prince Dhani Nivat is a valuable compilation of the Prince's many contributions to the Journal of the Siam Society. The Prince has for very many years been intimately connected with the Society and has devotedly worked for its ideals: he is indeed Honorary President of the Society, and, as the present volume testifies, has contributed -- and continues to contribute -- essays of the highest order of scholarship to its pages.

Though the Prince's interests are indeed catholic, he writes with particular authority on Thai literature in all its manifold facets, there being extensive articles on the *Ramakien* and the *Dalang*. Evidently one of the Prince's special interests is the relationship between Siamese literature and

dramatic art and in turn their relationship to the early manifestations of those arts.

Two important articles on his historical subjects are here reprinted, "Early trade relations between Denmark and Siam" and "King Mongkut's Autograph letter to Pius IX" in which the whole text of King Mongkut's missive is reprinted. Among many, two other articles stand out as being particular merit "The Old Siamese Conception of the Monarchy" and "The Reconstruction of Rama I of the Chakri Dynasty" which is a lucid summary of Rama I's important reforms and of the development of the arts during the First Reign.

In all this volume represents much of the Prince's best own work: that he is Siam's greatest scholar of the humanities means that we have here contributions of highest order of significance and entire integrity, to the world of Siamese scholarship.

P.J.S. Young

บรรณาธิการ

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ อันเป็นฉบับพิเศษว่า
ด้วยการศึกษา เล่มนี้ ยังทำให้ติดตามอุดมการณ์
ไม่ได้ แต่ก็ได้พยายามที่จะมองปัญหาการ
ศึกษาออกไปในวงกว้างที่สุด เท่าที่จะหาคน
เขียนที่เหมาะสมมาเขียนได้ และเพื่อให้รส
ของหนังสือเป็นไปเช่นเดิม ฉบับพิเศษของ
เราจึงยังคงให้มี ปฏิกริยา คนและหนังสือ
บทร้อยกรอง และวิจารณ์หนังสือรวมอยู่ด้วย
แทนที่จะมีเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา ไปทั้งหมด
อย่างเดียว จำนวนหน้าในฉบับนี้จึงเพิ่มขึ้น
มากกว่าฉบับธรรมดาตามาก และฉบับพิเศษอีก
ฉบับหนึ่ง ซึ่งจะว่าด้วย การมองกรุงเทพฯ ใน ร.ศ.
๒๐๐ ก็คงเป็นไปในรูปเดียวกัน

มนุษย์จะเป็นอะไรก็ตาม แต่เขาจะไม่ได้
เป็นมนุษย์ในความหมายที่ถูกต้องและสมบูรณ์
จนกว่าจะได้รับการบอกกล่าวว่าการศึกษาก็ถูก
ต้องคืออะไร การศึกษานั้นมีทั้งนอกแบบและ
ในแบบ คนเราที่ไม่ต้องเข้าโรงเรียนหรือมหา
วิทยาลัยก็มีชีวิตอยู่ได้ แต่จะมีชีวิตอยู่อย่างไร
ต้องแล้วแต่วัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายใน
การดำเนินงาน ระบบการศึกษาของเราแล้วๆ

มาจะมีปรัชญาหรือไม่ หรือเป็นไปเพื่อราชการ
ดังเช่นวัตถุประสงค์เมื่อ ๑๐๐ ปีก่อน สิ่ง
ที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่ง ก็คือ ระบบการศึกษาของ
เราเป็นระบบที่ถูกกด ไม่ได้สอนให้เราแต่ละ
คนรู้สึกสำนึกในตัวเอง ตระหนักแน่ชัดใน
ตัวเอง ไม่คิดอย่างเป็นตัวของตัวเอง ถ้าหาก
ไม่มีจิตสำนึกแฝงฝังอยู่ว่าเป็นอิทธิพลของสัง
คม ก็ต้องเป็นอิทธิพลของบุคคล อันสังคม
ใดถ้าเราแต่ละคนถูกระบบการศึกษากดให้กลัว
อิทธิพลของสังคมและตัวบุคคลมากกว่ากลัว
ตัวเองหรือหลักการแล้ว สังคมนั้นก็เห็นจะไป
ไม่รอด นโยบายในการจัดการศึกษา ว่า
ควรเน้นหนักไปในทางใด เสนอที่สันคติใน
วงกว้างแบบไหน จะมุ่งสร้างให้คนเป็นคน
หรือมุ่งสอนเพื่อให้คนยึดเชิดความรู้ออกไป
ประกอบอาชีพแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มี
ความรู้เรื่องจิตใจและเรื่องปัญญาเลยนั้น นับ
เป็นเรื่องน่าคิดยิ่ง โดยเฉพาะในบ้านเมือง
ของเราที่ถูกล้างสมอง ให้รู้แต่ความพึงเพื่อ
แทนที่จะสำนึกว่าประเทศของตนอยู่ในฐานะที่
ต้องระมัดระวัง ทั้งในเศรษฐกิจและการเมือง

การให้การศึกษาที่ถูกต้อง ให้ความรู้จริง ให้
ปວດຣ້າວ ອາຈຳວ່າໄດ້ໃນຮະຍະຍາວ ແຕ່ດ້າຄວາມ
ເປັນຄົນຄລາດຕ້ອງໂຈ່ລຽ ເມື່ອເຂົ້າໂຮງເຮັດ
ມາວິທະຍາລັບ ແລະອອກມາຢູ່ໃນຮະບບອ່າຍຄົນ
ວ່າອນສອນ່າຍ ເື່ອໃຫ້ເື່ອາຮ່ວ ເື່ອກໍ່ເື່ອໄປຕາມ
ນັ້ນ ເື່ອກໍ່ເື່ອກໍ່ເື່ອກໍ່ເື່ອກໍ່ເື່ອ ເື່ອເື່ອກໍ່ເື່ອ
ທີ່ໄດ້ຕາມຄໍາຕາມຕົວເື່ອກໍ່ເື່ອຕາມຕົວເື່ອ
ໃນເື່ອກໍ່ເື່ອຮ່ອບຕົວ ເື່ອໄດ້ຄວາມແນ່ຮ່ອຕອກມາ
ຍ່ອມເື່ອເປັນບຸຄຄລທີ່ຕາຍແລ້ວເປັນແນ່ແທ້

ສັງຄມສາສຕຣ໌ປຣິທັຄ໌ ຄົບຄົບການຮ່ອຍການ ອາຈ
ດ້ອໄດ້ວ່າ ອອກມາໃນວາຣະທີ່ຮ່ອຍວາຣະຮ່ອຍ
ເມັ່ນທີ່ຮ່ອຍລາຄຸພຸດທິຍາຄຣ ມີຮ່ອຍຮນມາຍຸຄຣບ
໔໔ ປີປຣິບຸຣຸດ໌ ໃນວັນທີ່ ໒ ພຸດສັຈິກາຍນັ້ນ ດ້ອຍ
ທີ່ຮ່ອຍ ຮ່ອຍກໍ່ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ຮ່ອຍ
ຮ່ອຍຮ່ອຍ ໃນບຣຣດາຮ່ອຍທີ່ຄຸມນໂຍບາຍການຮ່ອຍ
ໃນຄຣມຍ່ອມທຣງມີຮ່ອຍຮ່ອຍຮ່ອຍ ຮ່ອຍຮ່ອຍ ແລະ
ຮ່ອຍຮ່ອຍຮ່ອຍ ເປັນເລັກໂຮງອັນຄຣວກແກ່
ຄຣວກວາຣະ ນອກໄປຈາກນັ້ນແລ້ວຍັງທຣງມີຮ່ອຍ
ແກ່ນິດຍສາຣນແລະສໍານັກຮ່ອຍພິພິ ເປັນເອນ
ຄຣວກຄຣວ ໄດ້ປຣະທານຮ່ອຍພິພິຮ່ອຍ ປຣິທັຄ໌
ເື່ອເື່ອ ຈໍາຕັມແຕ່ຄົບແກ່ ແລະ ຮ່ອຍພິພິ
ຂອງຮ່ອຍຮ່ອຍ ທ່ານທີ່ປຣະທານມາຍັງສໍານັກຮ່ອຍພິ
ດ້ອຍໄດ້ຄວາມຄໍາຄຣສິທຣ໌ເື່ອເື່ອ ເື່ອໄດ້ຮ່ອຍຮ່ອຍ
ຈາກຍຸເນສໂກປຣະຈໍາປີ໒໕໐໔ ວ່າເປັນເື່ອສ່ອຍເື່ອ
ເລັກເລັກ ເື່ອຈຳວ່າອອກສ່ອຍຮ່ອຍຄວາມດ້ອຍ

ນິດຍສາຣນມັບທ່ວາດ້ວຍການຮ່ອຍການ ຄວາຍບຸຮາ
ຮ່ອຍຮ່ອຍຮ່ອຍ ແຕ່ໃນເື່ອເື່ອເື່ອ
ສັງຄມສາສຕຣ໌ປຣິທັຄ໌ ເື່ອດ້ອຍສ່ອຍ ວ. ຮ່ອຍຮ່ອຍ
ຮ່ອຍເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ໄປອ່າຍໄປອ່າຍ
ວັນຄຣັບ ເື່ອຍັງມີຮ່ອຍຮ່ອຍ ເື່ອເື່ອເື່ອ
ເື່ອເື່ອ ທ່ານເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ເື່ອ
ມີເື່ອແກ່ເື່ອເື່ອເື່ອ ຈຸດເື່ອເື່ອເື່ອ
ຮ່ອຍ ທ່ານເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ເື່ອ
ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ເື່ອເື່ອເື່ອ
ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ເື່ອເື່ອເື່ອ

ປຣິທັຄ໌ ຄົບຄົບ ບຣຣສັມພາຮ່ອຍຮ່ອຍ
ດ້ອຍຈຳວ່າສັມພາຮ່ອຍຮ່ອຍ ໄປເື່ອເື່ອເື່ອ
ຮ່ອຍໃນວາຣະການຮ່ອຍຮ່ອຍຮ່ອຍ ເື່ອ
ບຣຣຮ່ອຍຮ່ອຍ ໄດ້ອອກຈຸດເື່ອເື່ອເື່ອ
ຮ່ອຍແນ່ໄປ ແຕ່ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ
ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ເື່ອເື່ອເື່ອ
ສັມພາຮ່ອຍຮ່ອຍ ໄດ້ເື່ອເື່ອ ເື່ອເື່ອ
ຮ່ອຍຮ່ອຍຮ່ອຍ ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ
ແຕ່ດ້ອຍທີ່ທ່ານເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ
ນານ ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ເື່ອເື່ອ
ແລະວາຣະເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ເື່ອເື່ອ
ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ ເື່ອເື່ອ
ຮ່ອຍຮ່ອຍ ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ
ດ້ອຍ ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ
ດ້ອຍ ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ
ເື່ອເື່ອ ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ
ເື່ອເື່ອ ເື່ອເື່ອເື່ອເື່ອ

ยิ่งกว่า แม้อาจจะสนองเจตนาไม่ได้เสมอไป แต่ก็พยายามทำให้ดีขึ้นตามลำดับและโอกาส ขอท่านได้โปรดเขียนมาติชม วิพากษ์วิจารณ์เราต่อไปเถิด

สำหรับปกฉบับนี้ ดูเผิน ๆ อาจนึกว่าเป็นภาพฝาผนังที่เขียนอยู่ตามวัด หรือภาพที่ศิลปินไทยโบราณเขียนลงไว้ในสมุดข่อย แต่ที่จริงภาพนี้เป็นฝีมือและความคิดของ สมนึก เพิ่มทองคำ ผู้รักในศิลปะไทย และสามารถที่จะสร้างของใหม่ให้เหมือนของเก่าได้ โดยเจ้าตัวมีเพียงความสนใจ และความรักในงานศิลปะเท่านั้น หาได้ร่ำเรียนมาจากสถาบันศิลปะแห่งใดไม่ ฝีมือของเขาจึงควรแก่การยกย่องและภาพปกนี้ ก็ได้คิดขึ้นให้เนื่องกับการศึกษาอยู่ด้วย

ท่านผู้อ่านที่ต้องการ **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ปีที่ ๑ เย็บเล่มปกแข็ง เติบโตสวยงาม บัดนี้มีจำหน่ายแล้ว จำนวนจำกัด ที่รวมฉบับนี้ติดนักศึกษาและฉบับพิเศษ คิดราคาชุดละ ๒๐๐ บาท ที่ไม่รวม ๑๕๐ บาท เย็บเล่มปีที่ ๕ ๒๐๐ บาท ส่วนปีที่ ๓ และปีที่ ๔ ยังพอมีเหลืออยู่บ้าง ในราคา ๑๕๐ บาท เช่นเคยเหมาะที่ท่านผู้อ่านจะส่งเป็นของขวัญ เนื่องในโอกาสปีใหม่ที่กำลังจะถึงนี้ สำหรับฉบับนี้ติดนักศึกษา ๘ ที่จะออกวางตัวนี้หน้านี้ ยังต้องการความคิดเห็นใหม่ๆ ในเชิงต่างๆ ของนิสิตนักศึกษาจากสถาบันทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอีกมาก ฉะนั้น ขอได้ส่งเรื่องมาที่บรรณาธิการได้ภายในวันที่ ๑๕ ธันวาคมนี้

คนเขียนหนังสือ

ชุดใหม่ของ เสถียรจันทิมาธร รวมงานเขียนเชิงวิจารณ์วรรณกรรมของนักเขียนเก่าและใหม่หลายคน เช่น งานวิจารณ์ "ดอกไม้สด" ของ นิลวรรณ ปิ่นทอง การวิจารณ์หนังสือ ของ ทวีปวรดิถ บทความของ จิตดิน ธรรมชาติ นักวิจารณ์บ้านเรา ของ วิทยากร เชียงกุล นักเขียนบ้านเรา ของ สุชาติ สวัสดิ์ศรี ฯลฯ กำหนดวางตลาดทั่วไปเดือนพฤศจิกายน

พระจันทร์เสี้ยว

งานที่ได้รับวิจารณ์มากมาย ออกวางตลาดจำหน่ายแล้ว ราคา ๑๐ บาท

หนุ่มหน้าสาวสวย

รวมงานเขียนใหม่ ของหนุ่มสาวชุดเดิมและชุดใหม่ทั้งในเชิงเรื่องสั้น ร้อยกรองและเรื่องแปล กำหนดวางตลาดต้นเดือนธันวาคม

ผู้เขียน

เอกวิทย์ ณ ถลาง

คุณผู้บัณฑิตทางการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา ขณะนี้ทำงานด้านการศึกษาอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ บทความทางการศึกษาอีกเรื่องหนึ่งของเขา คือพิมพ์ในปริทัศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ บทความที่ลงในฉบับนี้ ถือได้ว่าสลับเนื่องมาจากการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องบทเรียนจากการจัดการศึกษา ในรอบร้อยปีที่ผ่านมาของกรมสามัญศึกษา

พิทยา สายท

นักเขียนของ ปริทัศน์ อีกคนหนึ่ง ที่ตั้งใจเขียนเรื่องนี้ให้เป็นพิเศษ และยินดีที่จะเขียนให้ต่อไป แม้จะมีงานประจำด้านการสอน และงานจรต่าง ๆ อยู่เต็มมือก็ตาม

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

คณะดี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่งบทความมาให้ ปริทัศน์ เป็นประจำ เลขส่งบทความเรื่อง วิชาการศึกษาเป็นวิชาสังคมศาสตร์ประยุกต์ มาให้ครั้งแรก ตั้งแต่ ปริทัศน์ เพิ่งเริ่มขึ้นปีที่ ๒

ลีปปนนท์ เกตุทัต

คุณผู้บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ส่งเรื่องนามาร่วมกับ ปริทัศน์ เป็นครั้งแรก อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบัน ทำงานให้กับสภาการศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย

อารี สันทรวี

คุณผู้บัณฑิต จากสหรัฐอเมริกา อาจารย์ประจำวิทยาลัยวิชาการศึกษามหาสารคาม

พระมหาชาย อากาศโร

ปัจจุบัน ปฏิบัติงานด้านการสอนอยู่มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เลขส่งเรื่องมาร่วมครั้งหนึ่งใน ปริทัศน์ ฉบับบัณฑิต ๒

วิรัช กมทมาศ

คุณผู้บัณฑิต จากสหรัฐอเมริกา ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น เมื่อ ปริทัศน์ จัดทำฉบับพิเศษว่าด้วย ภาคอีสาน ได้เลขส่งบทความเรื่อง การศึกษากับอีสาน มาร่วมแล้วครั้งหนึ่ง

ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์

อาจารย์ประจำ ร.ว.มัธยมสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบัน รับผิดชอบในฐานะผู้ช่วยบรรณธิการของนิตยสาร ศูนย์ศึกษา

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

เคยมีงานกลอนลงใน ปริทัศน์ มาก่อน หนังสือรวมกลอนของเขา ชื่อ คำพิพาท เป็นที่กล่าวขวัญในฐานะที่นำเอารสของคนตรีไทย เข้าไปไว้ในบทกลอน

พันศักดิ์ วิญญรัตน์

ส่งเรื่องมาร่วมกับ ปริทัศน์ เป็นครั้งแรก หลังจากศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน ปัจจุบัน ประจำอยู่ฝ่ายวิชาการ ธนาคารกรุงไทย

สุจิตต์ วงษ์เทศ

นักศึกษาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เคยมีงานกลอนและเรื่องสั้นลงในปริทัศน์ทั้งฉบับธรรมดาและฉบับนักศึกษา

ผู้วิจารณ์หนังสือ

มานี่ ลางกุลเสน

นิธิ เอียวศรีวงศ์

อาจารย์ประจำ แผนกประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดำเนิน การเดิน

คุณผู้บันทึกจากฮาวายด์ และเนติบัณฑิตไทย งานวิจารณ์นี้ เป็นครั้งแรกที่ส่งมาร่วมกับ *ปริทัศน์*

เดช บุญนาค

คุณผู้บันทึกจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด เคยวิจารณ์หนังสือและส่งบทความมาให้ *ปริทัศน์* หนึ่ง ๆ ปัจจุบันประจำอยู่กระทรวงการต่างประเทศ

สุมน อมรวิวัฒน์

อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เคยวิจารณ์หนังสือให้ *ปริทัศน์* เมื่อปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓

กมล สมวิเชียร

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความวิจารณ์นี้ เป็นครั้งแรกที่ส่งมาร่วมกับ *ปริทัศน์* ภายหลังจากกลับจากต่างประเทศ

วรพุทธิ ชัยนาม

เคยส่งเรื่องมาร่วมกับ *ปริทัศน์* ตั้งแต่ยังศึกษาอยู่ต่างประเทศ ปัจจุบันประจำอยู่กอง ส.ป.อ. กระทรวงการต่างประเทศ

แถมสุข นุ่มนนท์

คุณผู้บันทึกจากสหรัฐอเมริกา อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เคยวิจารณ์หนังสือให้ *ปริทัศน์* เสมอ

ไพฑูริย์ พงศบุตร

อาจารย์ประจำ แผนกภูมิศาสตร์ - ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สังคมศาสตร์
ปริทัศน์

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ฉบับหน้า

วิจารณ์วรรณคดีเรื่อง รามเกียรติ์

ของ เทต สเตวโลว์

วงศ์ฟางโพธิญาณ

ของ ชจร สุขพานิช

ความหมายของสงครามเวียดนาม?

ของ กลีก กลิฟฟอร์ด

ร้อยกรอง

ของ วิทยากร เชียงกุล

เรื่องสั้น

ของ สุชาติ สวัสดิ์ศรี

๑ ๓ ๗

วิจารณ์หนังสือ

Thailand Loosely Structured Social System

by Hans-Dieter Evers

Dvaravati

by H.G. Quaritch Wales

People War

by John Girling

๑ ๓ ๗